

לקראת שבוע

המוסף התורני

פרשת תצוה תשפ"ג | 532 הפלס

תורתו מגן לנו

חמש שנים להסתלקות
מרן רבינו ה"דרכי שמואל" זיע"א
שבת זכור ט' באדר תשע"ח

"איכה תרעה, איכה תרביץ בצהרים"

"העמידו הקב"ה לישראל לעת צרה" • משא ההספר של גאב"ד ירושלים הגאון הגדול רבי יצחק טוביה ווייס זצוק"ל - חצי שנה להסתלקותו - בשידור חי לעצרת אלפים בלונדון ככלות השבעה, אדר תשע"ח

שמואל בר ציון

מי יקום לנו עם מרעים

ברשות מרנן ורבנן גדולי הרבנים שליט"א וכל הקהל הקודש, שנאספו יחד לקונן ולבכות את פטירתו של אחד מגדולי הדור, הראש ישיבה הגאון האדיר רבי שמואל אויערבאך זכר צדיק לברכה, שנסתלק מאתנו בפתע פתאום, אשר הוא בוודאי אבידה גדולה לכל כלל ישראל בכל מקומות מושבותיהם, ובמיוחד בזמנים הקשים שאנו נמצאים עכשיו שצריכים כל כך הרבה רחמי שמים, וזה ענין של מי יקום לנו עם מרעים מי יתייצב לנו עם פועלי און.

חמה לוקה על ת"ח
שלא נספר סוכה

הרועים שאתה מעמיד על בניך, והמדרש מפרש בזה את הפסוק הנ"ל, "הגידה לי שאהבה נפשי" אומה שאהבה נפשי - אומה שנתתי נפשי עליה, איכה תרעה - בימי מלכיות, ואיכה תרביץ בצהרים - בשעבוד מלכיות, דהיינו כאשר ימצאו בני ישראל בימי תוקף הגלות הנמשל לשעות הצהריים כאשר הצאן רועים תחת הצאן הקודחת מעל ראשיהם, והמדרש מסיים על זה מש"כ אח"כ "צאי לך בעקבי הצאן", ובספרי בפרשת פנחס מבואר יותר שאמר לו הקב"ה למשה אתה רוצה לדעת מי ינהיג את בני ישראל בימי עקבתא דמשיחא, צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיתיך על משפנות הרעים, מכאן אתה אומר שהראהו הקב"ה למשה כל הפרנסים העתידים לשמש את ישראל מיום שיצאו מן המדבר עד שיחיו המתים, דהיינו שהראהו הקב"ה למשה רבעו כל המנהיגים שינהגו את כלל ישראל בעת צרה עד שנזכה לתחיית המתים.

מה שרואים בדברי המדרש, שיש מנהיגים מיוחדים שהקב"ה מעמיד לבני ישראל בזמנים הקשים בצוק העתים, שהם ימשיכו להנהיג את בני ישראל בדרך האמת אפילו בעת צרה, ופשוט אצלנו שהנפטר הגדול שאנו מספידים עכשיו הראש ישיבה רבי שמואל זצ"ל, היה מהמנהיגים שהעמיד הקב"ה לבני ישראל לעת צרה, כאשר נתורכו לדאבונו הגזירות האיומות על היהדות החרדית בארץ הקודש, אז כגבור חלציו להיות לוחם מלחמות השם ולהוכיח בשער לגדור גדר ולעמוד בפרץ, חס ושלוש

במסכת סוכה (דף כט ע"א) איתא, תנו רבנן בשביל ארבעה דברים חמה לוקה, ואחד מהם הוא על אב בית דין שמת ואינו נספד כהלכה, רש"י שם כבר עומד בזה שלכאורה מה השייכות בין זה שלא מספידים תלמיד חכם כהלכה עם השמש שהיא לוקה ומענישין אותה על כך, והמהרש"א מבאר שבאמת תלמיד חכם הוא בבחינה של שמש, כמו שהשמש מאירה לכל העולם כולו, כמו כן תלמיד חכם מאיר עיני בני ישראל ומכניס בלבם תורה ועבודת השם, וממילא כשאין מספידים תלמיד חכם כהלכה החמה לוקה על זה.

לענינו אנו, כשאנו מדברים אודות הראש ישיבה הגדול, רבי שמואל זצ"ל, שזכה למעלה מיובל שנים להעמיד אלפי תלמידים, ובמיוחד בשנים האחרונות שהאיר עיניהם של אלפים מישראל לילך בדרך האמת, אז בוודאי חובה עלינו להספידו כהלכה, ולא להיות ח"ו בכלל המתעצל בהספדו של חכם.

לוחם מלחמת ד'

איתא במדרש שיר השירים (פ"א מ"ד) על הפסוק "הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה איכה תרביץ בצהרים", שכשהגיע זמנו של משה רבינו להסתלק מן העולם אמר, ריבונו של עולם הואיל ואתה מסלקני מן העולם הודיעני מי ומי

שלא להתפשר על שום דבר ולא לוותר על זיו כל שהוא ממה שהורו גדולי ישראל מדורות הקודמים, ואנו יכולים להעיד בזה שמילא את תפקידו במסירות נפש ממש, שהשיב מלחמה השערה כנגד רשעי ישראל שגזרו גזירות נוראות על בני היהדות החרדית בארץ ישראל, הן בגיוס בנים והן בגיוס בנות, וכמו כן הגזירות של האקדמיה והגזירות על החינוך, ובשנים האחרונות זכה להעמיד בתי חינוך לבנים ולבנות, וישיבות לבחורים, וכוללים לאברכים, שאין להם שום שייכות עם רשעי ישראל מאנשי השלטון, אלא מתנהלים לגמרי על טהרת הקודש.

חובה עלינו להמשיך את רוחו ודרכו

לצערנו לא השאיר אחריו הנפטר הגאון הגדול רבי שמואל זצ"ל זרע של קיימא, אבל כל התלמידים שהעמיד בכל השנים, וכן כל המוסדות הקדושים שהקים על טהרת הקודש, וכל פעולותיו הנשגבות למען חיזוק הדת, הם הנקראים תולדותיו, כמו שאמרו חז"ל תולדותיהם של צדיקים מעשיהם הטובים. והחוב מוטל על כל תלמידיו ועל כל ההולכים בדרכיו, שימשיכו בדרכיו להרבות תורה בטהרה, ולעמוד בפרץ שלא תשכח תורה מישראל, ברוך ד' שאנו רואים בשבוע האחרון שהמלחמה הגדולה על קיום התורה ממשיכה ביתר שאת וביתר עוז, ובוודאי שיש לחזקם ולעמוד לימנם בכל מה שאפשר. ועל כולנו מוטל החוב לעמוד לימין המוסדות הקדושים על טהרת הקודש שהקים, ובכללות לעמוד בלב פתוח לימין כל המוסדות הקדושים בארץ ישראל, שמוסרים נפשם כבר שנים רבות להיות מנותקים לגמרי מכספי השלטון ואינם נהנים אלא ממקורות טהורים, שיוכלו להמשיך את עבודת הקודש. והשי"ת יעזור שנזכה כולנו יחד בקרוב לבנין בית המקדש, ונזכה להקריב את הקרבן פסח כהלכתו, בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

מדורים:

- 42 מרגניתא טבא
- 43 עצה ותושיה
- 44 פרשה פתוחה
- 46 חלקנו בתורתך
- 49 בעולם הספר
- 49 מפטירין
- 50 מפיקים נוגה
- 52 נופת צופים
- 53 ד' אמות של הלכה
- 54 יש להקשות

המוסף התורני / גליון 532 / תצוה
לקראת שבת
הפלט

תנבות הארות והערות, ניתן לשלוח
לפקס: 02-5322975
או למייל torani@hpeles.com

"העולם כולו ירד בדרגה; אני אומר ללא גוזמה, מכל האנשים שאני מכיר וששמעתי אודותיהם" 'לא הניח כמותו בישראל'!

קינה ומספר מלב קרוע שנשא הגאון הגדול רבי אהרן פלדמן שליט"א
ראש ישיבת נר ישראל ומראשי מועצת גדולי התורה בארה"ב, לאחר מסע ההלוויה
ביום ראשון י' באדר תשע"ח בהיכל הישיבה הקדושה בבאליטימור

תרגום מאנגלית: ברוך סלמון, באליטימור

תהיה בתמימות ובהשתפכות הנפש, הוא הרי הרגיש שהוא מדבר ישירות לרביש"ע ושופך את לבו, זה היה ניכר בכירור על התפילה שלו.

ובכל דבר לעשות בלא לחפש הכרה, כבוד או ממון, הכל לשמה. הוא היה בודד, ללא אשה וללא בנים כולו לבד, והוא היה בשמחה והצליח לפעול ולהעמיד תלמידים.

היו מאות אלפים בהלווייה, רבים או כולם עם דמעות בעיניים כאילו אביהם עזב אותם לאנחות. מישוה התקשר אלי וסיפר שהוא לא היה מסוגל לישון כל הלילה מרוב הצער, זה השייכות והקשר שהיה לו עם אנשים.

כל זה תוצאה, וכפי שהמשנה באבות אומרת "כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה", ויש שם רשימה ארוכה של דברים שהוא זוכה להם. ורבו חיים מוואלווין מסביר ש"זוכה לדברים הרבה" אינו מה שהוזכר שם, אלא זוכה לדברים מעבר ומעל לנכתב. "זוכה לדברים הרבה", הוא זוכה לגדלות, הוא זוכה לדבקות בהקב"ה, זוכה להיות בן של הקב"ה.

עלינו להתאבל על אדם גדול בענקים כמו רבי שמואל אויערבאך. לא הניח כמותו בישראל!

יהי רצון שזוכה להעמיד גדולים בישראל, ומי יודע אולי מישוה גדל עתה, שעתיד להיות גדול כמוהו, והאדם הזה צריך להיות דבק בה' ולחשוב רק על הרביש"ע ולא על עצמו, לחשוב לעזור לאחרים, יומם ולילה, לחשוב ולהתאמץ להבין אמיתתה של תורה.

הלימוד שלו תמיד היה בחיפוש אחר האמת בהבנת הגמרא, ולחדש חידושים, לא בשביל להרשים אחרים. הבנת הפשטות של הגמרא - זה היה המהלך שלו.

מי יתן ונזכה לכאלו גדולים!... ובינתיים עלינו להתבונן במה שאיבדנו, להבין שעלינו למלא את החסר, ולרומם את הדרגה שלנו בתורה וירא"ש. וד' יעזור וישלח לנו משיח צדקנו בקרוב בימינו, ובלע המוות לנצח ומחה ד' א' דמעה מעל כל פנים, ונאמר אמן.

הוא עובדא, שראה בחור בן 13 או 14 ואמר "בחור זה יגדל לאדם גדול" (היה זה בשעתו כשהיה ר"מ בישיבת קול תורה, והבחור למד שם) והיה מקרב אותו ומחזק אותו... אף אחד לא הבחין בילד הזה, אך הוא הבחין... וכך הווה, שלושים שנה לאחר מכן אותו ילד צמח להיות אדם גדול ממש. כל זה בזכות ר' שמואל שהאמין בו וחיזק אותו, כי עד אז לא היה לו בטחון עצמי, הוא נתן לו בטחון עצמי ועודד אותו שמסוגל להצליח - זוהי דוגמא אחת. לקחת בחור ולראות בעין חודרת מה הכוחות שלו ולראות למה מסוגל להגיע.

כשהיה מגיע לחתונות של תלמיד, או של יתום, היה יושב בחתונה ולומד קדשים או טהרות.

תמיד למד בחברותא, היה לוקח בחור צעיר ולומד עמו בחברותא. פעם אחת הגיע לחברותא ואמר שמרגיש שאינו יודע מספיק את הסוגיות בעירובין כ"כ ברור, ולכן רוצה לחזור ולעבור שוב על המסכתא, וישבו ולמדו, במשך יומיים סיימו את כל מסכת עירובין.

כל מה שעשה היה "אויס געהאלטן" בקביעות, כל הש"ס בבלי וירושלמי, כתבי הגר"א והרש"ש. הכל. כל מה שעשה היה "אויס געהאלטן" בהכל! אין לשער ולתאר!

"אדם גדול בענקים", הוא היה הענק שזכינו בדור שלנו... ופתאום נפטר...

לא משנה מה יהיה בעתיד... ה' ידריך אותנו לגבי העתיד. אבל עתה עלינו להתאבל על העבר וההווה שכוזר קדושה חסרה, הוא רומם את כל הדור, כשאדם לומד בכזו התמדה זה מרומם את כולם, מיקל עלינו ללמוד בהתמדה.

כזה אדם נפטר, כזה אדם איננו איתנו יותר... העולם כולו ירד בעוד דרגה בלי ר' שמואל.

כשגדולי ישראל נפטרים עלינו למלא את החסר בהתחזקות בתורה, אמנם איננו יכולים ללמוד בהתמדה שלו, בזיכרון וגאונות שלו, איננו יכולים להשתוות לכך, אך עלינו להתאמץ בכוחות שיש לנו למלא את החסר; עלינו ללמוד בהתמדה, לתקן המידות ושיהיה איכפת לנו מאחרים.

אני מעביר לנגד עיני רק את התפילות שלנו... עלינו להתחזק שהתפילה שלנו

אמר "אתה תהיה פוסק" ולזה שיהיה ראש ישיבה. כל אחד בכוחות שלו איך שיגדל.

דאג ליתומים ולא למנות. יתום אחד סיפר שר' שמואל היה השושבין שלו בחתונה במקום אביו, ר' שמואל הוליכו לחופה, השתתף בהוצאות החתונה ונשאר עד סוף החתונה, זה היה מנהגו אצל תלמידיו ואצל יתומים שהיה נשאר עד לקראת הסוף.

הוא היה הולך ללמוד סדר ב' פעם בשבוע באיזה בית (ביקרתיו פעם כשהיה שם), מדוע הלך לשם? כי אשה צדקנית גרה שם שבעלה היה ידיד שלו והיה בתרדמת (הגאון ר' מנחם וולס זצ"ל ב"ס), והוא רצה לגרום נחת לאשה כשלומד בביתה, שהרי הייתה רגילה לשמוע את קול התורה של בעלה שפסק, ורצה לגרום לה נחת. לכן הלך עם בחור וישבו ולמדו שם בכל שבוע.

הוא דאג הרבה לאלמנות וליתומים. ידיעותיו לא היו רק ש"ס, אלא ידע את כל כתבי הגר"א בנגלה ובנסתר. בני סיפר לי שחבר שלו למד בחברותא עם ר' שמואל, ולמדו בכתבי הגר"א בליל שישי מהשעה שתים-עשרה בלילה עד הבוקר למדו "ספרא דצניעותא". קודם התקיעות בר"ה הוא עבר על "כוונות הרש"ש" המקובל רבי שלום שרעבי. הוא היה בקי גדול בקבלה.

"לא הניח כמותו", כזה מושלם בכל חלקי החיים; בתורה במידות ובתפילה. וההתמדה שלו היתה למופת, בעבר הוא למד תמיד בביהמ"ד בישיבה, בחורים עזבו בלילה ומצאוהו עדיין שם למחרת בבוקר לומד באותו מקום.

הוא למד תורה לשמה! "לא הניח כמותו" - זהו האדם שאנו עסוקים בו.

וכעת אבדנו אותו... תתארו לעצמכם את הקדושה שהוא הביא לעולם בתפילות שלו, בהתמדה שלו. הוא הביא קדושה לעולם - ואבדנו את כל זה.

בחורים - שאני מכיר - שירדו מהדרך, הוא הצליח להעלותם חזרה, באהבה שלו, בטוב לבו ובמידות הטובות שלו. הוא היה מזהה בחורים היטב. בידי

שר וגדול נפלא בישראל". אתמול בלילה התקבלה לפתע הידיעה המרעישת, על פטירתו של מרן הגאון רבי שמואל אויערבאך זכורנו לברכה. אני זכיתי להכירו היטב במשך שנים רבות, אולי ארבעים שנה. ואני יכול לומר בלא גוזמה שמכל האנשים שאני מכיר וששמעתי אודותם - "לא הניח כמותו בישראל"! אף אחד אינו משתווה לו! לא הניח כמותו בגדלות!

בכל תחום בתורה - לא הניח כמותו. רבי שמואל דויטש שהוא תלמיד חכם גדול וגאון עצום, אני מכירו היטב, סיפר שמעולם לא הזכיר איזה 'ראשון' או 'אחרון' על הש"ס שהפתיע את ר' שמואל, הוא ידע הכל.

הוא היה מוירא'דיגע מתמיד. "לא פסיק פומיה מגירסא". הוא לא פסק מללמוד, למד הכל בעיון, והוא זכר הכל. בתורה - הידיעות שלו בשולחן ערוך בכל נושא היה 'להפליא'. הכל היה פתוח לפניו כאילו רק עתה למד הסוגיא. הבן שלי כתב ספר על 'טהרות' והשקיע שנים רבות בזה, סיפר לי שכשדיבר עם ר' שמואל בכל סוגיא בטהרות הוא תמיד היה שקוע בענין ושלט היטב, והיה עונה במקום על קושיות חזקות.

ר' שמואל עצמו כתב ספר על 'אהלות' כשאשתו נפטרה לפני כשלושים שנים, שזה ג"כ 'להפליא'.

השיעורים שמסר היו 'מערכות' ארוכים, בדומה לשיעורים של רבי אהרן קוטלר, במהלך של 'לשיטתו'... מהלכים בראשונים ואחרונים שהתאימו לדבריהם בכל הש"ס - וזה בתורתו.

בתפילה - כל מי שראה אותו מתפלל, התפילה שלו בעצמו השתפרה. לא היה אפשר שלא להתפעל מלראות כששפך לבו בהשתפכות הנפש לפני בורא-עולם. התפלל בכזה עיון, ובכזו כוונה ודבקות. הברכות שהיה אומר היו עם כל הכוונה...

מידות - המידות שלו... הרי לא היו לו ילדים, אשתו נפטרה לפני כשלושים שנה, ותמיד היה בשמחה, ותמיד קירב את כולם עם כל החמימות.

הוא הקים ישיבה למופת. כל בחור בישיבה היה כבן אישי אצלו, והדריך כל אחד בדרכו עם כוחותיו האישיים. לזה

"זקנה... ובחרות..."

בדרכו ובמשנתו של מרן רבינו ה"דרכי שמואל" זצוק"ל, מפי הגאון הגדול רבי ברוך שמואל הכהן דויטש שליט"א – השיחה האחרונה בטרם נפל למשכב לרפו"ש בקרוב, ט' באדר תשפ"ב, בהיכל הישיבה הקדושה 'באר מרדכי' מודיעין עילית

לימד תורה, לימד יראת שמים, לימד השקפה איך צריך להסתכל על כל דבר, וג"כ לימד כמה צריך להיות מסור לתלמידים וכמה צריך לעשות בשביל כל תלמיד, אפילו בדברים שהיה בהם קושי גדול אבל כאשר היה צריך מסר את הנפש ממש. היום ישנם אנשים שבכל דבר שנעשה במאמץ כלשהוא כבר מחשיבים זאת למסירות נפש, אבל אצלו היה מאמץ אמיתי עד כדי מסירות נפש.

מסר נפשו להעמיד על האמת

וכך ראינו אצלו כיצד בכל הדברים שהיו חשובים בעיניו והיה משוכנע באמיתותם, מסר את נפשו עליהם ממש כפשוטו, לא התפעל לא ממה שאחרים יגידו, ולא ממה שאחרים שלא הבינו את זה אולי יתרחקו ממנו, לא שם לב לכל הדברים האלה אלא עפ"י מה שקיבל מרבותיו העביר לתלמידיו את הדרך הזו. ויחד עם מה שהיה איש חסד ובעל לב רחום שאין כדוגמתו, בכל זאת לא ויתר על אף הנהגה טובה ועל אף מחשבה לא טובה שראה אצל תלמיד, וכאשר אמר לו משהו דבר לא נכון ולא מדויק, אם בלימוד או בהשקפה, תמיד טרח לתקן את הדברים ולהעמיד על האמת.

זה נקרא רב וזה נקרא דבקות של רב ותלמיד, כך היה בשעת מעשה כשלמדו אצלו, וגם שנים רבות אחר כך הרגישו עד כמה קיבלו ממנו.

וכך מסר נפשו על הכלל להסירם מדרך לא טובה, כל ההתנהגות וכל המבט הזה הזכיר לנו באמת את כל הדברים שאנו רגילים לשמוע על הגדולים שלנו, כמה שהוא היה דוגמא איך נראה אדם גדול באמת, אדם גדול בתורה ובירא"ש, אדם גדול שבעניינים הנוגעים לאיזה שהיא פירצה – איני מדבר עכשיו על הפירצה הגדולה שעליה הוא נלחם, אני מדבר על דברים קטנים כביכול – אזכיר רק דוגמא קטנה, פעם שמע שבאיזה מוסד קיבלו למשרד מזכירה שהייתה בשירות לאומי, תיכף ומיד התקשר ונזף בהנהלה. זוהי רק דוגמא, וכך בכל דבר שראה שלא נעשה לנכון מחוץ, והשכיל לעשות שבאמת הדברים האלה יתקנו. לא תמיד היה בידו אבל אף פעם לא שקט, ונלחם כנגד הפרצות האלו.

ללמד את ההשקפה הנכונה, ללמד את ההסתכלות הנכונה על כל דבר, אם זה בישירות, ואם זה כשלומדים תורה לעשות את זה בשמחה ובהתלהבות ולא בצורה יבשה [אם אפשר להתבטא כך], לעשות זאת בשמחה ובהתלהבות מתוך הרגשה שבי"ה זוכים להבין עוד דבר ועוד דבר, וזה ג"כ ראו אצלו וקבלו ממנו.

בקיאות בכל חלקי התורה מתוך לימוד בעומק העיון

יש את הדברים הידועים ויש שפחות ידועים, הבקיאות שלו והידענות שלו בכל מקצועות התורה, והדברים ידועים כעת, בימי חייו לא ידעו כ"כ את גודל הדברים, עד כדי שכאשר שוחחתי לאחר פטירתו עם כמה מתלמידיו אמרתי להם, מדוע רק עכשיו אתם מספרים לי את כל זה ולא כאשר היה צעיר יותר, מדוע אז לא סיפרתם את כל זה – עד כמה שהבקיאות שלו היתה בש"ס בבלי וירושלמי וגם בקבלה היה גדול מאוד, ואלו היו דברים שאותם הוא ניסה יותר להסתיר, ובהכל ידע ידיעה עצומה, באופן מעמיק, לא באופן שטחי. שום דבר אצלו לא היה באופן שטחי, כל הלימוד היה לעומק הדברים, וכלימוד עצמו ראו את ההתלהבות והחום שכלימוד.

העברת דרך התורה בהתנהגות רבותיו

יחד עם זה היה גם את אחד הדברים שלמדנו אצלו, שהוא היה תמיד נוהג לספר עובדות והנהגות, הוא ידע מה לספר ואיך לספר את הדברים שהוא ראה אצל רבותיו או מדורות קודמים. והידע גם בזה היה עצום, ובאמת היה לו צימאון גדול בצעירותו לשמוע מתלמידי חכמים ותיקים את כל העובדות האלה, וגם את זה העביר לתלמידים לדעת לאיזו גדלות ולאיזה מידות נפלאות אפשר להגיע.

יש כאלה שאוהבים לספר סיפורים, אבל ישנם כאלה מיוחדים שבכל סיפור יש להם מטרה וכוונה מה אפשר ללמוד מהסיפור הזה, ואלו היו דברים למאות, וכל זה נכלל בצורה איך שהוא רצה ללמד.

אישי כבר עשרות שנים – כיצד הרחיק מאוד כל סברא וכל מחשבה לא נכונה או שלא ישרה בעיניו. תמיד חיפש רק ללמוד את הישירות בכל דבר ולהעמיק בכל דבר, וזה ניכר באופן מיוחד, אצלו הוא ניסה להסתיר עד כמה שאפשר אבל זה ניכר בתלמידים שלו.

מסירותו ל"תלמידים כבנים"

ראינו עד כמה היה מסור לכל תלמיד ותלמיד, אפילו כאלו שלמדו אצלו לפני זמן רב לא עשו שום דבר בלי להתייעץ אתו ובלי לקבל את הדעה שלו. הרגישו קירבה אמיתית לתלמידים, ממש כמו בנים, עד כמה שהוא נכנס לכל הבעיות ולפעמים היו אלו בעיות קשות וכבדות מאוד, ולפעמים היו צריכים אפילו להילחם נגד אחרים כאשר אחזו שזהו הצדק.

התלמידים שלו לא עשו שום דבר בלי להתייעץ אתו, אבל גם אחרי שהתייעצו אתו לא יצא ידי חובתו בכך, אלא היה ממש חי עם התלמיד, עם הקושי שלו או השמחה שלו.

זה באמת נקרא רב'ה ורב אמיתי, שמצד אחד הוא מלמד איך ללמוד, מלמד דרך בלימוד – ישרות ביחד עם הבנה ויחד עם ידיעה כ"כ מקיפה בכל הספרים – וזה למדו ממנו. גם ביראת שמים, קשה לתאר עד כמה שהירא"ש בערה בו, כל דבר היה נוגע אל ליבו, כל דבר הרגיש מה שאחרים לא הרגישו, וגם את זה קבלו ממנו.

קיבלו ממנו את ההדרכה, שלא להיות אדיש לכל דבר, אלא כל דבר לתפוס עם כל העמקות וההבנה שבדבר. העצות שהוא נתן (ואני מדבר מידע), הדרך שהוא נתן כאשר הגיעו אליו בעיות לפתחו, ממש לא יאומן כי יסופר, אנחנו יודעים על רבותינו הגדולים ובפרט מרן הרב שך שראינו עד כמה היה מסור לתלמידים, ועד כמה שתמיד חיפש (ועל פי רוב מצא) את הפתרון לבעיות בתבונה ובדעת, האדם בעצמו שהיה בתוך הבעיה לא העלה על דעתו שזהו הפתרון, למרות שגם הוא ניסה למצוא פתרון.

זה ג"כ דבר מיוחד במינו שראינו אצלו מהי צורתו של "מלמד", מלמד זה לא רק ללמד את הלימוד, מלמד פירושו

שאנו עומדים ביום השנה לפטירתו של מורנו מרן הגר"ש אויערבאך זצוק"ל, לא ניתן לעבור יום זה בלא להזכיר את מעלותיו וללמוד מדרכיו. נשתדל לדבר בעיקר על הדברים שאנו יכולים ללמוד ממנו.

תורה והרבצת תורה

ראשית כל וכפי שתמיד זהו הדבר שחשוב לדבר עליו, על התורה ועל הרבצת התורה, שבאמת הגיע בזה לדרגות הגבוהות ביותר לפי המושגים שלנו. ההתמדה – לא התמדה כפי שאנו מבינים ללמוד כמה שיותר שעות, אלא ממש לחיות כל החיים אך ורק סביב לימוד התורה, שקיעות בתורה והרבצת תורה.

ואם מדברים על הנקודה של הרבצת תורה, צריך להדגיש את זה, עד כמה שבישיבה שלו היו התלמידים קרובים אליו והייתה לו השפעה עליהם לשנות את כל המהות שלהם, בין אם היו הם כאלו שלא באו ממקומות שכ"כ קרובים אלינו וממש שינה אותם לגמרי, לא רק שעשה אותם יותר פרומערים כפי שרגילים לומר, אלא פשוט נהיו כולם תלמידים שלו.

ישרות

בלימוד ההלכה, רואים את הספרים שהתלמידים שלו חיברו, ורואים עד כמה שבכל הספרים האלה בלא יוצא מן הכלל ניכרת הישרות, ההבנה והבהירות. כל הספרים שאני מכיר שהתחברו ע"י התלמידים שלמדו אצלו מצטיינים בישרות ובהבנה ישרה, ולדעת לרדת לשורשי ועיקרי הדברים בכל דבר. היה זה לא אחד ולא שניים אלא עשרות ואולי מאות תלמידים שלו שהוא בנה ממש את כל האישיות שלהם, ולימד אותם איך ללמוד ואיך ג"כ שהלימוד יהיה "אסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא", להוציא מתוך הלימוד את הדברים הלכה למעשה.

וכל דבריו נאמרו בכזאת בהירות, ובאמת רואים את הבהירות בעצם התורה, לא עניין אותו שום דבר חוץ מהדברים שהוא ראה אותם כאמיתיים. הרחיק מאוד – ואני יודע זאת באופן

אדם גדול - רואה כל דבר במבט של גדלות

הזכרתי הרבה פעמים, מהי ההגדרה שמייחדת "אדם גדול", כל אחד מבין שזה לא רק אדם שיודע ללמוד יותר מאחרים, יש מושג שנקרא "אדם גדול", ופירושו שזהו אדם שכל דבר רואה בצורה של גדלות, כל דבר הוא מסתכל לא כמו שאחרים מסתכלים אלא מסתכל לעומק הדברים, זוהי דוגמא של אדם גדול.

על הקב"ה כתוב שכביכול "זקנה ביום דין ובחרות ביום קרב", ודאי מדובר כאן על שבחים שאנחנו משבחים את הקב"ה, הקב"ה עצמו היה הוה ויהיה אבל אנו משבחים על ההנהגה של זקנה ביום דין ובחרות ביום קרב, שכאשר צריכים לדון זה נעשה בצורה של זקנה "זקן ויושב ביישיבה", וכשצריך להילחם וצריך לעשות משהו שדורש מלחמה אזי לובשים את כלי המלחמה ונלחמים.

זהו מה שנקרא אדם גדול, שלפי כל מצב הוא יודע כיצד להתנהג, מתי צריך להתנהג במידת הגבורה ומתי מצד שני צריך לעסוק בחסד, זה נקרא אדם גדול. אדם גדול פירושו שכל הדברים שהוא עוסק בהם הוא עושה זאת בגדלות, לא באופן שטחי, ממילא כל דבר שהוא עושה אם הוא חושב שכאן צריך לעשות חסד או ללמד משהו אז עושים זאת במסירות נפש הגדולה ביותר, ומצד שני כשהוא רואה עוולה שצריך להילחם בה אזי זה ג"כ נעשה במסירות נפש, "זקנה ביום דין ובחרות ביום קרב". זהו מה שנקרא גדול אמתי.

זצוק"ל, ומכל אחד מהם הוא קיבל, כמה שהיה אפשר לקבל מכל אחד את הדרך המיוחדת, היתה הנהגה מיוחדת של החזו"א והיתה הנהגה מיוחדת של הרב מברסק ונהגה מיוחדת של מרן הגרא"ז, ומכל אחד מהם זכה ללמוד כיצד להתנהג.

סיפורי כבר כמה פעמים שפעם ביקשו ממרן הרב שך לעשות דבר מה, ואמר, מרן הרב מברסק וודאי לא היה עושה זאת, ומרן החזו"א גם כן מסופקני אם היה עושה, אך מרן הגרא"ז כן היה עושה זאת, וכעת אנהג כמו מרן הגרא"ז. וכך בכל דבר מדד איך רבותיו היו מתנהגים.

וכך הוא היה מודד כל דבר לפי הקבלות, ובפרט מה שקיבל מאביו מרן הגרש"ז שאין צריך לומר כמה קיבל ממנו, ולפי זה התנהג.

תקופת - ורסית הלב

כמה שהיתה לו מידת הגבורה מצד אחד, להילחם עד הסוף כשראה שהדבר לא טוב, ואם ציבור שלם הולך בדרך לא טובה עמד ונלחם במסירות נפש מול התופעה הזו.

וגם בזה הדברים ידועים שלמרות שבטבע שלו היה ביישן בצורה לא פשוטה, סיפר לי חותני (הגר"ש קיבלבין זצוק"ל) שהיה מראשי ישיבת עץ חיים, והגר"ש למד אצלו, והוא ראה בחור ירושלמי שקט, עד כדי כך שאביו מרן הגרש"ז ביקש ממנו שידבר מעט עם בנו וידובב אותו, והוא חשב מה כבר יוכל לשמוע, וכשהתחיל לדבר אתו פתאום ראה כיצד שהביישן הזה שופע ידיעות מכאן ומכאן ומכאן, וחותני זצ"ל שהיה מופתע מהדברים הלך אל הגרש"ז ואמר לו מה שראה, והגרש"ז השיב לו בפשטות כדרכו, אכן, הוא באמת יושב הרבה באוצר הספרים של חמי... כך שמצד אחד היה ביישן שבקושי פתח את הפה, אבל מצד שני היה גאון אף בצעירותו.

אדם גדול - בקברניט הספינה

שמעתי פעם לבאר, אנחנו רגילים להתבטא על גדול כ"קברניט" (א"י לה לספינה שאבד קברניטה), ומהו ההבדל בין קברניט לכל מנהיג אחר. אלא שלכל מנהיג יש את המסלול המסוים שבו הוא נוסע, אבל הקברניט נמצא בספינה בלב ים, ופעמים שהספינה עולה ולפעמים יורדת, ובכל פעם צריכים לדעת כיצד להתנהג, כשהיא יורדת צריכים להעלות אותה וכשהיא נקלעת לסערה צריכים לדעת כיצד לחלץ אותה, והקברניט יודע תמיד מה לעשות בכל מצב. "זקנה ביום דין ובחרות ביום קרב".

ובכל הדברים הללו, כמה שהוא דרש מאחרים הוא דרש ג"כ מעצמו עוד יותר ויותר.

שימוש חכמים

וכל זאת מלבד מה שזכה להיות הרבה אצל מרן החזו"א, ולהיות הרבה אצל מרן הרב מברסק ולהיות הרבה אצל מרן הגאון רבי איסר זלמן

ההסתכלות הנכונה בכל דבר, איננו רוצה למעט כאף אחד, אבל אין! רוצים ללכת לאדם גדול ולשמוע את דבריו ולקבל את ברכתו, ואין למוי ללכת.

אנו נמצאים בדור יתום שאין כדוגמתו, דור יתום אין פירושו שלא עוזרים לו, אדרבה פעמים רבות דווקא ליתום עוזרים יותר, אבל יתום אין לו אבא שידריך אותו מה צריך לעשות וכיצד לעשות, זו ההגדרה של דור יתום.

אם רצינו לדעת איך מרן הרב שך היה מתנהג יכולנו לשמוע זאת ממנו, אם רצינו לדעת על מרן החזו"א דברים מההנהגה שלו יכולנו לקבל ממנו, אם רצינו לדעת מהנהגתו של מרן הרב מברסק יכולנו לקבל ממנו, וכמובן את הנהגות אביו מרן הגרש"ז זצוק"ל.

וכל אלו אין לנו, בעונותינו אין לנו ממי לקבל. ובפרט בשנה האחרונה מעת שמרן הגרמ"ד הלוי סאלאוויצקי זצוק"ל הלך לעולמו, שגם הוא היה מהיחידים שממנו יכלו לקבל עצה ולדעת שזו עצת התורה, מאדם שכל כולו תורה ויראת שמים. ואת כל זה אין לנו, ואנו מאוד מאוד מרגישים בכל דבר ודבר שאין לנו עם מי להתייעץ ואין לנו ממי לקבל את הדרך.

במלחמת אש קודש להצלת כלל ישראל

כולנו יודעים את המלחמה הגדולה שלו שהוא נלחם, זהו אך ורק מפני שהוא ראה - כעת כולנו רואים אבל הוא ראה זאת כבר לפני עשרים שנה - עד כמה שהדור עלול לאבד את דרך התורה האמיתית, ועד כמה שהדור צריך שמירה מעולה כדי שלא יפרוץ את הגדרות, כל זה הוא ראה והרגיש הרבה שנים לפני שהדברים נעשו למעשה.

הוא מסר את עצמו לזה מפני שהוא ידע שמלבדו אף אחד לא ילחם על

< המשך בעמ' 19

זהו ודאי שאת הדברים האלה כל אחד יכול ללמוד ולנסות להתנהג כך, למסור את הנפש על כל פרצה ועל כל דבר שנוגד ליראת שמים או שמפריע לתורה ולדרך התורה.

ללמוד את מידת החסד ולהיות כל כולו מסור לבעיות של השני, לא רק להגיד עצות אלא להשתתף ולעזור לשני בעצה ותושייה, ותמיד לחשוב מה עוד אפשר לעשות.

ועל כולם ללמוד כמה שכל דבר ודבר צריך להיעשות ביראת שמים, בלא יראת שמים כל הדברים הללו אינם שווים מאומה. יראת שמים מופלגת עד כדי כך שיכול היה לומר על עצמו שמעולם לא ראה צורת אשה חוץ מכמה הזדמנויות ולא יותר, זוהי רק דוגמא. וכל דבר לעשות ביר"ש ובדקדוק ההלכה.

וכל דבר עשה בנעימות מיוחדת, בצורה שהשני ירגיש נעים, ירגיש שהוא חי איתו, ושמעניין אותו, תמיד כשבא לדבר בלימוד עם אחרים אף פעם לא ניסה להראות כמה שיודע יותר מהם, תמיד דיבר עם השני לפי הרמה המתאימה, והכל מתוך נעימות מיוחדת. גם בזמנים שנלחם בדברים קשים כאשר דיברו איתו הכל היה בנעימות ובהארת פנים.

ואפשר לומר שכל המידות שהאדם צריך לקיים אותם נתקיימו בו.

לא אאריך בסיפורים ובפרטים מפני שרוב הדברים ידועים כעת אחרי פטירתו ממה שגילו תלמידיו מקצת מדרכיו בחסד וביראת שמים ושקיעות בתורה, לא להסתפק ותמיד לנסות לגלות עוד ועוד, הן בתורה והן בדרך התורה. ואלו דברים שכל אחד יכול לקיים לפי דרגתו.

דורנו דור יתום

קשה לי לתאר בפניהם עד כמה שחסר לי ולכל בני גילי וכפי שכן ליותר צעירים, כמה שחסר שאין למוי לפנות, אי עם מי להתייעץ, אין ממי לשמוע את ההשקפה הנכונה ואת

אין לו על גביו אלא ד' אלוהיו

פרשת מסירות הנפש של מרן הגר"ש במאבק להצלת עולם הישיבות, המוסדות והסמינרים, והעמידה על המשמר ב"קול ד' שובר ארזים" • שיחה מיוחדת ומרגשת במעונו של הגאון הגדול רבי שמואל אריה לויין שליט"א לקראת יום הזיכרון החמישי להסתלקות מרן רבינו ה"דרכי שמואל" זצוק"ל

אברהם לנגוס

הבאב"א הגדול. זכורני שהיה פחד גדול, ממול עמדו שליחי העסקנים וצילמו כל מי שנכנס... הייתה אוירה של פחד, רבים לא העזו להגיע, וכשהראש ישיבה הגיע מארגונינה לדבר, זה היה בחינת "קירור האמבטי הרותחת" של אותם רודפים, זה חימום את הלבבות...

"כן, אני זוכר היטב את הכינוס באולמי סאטמר" מספר רבי שמואל אריה שליט"א. "אנשים קטנים אמרו אז כלפי רבי שמואל, לאן הוא ממחר? שיחכה קצת, הוא עוד צעיר... וכל מיני התבטאויות שכאלה. עסקנים ממורמרים חזרו כל הזמן על הטענה האוילית הזאת, בתפיסה שלהם, כשבקוּטן דעתם כביכול ח"ו מעניין את רבי שמואל "לתפוס" איזה מקום... הם לא הבינו ולא ידעו, "איש בער לא ידע וכסיל לא יבין זאת", שהוא ראה את המצב! "מזדעק רבי שמואל אריה, "אוי ואבוי אם היה מחכה... מה היה נשאר? איזה חורבן היה נגרם? הם לא האמינו שיקום אדם כמו רבי שמואל זצ"ל בגבורה, וילחם, ויעק, ויעמוד כנגד הגזירות הנוראות, כנגד הרצון להחרים את התורה ולומדיה, ובעיקר נגד הטשטוש שפיזרו השלטונות בשיתוף עסקונה משוחדת, טשטוש שהיה כמחלה מידבקת, והתפשט בצורה נוראית..."

"ורבי שמואל לא חיכה, הוא ידע שאסור לחשות, הוא קם ועשה מעשה, ובדרך פלאית ממש, הוא הצליח באופן שלא ניתן היה לשער, בזכות זה אפשר לעמוד ולראות לאן הגענו בס"ד, איזה ציבור מפואר, רבים לא חלמו ולא האמינו שנגיע למציאות שכזאת."

"יש לנו משנה ברורה!"

הקריאה הזו של ראש הישיבה ד"חפץ חיים" מלווה אותו שנים רבות, במשך כל שנות המאבק, מתחילת הדרך, ובמשך השנים עם כל הקשיים ודרך החתחתים שעברו הפרט והכלל,

שמואל, שהמשיך את המסורת של גדולי הדורות הקודמים. זכינו לראות ולשמש את הרב שך, לראות את הדרך המסורה, ורבי שמואל לא זו ולא סטה ממנה כמלוא הנימה, ולא זאת בלבד אלא הוא חזה וראה כל סטיה ושינוי, ובכוחו הגדול עמד וזעק ונאבק."

הדברים הם עדות של מי שזכה להתחמם לאורך כיוכל שנים, בדרכו ולאורו של רבינו הגדול מרן האבי עזרי, ששלחו להקים עולה של תורה בארגונינה. הגאון הגדול רש"א שליט"א נולד בארגונינה, ועלה ללמוד בארץ. לבואנוס איירס הוא חזר בשנת תשל"ב, והקים בארגונינה דור שלם של משפחות וחיים של תורה ויראה על טהרת הקודש ממש, דור שצמח - ולימד מה יכולה לעשות שליחות נאמנה שהחלה בליבו הגדול של "ליבן של ישראל".

"הרב שך ראה וידע ונאבק, ובשנים האחרונות, שתל הקב"ה אדם גדול כרבי שמואל שהציל את עולם התורה כפשוטו, בכוח גדול וביד חזקה, בלי מורא."

מול טשטוש - בקול גדול ולא יסף

הרב דיבר בכינוס הראשון שהיה באולמי סאטמר בבני ברק, עם

החילונית "האביב הליטאי". השיחה במעונו של רבי שמואל אריה שליט"א נערכה בשעת ערב, בה התקיים כינוס באולמי 'הארנה' לאלפי נשים, בהשתתפות תלמידות הסמינרים של "אהל רחל", ואחד הנוכחים מזכיר את המציאות המופלאה הזו, שאיש לא חלם עליה אך לפני כמה שנים...

"צריכים לזכור" אומר רבי שמואל אריה שליט"א, "שכל זה מכוחו של רבי שמואל. הוא פשוט עשה נפלאות, אבל זה לא בא סתם כך, זה הגיע כי היה אכפת לו מכלל ישראל. הוא ידע מה הקדוש ברוך הוא רוצה, ללא שום חשבונות אישיים כאלה ואחרים, הוא לא חת ולא חשש, וכלשון המשנה בהוריות "שאין על גביו אלא ד' אלוקיו". כולם יודעים כמה לחמו, כמה חשבו שלא ישאר ח"ו כלום, האמינו שזו חלילה אפיזודה חולפת, מספיק היה לשמוע ולקרוא את דבריהם של כל אלו שנאבקו בלי מעצורים, אבל רבי שמואל לא הסתכל כלל ימינה ושמאלה, רק את רצון הקב"ה! הוא נאבק מול כוחות עצומים, רק שהוא עשה לשם שמים!"

"מדהים", אומר רבי שמואל אריה, "לראות מה התחולל בשנים הללו. כמה ישיבות, כמה חדרים, כמה סמינרים, כמה גנים, איזה ציבור חזק ומיוחד. הקב"ה שתל בדור יתום שכזה את רבי

ההגדול של "קול גדול ולא יסף", קולו של הגאון הגדול רבי שמואל אריה לויין שליט"א שנישא ברמה, בתחילת הימים של התגבשות ציבור בני התורה, מהדהד עד היום, כקול גדול שמשמיע דבר ד' ברמה, וכמי שהצטרף לשומר הגדול, רבינו מרן ה"דרכי שמואל", במאבק על השמירה של עולם התורה והישיבות, בלי מורא וחשש מהמלחמות והאיזמים שהיו מנת חלקם של רבים באותם ימים.

היה זה רבי שמואל אריה, שהיה הראשון לעמוד ולדבר, לחזק ולרומם ולהבהיר שדרכו של רבינו רבי שמואל היא הדרך המסורה שאותה העביר מרן הרב שך זיע"א. בעוד שרבים גדולים וטובים חששו עדיין להשמיע קולם, הוא שליט"א עמד בנחרצות, כשלבירים של להכעיס מתכעסים ומוצאים מקום לשלח בו חיצו לעג, אך רבי שמואל אריה באותה נעימות מופלאה, ובאמת היוקדת, לא נח ולא נכנע, כשהוא רואה את כאבו של רבי שמואל ואת המאבק שלו להציל את כלל ישראל.

בימים אלו ביקר הגאון הגדול רבי שמואל אריה לויין שליט"א בארץ הקודש, בזה אחר זה הגיעו גדולי תורה ויראה למעונו, להתברך ולהודות על חלקו בבנין הגדול של עולם בני התורה והמבינים בעם. אף אנו, בשליחות מוסף הזיכרון של 'לקראת שבת' מבית בטאון עולם התורה, באנו לשמוע דברים מפיו, לזכרו של רבינו שמואל זיע"א.

לשם שמים

"הוא סבל בשביל כלל ישראל, כי היה אכפת לו מכלל ישראל", כך פותח רבי שמואל אריה, עם תיאור דמותו ופועלו של רבי שמואל, שבמספר שנים "הפך את העולם" והצליח לחולל מהפך אל מול גלי הסערה הרוחנית וידיים זדוניות, מלוות במשאבים אדירים, שביקשו לחולל את חילול הקודש, שהחל במה שכינתה התקשורת

בכל אותם שנים עמד רבי שמואל אריה ודיבר מנהמת ליבו, משמיע ברמה את קולו של רבינו ה"דרכי שמואל".

כך למשל בשיחה שמסר בשנת תשע"ה, בבית המדרש הגר"א במודיעין עילית, שיחה שהרעיונה את העולם בכלל וציבור בני התורה בפרט, שם דיבר רבי שמואל אריה בצורה הכי ברורה על המציאות, ועל הדרך אותה סלל רבי שמואל:

"היום מאד קשה לדבר על המצב הקיים אבל מוכרחים לדבר. הקושי הקשה ביותר זה מתי שיש דיון ומתי שמתחילים ספיקות, פעם רבינו הגדול הרב שך זצ"ל הלך עם בחור על יד הגבול בין בני ברק לרמת גן והוא שאל את הבחור למה נוסעים שם בשבת, וענה הבחור 'כי כאן זה בני ברק ושמ זה רמת גן', שאל אותו מרן הרב שך וכי בגלל שזה רמת גן אז אפשר לנסוע בשבת? והוסיף: דע לך כי הכוח של שמירת השבת שלנו בבני ברק מגיע עד פה, ואם היינו מקפידים יותר על שבת זה היה ממשיך גם לרמת גן, וכשלא שומרים שבת ברמת גן אנו אשמים".

"כאשר מתחיל 'ויכוח' על הגיוס, זה לא ויכוחים שהחלו היום, אבל רח"ל לאן שהגענו, ראשי ישיבות בעד גיוס וראשי ישיבות נגד גיוס, ראשי ישיבות מדברים על בחורים חלשים, על דור חלש... בחור ישיבה שאל אותי השבוע מדוע אתה בטוח שאתה צודק הרי יש הרבה ראשי ישיבות שסבורים להיפך? ! שאלתי אותו בחזרה 'אם יגיעו חמישים ראשי ישיבות ויגידו שהמשנה ברורה טעה וצריכים לבטל את המ"ב, מי צודק?... אין ספק שהמשנה ברורה הוא הפוסק האחרון והוא אמת ותורתו אמת, כך גם לנו יש משנה ברורה. היה את החזון איש, הבריסקר רב, הסטייפלער, הרב שך והרב אלישיב, יש לנו משנה ברורה".

"כשמשנה דיין הגיע עם הצעה לוודע הישיבות על חמשת אלפים פטורים, אמר הרב שך שאסור לקבל את זה. מדוע? הרי חמשת אלפי פטורים זה 'הרע במיעוט' שניתן להצילם! אלא שזה היסוד שקיבלנו מרבותינו: אנו לא יכולים לדחות בן תורה אחד. אנחנו לא בעלי בתים כדי לשלוח בחורים חלשים לצבא. המשנה ברורה שלנו, הגדולים שלנו אומרים שאסור, אז אסור".

"לצערנו היום רוצים למחוק את ה'יהרג ואל יעבור'. תדעו לכם שכל הלוחמים למיניהם מתכוונים לדבר אחד, למחוק את השם של ראש הישיבה הרב שך! הכל מסביב זה תירוצים. שמעתי על אחד שרצה לעשות 'קידוש' על החוק החדש, על מה אתה עושה קידוש, על הבורסקי? על זה שחתמת על חיוב גיוס לבחורי ישיבות שצריכים ללכת לצבא? כי גם

אם זה לא יקרה היום אלא בעוד עשר שנים, מאי נפק"מ, למעשה חתמת על חיוב גיוס לצבא".

מחזן ומבית

הגאון הגדול שליט"א עמד אז על הנקודה אותה חידר מרן הגר"ש שוב ושוב, וכך אמר: "ידוע שפרעה חוץ ממה שהיה רשע גדול גם היה חכם גדול, וגם הוא הבין וידע שבשבט לוי לא נוגעים, כי לא שייך לגעת לרעה בתורת ד' ובבורא עולם. 'ממתי אנו נבהלים מפרעה, מסטאלין... נתניהו מפחיד או מסוכן יותר מהם? לא פחדנו וגם כעת לא מפחדים, לא מנתניהו ולא מחוקי הכנסת שלו, כי יש בורא עולם! שרת המשפטים מבינה מה זה תורה? עליה אפשר לסמוך? היא מבינה על מה קיים העולם? בושה! תלכי ללמוד ותדעי מי מקיים את העולם, מי מביא שלום בעולם. מי לא נותן לערבים לכבוש את הארץ? אותם בני ישיבות 'חלשים' שיושבים ולומדים".

הגרש"א שליט"א לא חשך שבטו מאנשי העסקונה החרדיים, ואמר בקריאה שעוררה הדים: "אני בטוח שחברי הכנסת שלנו מקבלים שלמונים רבים, השוחד יעזור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים. לא יתכן שחבר כנסת שהיה שנים בביתו של הרב שך לא מבין שהחוק הזה הוא רשעות. ומי שישבו בביתו של הרב שך - מגידי שיעורים שישבו וינקו מהרב שך, מסוגלים לעשות 'קידוש' על חוק של חורבן הבית ושל חורבן עם ישראל?".

"אחד הרמטכליים הגיע לישיבת פוניבז', שאל הרמטכ"ל את מרן הרב שך זצ"ל מדוע צריך אלף תלמידים בישיבה, מדוע שהישיבה לא תיקח את מאתיים התלמידים העילויים והשאר ילכו לצבא? אמר לו מרן זי"ע, אתה יכול לדעת מי יצא גדול בישראל?

וביקש שאגיע לקהילות של סאטמר בארה"ב, ואדבר על הענין. אמרתי לו שאני לא חושב שיש טעם, הרי אינני מחסידי סאטמר, ומה אומר להם, אך הוא אמר לי נחוצות: "אין ברירה, חייבים לפעול, אתם צריכים לנסוע ולדבר", ואכן נסעתי לשם, אמרתי להם "אנחנו הקנאים!", אנחנו קנאים לתורה וללומדיה, כנגד כל מי שמנסה להרוס ולהחריב את התורה, ואז הם שאלו אותי מאיפה יש לך "קנאות"... אמרתי: "זה מהרב שך, זו הקנאות האמיתית, שאכפת מכל ישיבה בחור, מכל בן תורה", וב"ה יצא מזה תועלת. היום כבר מבינים, מבינים מה הוא המאבק על ההתייצבות, מבינים מה רבי שמואל רצה ויצר וכמה סייעתא דשמיא עצומה זכו כללל הציבור הקדוש והמוסדות".

אחד הנוכחים מזכיר שיחה שמסר הרב לויך לפני עשר שנים, היה זה כאשר רבינו מרן ה"דרכי שמואל" הגיע במיוחד לכינוס בשכונת בית וגן בירושלים בה השתתפו בקבלת פנים להגרש"א לויך שליט"א תלמידים ומעריצים ממוצא ארגנטינאי. מרן הגר"ש זצוק"ל הגיע למקום לכבוד ראש ישיבת חפץ חיים ותלמידיו, ומסר שיחת חיוזק מיוחדת לציבור האברכים. רבי שמואל אריה שליט"א ניצל את המעמד החשוב, שבו היו המוני אברכים, ודיבר לפני תלמידיו בכל עוז על הדרך הנכונה, וגם בפניהם זעק את הקול גדול, של השמירה על עולם התורה. באותו מעמד אמר ראש ישיבת חפץ חיים: "בדרכים מגוונות מנסים להוציא את תלמידי הישיבות והכוללים למעגל העבודה. נותנים השתלמויות, עושים הכל כדי שיעזבו את הכוללים, אבל הם לא יכולים. שבט לוי מוגן", כשגם שם הוא מתריע מפני "אנשים ממחננו שמנסים לחבל בכרם ישראל ובמורשת ישראל סבא".

ההתרגשות מתגברת, ככל שדבריו שנאמרים מנהמת לב מתחזקים. "רבי שמואל נפטר" הוא אומר, "אבל רוחו קיימת, יש עולם תורה שלם של בני עליה, יש ישיבות וסמינרים, יש חדרים וגנים, יש קהילות הקודש, שכולם פרי רוחו של רבי שמואל". והוא חוזר כל העת על הנקודה המרכזית, "הוא התכוון לשם שמים, היה לנגד עינו רק רצון הקב"ה ומשכך הרי שהוא לא פחד מהמשטנים הנלחמים המלעזים ואלה שהיו בטוחים שהמלחמה שלו תכשל במהרה".

"זכינו" מסיים רבי שמואל אריה את הדברים, "ובע"ה הציבור ממשיך ורק ילך ויגדל. עד אשר יבוא גואל צדק במהרה, התפקיד של כולנו זה להמשיך את הדרך, לשמור על התורה ולומדיה, ולא לתת לרוחות רעות ושטי כזב להכנס אל תוך המחנה".

אצלנו אין כלל שהמוכשרים יוצאים גדולים בישראל, אלא הכלל הוא שמי שיותר עמל בתורה הוא יוצא גדול בישראל, וממילא יכול להיות שאחד מהאלף תלמידים שהוא לא עילוי הוא יצא הגדול בישראל. לאחר מכן שאלו את הרב שך האם אותו רמטכ"ל הושפע והשתכנע מדבריו, ענה הרב שך כי אינו יודע אם השתכנע אבל עוקץ השנאה ירד לו".

"לכל אחד יש את הזכות להביע דעה לא כמו ראש הישיבה הרב שך זצוק"ל, אבל כשמגיעים להכרעות - הלכה כמותו. אין דבר שהוא בנה ולא חטפו לו את זה. למרות שהוא בנה את זה עם דם ובכיות. כאשר נוסדה תנועת דגל התורה, כמה לילות הראש ישיבה הרב שך לא ישן, הוא לקח על עצמו את האחריות להכניס את כל עולם התורה בסכנה אם ח"ו המערכה לא הייתה מצליחה. גם את הבכיות שלו רוצים לחטוף. כמה בכיות ותפילות היו על כל דבר שהקים ולפני כל החלטה. עשר שנים לפני שהוא הקים את דגל התורה הוא אמר לי 'מוכרחים לבנות אגודת ישראל חדשה, אך אין לי כוח'. לאחר עשר שנים הוא עשה את זה עם פחות כוח מאז, והגיעו מים עד נפש, הכל היה במסירות נפש עצומה".

"אם יש עוד ציבור שנאמנים לדבר ד', זה הכל בזכות התפילות של הראש ישיבה זצ"ל, בזכות זה אנו קיימים, ובעז"ה נעבור את כל הצרות והגזירות".

שמואל ובית דין קיים

איך פועלותיו של רבי שמואל השפיעו כל כך על הציבור? "האכפתיות של רבי שמואל, העוז דקדושה והגבורה שלו, הם שהשפיעו על כולם" ממשיך ראש ישיבת חפץ חיים, ומתאר: "היה זה בתחילת הקמת המוסדות, כשרבי שמואל התקשר אלי

"כאן שנה רבי"

העוסקים במלאכת הקודש בחוצאתם לאורה של ספרא דבי רב "דרכי שמואל" על מסכתות הש"ס, הגאון רבי שלום פטרוש שליט"א ראש כולל לקח טוב, הגאון רבי אליעזר חיים טוקר שליט"א ראש ישיבת אוהל תורה, הגאון רבי אריה ליב בורודיאנסקי שליט"א מראשי כולל בית מאיר והג"ר שמואל נוסבוים שליט"א מרבני ישיבת פוניבז' בפאנל נדיר ויחודי אודות עריכת כתביו ודרכי לימודו ושיעוריו של רבינו מרן זצוק"ל

אחד התלמידים | נ. כהנא

רגל מוסף הזיכרון לקראת יום השנה החמישי להעלות עמוד האש והענן, יצאנו בחרדת קודש בעקבי תורתו ומשנת לימודו של רבינו מרן זי"ע, כפי שמשתקף מבין בתרי עריכת כתביו ושיעוריו בספרי 'דרכי שמואל' העתידיים בקרוב לראות אור עולם, לשמחת לבב תופשי התורה ומבקשי דעת.

כינסנו לפונדק אחד את העוסקים במלאכת הקודש, ובהם מגדולי וותיקי התלמידים אשר זכו לשמש לפניו בעיונה של תורה ובצורתא דשמעתא, הגר"ש פטרוש שליט"א ראש כולל לקח טוב, הגר"ח טוקר שליט"א ראש ישיבת אוהל תורה מיסודו של רבינו זצוק"ל, הגר"ל בורודיאנסקי שליט"א מראשי כולל בית מאיר, והגר"ש נוסבוים שליט"א מרבני ישיבת פוניבז'. לאכסניה של תורה נבחר ביתו של בן אחותו ותלמידו הקרוב הגר"א בורודיאנסקי שליט"א, ושם הטינו אוזן לשיחת תלמידי חכמים הצריכה לימוד, כשתקוותינו להעלות את הדברים כבעת אמירתם, כמו 'בעל השמועה' עומד לנגדם, כאשר שבו המה אל אותם הימים המופלאים, אל מול פני

המנורה, בהרגשת 'מי יתנו ירחי קדם', לראות את רבם המובהק, כלביא יקום וכארי יתנשא, ללמוד וללמד את בני יהודה קשת, להעתיק שמועה כצורתה וצביונה, 'בכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים'. להיזכר ולהזכיר היאך הינו ניצב כמצביא בהיותו "לוחם את מלחמת הגמרא"... ומושרש כל ימי חיי חלדו ללמוד את "פשטות הפשט"... עדי היו הדברים שמחים כנתינתן מסיני, ו'העם ההולכים בחושך ראו אור גדול'. אל מהלך השיחה נתלווה אחד התלמידים שזכה בשנים האחרונות להתקרב אל הקודש, וזכה לקירון אור פנים בהיכנסו ל'בתי גוואי' דרבינו. בין הפרקים כדרכה של תורה צצו ועלו יסודות בעל השמועה, והחל משא ומתן בעומקה של הלכה. מטבעם של דברים שבכתב הובאו כאן רק החלקים

לימודו, הכל היה ה'תורה עצמה', הוא נתעסק כל ימיו למצות את לשדה של 'אמיתיה של תורה'... 'כתורה עצמה'!

ניגשנו אפוא בחרדת קודש להעלות על גבי גליון, להעביר לדור אשר לא ידע, זהרורי וניצוצי אורה מהאש הגדולה שליהטה סביבותיו, ההר בוער באש והסנה איננו אוכל, וכמו עלתה למול עיני תלמידיו המובהקים דמותו של רבינו, כמזהרת ואומרת: 'השמר לך פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך'...

השיחה נסובה והלכה סביב תורתו ושיעוריו של רבינו, ובזעיר אנפין אמרנו להעלות מהמחזה הגדול, מצורת המסירה ותוכן הדברים, צורתא דשיבה, וצורתא דשמעתא, אשר כידוע לאו כל מוחא סביל דא, ולוואי ויסייעו דברינו להיות 'בעל השמועה' עומד כנגדו, בעת ישובו ויעמלו בעמל תורתו המאירה, בספריו הגדולים העתידיים להאיר לארץ ולדרים עליה, והיה זה שכרינו.

הנוגעים לתורתו של רבינו וספריו, אשר לשמה ולזכרה נתכנס מושב תלמידים זה.

בעל האכסניה שליט"א משבר את אזנינו בהגדרה ממצה, וזאת בעובדא דבדידיה הוה באחת הפעמים הראשונות בה דיבר בלימוד עם רבינו זצוק"ל בימי חורפו, והיה זה בסוגיית שרטוט מגילת אסתר, אשר לישנא דגמרא הוא ש'צריכה שירטוט כאמיתיה של תורה', ואילו הנשר הגדול הרמב"ם בלשונו הזהב מוסיף שמגילה צריכה שירטוט 'כתורה עצמה', כאשר תוך כדי הדיבור בשמעתא זו, נסתער לפתע רבינו זצוק"ל, והחל סובב הולך בחדרו ופניו להבים, כשהוא שוב ושוב שב בפיו על לשונו של הרמב"ם 'כתורה עצמה', 'כתורה עצמה'... וכמו שכח מהסובבים, ומהנער המדבר אליו...

דומני, אומר רבי אריה, שזו הגדרת תורתו של מורי ורבי רבינו זי"ע, לא היה אצלו 'דברים אחרים', אף שהינם בגדר 'סלסלה ותורממך'... אבל בעיקר

כשניגשים לדבר אודות כתביו ספריו ושיעוריו של רבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל - מקדימים אנשי שיחנו - יש להקדים כי לא הרי ספרים ושיעורים אלו כרבים אחרים, הלא כל כולם עוסקים ב'בשרא ותורא', ללא 'שאר ירקות' של עניינים הבאים בכדרך אגב, אלא כולם עוסקים בגופי תורה ממש, ועל כן העסק בהם הינו קשה ומורכב לאין ערוך. ובייחוד כאשר בד בבד מתוך עמקי נבכי הסוגיות, כאשר רבינו צלל במים אדירים, גילה מסתורים ומטמוניות בנבכי הש"ס והראשונים, עד לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, כאשר לא ימלט לומר בלשון גוזמה, כי ספרים כגון דא יש ליגש אליהם בכל כובד הראש, שהלוא ביום מן הימים יוכלו 'להתיר עגונה' על פיהם... כוונתנו היא, שמסקנת דבריו וסברתו העשויה מרוחב ועומק ידיעותיו בכל מרחבי התורה, הופכת פעמים רבות את

שיעורי דרכי שמואל

שיחה עם חברי מכון 'דרכי שמואל' על העמל והחזון

הקצרה על פיה, אף בדברים המורשיים והמקובלים, ויכולה היא להפוך דינים העולים מן הענין, כבדיני רוב וחזקה, ועוד כל כיצא בהם.

יחד עם כל זאת, נוספת כאן אף עבודה נוספת, והיא, להעביר את 'האש הגדולה' אשר ליהטה, כאשר רבינו זצוק"ל הגחיל שמועותיו והעתקת שמועותו, איש מפי איש עד משה מפי הגבורה, 'כולם מד' אלוני ישראל', 'באימה ויראה ורתת וזיע', והדברים מהלכים 'רצוא ושוב', צווארו בחרוזים, כשהוא חוזר מדברי תורה לדברי נביאים ומנביאים לכתובים, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, בלולים זה בזה, וזה בוודאי מעבודות קשות שבקדש, אף בזאת רצינו לדעת, עד כמה נעשית המלאכה.

וכל זאת כאשר ברבינו זצוק"ל נתקיימו בחוש דברי חז"ל על חדרי חדרים שיש לו לתלמיד חכם בתורתו, חדר לפנים מחדר, ובבתי גוואי דידה, 'מקום יש לו להקב"ה ומסתרים שמו', 'עין לא ראתה', ומתוך מצפוני לבבו הובקעו שיעורים אלו, ולהוציאם ולגלותם שיהיו כשולחן הערוך לפני הלומדים, צריכים לזיקוק אחר זיקוק, בעמל רב וכשרון המעשה.

בתחילה נרצה לדעת איך הייתה צורתא דשמעתתא קדם רבינו...

הגר"ש פטורבו: זה היה ידוע שבישיבה הראש ישיבה אינו לוקח רמ"ם נוספים, וכמו היה מובן שאין מציאות כזו, זה לא היה כמו בכל הישיבות, שלומדים מסכתות מסוימות ויש עליהן שיעורים, אלא כביכול הוא לומד כעת סוגיא זו, וכל הבחורים מצטרפים אליו...

הגר"ח טוקר: זכורני אפיזודה אחת שיש בה הרבה ללמד על 'צורתא דישיבה' שהייתה בימים ההם, היה זה בראשית לימודי בישיבה הק', בהיותי אברך צעיר מיד לאחר הנישואין. למדו אז בישיבה 'במות', למדתי במרץ של התחדשות עם החברותא, ושקענו בעמקי ונבכי הסוגיות. יום אחד אני מקבל פתק בכתב ידו של ראש הישיבה זצוק"ל, וזה לשונו 'לכבוד הרב טוקר וכו', וכו', הישיבה אוחת בסוגיא פלונית, נא להתקדם, מקום החותם'... כך מחד הוא הביע את רצונו שנאחז איתו בסוגיא, והלימוד בישיבה הוא יחד עם הרה"י ועם השיעור, ומאידך נתן את התחושה שעינו פקוחה עלינו ורואה את מכסת הלימוד... ויחד עם זאת גם דאג לפרגן לאברך צעיר שהגיע זה העת לשיבה.

וכך התנהל ה'שיעור' לפי הלימוד...

הגר"א בורודיאנסקי: מדודי הגאון

ליאות לאורו הגדול.

בנוסף, ספרי 'שיעורי דרכי שמואל' על מסכתות בבא קמא ובבבא בתרא, הינם מצויים בשלבי עריכה מתקדמים, ותקוותינו שנזכה בקרוב אף בהם לברך על המוגמר, לשמחת לב תופשי התורה די בכל אתר ואתר.

מה הינם התכניות לעתיד, מצד מלאכת העריכה, ומה עדיין גנוז באוצרות?

כעת הותחל בעריכת ספר השיעורים על מסכת בבא מציעא, כאשר בכך יושלמו שלושת הכבות מסדרא דנזיקין.

בנוסף קיימים שיעורים שנמסרו בישיבה על מסכתות יבמות, נדרים, גיטין, קידושין, שבועות ופסחים, שרצונונו בס"ד להוציאם במסגרת ספרי השיעורים.

וכמו כן קיימים אף שיעורים שנמסרו על מסכת שבת שלא נדפסו בספר 'דרכי שמואל' - כת"י, ויראו אי"ה אור בספר 'שיעורי דרכי שמואל' - שבת.

כאמור, על מלאכת הקודש הופקדו כמה מותיקי התלמידים, מרביצי התורה האמונים עלי תורת רבינו, וביד אמן הם מזקקים את דברי התורה שנשמעו מפום ממלל רברכן, להביאם קמיה עם התורה, צמאי דעת חן תורתו. כל המלאכה כולה נעשית בהכוונת והדרכת תלמידו הגדול ויד ימינו הגאון רבי יוסף פטורבו שליט"א ראש ישיבת מעלות התורה, אשר רבינו הפקידו על אוצרות כתביו וסמך שני ידיו עליו כאשר הייתה באמנה אתו.

אנו תקוה ותפילה עם לבב כל תופשי התורה, כי נזכה ו'תשלם כל המלאכה', לראות בקרוב כי אור חדש על ציון יאיר ונזכה כולנו מהרה לאורו, עדי 'מלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים'.

בשיחה עם חברי מכון 'דרכי שמואל' העומדים מאחורי הוצאתם לאורה של ספרי רבינו זצוק"ל ושיעוריו במסכתות הש"ס, רצינו לשמוע אודות הספרים העומדים לצאת לאור עולם בעתיד הקרוב והרחוק, להשקות את העדרים מן הבאר, מים חיים נוזלים מן לבנון.

בתחילה ציינו בפנינו כי הושקעה עבודה עצומה באיסופן של אלפי ההקלטות משיעורי רבינו בשיבתו הקדושה, במשך כל השנים, כאשר במקביל לכתבי ידו, עובדים חבר תלמידי שהופקדו על מלאכת העריכה, להאזין לכל השיעורים בכדי להוציא דבר שלם ומתוקן. יחד עם זאת, כידוע יצאו כבר לאור בסייעתא דשמיא, מלאחר הלקח רבינו בסערה השמימה, ספרי 'דרכי שמואל' כת"י, על מסכתא דשבט, ועל ראש השנה ומגילה, ובהם כתבי ידו של רבינו זצוק"ל, ונפל נהורא בי מדרשא בהאי שמעתתא עמיקתא ובהלכתא רבתא לשבטא שהינם כהררים התלויים בשערה. שיצאו לאור כמתכונת ספרו הגדול על אהלות שהוציא בחיי חיותו.

ביקשנו לשמוע אודות הספרים העומדים על מכבש הדפוס.

אנשי בשורה אנו היום, כאשר בסייעתא דשמיא ואחר עמל מרובה עומד אחר כתליו, האי ספרא דבי רב 'שיעורי דרכי שמואל' על מסכת כתובות ערוך ומוכן לדפוס, כאשר בחדשים אלו הוא עובר ליטוש אחרון, אחר שהועבר זיקוק אחר זיקוק אצל גדולי תלמידי רבינו זצוק"ל, וכו מערכות סדורות בעומקא דשמעתתא דהאי מסכתא חמירתא, כאשר הייתה באמנה אתו, ויחד עמהם עוד שיעורים ומערכות נוספות מעצם כתב יד קדשו במסכת זו, כבספרי דרכי שמואל כת"י שיצאו לאחר ההסתלקות. ובעזרת הבורא נקוה שבקרוב ממש יזכו

הגדול ר' עזריאל שליט"א שמעתי פעם בשם מרן ר' איסר זלמן זצוק"ל, שהוא לא היה מרוצה מכך שיש לו חובה לומר שיעורים בשיבה... כי אז יש לו 'הכרח' לומר שיעור, והסדר הרצוי הוא שכשיש מה לומר - אומרים... וזו הייתה התחושה אצל רבינו, הכל בנוי על הלימוד העצמי.

ויותר מזאת, ההרגשה הייתה כפי ההגדרה הידועה של מרנא ר' ישראל סלנטר שאמר לדובנער מגיד על אדוננו הגר"א זיע"א, שהדרך הנכונה להשפעה רוחנית הינה שלא כמו כלי גדול שממנו מוריקים ומשפיעים אל הכלים הקטנים, אלא הכלי מתמלא כל כולו עד שעולה ונשפך ממנו על גדותיו, והוא מנביע לכל הכלים שסביבו... ואכן, תלמידים מתקופות 'איתר' ו'קול תורה' מספרים שעיקר

ההשפעה מרבינו הייתה על ידי רעדן אין לערנען - הדיבור בלימוד, אבל בשיבה העיקר היה ה'שיעור' שעלה על גדותיו...

וכך לא היה זמן ועת קבוע ל'שיעור', בדרך כלל זה היה מתקיים, אבל לפי הענין... ה'סדר' היה כך, בשונה מהרגיל בעולם הישיבות, הראש ישיבה היה לומד את הסוגיא ובאיזה רגע היה שולח לתלות פתק על 'נושא השיעור'... כי כך זה, כשיש מה להגיד אומרים שיעור, ולפעמים שניים ויותר... והיו אף תקופות של ארבעה וחמישה שיעורים כלליים על סוגיא אחת, והסוגיא הייתה הולכת ונבנית מהמסד ועד הטפחות.

היה זה בבחינת 'מקום ארון אינו מן המידה'...
הגר"א בורדיאנסקי: אכן, המהלך

בשכונת רמות, נסענו עם ראש הישיבה לבית המשפחה שהתאכסנו בה, כדרכו של רבינו שהיה מגיע לשבתות השמחה של תלמידיו-בניו, נכנסנו אליהם בעת הדלקת הנרות, הסלון היה מוכן... והראש ישיבה עסוק בעומקא דשמעתתא, ושם, על הספות והכסאות על רקע נרות השבת המאירות, נאמר 'שיעור כללי', כך קידמנו את פני שבת מלכתא, בשיעור עמוק על 'תוספת כתובה', ממש 'למעלה מן הזמן'... בשיעור המדובר צויין בכתב יד קדשו, עת מסירתו - 'ערב שבת קודש פרשת... בין השמשות'...

הגר"א חוקר: בזמני בשיבה, זה היה כסדר ממש, שהתקיים שיעור בלילות שבת. במהלך זמן החורף מיד לאחר קבלת שבת היה סדר ולאחר מכן שיעור כללי וכל זה היה עוד לפני הסעודה, הראש ישיבה לא רצה שהזמן ילך לבטלה, ואחרי סעודת השבת, מטבע העולם שקשה לו לשוב ללמוד כדבעי, לכן היה 'סדר' ובסיומו - 'שיעור'. רק בשעה מאוחרת היה מעריב, והלכו לקדש...

אני זוכר היטב ליל שבת אחד שהיה שלג כבד בירושלים, ומשום כך התקיים השיעור בביתו בסוגיית 'עד אחד נאמן באיסורים' ולאחר מכן התפילה, בחוץ היה קר מאוד אבל בפנים בבית רבינו הייתה אש בוערת. אז זה עוד לא היה דבר רגיל שהשיעורים התקיימו בביתו, כבשנים האחרונות...

זכורני פעם אחת שימים מספר לא היה 'שיעור', נגשנו אליו, אנוכי וה'חברותא', ושאלנו מדוע אין שיעור ושמא היום יתקיים שיעור. ענה לנו בדרך מליצה בענוותנותו הנוראה: "ואנחנו לא נדע בשיבה, מה נעשה בעמידה..."

הגר"א בורדיאנסקי: לעומת זאת היו פעמים ש'הרעף' שיעורים בזה אחר זה, כמעט ללא 'ריוח' בין פרשה לפרשה... תלמיד אחד מבני הישיבה נתבטא בפניו שאין לנו מספיק 'כלי קיבולי' לכל כך הרבה... ענהו רבינו בעליצות, אכן יש מושג כזה בחובת הלבבות שברבינו השמן יכה האור... 'מבואות אלו שלא זכו לראות אל מול פני המנורה, איך באמת היה סדר וצורת השיעור? ומכך נצא להבין את סדר העצאתם על גבי הכתב...

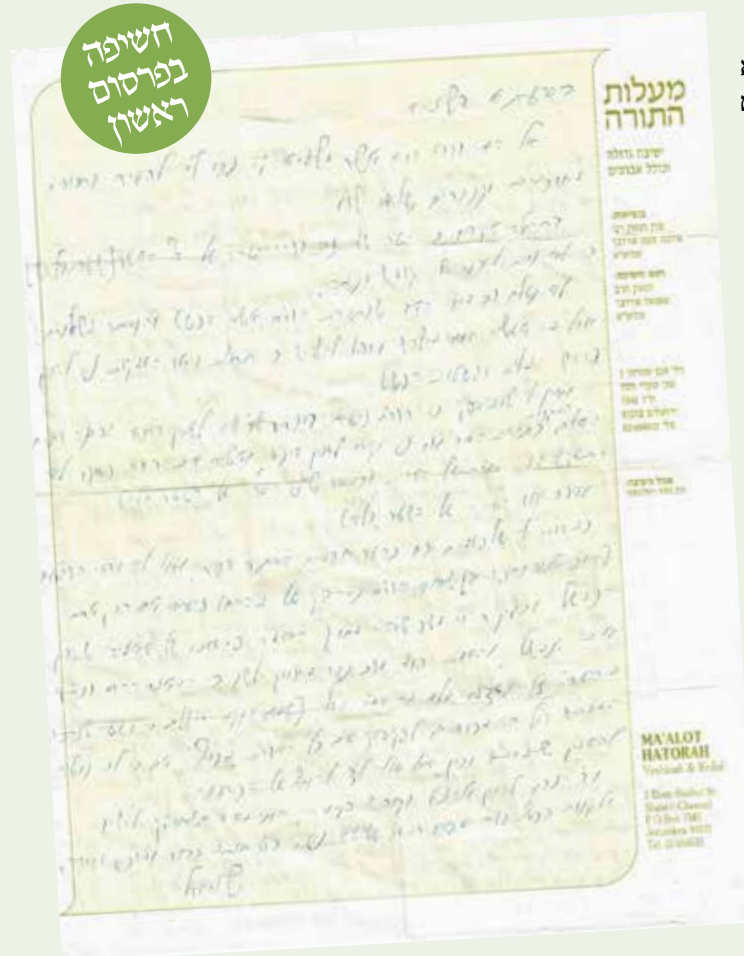
הגר"א בורדיאנסקי: ה'שיעור' היה מהלך של 'ללמוד וללמד', כמו שר' שלום אמר בתחילת הדברים, 'ללמוד וללמד' את כל עיקרי הסוגיא, הוא היה מתחיל לקרוא את המשנה, הגמרא, ושם מיד דגש על מרכז הענין. הוא היה רגיל תמיד לעמוד היטב על הביטויים של הגמרא בכל דבר, וכן על לשונות רש"י, ממש על פשטות הדברים ומה בא ללמדנו. ובסופו של דבר 'הפשטות

הזה של כלי מלא הנשפך על גדותיו היו לו לפעמים ביטויים מיוחדים, כמו למשל שיעורים בזמנים לא רגילים ושיעורים כלל וכלל. כשנחה הרוח יכול היה אף להיות שיעור בליל שבת קודש לפני מעריב... עם אותה 'נשמה יתירה' שהוא קיבל את קדושת השבת, 'שבת קודש קדשים' כפי שהיה מורגל על לשונו מלשון הגר"א באגרתו, באימה ויראה מרוממת, כך בחדוותא דאורייתא היה רבינו מתחיל לשפוך את נפשו מתוככי הרי"ף והרמב"ם שבסוגיא, בכירור השיטות אשר נתלבנו ביותר בסוגיא דשמעתתא...

כך בשיעורים שיצאו אי"ה בספר על כתובות, יש שיעור בדף י' על 'תוספת כתובה' שנמסר בליל שבת קודש... אני זוכר היטב את המעמד, היה זה כשנערכה שמחת חתן בשבת קודש

"מה אעשה ואני מושרש ורגיל להשריש כי תחילת ויסוד העמקות זה להבין פירוש המילים ופשטות הפשט..."

מכתב בכתב ידו של רבינו מרן זצוק"ל להגה"צ רבי ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל

בסייעתא דשמיא

אל האי גברא רבא אשר משמיא קא זכו לי' להאיר בחיבורים מחוכמים ונכבדים שלומו ישגא

בתחילה אקדים כי הערה שלי זה בגדר הערה של דף השער [שער - בלאט] כי לא זכיתי להכנס אל הקודש פנימה.

לא נעלם גם ממני הא'ב' שבתורת הגר"א אשר הפשט והנסתר משולבים אבל מה אעשה ואני מושרש ורגיל להשריש כי תחילת ויסוד העמקות זה להבין פירוש המילים ופשטות הפשט. ואין לי שום ספק כי הגר"ח זיע"א בדברים שכ' שם לענין דינא הכונה דינים העולים המסקנות בתורת הסוד וגם זה נקרא לענין דינא, ואשמח אם הדרת גאונו לא יתעקש בזה ויודה על האמת וכאמור שזה הערה על ה'שער בלאט'.

ואגב עוד הערה של ה'שער בלאט'.

כמדומה לי שלפעמים גם כבוד חכמים הסתר דבר, ואולי לא כדאי הפרסום [ואע"פ שכבר נתפרסם] שרבינו הגר"א נסתפק על מהרח"ו זיע"א אם הבין את הנמשל, ובעיקר

כי מש"כ שראה מתוך המאמר "פסיעותיו של אאע"ה" שהבין את הנמשל, והאמת ידוע וגם ניכר מתוך הלשון כי המאמר ההוא נכתב מהאר"י ז"ל בעצמו ולא ממהרח"ו וד"ל. [שמענו מזקני ירושלים כי בשעה שנתפרסם המכתב הג"ל (אמר המעתיק: כוונתו למכתב ב"א של מוהר"ח מוואלאזין ז"ע הגה"ק רבי אברהם שמחה מאמצ"סילאב זצוק"ל) ה' מפורסם לפקפוק אם כל האגרת "מזויף", אם

כי לבי נוטה להאמין שהמכתב נכון, אהל אולי ל"צ להוסיף על הפרסום]. וד' יזכני להבין ולהשכיל בקודש פנימה, הנני מאד משתוקק להשיג ולקנות בכסף מלא ספרו דמע"כ שליט"א זה.

בכל חותמי כבוד וברכה והוקרה שמואל

הגאון רבי שלום פטרוש שליט"א: כשאמרו שהיה 'יחיד בדורו בהעמדת תלמידים', זה בדיוק הענין, הוא מעניק לך כלי חשיבה, הוא נוגש וקורא אותך את הגמרא, נוגש לרשב"א, ועכשיו שוב בגמרא אין זה מתוישב עם הלשון... ממש נוטל אותך בידיו, מוביל אותך בכל נפתולי הסוגיא, איך לקרוא את הראשונים, לזהות את משמעות דבריהם ולהבין אותם. וזה הקושי באמת בכתיבת הספרים, לשמר את הרוח הזו, לחיות את ההתפתלות הזו, את לבטי הנפש...

ושיטה את מקומה ומיקומה הנכון במשקל הסוגיא, מה יותר כפשטות הגמרא, ומה יותר מובן מסברא... וכך הגיע אל דברי רבותינו גדולי האחרונים, והיה דרכו לעמוד איזה פירושים באחרונים מתחברים ליסוד הסוגיא, ואיזה 'כביכול' - באימה וביראה - "כמעט לא ניתן להיאמר"... איזה סברות מבארות את הדברים בהבנות ברורות, ואלו לעומתם, 'מהיכי תיתי' לחדש כן...

דברים שהוכרעו אלו שלא ניתנים להיאמר ורחוקים מן הסברא הפשוטה, היה חוזר על כך שוב ושוב בכל פעם שהגיע בדבריו בסוגיא לאותה נקודה, כשהוא דואג שוב להבהיר (בפעם ה...) שסברא שכזו 'לא ניתן להיאמר'... וכשגגה היוצאת... 'וכו' וכו', כביכול

בובד משקלה של הסוגיא...

הגר"א בורדיאנסקי: אכן כן, וכך הוא היה ממשיך לאחר נתינת ההדגשים ב'פשטות הסוגיא' אל דברי קדשם של רבותינו הראשונים שרפי מעלה, פורש את שיטותיהם, ומתחיל 'למששם', קורא את לשונות הראשונים בהטעמה... ובהם מתחיל 'להרגיש' את הסוגיא... להבקייע אל 'נשמת הסוגיא'...

עבודה עיקרית וגדולה הייתה, לזהות בכל סוגיא וסוגיא היכן היא הנקודה הבסיסית של הענין בדברי הגמרא, מה הם הדברים הפשוטים ומה הם ה'מחודשים', מה הניא את ראשון פלוני לנטות מן ה'פשטות', ואיך שיטתו של רש"י עולה אדרבה דווקא מתוך ה'פשטות'... לתת לכל שיטה

"נוראות נוראות נפלאות"

נהמת ליבו הטהור של רבינו מרן זצוק"ל בשיעורו בשבועות האחרונים לחייו, נר אלוקים טרם יכבה, במהלך שיעור כללי בענין גר קטן בחודש שבט תשע"ח

למעלת אבותם - כמו שאומר הרמב"ן - עדיין הם גולים, הם עוד לא יצאו ממצרים... כולם יודעים את זה.

הייתי אומר לאידך גיסא, הרי עיקר המהות של כלל ישראל מהאבות, זה היסוד של כלל ישראל, בני אברהם יצחק ויעקב, זה היסוד של כלל ישראל ממש! הם התחילו! אח"כ היו צריכים מעשה גירות כדי להיות "כלל - ישראל", אבל לשאול שאלה שבגירות נִתְקַנּוּ מהאבות, איך הקצות (הש"ס) יכול להשלים עם דבר כזה? דברים פשוטים!...

אבל בכל זאת חז"ל קיבלו, זה צריך, צריך מעשה גירות. להוציאם מכלל העכו"ם, מהדעות של העכו"ם וכו', צריך מעשה גירות. וזה באמת פירכא גדולה (על התוס' בסנהדרין שלמדו משם דמהני זכיה לקטן), הרי שם הם היו בני אברהם יצחק ויעקב... אבל חז"ל קבלו ללמוד משם. ואכן התוס' אצלנו אין הכי נמי... חלק גדול מהגירות שמנותק ממה שהיה מקודם זה לא היה אז, ובמציאות כזאת שהכל כ'המשך' אז זה מועיל גם בקטנים, הגירות שם היתה ה'גמרא' של כלל ישראל, אבל הכל בא מאברהם יצחק ויעקב, היה שם "כריתת ברית", את האבות, אבל בגויים ממש צריך דין זכיה".

(תמלול מהקלטה, שיעור כ"ד חורף תשע"ח)

"כל גירות לומדים מהגירות של כלל ישראל. כבר אמרתי את זה כמה פעמים, בעניי התפלאותי ולא מצאתי אף אחד שעומד על זה. השמעתא מביא את המהר"ל, בהקדמה, שמקשה על "בוכים למשפחותם" שנאסרו בעריות, שואל המהר"ל הרי כל אחד התגייר, אז "כקטן שנוולד דמי" - בטלו כל הקורבות. [והמהר"ל מחדש, דהואיל והגירות היה בעל כרחם, כפה הר כגיגית, אז זה לא כקטן שנוולד].

ומעודי, נוראות נוראות נפלאות, אם מותר לשאול שאלה כזאת, עכו"ם שנהפך לישראל, יש לו אבא עכו"ם והוא ישראל? אין דבר כזה... הוא מפקיע את עצמו מכל העבר, און דאס איז דאס! עכשיו הוא כנוולד דמי - "מציאות" אחרת לגמרי.

אבל אנחנו, בני ישראל... מה המהר"ל רוצה? שאנחנו לא בני אברהם יצחק ויעקב? פחד פחדים! [בניגון התנצלות] - באמת, מאוד קשה לי..., איך אפשר לשאול שאלה כזאת, באמת קצת שאלה מהגמ'... הרי כל הגירות שבתורה מחפשים את ה-ק-ש-ר ל אבותינו!!! (כאן נודעק קולו של רבינו בועקה מרה מנהמת לב... כאומר, זה הרי כל מהותינו ויסוד אומותינו...), כל המציאות של כלל ישראל זה בא מאבותינו אברהם יצחק ויעקב! וכל זמן שלא הגיעו

הפשוטה הזאת הבסיסית של הסוגיא, היא היא שהובילה לכל אורך הדרך בבנין הסוגיא, ליסודות הגדולים והעיקריים... דווקא מתוך שימת לב עקבית ל'משמעות פשטות הסוגיא' עלו וצמחו כל הביאורים והיסודות המופלאים.

הגר"ח זוקר: השיעור לא היה עוסק בכל פרטי הסוגיא ובכל עניניה, וגם לא הובאו בו כל דרכי האחרונים, אלא רק נקודות שורשיות ויסודיות בעיקרה של הסוגיא. נראה שרה"י סמך זה על זה שהתלמידים הגיעו בדרך כלל ל'קייבוך' אחרי שכבר למדו בשיבות אחרת וכבר ידעו את עיקרי הדברים, ועיקר ענין השיעור היה להעמיד להם את היסודות וללמדם את דרכי הלימוד בהעמדת הסוגיא ובלימוד הראשונים. בכלל הראש ישיבה סבר שצריך ללמוד את הסוגיא והראשונים מצד עצמם ולא להתעסק בדברי האחרונים, וזכורני שפעם דיברתי באיזו שמחה והזכרתי שהקראן אורה מבאר שיש מחלוקת בבלי וירושלמי בענין, ולאחר מכן אמר לי לשם מה צריך להביא את הקראן אורה... צריך להעמיד שיש מחלוקת בבלי וירושלמי ותו לא.

מי שהיטה אוזן קשבת ולב שומע כבר מתחילה, יכול היה לשים אל ליבו היכן הוא מניח את ה'דגש' ואת

דאג בתוככי ה'ללמוד וללמד' של השיעור, 'להפקיע' מלחשוב על חידושים 'משונים'... כשהוא משתדל להוסיף ולהסביר שהאומרים זאת נתכוונו אולי כך... או כך... כי אחרת... הרי פשוט 'לא יעלה על הדעת'!...

הגר"ש פטורב: יש נקודה ייחודית ומפעימה כשמתבוננים בה, כשרואים את השיעורים איך שנאמרו בישיבה, בשעתו אולי לא שמתי אל ליבי כל כך, היינו בתוך העניין... אבל כששומעים אותם כעת, רואים איך שהוא ניגש לענין מתחילתו, כשהוא לומד ממש את הגמרא ועוצר ומתבונן בכל צד של סברא, למרות שהוא יודע שיש לזה המשך, וכבר אמר על זה ב'מחזור' קודם, וה'מחברות' נמצאות לפניו... אבל הוא ניגש, זורק 'רעיון'... וכביכול אומר, 'תתבשרו עם זה'... הוא ניגש לנושא אחד, עובר לעוד נושא, חוזר לנושא הקודם, מכניס עוד ענין, וגם ב'מחזורים' הקודמים זה ככה... והוא הרי ידע והסתכל במה שכתוב מאז... הוא בדווקא לא אומר 'מערכה' אלא מראה איך הדברים 'מתבשרים'... וכך הוא לומד, תוך כדי המסירה... ושוב פעם הוא מסתובב עם זה, ו'מתפתל'...

וזה ה'מבנה' של השיעורים... וזה היה כל כך טבעי אצלו, ה'מבנה' הזה שיש ללמוד את הסוגיא מכל הזוויות, עד שהיה שייך פתאום בסוף הסוגיא ממש, אחרי העמל והיגיעה, ש... צריך לבנות את הכל אחרת... יש לזה דוגמה מבהילה בספר על כתובות שערכתם (פונה להגר"א בורודיאנסקי), 'יצאתי מהכלים מזה'... שיעור אחרי שיעור בענין 'גר קטן', יש ר' עקיבא איגר שאומר פשוט בתוספות, אבל יוצא לו שריהטת התוספות אינו כדבריו, והוא מוכיח ודן עוד ועוד, 'זה לא התוספות'... 'לפי התוספות - אין פרשת זכיה'... והוא 'נגד' הר' עקיבא איגר... ביראת הכבוד כדרכו, שהלוא ר' עקיבא איגר הוא רבן של ישראל'... וכך המשיכו כמה שיעורים, שבכל פעם הוא מדגיש, וחוזר ומדגיש, שבתוספות לא משמע ככה! ובסוף... כשמגיע לסופו של התוספות, יש פתאום התעוררות של סברא כדברי ר' עקיבא איגר, והוא מתחיל לפתע למשש מחדש את הסברא, והנה הסברא החדשה נעשית מחוורת... מחייבת!... ויש איזה 'לשון' שם בתוספות, והוא

חוזר בו... הנה צדקו דברי ר' עקיבא איגר... הוא אומר 'התבוננתי'... **הגר"א בורודיאנסקי:** זה כמו חמש שיעורים כלליים... אי אפשר לתפוס את זה... אחרי כל העמל והיגיעה, אחרי מערכה עצומה... הכל נופל... ישבתי שוב ושוב לשמוע... וכן, יש קושיא שמתעוררת, בסברא, וכדרכו שהוא מתקשה במשהו, אז זה מתעצם ועולה, ונהפך להיות 'מציאות'... והקושי עולה וגואה... וכבר 'אי אפשר להתעלם מזה'... ואז פתאום הוא מתחיל להסיק שמא כוונת תוספות כרבי עקיבא איגר... והוא שב ומחשבן את הכל כר' עקיבא איגר...!

כביכול 'זורקים מן השולחן' את כל העמל והיגיעה... את כל העולה עד עתה...

הגר"ש פטורב: וזה בגיל שמונים... (בשנת תשע"ב) כשהוא למד את הסוגיא הזו שוב פעם ועוד פעם... אנשים גדולים אחרים אומרים 'כך כתבתי וזה לשוני'... אצלו אין דבר כזה, הכל 'בכל יום יהיו בעיניך כחדשים', וזה 'כחדשים' ממש! ממש כמו שאמרת 'יצאתי מן הכלים, זה מבהיל על הרעיון... אין לו שום 'שעבודים' למה שעמל קודם, ולא

רק במחזור קודם ולפניו, כאן ועכשיו, בימים אלו ממש... **הגר"א ח' זוקר:** זכורני פעמים שהראש איגר ותמה עליה ומתפלא עליה, ובשיעור שלאחר מכן שוב מתייגע בקושיית הר' עקיבא איגר מעור איזה צד ואולי שב ותמה ממקום נוסף, ומעור סברא, ולאחר ג' שיעורים באמצע השיעור בענין אחר מזכיר שוב את הר' עקיבא איגר ו'באימה וביראה', ושוב להשיג עליו מעור איזה פינה, וכך זה יכול להימשך עוד ועוד... מצד אחד נראה היה שהראש ישיבה בעצמו מתחבט ומעיין כל העת ומנסה להשיג את עומק דבריו של ר' עקיבא איגר, ואף כשעוסק בענינים נוספים בסוגיא עדיין לא עזב את רצונו הטהור להבין את דבריו, ומאידך גם החנינון של התלמידים להיות שקוע בזה ולהמשיך שוב ושוב ולהתעמק בזה 'הפוך בה והפוך בה'... ומינה לא תזוע'.

וחשוב להדגיש שלמרות שהיה משיג על האחרונים בעוז ותעצומות, אבל בדרך כלל בהמשך השיעורים היה מעמיד גם את דרכו של ר' עקיבא

השיעורים – מעמד מסירת התורה לדורות

מקולמוסו של תלמיד, הרב הגאון רבי מנחם נבוגרוצקי שליט"א

לכנות את השיעור של רבינו זצוק"ל כ'מעמד מסירת התורה', כמדומה שאין זו הגדרה ממצה. הן רבינו זצוק"ל באחד ממכתביו לבני הישיבה הקדושה כינה את השיעור כ'מעמד התורה'. לאמור, אין כאן רק מעמד נוסף של מסירת התורה, כטבעת מקשרת וכחולית המשך בשלשלת הקבלה מהר סיני, משה רבינו, יהושע וזקנים, נביאים ואנשי כנסת הגדולה, תנאים ואמוראים, גאונים ראשונים ואחרונים, עד לבית מדרשו הרמתי. אלא הרי זה 'מעמד התורה'!!! התורה בעצמה. 'כחדשים' - כאילו היום ניתנו. כולם נקבצו באו לך, תלמידי חכמים מופלגים בעלי שיעור קומה, אשר תורת רבם שגורה על פיהם, מבינים הם לדעו, בקיאים בשבילי ובמשעולי תלמודו, ודי להם ברמיזותיו ובהבעות פניו. ולצידם, צורבים צעירים לימים, חדשים מקרוב באו, צמאי דעת מבקשי תורה מפי הרב הדומה למלאך.

רבינו זצוק"ל יושב במקומו הקבוע, פינת יקרת בזוית היכל, נרעש ונסער, מתחבט הנהו בעומק השמועה. גשים אליו באימה לבקש, 'דבר אתה עמנו ונשמעה'. רבינו מתחנן על נפשו, עוד כמה רגעים, אולי תתחנן הדעה, שמא אזכה להאיר נתיבה.

והנה מתרומם רבינו זצוק"ל ממושביו ובריכוז כל החושים, 'היכון לקראת אלוהיך ישראל',

מתאזר בלבושו העליז וכולו אומר דריכות וחרדה. פעמים הרבה, טרם יפסע רבינו זצוק"ל אל מקומו סמוך לימין ארון הקודש, יפן כה וכה בלחישא לאי מי מבני עליה המועטין לקבל ברכתם כי יצליח ד' דרכו. תוך כדי הילוכו מרחשים שפתיו תפילה ותחנונים. לאדם מערכי לב ומד' מענה לשון. כי לא דבר ריק הוא, אטו מילתא זוטרתא היא, 'מימינו אש דת למו'.

הס יושלך בחלל. דממה. כנתינתה. "וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים", רואים את הנשמע מה שאין הפה יכול לדבר. כל עצמותיו של רבינו זצוק"ל תאמרנה את אשר לא יבטא בשפתיים. את דקות הסברא, עמקות ההבנה, עדינות ההגדרה. ממששים, מרגישים, באובנתא דלבא, ולבא לפומא לא גליא.

כנתינתן. הדברים שמחים, מאירים, משובבי לב ומשיבי נפש. פנים שוחקות לתלמוד. ועם זאת, חרדה נוראה. אימה ויראה רתת וזיע.

הדברים יוצאים רצופין ולא למקוטעין, קול ד' בכח ובהדר. קול גדול ולא יסף - ולא פסק. כנתינתן מסיני, רבינו זצוק"ל עומד כתורן בראש הר. מתעלה ומתרומם, נראה כמוריד את התורה מעולמות עליונים.

ושוב, מתחילים מבראשית, בקריאת דברי הגמרא הקדושה, כחדשים. התיבות נלעסות כל צרכן, מתוקים מדבש ונופת צופים וכל טעם.

בחיות, ברעננות, בהתבוננות, כקורא איגרת בפעם הראשונה.

או אז, מתפרצים באחת הפליאות הנשגבות במלוא עוזם ותוקפם, הן הגמ' 'מחודשת' היא כנגד השכל הפשוט וההשקפה הראשונה. דברי התוס' הינם שלא כעולה מסתימת לשון הגמ', והרי דברי רש"י מכוונים ומחווירים הם בתוך השמועה, ומה איפוא יבקשו הראשונים?

ככל שהוא מפשפש וממשמש בדברי הראשונים ובדיוק שינוי לשונותיהם מוצא בהם טעם כצפיחית בדבש, והרי הוא כשולה מטמוניות מתוך הים הגדול, "מה שניתן להבין כטיפה מן הים". מדקדק היטב הדק בסתומות ובמפורשות בדבריהם. מהפך בשיטותיהם ממקום למקום, מותיב ומפרק, עד שהיה העקוב למישור. נפל נהורא בבי מדרשא.

כאז כן עתה, הזמן קפא מלכת. אין מחווה במחוג ולא מביט על השעון. המזגנים מכובים ואין משגיחין בקור וחום, כי התורה עצמה למעלה מן המקום ולמעלה מן הזמן היא.

ויהי ככלותו לדבר אל העם, אז התלקטו ובאו והקיפוהו כחצי גורן עגולה. לברר וללבן, לערוך מערכה במלחמתה של תורה. זיו פניו של רבינו זצוק"ל מאיר באור יקרות, כבחור ביום קרב, איש מלחמות ידיו לו רב. שעה ארוכה עוד יעמוד רבינו זצוק"ל על דוכנו, וזמרת שירת התורה כדבש וחלב

הגאון רבי אליעזר חיים טוקר שליט"א: הוא הנחיל לתלמידיו את ההבנה שהתורה ניתנת בעומק מחשבת הלב ודעת הלב, באובנתא דליבא, ולא דוקא בהגדרות קולעות ומדוייקות. כך היה מזכיר את דברי הבעל המאור שאין חוכמתנו כחכמת התשבורת, ולכן לעיתים נאמרו הדברים בכמה אופנים והגדרות ובשיעור שלאחר מכן בעוד איזה נופך, וכל זה בכדי שיהיה ניתן להעביר את לב הדברים...

הבנתי לפי דבריו...
זוהי לכאורה הקושי הגדול, איך מעלים 'צורתא דשמעתתא' כזו ל'תורה שבכתב'...
הגר"ש פטרוב: באמת השיעורים הם כמו שאמרנו, וכך היה דרכו גם בעניינים אחרים, במילי דעלמא, בענייני ה'השקפה', הוא נתן לך להבין לבד, להגיע אל ההבנה... אני זוכר שאחרי שיעור אחד, היה מי שניגש והתקשה בפניו שהדברים לא ברורים לו כל צרכם, זה כך או כך, אז הראש ישיבה אמר לו: "מה לעשות, התורה זה לא 'שחור לבן'...". ואין 'בדיק' מה שהוא אמר, כי ה'בדיק' זה שאין

איגור, או של אותו גדול, כפי שהזכיר ר' שלום, ומה היה סברתו ודעתו בזה אז עד שהדברים מחוורים כשמלה.
הגר"ש פטרוב: אני חוזר לצורת ה'שיעורים', כך הוא מתחיל סוגיא חדשה, ואומר לפעמים 'צריכים להתקדם'... ואז הוא שב... הוא לא 'אומר', לא קובע דברים במסמרות, אלא הוא גורם לך להבין מעצמך... אין 'נוסח' אין איזו אמירה שזה היסוד. הוא נותן לך להגיע אליו... הוא מציב בתחילת הסוגיא כמה קושיות, ונותן לבחורים ללמוד שוב עם זה... ואחר כך עוד שיעור... עד כדי שלפעמים כבר קשה לי להבחין מה הוא אמר, ומה אני

פרט מחודש בסוגיא.
עם זאת, בשיעוריו היה מרוכז כולו במה שנראה לו כלב ליבה של הסוגיא, והיה מתעקש ללבן את הדברים עד הסוף. כלומר, בניגוד לאלו הלומדים שרגילים להתעכב על כל הפרטים ופרטי הפרטים בדרך לימודם, כהוא ציידא דמשכח רברבי שקיל משכח זוטרי שקיל, ודנים בכל פרט ארוכות וקצרות, הרי שבשיעוריו רבינו היתה היצמדות עקבית למספר מועט של נקודות מרכזיות בסוגיא, את אותם הנקודות ללבן הדק היטב עד גמריא.
רבינו לא התעייף מלחזור ומלשנן את הפשט בסוגיא, מנקודת ה'בראשית'. כפי שבולט לעין כל מעיין בכתבי שיעוריו, הרי שככל שחלפו השנים, תורתו 'בזקנותו' מתאפיינת בירידת יתר אל השיתין בלשונות הראשונים בסוגיא מיניה וביה, בניגוד לשיעוריו בישיבת איתרי, בהם כלל היקף רב יותר של גמרות וראשונים מסוגיות בש"ס ודברי האחרונים בתשובות נידחות.
היה נראה כי במהלך הכנת השיעור הוא מצמצם את עצמו מה לא לומר בשיעור, וכך העידו אלו שלמדו עמו בחברותא. אחד מותיקי התלמידים מזמן הקמת הישיבה סיפר, כי כשלמדו באותה התקופה מסכת פסחים, באחד הימים אירע שרבינו נגש לומר את השיעור ללא הכנה מוקדמת. היה זה בסוגיא החמורה של רבי חנינא סגן הכהנים. זה היה מחזה מבהיל. רבינו עמד והרצה את מהלך כל הסוגיא, ראשונים ואחרונים. הדבר נמשך כמה שעות, והכל כשעיניו עצומות, כדרכו. 'כמאן דמנח בקופסה'.
רבינו צוק"ל חנין והדריך בנקודה זו של

ולתווכח תוך כדי, מ"מ אצלו כשהוא אמר את השיעור כל צורת המסירה היתה בחיבור אחד של מוח ולב וגוף, כשעיניו עצומות בדרך כלל, וכולו מרוכז בעומק הדברים, לחיות ולהחיות את הדברים, ואם היו שואלים אותו באמצע השיעור, היה זה ממש לנתקן מעולמו, ורק אחרי השיעור היה אפשר לשאול ולדון לפניו בעניני השיעור."

לעסוק ב"לב" של הסוגיא

חיל ורעדה אחזתני בבואי לשרטט קוים אחדים לדרך וסדר לימודו של רבינו צוק"ל. הדברים נכתבו בזמנו לפי ראות עיני רוחי ודלות הבנתי, ואולם ראוהו רבים מתלמידי רבינו והסכימו בעיקרי הנקודות שצינינו, וכמובן שבכל דבר יש להרחיב ולדקדק יותר, ויה"ר שיהיו דברינו רק לתועלת בס"ד.
בכללות ניתן לומר, שדרכו של רבינו צוק"ל היתה עצמאית ויחודית, בבחינת 'מעצמו למד תורה', ונטל את הטוב והמשובח ו'כל חמודות שבעולם' מכל הדרכים והסגנונות. וננסה לפרט קצת.

רבינו צוק"ל היה לבו לב הארי, עיניו כיונים על אפיקי ים התלמוד, וכל התורה כולה פרוסה לפניו מחוורת ומלובנת כשמלה. בשיעוריו בסוגיות העמוקות, היו באים לידי ביטוי ההיקף הגדול וההתרחבות לסוגיות נוספות הקשורות לענין הנלמד מרחבי הש"ס, עם כל הראשונים והמפרשים. כשהיו מדברים עמו לפני השיעור וכן לאחריו היו נפעמים משליטתו המדהימה, כל רו לא אנסי ליה. קשה היה לחדש לו איזו ידיעה או

תחת לשונו.
יחסו של רבינו צוק"ל אל השיעורים לא היתה כמי שאומר את דבריו דרך הצעה בעלמא, אלא כקביעת מסמרות באמיתה של תורה. כך אירע שהגיב בפליאה רבתי, לאחד התלמידים ששאלו בתמימות, הרי לפי הדברים הנאמרים נמצא שלא כהכרעת הפוסקים, 'אכן כן, בודאי'.
אחד האברכים הלומדים בישיבה ביקש לעבור למסגרת אחרת בה לומדים לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. רבינו השיבו בפשטות, כאן לומדים 'חושן משפט'. [ושח הרה"ג ר' בנימין יאיר פלדמן שליט"א שהיה חשוב לו תמיד לברר מה דעת הראשונים למעשה, לדוגמא בנדרים, בסוגיא דהתפסה. יש סתירה בין הר"ן בריש נדרים, לבין הר"ן בפ"ג דשבועות, בנדרים כתב שנדר איננו מבוסס על התפסה, ואילו בשבועות כתב שכל נדר מבוסס על התפסה. והביא רבינו מדברי החת"ס שטען שדעת הר"ן כדבריו בנדרים, ומה שכתב בשבועות נאמר רק בפירוש שיטת הרי"ף. רבינו צוק"ל התעכב על כך בשיעור וטען בתוקף שסוף דעת הר"ן היא כדבריו בשבועות, שהרי כתב שם בלשון חריפה לכך אני אומר כו'.]

מתאר תלמידו המובהק הגאון רבי אליהו ויינר שליט"א: "בשיעורים כלליים אצל רבינו היה מצב שלא מצוי היום, שלא היה שייך להפריעו במהלך מסירת השיעור בשאלות, השיעור כולו היה מקשה אחת מתחילתו ועד סופו, ואם היו שואלים משהו תוך כדי השיעור היה זה ממש לתולשו ולנתקו מעולם אחר וגבוה שהוא שרוי בו באותה העת. ולמרות שבדרך כלל בשיעורים הנאמרים מתוך גאונות וזיכרון כמו שיעוריו אין שום בעיה לשאול

‘בדיוק’...

ובדיוקא, אין ‘מילים’, אין ‘נוסח’ ליסוד... בשונה מהרבה גדולים אחרים שמפיהם אנו חיים שהשקיעו הרבה בהגדרת הנוסח המדויק, כמדומה שמי שמקביל לדבר זה, מבחינת הרעיון, שהכל לפי הענין, זה ה‘חזון איש’, שם בספרים אפשר לראות כמו סתירה באותו ענין באותה סוגיא, כי זה לא דברים מוכרעים בכתב, אלא זה כעין ‘רגש’... הרגשת הדברים... להחיות את ההבנות ולהרגיש את הדברים... כאומר לך - קח ותיגע ב‘נשמת’ הסוגיא, תרגיש אותה... תנשום אותה... תחיה אותה...

הגר”א בורודיאנסקי: יש לו בדרך כלל לראש ישיבה, כשהוא מגיע אל היסוד, מילים מאוד ברורות, מילים מסולתות, אבל לא בהגדרות הישיבות הרגילות, לא ‘עולם של

הגאון רבי אריה לוב
בורודיאנסקי שליט”א:
המהלך הזה של כל
מלא הנשפך על גדותיו
היו לו לפעמים ביטויים
מיוחדים, כמו למשל
שיעורים בזמנים לא
רגילים ושגרתיים כלל
וכלל. כשנחה הרוח
יכול היה אף להיות
שיעור בליל שבת
קודש לפני מעריב...

נוסחאות, אדרבה זו שפה אחרת, אמנם המילים לא ‘קבועות במסורות’, אבל תמיד הם לפי פשטות הגמרא...

בהם, בדרך כלל, רק סמוך לאמירת השיעור ממש, ולמרות זאת, הרי אף שהבסיס וגם עיקרי הנקודות היו דומים, נמצאו באורח קבע תוספות ושינויים משמעותיים מאוד בדקות הסברא ובהדגשת הנקודה.

דרכי הלימוד

היה ניכר בכל שיעוריו שמשתדל לרדת ולהבין את כוונת חז”ל, ולא היה משתמש בדברי הגמרא והראשונים כדי לעשות מטעמים, וכבונה במה להציע את חידושו. לא נשמע ממנו אף פעם הביטויים, ‘אנחנו אומרים’, ‘המהלך שאמרנו’, המורגלים בפי כל, כי אם שזהו הפשט העולה מלשון הגמ’, וזה הדבר שנראה בלשון הראשונים. היה חותר תמיד להבין את הפשטות של לשון הגמ’, ולהתאים את שיטות הראשונים על אותה הפשטות. נוהג היה ללכך כל שיטה ושיטה בראשונים, האם לפי שיטה זו נראה מתוך מהלך דברי הגמרא שנתחדש כאן איזה דבר בתוך השקלא וטריא של הגמ’, ואם אמנם נתחדש חידוש, האם הוא אכן משתמע בריהט הלשון או לאו.

הביטוי “אין לזה רמז בגמרא” היה שגור על פיו. כלומר, כל חידוש שנמצא בדברי רש”י, התוס’ ושאר הראשונים צריך להימצא בתוך לשון הגמרא עצמה. כמו כן היה יכול לומר “והתוס’ (או אחד מן הראשונים) נדחקו בזה”. זהו מטבע לשון שמצינו בספרי גדולי האחרונים, אבל בזמנינו כמדומה שלא רגילים לדבר כך, כי מי שמך לקבוע שזה דוחק, וגם מאי נפקא מינה בזה, הרי כך היא שיטת התוס’, וצריכים להבין את השיטה ואת הסברא העומדת מאחוריה, אבל רבינו זצוק”ל חתר להגיע לחקר האמת בעומק כוונת חז”ל, ולכן היה משקל רב לדעת איזו שיטה תואמת, עכ”פ לעינינו, את לשונותיהם של חז”ל.

בדרך ליבון השיטות היה מגלה דחיה עד כדי סלידה ממש מלהרחיק את השיטות, כלומר, נוהג מצוי הוא לחקור חקירה עם שני הבנות שונות בתכלית, ואזי ‘לחתוך’ את הענין עם תליה של

בשיעוריו בעבר, ובמיוחד בכתביו, היה נוהג לשלב את העיסוק בשיטות הראשונים בידיעות וציטוטים נכבדים מספרי אחרונים, לעיתים דברים נדחים ובלתי ידועים, ובדרך כלל היה דוחה את דבריהם. ידיעותיו באחרונים ובספרי ראשי הישיבות היתה מפליאה מאוד, כל רו לא אניס ליה, בפרט הרבה להזכיר את מן הגרש”ש.

[בנותן טעם להביא כאן מה שסיפר רבינו על ימי בחרותו לאחד ממקורביו: אחר המלחמה שמועה באה בירושלים שהגיע ארצה עותק אחד מהספר ברכת שמואל, והיה אצל הרב קונשטט ראש ישיבת קול תורה, והיה זה מהחלק הראשון שיצא לאור על מסכת קידושין, וכשבקשתי מאבי מורי, אמר שאפשר להסתפק בקובץ שיעורים של רבי אלחנן שהיה כבר, אבל מאוד מאוד חשקה נפשי לראות דווקא את ספר ברכת שמואל, אך ידעתי שלא יהיה סיכוי שישאל את הספר, שהיה נחשב אז ליקר המציאות, אלא שידעתי כי באם אבקש ממנו את הספר בהשאלה יתן לי בחפץ לב, כי לבטח יסבור שבאתי בשליחות אבי, וכך הוה.

וזכורני כאשר הגעתי בחזרה לשערי חסד הייתי מלא בהתרגשות ושמחה עד שאין לתאר, עד כדי שניתן היה לסחוט את חולצתי, מרוב התרגשות ממש, ומיד ישבתי ולמדתי את כל הספר מתחילתו לסופו, ודומני שאז הבנתי שם הכל, אך כהיום אני כבר מבין שאינני מביין].

קיננה בו רתיעה גדולה מלקבל יסודות מחודשים כאשר הינם רחוקים מן הפשט, נכדוגמת מיגו - כח הטענה או פלגין נאמנות וכיוצא באלו, אבל היה מביא את הדברים בדרך משא ומתן, והאריך לבאר את הכרעתו שלא כדבריהם, הן מלשונות הגמ’ והראשונים והן מצד שהסברא מרחיקה את הפלגת החידושים כאשר הינם בלתי מוכרחים בלשון הגמרא ובחשבון הסוגיא.

בדרך הכנת השיעור אפילו לא היה מציץ בנאמר ובנכתב ממחזורים קודמים. היו בידו מחברות וקונטרסים שונים, ואף ספרים ערוכים, מכמה וכמה מחזורים, בעיקר משנת תשמ”ה ואילך שנאמרו בישיבת מעלות התורה. רבינו עיין

שימת דגש על העיקר, על הלב של הסוגיא. בדידי הוה עובדה, נתליתי פעם אל רבינו זצוק”ל בהליכה רגלית בדרכו מן הישיבה לכותל המערבי, (באותם שנים היה נוהג בקביעות ללכת עם מקורבו הגר”י פטרוף שליט”א מדי ערב ראש חודש לכותל המערבי, מחמת שנערך נתבקשתי למלא את מקומו) ודיבר עמי מהנלמד בישיבה בפרק שבועות שתיים בעמקי הסוגיא של ‘קונמות מצטרפין’ [לענין מעילה], ותוך כדי השיחה הבחין שאינני בתוך הענינים כל כך, אזי חקר ודרש מפי, במאי עסקיתו.

השבתי, כי בחרתי לברר את עצם המושג של מעילה בקונמות, שכידוע רבו השיטות בזה. ונתרעם מאוד, והרבה להוכיחני על כך, שבכל סוגיא יש לעסוק בעצם הלז של הסוגיא, ולא להיתפס לנושאים צדדיים. והוסיף, הנידון על המושג ‘קונם’ לגבי מעילה, הרי הוא שייך לסוגיות ביבמות ובנדרים, ואינו ממין הטענה כאן. תקופה ארוכה לאחר מכן עוד היה מזכיר לי את הדבר, ומעוררני שוב ושוב על הענין.

בדומה לזה, זכורני שפעם קבל על כך שראש ישיבה חשוב אמר שיעור כללי שלם בדברי התוס’ שבתחילת בבא קמא (ב) על חרב הרי הוא כחלל, אולם לעיתים כאשר היתה נבלעת סוגיא וענין שלם שלא במקומו, היה מקדיש לכך שיעורים, גם אם הנושא לא השתלב בנושאי המסכת. דוגמא לכך היא הסוגיא דרקיק בפרק לא יחפור.

ליבון שיטות הראשונים

היה מקדיש את כל כולו לברר וללכך את שיטות השונות של הראשונים בכל סוגיא, והיה מחבב מאוד את השוואת שיטות הראשונים בנקודות מסוימות, תוך כדי שהיה מוצא חילוקים דקים ועדינים (כמה שיתור) ביניהם. ברם, כפי שהתבטא פעם, איננו מדייק את מילות הראשונים (דוגמת אחד מגדולי ראשי הישיבות זצ”ל), אלא מן המנגינה בכללותה, כלומר, נקודת המוצא של השאלה או התשובה בדבריהם ואופן הצגתה וכד’, ומתוך עמל ויגיעה מרובים היה מוצא מספר גדול ורב של שיטות בכל סוגיא.

ביטויים בשפה ברורה ופשוטה... שמגישים לפניך את הנקודה. ואם נגעתם בהקבלה לחזון איש, זכורני שאמרו בשם ת"ח גדול אחד שהתבטא על מרן זצוק"ל: יש לו 'מוח' של החזון איש ו'לב' של הבריסקער רב... ואכן, בנוגע לדרך הלימוד, היה בו שילוב מענין, מחד, חשיבת הסברות וההרגשות, ה'אובנתא דליבא' הזכירו את מהלך החזון איש, אך מאידך הייתה לו נאמנות עצומה ל'מה שכתוב' בגמרא ובראשונים, ה'ניגון' המבנה והצורה, בלא לנטות מזה כלל, כי הלא זה מה שהם אומרים...

הגר"ש נוסבוים: אכן אינני יכול לשכוח, באחת המעמדות של 'הקבלת פני רבו' הוא מסר שיעור על 'מנהג נביאים' (נדפס בספרו על ראש השנה ומגילה) והפליא והפליג בהגדרות דקות מן הדקות, שהיה דומה עלי שאי אפשר

כלל להעלותן על גבי הכתב, על גדרים כביכול ב'תורה' ובמה שמעליה... כתשובה שקדמה לה... ועוד... והכל כמשל... להמחיש את הדברים, הגדרות דקות עד אין נבדק, 'תורה דיליה'... **הגר"ח טוקר:** אצל הראש ישיבה היה גם את שפת הלב. ההגדרה, הביאור או התמיהה הייתה יוצאת מפיו בצירוף שפת הלב וסברת הלב, יחד עם התנועות של הרה"י בשיעור בגדר כל עצמותי תאמרנה... הוא הנחיל לתלמידיו את ההבנה שהתורה ניתנת בעומק מחשבת הלב ודעת הלב, באובנתא דליבא, ולא דוקא בהגדרות קולעות ומדויקות. והיה מזכיר את דברי הבעל המאור שאין חוכמתנו כחכמת התשבורת, ולכן לעיתים נאמרו הדברים בכמה אופנים והגדרות ובשיעור שלאחר מכן בעוד איזה נופך, וכל זה בכדי שיהיה ניתן להעביר את

לב הדברים. ומכאן גם הקושי העצום להעביר את הדברים אל הכתב. **ממש כדברי רש"י בתשובה על רבו, 'מב' מקום ליבי וסברתי ממנו יצאו'...**

הגר"ש פטרוב: היה מי שאמר שהראש ישיבה היה 'יחיד בדורו בהעמדת תלמידים', חושבני שזה בדיוק הענין, הוא מעניק לך כלי חשיבה, הוא ניגש לסוגיא, קורא איתך את הגמרא, ניגש לרשב"א, ועכשיו שוב בגמרא איך זה מתיישב עם הלשון... הוא היה ממש נוטל אותך בידיו, למי שהחזיק איתו... ומוביל אותך בכל נפתלי ונפתולי לימוד הסוגיא, איך לקרוא את הראשונים, איך לזהות את משמעות דבריהם ואיך להבין אותם.

זה מזכיר את מה שהיה אומר הגאון הגדול רבי צבי מרקוביץ כשלמד בקמניץ אצל מרן ר' ברוך

בער, שהכין עמו את השיעור והבחורים בישיבה שא"ה זה היה בשיעור, אמר להם, איני יודע, מגיעים לשיעור ושומעים משהו אחר, כי בשיעור כבר הכל מוכן. כשאובלים תבשיל אפשר לומר מה יש בו ב'מטבח' כמה מלח כמה תבלינים?... ההכנה זה כמו במטבח... אם אפשר להשתמטות לפי דבריהם, הראש ישיבה הביא את ה'מטבח' לשיעור...

הגר"ש פטרוב: וזה הקושי באמת בכתובת הספרים, לשמר את הרוח הזו... לחיות את ההתפתחות הזו... את לבטי הנפש...

הגר"א בורודיאנסקי: ולפעמים זה 'מילה אחת' בתחילת הסוגיא, שעמה משתנה כל הענין אחר כך, כל הנידונים הם לפי זה... ברשותי יש מכתב תשובה מרבינו

"הרבנית ע"ה סיפרה, שמאז שהכירה אותו היא ידעה כי כשהוא לא מרגיש טוב, כשאין לו מצב רוח, פירוש הדבר שיש לו קושיא, וכשמרגיש טוב, פירוש הדבר שמצא ישוב. אין לו שום דבר אחר בעולמו".

וע"ז הוסיף רבינו: אנחנו כבר שכחנו את פירוש המילה 'קשה לי', זה נהיה מליצה. אסור לחשוב ככה. הגרע"א היה מתפלל לר' שיאיר את עיניו, ובאור שמח כתב, ידוע שנצטערתי ע"ז ממש. בעינינו ראינו אצל ראש הישיבה, כאשר הקושיא קשה לו אין לו מנוחת הנפש".

הגאון הגדול רבי מרדכי גרוס שליט"א סיפר בהספדו: "אני זוכר לפני עשרים שנה, כשהייתי נוסע מפעם לפעם, כשהתחילו הטירדות, נסעתי כמעט כל חודש לעיר צפת ללמוד ברציפות. בעל הדירה סיפר לי שמרן זצוק"ל היה אצלו בשבוע הקודם, הוא שהה בדירה, ושעה לפנות בוקר הוא שומע קול שירה והשתפכות הנפש מהחלון, הוא יצא החוצה והסתכל, והנה הוא רואה את מרן זכותו יגן עלינו שהוא רוקד ומזמר בשירי הודאה להקב"ה ומוחה כף אל כף. למחרת התבררה הסיבה לדבר הזה, היתה קושיא שעמד בזה הרבה הרבה זמן וכעת התיישבה לו, ועל כן נפשו יצאה בשירה והודאה".

היתה בו מצד אחד תקיפות הדעת, 'יגיבה לבו', לעמוד על שלו בדעת ובסברא, ולהתווכח וגם לחלוק עד להלכה ממש על גדולי האחרונים כמו הגר"ח והחזו"א, ולמעלה בקודש עד לתקיפי קמאי. ועם זאת הנוסח של האמירה תמיד היה במורא גדול ובהדגשת ה'בעיני'. ברם, אחרי ההקדמה הזאת ההשגה באה בחריפות יתירה ש'זה ממש לא ניתן להאמר', במחילת וכו'.

היו סוגיות שבהם השיעורים של הבוקר תפסו ממש את כל הווייתו, במשך כל שעות היממה, ללא שיעור. זכורני בשמחת אירוסיו של רבי מנשה נקי שליט"א, חברותא חשוב וותיק שלו, נכחו שם בני המשפחה ומכרים, ביניהם המוני יהודים מ'עמך'. תחת דרשה בשבח החתן כמקובל, ביכר רבינו זצוק"ל לעשות 'המשך' לשיעור...

ההמחשה ממקום אחר, [הוא לא אהב 'תורות' יפים מהסוג הישיבתי, שהכל 'חתוך' ומסתדר, ואמר לי שמסיבה זו לא מצא שפה משותפת עם מרביץ תורה מסוים ששהה הרבה בקירבתו. להרגשתו, 'זה לא אמת, צו שייך'.] את מסקנותיו בבירור הסוגיות וההסברים שהוכרעו אצלו כמבוררים ואמיתיים היה קשה להסביר בשיחת טלפון או אפילו בכתב. הדברים הובנו ונקלטו רק למראה עיניים, בצירוף תנועות הידים בהם הרבה להשתמש בבחינת 'כל עצמותי תאמרנה'.

ככלל, היתה לרבינו 'חולשה' גדולה שלא יכול היה להשאר בצ"ע. קושיא טובה או דיוק שלא מצא את פשרו הטרידו אותו עד כלות. פעמים רבות היה טורח ומזיע להוריד, ולו משהו, מ'חומר הקושיא'. התופעה הזאת, כפי ששמעתי לא אחת מת"ח מובהקים, בולטת גם בספרו על אהלות.

בהקשר זה יש לצטט כאן מה שאמר רבינו זצוק"ל בהספדו על מרן בעל 'אבי עזרי' זיע"א:

מחלוקת ראשונים, מר אחר חדא ומר אחר חדא ופליגי בצדדי חקירה זו. אצל רבינו זצוק"ל, ככלל, הראשונים כולם משתנים כמה שנראה עולה מתוך הסוגיא כמו צד מסוים בחקירה ידועה, אותו הצד ש'הדעת מקרב' אותו, וגם הלשונות בגמ' ובראשונים משתמעים כמוהו, ומעתה נמצא איפוא שלא נחלקו אלא אך ורק בפרט משמעותי שממנו נובעים החילוקים. זה היה קו בולט מאוד בשיעוריו.

אאמו"ר שליט"א הדגיש דבר זה בהספדו, תוך שהשווה זאת לדרכו של רבינו חיים הלוי בספרו שהראב"ד אינו חולק על שיטת הרמב"ם בעיקר ההבנה אלא בנקודה דקה.

בסגנון הסברות של רבינו זצוק"ל, אף שהיה לו 'שפראך' למדני עם הגדרות עומק, מ"מ בסופו של המהלך, הדברים לא הסתיימו בהגדרות חתוכות ויצוקות אלא במין 'הרגשים' דקים שקשה לבטאם במילים, ולפעמים נמצא ה'זכר לדבר' או

וכמובן שיש גם לראות את שיטת רבותיו של הרמב"ם ושיטת ר"ח והר"י מיגש והר"ף שמסתמא הרמב"ם הלך בדרכיהם ועוד...

יש יותר מזה, אם מותר לומר, היה לו לפעמים ברור שזו דעת הרמב"ם מה שהוא העלה לפי לימודו... אני זוכר דוגמה בבבא קמא, שהיה פשוט לו שלפי הרמב"ם אין חילוק בין 'גרמא' ל'גרמי', לא עלה מעולם על דעתו... זה חידוש של תוספות, והביא שהרמב"ם בקונטרס דינא דגרמי מביא את דברי התוספות בשם רבותינו הצרפתים, ומאריך בשבחם, וזאת משום שזה חידוש גדול לחלק... חילוק 'בארמית'... חילוק 'בין לשון רבים ללשון יחיד'... איני רוצה להיכנס לזה...

הגרא"ח זוקר: היו לו 'סוגיות' חדשות, דברים שלא הכירו בישיבות... בדרך כלל כשלומדים יבמות יש את הסוגיות המרכזיות שמאריכים להתעמק בהם. אצל הרה"י היה סוגיא עצומה 'צרת ממאנת' ו'צרת בתו ממאנת'... וחזר שוב ושוב על דברי הרמב"ם והמלחמות בפרק ב"ש, והוא גילה מסתוריים שלא ידעום עד הנה, העלה מרגליות ושלל פנינים, והוכיח

כמו הגמרא... ואחר כך הוא מוצא לזה מקור בירושלמי, אבל רואים שהוא קודם יושב ולומד עם הרמב"ם, איך הוא למד את הסוגיא, זה לא 'דיוק' ברמב"ם, אלא הוא יושב ומביט כביכול איך הרמב"ם עורך ומנסח את ההלכות... כמו בעל השמועה עומד לנגדו, הרמב"ם ישב וכתב הלכה, איך הוא העמיד אותה, במה האריך ובמה קיצר... ומתוך דברי 'בעל השמועה' שומעים את שיטתו... אחר כך מוצאים גם 'ירושלמי'...

הגרא"ח זוקר: ממש כדבריכם. דרכו של הראש ישיבה הייתה 'כסדר' להעלות מדברי הרמב"ם מרגליות נוראות בפשט הסוגיא, ולא פעם לא מבינים מיד את עומק מחשבתו איך הוציא זאת מדברי הרמב"ם, ורק לאחר העיון וההתעמקות מבינים את דבריו. הרבה הוא למד מהמקום בו הרמב"ם מביא את הדין, עוד הוא לימד לדקדק מה הדגיש הרמב"ם ומה לא הזכיר כלל, מה הוא מאריך ובמה מקצר, ואיזה נקודה שמוזכרת בסוגיא אין לה רמז בדברי הרמב"ם, ומדוע לא הביא את ההלכה במקומה ועוד ועוד ובכלל בדרך כלל שיטת הרמב"ם היא הקרובה ביותר לפשט הסוגיא,

להגה"צ ר' ישראל אלי' ווינטרויב זצ"ל, שקיבלתי מידי הראש ישיבה עצמו לשימו ב'גניזה', מקופל לשמונה... והעזתי ושמרתיו אצלי... הוא כבר התפרסם היום, אצלי יש את הכתב יד (ראה במסגרת בפרסום ראשון). הנושא הוא בענייני נסתר, והראש ישיבה כותב לו שקיבל את פנייתו אליו על כך שאינו עוסק בדברים גבוהים יותר, אבל מה אעשה ואני מושרש ורגיל להשריש כי תחילת ויסוד העמקות זה להבין פירוש המילים ופשטות הפשט...

זה נתפס אצלי כבר אז, זה ב'קבלה', אבל בלי קשר לקבלה, זה היה הראש ישיבה עצמו, להבין את פשטות הפשט! בכל סוגיא וסוגיא היו לו את המילים שראה בהם את נשמת אפה של הסוגיא, והם הם 'פשטות הפשט', ועם המילים או השורות האלו הוא נסע בכל הסוגיא...

וכך הייתה דרכו תמיד, כל ההבנות וכל הסברות היו הרקע לקרוא אחר כך שוב את לשון הגמרא, ולשונות הראשונים, ולבחון שוב איך הדברים עולים ו'חיים' מתוך דבריהם, וזאת הייתה האמת מידה תמיד לבחון האם הגמרא 'אומרת' את זה, והאם הרמב"ם אכן בא 'להשמיע' את זה... כל העומק הגדול היה חי נושם ועולה מתוך הפשטות הפשוטה של הכתוב!

הגר"ש נופכובים: שמעתי פעם מאחד מתלמידיו של הראש ישיבה, הרב הגאון ר' מנחם נובוגורוצקי שליט"א, שהוא התבטא פעם על אחד מגדולי ראשי הישיבות זצ"ל שדרכו הייתה לדייק במילים של הראשונים, אמר רבינו, אבל אני דרכי יותר לדייק מה'ניגון' של הראשונים, לשמוע את 'הניגון' של דבריהם... (ראה מסגרת בתאור מקולמוס).

אכן כשמביטים בשיעור, נדמה שלכל ראשון יש התייחסות מסוג אחר, לא הרי הדיוק ברמב"ם כבר שב"א, או בריטב"א, כל אחד וה'ניגון' שלו...

הגר"א בורודיאנסקי: זה ממש כך, יש את הלימוד של הלשון של הרמב"ם, ה'ניגון' שלו... ויש איך 'לגשת' לקריאת הרמב"ם...

בכלל על הרמב"ם שלו היה צריך לייחד את הדיבור...

הגר"א בורודיאנסקי: לא מזמן ראיתי מרבינו חיים וואלאז'נער שעיקר ורוב הלימוד של הרמב"ם זה מתוך הסדר של הדברים... וזה היה אצלו ממש... בסוגיא בכתובות דף י"ג יש לזה דוגמה, ורואים ברמב"ם שהוא מביא דבר אחד יותר באורך, ומצד שני מתעלם כביכול ממהלך הגמרא, ויש אפילו קצת סתירות במשמעויות, ואז הוא אומר, אז רואים שהרמב"ם למד כסתמא דמתניתין ולא

אבל כאשר הגיעו ללמוד אצל הראש ישיבה למדו לקרוא את הגמרא מחדש, להתבונן ביסודות ולא לקבלם כפי שהם, אלא לשוב ולהתעמק ולהתבונן מה עולה מן הסוגיא, ומה הייתה הסתכלות הראשונים על הענין. ועד זקנה ושיבה המשיך רבינו להתחיל שוב את הכל מההתחלה בבחינה מחודשת ובעיון חדש מתוך שמחת התורה.

היה בשיעורים את היחס לרבתינו הגדולים האחרונים...

הגר"ש פטרוב: מי יכול לשכוח איך שהיה לומד כל מילה ומילה בר' חיים, והוא היה מדקדק בדבריו, ובחרדה גדולה. 'מפיו אנו חיים' אבל... 'תורה היא וללמוד אני צריך'...

הגר"ח טוקר: היה את רבותינו האחרונים שהראש ישיבה היה מדבר עליהם, ולעולם היה מביא את דבריהם עם יחס נורא של כבוד, כדוגמת הנתיבות שהתבטא עליו 'רבן של ישראל', ה'תומים' שבדורות הקודמים הוא היה נקרא 'מקור התבונה והדעת', וכמובן רבינו עקיבא איגר, מרנן הגר"ח והגר"ז שתמיד הזכירם באימה וביראה, או הברכת שמואל שהתבטא עליו 'דברי קדשו', וכן גדולי המשיבים המשכנות יעקב והנודע ביהודה ועוד... והיו לו ביטויים מופלגים על גדולתם הנוראה, ומשקלם המכריע...

אבל עם כל התקיפות, מתוך 'העוז והענוה', היה משיג עליהם עד שהיה נראה לשומעים שכלל אין מקום לדבריהם. הוא באמת סבר כן והעביר את זה לשומעים. מחד ראו כמה כואב לו שאיננו מביין את דבריהם ומדוע הם כתבו כן ולא סברו כדבריו, ומאידך היתה לו את שמחת התורה שהגיע לפי דרכו לאמיתה של תורה. ופעם אחרי שדן בעוז שלא כדברי מרן הגר"ז, אמר לי בסוף השיעור 'דע לך, אני שבור ורצון, אני שבור ורצון'...

הגר"ש נוסבוים: בתוך השיעורים לפעמים מגלים שמות חדשים שלא רגילים כלל להביא, שות"ם של גדולי האחרונים, ועוד ועוד...

שמעתי מתלמיד, כי היו לו גם הגדרות תוך כדי השיעור, לפעמים הוא היה כתובע, איך לא יודעים במי מרבתינו מדובר... פעם הביא מדברי היד המלך, והביט פניו כמשתאה, וכי לא יודעים מי זה, 'הנכד של הנודע ביהודה'... והוסיף היד המלך פעם הוא היה 'אבי הלומדעם'...

הגר"ח טוקר: הוא קרא כל מילה בר' חיים, ממש כמו 'תורה שבכתב', והוא דן ושוקל כל דבר ודבר כדבריו... זכרני איך פעם למד את דברי הגר"ח לענין שטר וקרא בתוך הגר"ח את דבריו שבדאי שטר הוא דעת המתחייב וכדעת כל הראשונים, ואז

לצורת לימודו, לגבי רובא דאיתא קמן ורובא דליתא קמן, שכל גדולי גדולי האחרונים, וביניהם השמעתא ור' עקיבא איגר ועוד, לומדים שרובא דליתא קמן זה מסברא ורובא דאיתא קמן הוא המחודש, הוא הגזירת הכתוב, אבל הוא ניגש לסוגיא ולומד את הגמרא שמביאה פסוק על רובא דאיתא קמן ושואלת 'אשכחן רובא דאיתא קמן, דליתא קמן מגלך', והוא מתקשה במשך זמן ממושך, לפי דברי רבותינו האחרונים, איך תתכן 'משמעות הגמרא', איך יתכן שהגמרא באה לעשות כזאת 'מהפכה' אם זה הדבר הפשוט בסברא... והוא מתמודד עם כל הראיות של האחרונים בענין, ומאריך בזה כמה וכמה שיעורים... וכל פעם שב לבסס הוזה 'משמעות הגמרא'... עד שכביכול נוצרת איזו הרגשה שהוא 'נגד' גדולי האחרונים... עד שלפתע באחד השיעורים הוא מתנשא וקורא בעוז 'אני לוחם מלחמת הגמרא'!... זה כביכול מכיון שהוא מדבר כנגד דברי רבותינו הגדולים גדולי האחרונים, אבל הוא הרי 'לוחם את מלחמת הגמרא'...

הגר"ח טוקר: בדרך כלל בחורים מתחנכים על כל מיני יסודות כביכול הם א-ב, ולפעמים כבר בכיתה ח' בחיידר שומעים עליהם... וממילא כאשר גדלים זה נעשה כחלק מהבסיס, והעיון מגיע רק לאחרים, ועל יסודות אלו בונים תילי תילים של מערכות.

שהם הם מעיקרי הסוגיות...

הגר"ש פטרוב: אתם זוכרים מה הייתה הסוגיא הראשונה של 'בבא בתרא' אצלו? 'הכל כמנהג המדינה'... כמה וכמה שיעורים, כל שיטה ושיטה בראשונים על 'הכל כמנהג המדינה'...

הגר"א בורודיאנסקי: הוא היה יכול להוכיח את דעת רש"י בעיקר מכך שרש"י לא אמר כלום בכל הסוגיא. אם כך וכך הוא האמת כמו שתוספות אומרים, אז איך בכל הסוגיא פה אין רש"י כזה... ורש"י רק אמר כך וכך, אז דברי התוספות מחודשים, שהרי בגמרא לא נזכר דבר כזה... וגם רש"י לא כתב את זה... כך הוא 'חי' את הדברים...

הגר"ש פטרוב: וכששומעים את זה משתכנעים. ממש זה נראה ברור כל כך...

הגר"א בורודיאנסקי: אבל כשמגיעים לכתוב, כבר מחפשים את ה'שחור לבן' ואז זה 'מעבודות קשות שבמקדש'... שמחד גיסא ה'מסר' של 'נשמת הדברים' יהיה ברור, ומאידך לנסח את המשמעות במידתה הנכונה.

הגר"ש פטרוב: לפעמים הוא מדייק רמב"ם, הוא פשוט 'קורא' את הרמב"ם... וזה כל הסוגיא... והוא מוצא מה הרמב"ם שינה מהרי"ף ומהר"י מיגש... והוא לומד לפי פשוט של הרמב"ם...

הגר"א בורודיאנסקי: בשיעורים על כתובות היתה לי דוגמה מבהילה

הרב הגאון רבי שמואל נוסבוים שליט"א: אי אפשר לשכוח, באחת המעמדות של 'הקבלת פני רבו' הוא מסר שיעור על 'מנהג נביאים', והפליא והפליג בהגדרות דקות מן הדקות, שהיה דומה עליו שאי אפשר כלל להעלותן על גבי הכתב, על גדרים כניכול ב'תורה' ובתשובה שקדמה לה... ועוד... והכל כמשל... להמחיש את הדברים, הגדרות דקות עד אין נבדק, 'תורה דיליה'...

הגר"ש פטרוב: המטרה היא שלא להעביר רק את המסקנות, אלא איך ללמוד את הדברים, מביאים רשב"א וריטב"א, והרשב"א הביא את עיקר הדברים ואילו הריטב"א רק בתורת סניף לדבר... איך חיים את דבריהם של הראשונים...

הגר"א"ח מוקר: והלימוד איך שהוא היה 'בלי מוסכמות', משרשי הדברים. ידוע בין התלמידים שהיו פעמים שהוא דיבר בכוונה על נקודות מסוימות בצורה שאינה מובנת, ובכך הוא העביר ולימד שאכן ישנם דברים שאינם מובנים... אדרבה הם נשארים 'קשים', אך זה לא פוטר מלדעת שיש דבר כזה...

עד עתה דיברנו אודות תוכן השיעורים וצורתם, היאך היה 'המעמד הגדול'?

הגר"ש פטרוב: החרדה הנוראה שהוא ניגש לשיעור... בתחילת השיעור שומעים איך הוא ממלמל "ד' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך"... הוא היה טובל לפני כל שיעור, כך היה בזמני, ולא כי יש כזו 'הלכה' אלא הוא ניגש למעמד 'מסירת התורה'...

הגר"א בורודיאנסקי: היו רואים אותו מגיע, 'עולה מן הרחצה' ופניו להבים, אף אחד לא היה לעמוד בדרכו, והוא ניגש אל האלוקים, ודבריו שמענו מתוך האש... ההר בוער באש

ואז הכריז בעוז - "אין לנו אלא דברי הגמרא"! לא 'רוב', ולא 'ספיקא' דרבנן, אלא 'ספק ספיקא'! אנחנו לומדים את דברי הגמרא...

אבל איך כותבים דבר שהוא לא מכריע אותו, שנותר כך וכך...

בחדא מחתא: זה באמת קשה... הגר"א"ח מוקר: זה פשיטא שאין אפשרות להעביר את השיעור בכתב כפי שהוא היה, לא את שפת הלב, לא את מעמד מסירת התורה, ולא את בעל השמועה העומד לפני התלמידים ודומה למלאך השם צבקות... אבל על כל פנים הוא בבחינת 'עת לעשות לד' הפרו'... שמה שניתן להעביר לדורות הבאים ולתלמידים זה הרכה מאד, והמעט האפשרי הוא הכרחי ורב תועלת לדורות עולם. הרי גם מצד עיקר מסירת התורה יש דברים שבעל פה שאי אתה רשאי לאומרם בכתב, הרי שבאמת אלו שתי צורות של תורה ושני דרכים של מסירת התורה, ולא שייך להעביר בכתב תורה שבעל פה, אבל מ"מ התירו לכתוב משום עת לעשות וגו'. ובנידון דידן אין לך עת לעשות גדול מזה.

הגר"א בורודיאנסקי: אם יורשה, אני לפעמים מנסה ומרגיש כמו שהוא עומד למולי, 'בעל השמועה עומד כנגדו', ומזה אני לומד כאילו אתו לדעת כמו מה להשאיר...

המדויק לסוגיא מסוימת זו. למשל ב'ספק ספיקא', כולם נבנים על הרשב"א בתשובה שזה מטעם רוב, וכך למדו כל האחרונים, גדולי הגדולים כהפני יהושע, אבל הוא ניגש לגמרא וקורא אותה בהטעמה "והא ספק ספיקא הוא" והגמרא לא אמרה 'רוב'... יש לגמרא סוגיות של רוב בחולין ועוד, וכאן זה לא 'רוב' אלא 'ספק ספיקא'... והגמרא שואלת זאת בפשיטות 'הרי זה ספק ספיקא'! יש איזה מונח פשוט, שכשזה לא 'ספיקא' אלא זה 'ספק ספיקא' אז זה משהו אחר!...

הפסיק לשניה, וקרא שוב 'כדעת כל הראשונים'... בתמיהה, ושוב 'וכדעת כל הראשונים'... והרכה להשיג שכמעט אין ראשונים כאלו...

אגב, עוד דבר מעניין שהיה באותה סוגיא, שקרא את דברי הקצות בענין שטר שאומר שיש בסוגיא זו ארבעה שיטות, והראש ישיבה הבליע בתוך המילים 'הערה' מדוע הקצה"ח כותב ארבעה ולא ארבע...

הגר"א בורודיאנסקי: כל היחס שלו לדברי רבותינו האחרונים היה 'רצוא ושוב'... מחשבן וחי את הלך דבריהם בשלימות, ואחר כך מתחיל 'לפרוק' את הענין לפרטים... כך משמע בגמרא או לא משמע, מהי הסברא? מהיכתי תיתי לחדש?... מצד אחד הוא ידע היטב להבין כל 'אחרון' על פי דרכו למה הוא מתכוין, אך מאידך גיסא כפי שמוכח מר' חיים וואלאזינער 'שמעתי ממורי שאין לישא פנים בדין', והיו ביטויים חריפים לפעמים...

היו גדולים שכל מסכת למדו לפי צורת לימודה, לא הרי שבת כהרי עירובין, ולא הרי מועד כהרי נשים נזיקין, והיו שכל מסכתא ומסכתא ניגשו באותו מבט, ואילו ואילו דברי אלוקים חיים. ניתן לומר שרבינו היה מן הון הראשון?

הגר"א בורודיאנסקי: אצלו היה זה הרבה יותר... כל סוגיא וסוגיא הייתה אצלו משהו אחר, היא התחילה מהמקום המסויים שלה בלי לנסות ולערב 'סוגיות', אלא לתת את המקום

"שהחיינו"

והוא שב וחוזר על הדברים, כדרכו. והנה הגיע לביקור אביו של אחד מבני הישיבה, בן חוץ לארץ, שחש חובת הכרת טובה גדולה לרבינו, וברצותו לבטא זאת, כיבדו במתנה יקרת ערך, כלי מפואר מקריסטל בשווי גדול, כשהוא מדגיש לרבינו שהכלי שווה סכום עתק. מרן זצוק"ל נטל את הכלי בידי בהנאה גלויה ופתח וברך בקול גדול 'שהחיינו' בשם ומלכות כדין כלים חדשים, להנאתו של הנותן.

לאחר שנפרד ממנו ויצא את הבית, פנה רבינו אלינו ואמר ברטט: ה'שהחיינו' לא היה על הכלי המפואר... ה'שהחיינו' היה על הפשט ברמב"ן...! מהבוקר אני מחפש דבר שאוכל לברך עליו ולשמוח עם ההארה הגדולה, ומן השמים זימנו לי...! בינה זאת!

סח תלמידו הגאון רבי שמעון ויצמן שליט"א: היה זה בעת לימודי בישיבה הקדושה, למדו במסכת בבא בתרא פרק לא יחפור, והנה רבינו זצוק"ל נתקשה בדברי הרמב"ן במלחמות במשך שבוע שלם, כאשר כל כולו עסוק וטרוד בהבנתם, ואין לו לא יום ולא לילה, מתחילת השבוע. כליל שישי לפתע נתפזרו הערפילים, הואר הענין ונתבאר, את תפילת השחר של אותו יום שישי קשה לתאר, היא הייתה בנוסח 'יום טובדיג', הפסוקי דזמרה נאמרו חצי בניגון... שהרי יש פשט ברמב"ן...! ולאחר התפילה הכריז רבינו שיש שיעור, לאחר עת האוכל.

ובשיעור, החדוותא דשמעתא שפרצה ועלתה על גדותיה, קשה לתאר אותה במילים. לאחר השיעור כשהוא קורן משמחת התורה נתלוונו אליו למעונו,

והסנה איננו אוכל...

ובעצם, כך הוא התייחס לכך
אלו שיושבים בשיעור, וזה הייתה
תוכחתו אליהם, הוא תבע מכולם
'באימה ביראה ברתת ובזיע'...

הגרא"א בורודיאנסקי: יש ווארט
ידוע ממנו שמישיג על דברי המהר"ל על
כפיית ההר כגיגית, שהמהר"ל שואל
(הובא בהקדמת השב שמעתי) היאך היה
במתן תורה גירות של 'כקטן שנולד'
הרי זה היה בעל כורחם, כיון שכפה
עליהם את ההר כגיגית. ובכתובות
בסוגיא של גר קטן הוא היה מביא את
זה, ותמה ומתמיה מאוד על הכוונה
לומר שבמתן תורה נהיו 'כקטן שנולד'
- כביכול להתנתק מהשייכות לאבות
[במהדורת תשס"ח ביאר לפי טענתו
זאת הגדרה חדשה בגירות דמתן תורה,
ויישב לפי זה שיטת תוספות, ראה
במסגרת]. יש בערך חמש מחזורים,
ובכל פעם זה מחרף, ההתבטאות על
הדברים... בחורף האחרון זה אחד
השיעורים האחרונים, ובחולשתו
הנוראה שומעים את ה'לב', רק את
הלב, והוא אומר, זה נורא נוראות...
לומר שבמתן תורה נהיינו כולנו 'כקטן
שנולד'... והרי כולנו עומדים על
אבותינו... (ראה תמלול הדברים במסגרת).

אחד התלמידים: שם בכתובות
בדף ט. יש את הויכוח בין ר' עקיבא
איגר לבעל התפארת יעקב ר' יעקב
געזונדהיים, שהוא היה מורח לאבא
את הויכוחים ביניהם, וזה היה ממש
בשנה האחרונה...

הגרא"א בורודיאנסקי: שם רואים
איך הוא ממש 'מפרק' כביכול את
מהלך המחשבה של כל אחד ואחד
מהם...

אחד התלמידים: כמדומה שעם
זה הוא עלה לשיבה של מעלה, הייתי
אצלו כשבוע לפני ההסתלקות, ודיבר
דברים אחרים, שכב במיטה בחולשה
איומה ונוראה, ולפתע ננער וקרא,
'מה הוא עונה לו... מה הוא עונה
לו...' (ר' עקיבא איגר לר' יעקב געזונדהיים) כי
רבי עקיבא איגר מתבטא שם בלשונו
במכתב 'שגה בזה למאוד בדבר
הפשוט' - מה ר' עקיבא איגר עונה
לו על זה... ואז הוסיף לי, 'פעם הייתי
מדבר על זה יותר בהרחבה'...

איך מעבירים את ה'מעמד' של
השיעורים?

הגרא"א פטרוב: כשרואים את
הנסיון האינסופי להבין את הדברים...
יש משפטים שהוא אומר לעצמותך כדי
השיעור, הוא מדבר כביכול לעצמו...
כך הם הדברים...? זו ההבנה... הוא כל
הזמן בודק את עצמו. 'איך הבית יוסף
פוסק לא כמו הרשב"א, הרי הבית יוסף
נותן כל כך משקל לרשב"א... כן, כן,
כן... הוא נותן משקל...'

הגרא"א בורודיאנסקי: כשהוא אומר

משכיל אל דל

הלכנו לביתה, ושם, פתאום פשט צורה ולבש צורה,
בפנים מאירות ברכה מעומק לבבו... כמו פנים חדשות
באו לכאן...

היא כבר עמדה בעיצומה של הסעודה, לאחר
אכילת ה'סימנים', ראה רבינו שעל השולחן מונח
'בענטשער' - ברכון ובו הנוסח לאמירת ה'יהי רצון',
שאלה מרן זצוק"ל: הנני רואה שגמרו כבר לאכול את
ה'סימנים', אני כעת הולך לאכילת הסעודה, ניתן לשאול
את ה'בענטשער'?... והיא, בשמחה עצומה, על שתזכה
לתת לראש הישיבה את הברכון שלה, השיבה, בוודאי
בוודאי, ופניה צהלו בחדוה, והוא, נטל את הברכון,
ויצא את הבית...

וכי ל'ברכון' הוא צריך...? 'אשרי משכיל אל דל'!

תלמידו וב"א הגרא"ל בורודיאנסקי שח אודות
מעשה מפעים לו היה עד:

היה זה בראש השנה שלאחר הסתלקות הרבנית
הצדקנית ע"ה, כשזכיתי ללון בביתו, לאחר תפילת ליל
ראשון של ראש השנה כשכולו עטוף בחרדה מאימת
הדין כידוע לכל המסתופפים הצילו, פנינו לעבר ביתו
של הסבא מרן ר' שלמה זלמן זי"ע להתברך בברכת
השנים, אשרי עין ראתה כיצד חרדו זה לקראת זה בחלי
ורעדה. לאחר צאתנו כשפיו ממלמל פרקי משניות,
לפתע פנה אלי ואמר שרצונו לעלות לביתה של אלמנה
שהתגוררה בשכונה, לברכה בשנה טובה. היתה זאת
אלמנה שלקחה מנהג לעצמה לשלוח לו מידי ערש"ק
מיני מאפה ממעשי ידיה, כמו למלאות את החסר...

מסבא, עכשיו התחדש לו...

מזכיר את המסופר אודות מרנא
ר' שמעון שקאפ שבערוב ימיו נכנס
להיכל הישיבה כשלמדו 'בבמות'
ואחריו עשרות שנות עמל ויגיעה
במסכת זו, ושאל את התלמידים:
'תאמרו לי מה הוא הדבר הזה
'זיקה'...

הגרא"א פטרוב: משהו אמר לו
פעם 'הדברים עתיקים' (והוא עצמו היה
חביב עליו מטבע לשון זו), הגיב לו הראש
ישיבה, אמת הוא ש'הדברים עתיקים'
אבל לא ישנים...

הגרא"א פטרוב: הוא שאלני פעם,
מה לומדים? 'בבמות'?... ואז כמהרהר
הוסיף לי: אחרי ככלות הכל הקושיא

'סבא' שמעו את הברען של היראת
שמים... יש כאלו שהיו צועקים, אצלו
יותר מהצעקה הגדולה, שמעת את כל
הלב שלו יוצא עם הדיבור, 'נפשי יצאה
בדבר'...

הגרא"א פטרוב: כמובן שישנו
חילוק מהותי בין אלו שזכו לשמוע
את רבינו בחיי חיותו, ויכולים להחיות
בעצמם את הדברים, ומבינים את
כוונתו ולמה הוא חותר, ואצלם
התועלת של השיעורים הכתובים
עצומה. אבל הדור שלא שמע את רבינו
יהיה לו הרבה יותר קשה להבין את
כוונתו ודבריו.

רגילים לראות ספרי אחרונים
בזריזות וחושבים שמיד תפסו
את היסוד וממשיכים הלאה. אבל
כשמדברים על השיעורים של רבינו אין
הם דברים הנקנים בקריאה בעלמא, ורק
אחרי עמל ויגיעה ניתן להבין מה הוא
רצה ללמדנו בזה ומה עומק היסודות
שלו. מי שיעבור על השיעורים מקופיא
יחשוב שהוא אומר את מה שכולם
אומרים, לא יבין את הדקות ואת
החידוש שבשיעורי רבינו ובסברות,
ורק לאחר העמל יכולים לזכות לאור
הגדול ולחידוש שבשיעוריו.

אחד התלמידים: הייתי עומד לידו
בגמר השיעורים, אף בימות הגשמים
הירושלמיים, והיה גור רטוב מזיעה,
ופלגים על ראשו, וזה לא היה ממאמץ
פיזי חיצוני...

הגרא"א פטרוב: אכן, הוא כל הזמן
בדק ובדק את עצמו תוך כדי השיעור...
הוא עסק כל העת למקם כל שיטה
ושיטה בצורתה הנכונה. הוא כל הזמן
"לחם את מלחמת הגמרא"...

והיו הדברים "בכל יום כחדשים",
סיפר לי הגאון ר' לייזר מאיר שבתקופה
האחרונה ממש, אחרי עשרות שנות
חיים שעסק בסוגיית ספיקא דאורייתא,
הוא אמר ש'עכשיו' התברר לו שמה
שהרשב"א אומר שספק דאורייתא
לחומרא מהתורה זה לא מגמרא אלא

של ר' עקיבא איגר (הנודעת ביצרת צרה)
עדיין קשה... וזה למרות שלא מבינים
אותה... והוא עצמו היה רבות עמל
להבינה...

תם ולא נשלם, ואילולא זמנם
הדוחק של מרביצי התורה, היה מגיע
זמן קריאת שמע של שחרית...

נפטרונו בברכת הודאה מיוחדת
לתלמידי חכמים מובהקים שהואילו
להקדיש מזמנם היקר מפז, ובתפילה
כי יזכו מהרה לברך על המוגמר, ורבים
יאותו לאורו הגדול, 'תורתו מגן לנו
היא מאירת עינינו הוא ימליץ טוב
בעדנו'.

"זקנה... ובחרות..." / המשך מעמ' 5

כל אחד יודע עד כמה שהוא
הקריב, [וכמה שכל אחד יודע אנחנו
יודעים הרבה יותר], הקריב את כל כולו
כפשוטו, את הכבוד שלו ואת המעמד
שלו ואת הלב שלו, והקריב זאת מתוך
ידיעה שזה מה שיקרה, ולמרות זאת
את כל כולו היה מוכן להקריב לפי מה
שראה שהדור צריך זאת, ושצריך לשמור
את הדור, ולצערנו אנו רואים עד כמה
שהוא צדק, והוא כבר בתחילה נלחם על
כל הדברים לפני שאחרים הבינו.

ואנו צריכים להתחזק בכל הדברים
האלה, וצריכים לזכור שהיה אדם גדול
באמת שעשה בעצמו את הדברים האלה
ואפשר להיות כמוהו, ועד כמה שהוא
חסר לנו.

להתחזק ללמוד מכל דבר ודבר,
ולתחזק בתורה וביראת שמים
ובהשקפה נכונה, לא כדי להילחם ולא
כדי להיות נגד, אלא כדי שכל אחד ידע
כיצד צריכה להיות ההנהגה שלו הן
מבחינה פרטית והן מבחינה ציבורית,
ונזכה במהרה ומלאה הארץ דעה
את ד'.

חובתנו לזכור ולהזכיר

וכמה צריך להצטער על כך שכל
הדברים הגדולים האלה יישחקו מחמת
כל מה שנקרא "פוליטיקה", שנלחמים
על "מי בראש", ונלחמים על כל דבר קטן
ודברים קטנוניים, במקום מה שהוא עשה,
לעמוד בראש המחנה ולהקריב את עצמו.

אזכרה ואהמיה

קשר אבהי שנמשך לאורך עשרות בשנים, מתפולת השבת במחיצתו של רבינו מרן זיע"א ב'שער השמים', ועד הליווי וההדרכה הצמודה בהקמת הישיבה הקדושה – במחיצתו של הגאון הגדול רבי שמואל אריאל שליט"א ראש ישיבת חברון החדשה

מאיר בנימיני

ממש, שעה שהוא התעצם בגדולתו הנוראה, אבל כל ההנהגה הייתה בפשטות. גם הספסל עליו ישב, היה ספסל בלי משענת, וכאילו הוא רק אחד מן הקהל, או כמו שהיה מי שהגדיר זאת כ"ירושליימער איד", אם כי כאמור, היינו שואלים אותו כל דבר הקשה, וכך בכל פעם ההליכה הזאת נמשכה עד לביתו, כשגם שם היו מתעכבים שעה ארוכה להתענג על דבריו ותורותיו.

"בהרבה שבתות זכיתי לאחר מכן גם לעלות ל"סעודה שלישית" בביתו. למעשה רבינו שמואל הכיר היטב את הסבא, רבי יצחק אריאלי זצ"ל משכונת כנסת, ואת כל המשפחה. בבנין שלו ברחוב גשר החיים היה גר דודי רבי גרשון אריאלי, וכך היתה איתו הרגשה של קרבה, כשהיכרות הייתה גם עם הרבנית ע"ה, ועם כל המציאות המופלאה של להיות קשורים לרבי שמואל. אני זוכר מחייך הגר"ש, "שכאברך צעיר, הייתי רואה את רבי שמואל מחכה בתחנת אוטובוס הסמוכה לבית ברחוב שרי ישראל, כשהרבנית לידו והם משוחחים, ואני, שהבנתי את האידיש בהם דיברו, תמיד התקרבתי, השתוקקתי לשמוע, זו הייתה שיחה מעניינת תמיד, וכמדומני שמי שרוצה להבין את הקשר, ולהכיר מי הייתה הרבנית, די לו שיעיין בהספד הנורא שרבי שמואל הספיד בעת הסתלקותה, הספד שמהווה ספר מוסר חי של ממש!".

"למרות הפשטות, והקרבה, היה פשוט שכל דבר הקשה מביאים אליו. אני נזכר למשל תוך כדי על שאלה הלכתית שהייתה לגבי אמירת קדיש בחודש הי"ב, כשרבי שמואל הורה לי בודאי לא לומר אך הציע לומר קדיש דרבנן, שזה היה חידוש שרבים לא שמעו ממנו. כאמור בכל דבר וענין הוא היה הכתובת, גם באותם ימים, אך גם לאחר מכן כאשר עבר להתגורר ברחוב אבן שפרוט, כשהוא היה בשבת מתפלל בישיבה הקדושה "מעלות התורה", גם אז היה פשוט שכל נושא וענין, רבי שמואל הוא הכתובת."

"כך היה בכל שמחה אצל גיסי

המדרש והמתפללים, וכבר פקע שמה בתורתו ויראתו."

זכיתי במשך אותם שנים, לשבת עמו על אותו ספסל, כאשר לאחר סיום התפילה היה רבינו שמואל ניגש לארון הספרים, היה זה ה"אוצר" של שער השמים שהכיל מטבע הדברים ספרים רבים מאד בפנימיות התורה, והוא ישב ועסק בהם. פעמים רבות נשאיתי בבית המדרש ללמוד גמרא, וחיכיתי עד שיסיים את לימודו."

אגב אורחא, נזכיר מה ששמענו מפי מתפלל נוסף, הרב יהודה פ. שהיה אז בחור בישיבתו של מרן הגרמ"ד הלוי סולובייצק זצ"ל, שנהג להתפלל מידי שבת באותו מנין. "מידי פעם הייתי ניגש לשאול את רבינו" מספר ר' יהודה, "אבל נער הייתי והייתה בי עזות, וראיתי כשרבי שמואל לאחר התפילה עסק בלימוד ספרי נסתר, והנה כאשר הוא עמד לשוחח על אותם ענינים גבוהים עם אחד מזקני המתפללים שידיו רב לו בחלק זה של התורה, הרי שאני כבחור צעיר התקרבתי והטיתי אוזן, חפצתי לשמוע על מה הם מדברים, חשבתי שהם לא שמים לב, אך מעיני רבי שמואל לא נמלט הניסיון שלי להאזין לדברים, ובאחת מהשבתות בירכני ב"גוט שבת" כשהוא יוצא מבית המדרש, ואז פנה בחיוך ושאל, "הבנת מה שאנחנו מדברים?". העזתי מעט פני, ואמרתי "כן, הבנתי כל מילה". רבי שמואל הביט בי ושאל בתמיהה: "כל מילה?", והשבתי: "כן הרב, כל מילה לבדה הבנתי, אבל שני מילים יחדיו לא הצלחתי להבין בשום אופן..."

הגר"ש אריאלי ממשיך ומתאר, את זכרונות אותם הימים: "כאמור הייתי ממתין עד שרבי שמואל סיים ויצא מבית המדרש ברחוב רשב"ם לעבר ביתו בגשר החיים 9, כשאני זוכה מידי פעם להתלוות אליו, ולשמוע ממנו ביאורים חידודים פירושים בפרשה ושיחת תלמיד חכם שאינה של חולין... כשהוא משפיע כיד ד' הטובה עליו ממעיינותיו הבלתי נדלים. תמיד רבי שמואל נהג עימי ועם כל מי שהיה שם בפשטות ובידידות "כחבר" של

יום בשיבת "עץ חיים", היה מתמיד גדול מאוד, מלבד לימוד התורה לא היה לו אז בעולמו כלום, בטבעו היה מופנם ושקט, ולקח לו זמן עד שיצא מד' אמותיו ללמד תורה לרבים". לזכרון עולם נדפסה עדותו של אחד מבני החבורה באותם השנים, הרה"ג שלמה מרדכי לנג ז"ל (ספר הזכרון דרכי שלמה - עמ' קב, רכב) : "רבי שמואל היה לומד הרבה בעמידה. וסיפר מו"ח שכבר אז היה פקיע שמה וכל הדבר הקשה בלימוד בין אברכי הכולל, ואף המבוגרים והמופלגים בכולל, היו מביאים לרבי שמואל (שליט"א) זיע"א."

בסוד שיח

"כאמור" מתאר הגר"ש אריאלי, "המנין היה מוכר כ"מנין של רבי שמואל", הוא למעשה היה נחשב כ"רב" של אותו בית מדרש, אם כי כדרכו הוא לא ישב בראש העם, אבל כל יסודו של המנין הזה, ומקום תפילה החשוב הזה, היה מכוחו וביזמתו, כשהמקום הפך למקום בו התפללו גדולים וצדיקים". [ואגב אני חייב לשוח את אשר חס ליבי בקרבי...], זולגת דמעה מעיניו של איש שיחנו שליט"א, "על השיבוש הנורא והרוח הרעה ששררו בציבור כנגד ציבור בני התורה, שהוא דבר שאינו מושג בדעת, כאשר הסתלק רבינו הגדול, והיה זה אן פשוט שבין מאות משאות ההספדים יהיה הספד באותו מנין אברכים, מקום התפילה אותו יסד רבינו, אך היו שם חדלי אישים, שפחדו בציון... תצילנה אוזנים משמוע על ביזוי התורה, וד' יכפר בעדם".

"המנין הנפלא הזה הכיל בתוכו ת"ח חשובים, כמו למשל הגאון רבי נתן קופשיץ שליט"א, הגאון רבי שיע חזן מרחוב בר גיורא, ועוד תלמידי חכמים חשובים מאד, כשבילל שבת היה רבינו מוסר שיעור במשנה ברורה לפני הלומדים והמתפללים החשובים, והיה מקבל את העליה החשובה מידי שבוע, כי כאמור הוא למעשה היה ה"רב" והדמות שעמדה בראש בית

וחו ומשנתו של רבינו ה"דרכי שמואל", סוככת מחדש בכל יום בתוככי היכל הישיבה הגדולה "חברון החדשה". היה זה רבינו זיע"א שדחף הקים עודד, ליווה ותמך עד ימיו האחרונים, כשהוא רואה חשיבות גדולה בהקמתה והצלחתה של הישיבה. באמירה חריגה התבטא כי "יצאו ממנה גדולי ישראל"!

אולם מהגאון הגדול רבי שמואל אריאלי, מראשי הישיבה הגדולה, ביקשנו לשמוע על שנים עברו, בימי צעירותו, כשהיה שכן סמוך ונראה לרבינו ה"דרכי שמואל", בהיכרות של עשרות בשנים, ובהתחממות לאורו של רבינו הגדול.

"ר' שמואל היה גר כידוע ברחוב גשר החיים, הבחורים שהיו בישיבה בשנותיה הראשונות עוד לפני בניית בנין הישיבה ברחוב אבן שפרוט שלוש, ומעונו הטהור של ר' שמואל, המעון שהיה לבית מדרש, וממנו יצא תורה ואורה לישראל, הרי שבאותן שנים ותקופות, רבי שמואל היה בשבת קודש בביתו, והבחורים היו מגיעים מידי שבת ומועד, אם בזמן ה"סעודה שלישית", שעת רעווה דרעוין שהייתה נערכת במעונו של רבי שמואל, או בביקורי החג, לאחר תפילת המנחה ב"זכרון בתי"ה שממול. גם אני זכיתי כאברך צעיר הרבה להשתתף בסעודה שלישית בביתו, באותם השבתות, כשרבי שמואל יושב עם דמדומי חמה, ומדבר על דברים העומדים ברומו של עולם."

"באותה תקופה" מספר הגר"ש, "היה רבי שמואל מתפלל בכל שבת בבית הכנסת שהיה בבנין בו שכנה באותם ימים ישיבת המקובלים "שער השמים", שאותה הקים זקנו של רבינו, הגאון רבי חיים יהודה לייב אויערבאך זצוק"ל."

אנו מזכירים כי במלאות השלושים לרבינו, תיאר אחיו הגאון רבי מאיר שמחה שליט"א, על התקופה בה רבינו למד בכולל "שער השמים", וכה סיפר: "כשהייתי ילד הוא כבר היה נשוי, הוא למד אז חצי יום ב"שער השמים", וחצי

פחדו פחד גדול... - אנו מעירים.

"אולי היה מי שפחד, אבל אי אפשר לברוח מהאמת הכואבת, מהשמירה על ה"לב של כלל ישראל" כפי שהגדיר זאת רבינו שמואל זצ"ל. הרגשתי שאסור להחמיץ שום הפגנה, נכון היו גדולים וטובים שלא עמדו בניסיון, אני יודע שהיתה התבטאות של רבי שמואל, שהכי כואב לו מה"חברים שלו", שעזבו... אני ועוד רבים חשנו שזו החובה, ואף באתי לומר לו שכך אני ועוד רבים עושים. ראיתי שזה שימח אותו, היה חשוב לו שיבינו, לעורר כמה שיותר בדברים הפשוטים, הרי הוא עמד וזעק ברבים והמילים עודן מהדהדות "התאספנו כאן ציבור גדול, הציבור שפה, וצריך להדגיש - גם הציבור שאיננו פה, והמטרה פשוטה שאנו רוצים להמשיך כפי שאנו מבינים ומשיגים את מה שקיבלנו מרבותינו, להחזיק במשכנות הרועים, איננו אומרים דעות לאחרים, אבל הרבה מהנחמה היא בזה שיש ציבור גדול כל כך שזה מה שרוצה, להמשיך על משכנות הרועים, אבל עם כל זאת אין לנו להסיח את הדעת מהגזירה שהיא בנפשנו כפשוטו ממש, והיא עת צרה". הוא תמיד אמר ש"חבל שצריכים לפרט את הגזירות, הרי לפני קצת זמן, אני מתבייש להגיד לפני כמה קצת שנים... כל בן תשע או בן עשר, לפי חורפיה, היו אצלו הדברים פשוטים... גדולי עולם כששמעו והזכירו להם מענין הגיוס של בני הישיבות, היו נרתעים ומתפחדים. כך אצל מרן הרב מברסק, ומה שכבר סיפרתי שראיתי בעיני אצל מרן הרב מטשעבין, שאמר ש'נוגעים בלב' ושהוציא מהישיבות ולהגיד "זה - כן זה - לא", זה נורא נוראות, וצריך לעמוד על נפשנו כפשוטו ממש...". ואם כך ברור שאי אפשר לשבת שאנן."

תשובה על זה...

למעשה ר' שמואל היה זה שדירבן ועודד את הקמת הישיבה הגדולה "הברון החדשה". "כן, הכל החל בשנת תשע"ז, בדיוק לפני שש שנים. כליל תענית אסתר הייתה אסיפה באולמי זווהיל של תלמידי ישיבת חברון, כשהגאון רבי יצחק פרבשטיין והג"ר ברוך בער גרובובסקי שליט"א היו ה"רוח החיה", שם דיברו על הקמת הישיבה ברוח ודרך ה"סבא" מסלבודקא, ישיבה שתהיה של ציבור בני התורה ההולכים בדרך רבותינו המסורה. כשהעלו את ההצעה שאכהן כראש ישיבה, שאלו את ר' שמואל והוא אמר להם שזה טוב. חשוב לציין, שמי שמתמצא בשיחותיו של ר' שמואל רואה כמה הוא "חיי" את כל המושגים הגדולים של

הישיבות, וזאת כדי "להזיז" את הרב טננבוים ממשרתו, וכך לפעול ב"ועד הישיבות" כרצונם. ההחלטה שלהם הגיעה לאוזני רבי שמואל. "התקשר אלי רבינו וביקש שאגש מיד לאותו יהודי בשעת לילה מאוחרת, אדפוק ואומר לו שהוא דורש שלא יסכים לקבל על עצמו את התפקיד" סיפר הרב ארלנגר, "הגעתי לבית ונקשתי על הדלת, ואיש לא ענה. רק אחרי דקות ארוכות נשמע קול ישנני, שאלתי אם הרב פלוני נמצא, וענו לי שהוא מתפלל ותיקין, כאשר שעה לפני כן הוא נמצא בבית הכנסת ואומר "תהילים". לא הייתה לי ברירה, נשארתי ער לכמה שעות, ובחמש בבוקר הופעתי שם בבית הכנסת, כשאותו איש ציבור מגיע, ניגשתי וביקשתי סליחה על הדפיקות בלילה. "אה, זה אתה הייתי" הוא אמר לי, "כן אני בשליחות" אמרתי, וסיפרתי מה שרבי שמואל ביקש. אותו יהודי יקר ענה מיד, "חלילה וחס, אני לא אקח על עצמי את הדבר, בודאי אין לי קשר למזימה הזו, ואני לא אתמנה לתפקיד"... כמה ימים לאחר מכן" סיפר הרב ארלנגר, "פגש אותי ברחובה של עיר אחד מהעסקנים שיזמו את המהלך, ואמר לי בפנים כעוסות: אני מבין שאתה זה שמעיר אנשים באמצע הלילה..."

עם ציבור בני התורה

"הקשר כאמור נמשך כל השנים" מספר הגר"ש אריאלי, "כאשר בימים של הקמת ציבור בני התורה, כשהתחילו ההפגנות על הפגיעה בעולם התורה, כשכל מי שהבין את המצב ידע שאין העת לחשות..."

למרות שהרבה גדולים וטובים

ראש הישיבה, אך הוא ענה על אתר: "זו לא טרחה, זו שמחה!". ואכן למעשה בשמחות הבאות הגעתי להזמין, והוא בירך והשתתף בכל ליבו ומאודו". הגרש"א נזכר באנקדוטה מעלת חיוך, "רבי שמואל ידע גם לרומם, לסייע ולהוכיח ולתבוע כאחד. זכורני שבזמנו כאשר עמדתי בראשות ישיבה אחת בירושלים, היינו צריכים מכתב ל"ועד הישיבות" הוצרכתי אז להמליצה לועד הישיבות כדי לתת את ה"דיחוי", ולפי כללי ועד הישיבות צריך מכתב מאחד מחברי נשיאות ועד הישיבות שמכיר את הישיבה וראשיה. רבי שמואל היה חבר נשיאות של "ועד הישיבות", ואת המכתב ממנו הביא לי אחד מאנשי הצוות שלמד חלק מהיום ב"מעלות התורה", הגר"א בהר"ן שליט"א. כשקיבלתי את המכתב לידי ראיתי שרבי שמואל "פירגן" והפליג בתיאורים ובשבחים. כעבור כמה ימים הייתי אצלו והערתי שאני חושב שיש שם שבחים ותיאורים מוגזמים. "מה אכפת לך" ענה לי רבי שמואל, "זה לא בשבילך, זה בשביל ועד הישיבות...". "ואגב אם הזכרנו את ועד הישיבות, רק סיפור אחד שיש בו כדי להדגיש עד כמה היה רבי שמואל עירני ו"חס" על כל דבר שבקדושה, ושהתפקיד שלו ב"נשיאות" ועד הישיבות לא היה רק בשביל מכתבי ברכה, אלא עם אחריות של ממש. שמעתי מעשה מהרה"ג ר' יאיר ארלנגר מבני ברק, על שיחת טלפון שקיבל בשעת לילה מאוחרת מרבינו. היה זה כאשר כמה עסקנים, ממחוללי הנח"ל והשינויים הראשונים של כרסום בעולם הישיבות, שניסו כל הזמן להשתלט על ועד הישיבות, החליטו להעביר החלטה על מינויו של איש ציבור ועסקן מפורסם מב"ב ליו"ר ועד

הגאון רבי אברהם נובוגורוצקי שליט"א, מחשובי תלמידיו של רבינו, כשר' שמואל היה מגיע לכל השמחות שלו לבני ברק, וגם זו הייתה תמיד הזדמנות כי מיד כשנפגשנו, הוא התעניין מה חדש, ומה קורה, זכר ושאל על כל פרט. חשוב לדעת" מוסיף הגרש"א, "הוא ליווה בענינים הכי חשובים ורגישים, לכל דבר שהיה צריך עצה והכוונה, רבי שמואל נכנס לענין בכל כוחו והיה "נושא בעול" בצורה שלא תיאמן. וצריך לזכור שלא היינו "תלמידים", אבל הוא הרגיש אחריות, ונתן את כל כולו לאחרים. חשנו את זה במשך שנים, היו ענינים ממש מורכבים, שלא היה מי שיכריע ומי שיתן עצה, והיה זה הוא שכאמור נכנס בכל כוחו ללבן את הדברים ולסייע בפועל, בצורה שלא תאומן ממש!".

"הדבר הזה היה עם כל יחיד ויחיד, מי שמסתכל רואה איך יש מגדולי תלמידיו, ממש תלמידי חכמים עצומים, שבאו מבתים פשוטים, משפחות של בעלי בתים, כשספק לאן היו מגיעים... רק שהוא התמסר בכל כוחו לרומם כל יחיד ויחיד, ולשאת בעול של כל אחד ואחד. כאלה סיפורים יש לאלפים, רק אני מספר את שראיתי בעיני".

"חשוב לי לציין, שה"נושא בעול" היה גם בענינים מאד קשים ורגישים, כאלה שאנשים מתקשים בכלל לשמוע או לקחת חלק, ואצלו לא היה שום הוה אמינא של עיכוב, ודוקא באותם ענינים שהיו בבחינת "במקום שאין אנשים", הוא היה ה"איש" הגדול שעומד ונותן יד מוח ולב".

"זכורני שבאחד הימים לאחר נישואי בני, הוא פגש אותי ובא בתביעה "מדוע לא הזמנתם אותי", אמרתי לו שאני לא חושב שראוי להטריח את

"סלבודקה". הוא ראה בהקמת ישיבה שכזו צורך חשוב מאד".

"כעבור כמה חודשים, ביום שישי אחרי הצהרים קיבלתי טלפון שרבי שמואל מבקש שנגיע מיד, וזאת למרות שבדרך כלל זה היה שעות בהן הוא היה כל כולו שקוע בשרעפי קודש ובתורתו לקראת שבת קודש קדשים. הגעתי והוא מיד פנה ואמר שהחליטו לצאת לדרך, והוא מבקש שאטול את העול על עצמי. עניתי לו, שאני ב"ה משמש כראש חבורה במיר של שמונים אברכים, ובמקום של התעלות בתורה, ואיני יכול לעזוב כעת. הוא השיב "אני לא אומר לך מה לעשות, רק תדע שזה צורך השעה, וכשיש צורך במשהו עושים גם ואפילו שזה לא מסתדר, גם צריכים לעשות..." ניסיתי לבוא בעוד טיעונים, אמרתי לו שאיני יכול לעבור לעסוק בבעיות שיש לבחורים, ובהתמודדות עם פגעים שונים, שזה גם חלק ממהות של ישיבה, והוא ענה "יהיה שם משגיח ויהיה צוות, אתה תעסוק בלימוד".

ושוב חזר בענותנותו, "אני לא אומר לך מה לעשות, אבל זה צורך השעה, וכשצריך עושים גם מה שקשה...", ופטר אותי באמירה "תחשוב על זה".

ל"רשם" של הישיבה, הוא קרא לבחורים ושכנע את ההורים, והתבטא שוב ושוב על כך שהישיבה הזו תצליח. כשבאתי לעדכן אותו בהמשך על מה שקורה בישיבה, הוא אמר לי "אני יודע, אני עוקב"... הוא כל הזמן בדק והתעניין ושאל, וכמלאך העומד ואומר גדל, היה לו אכפת מהמקום. אפשר לראות את זה בשיחה המרטיטה שהובאה במצגת של הישיבה כשהוא בחוליו מתקשר לנדיבי עם ומדבר איתם על "חברון החדשה", ועל מעלתה של הישיבה. שבוע לפני שהסתלק נכנסו אליו בחורים מהת"ת, ורבי שמואל ישב איתם בהארט פנים מיוחדת. היה אכפת לו מכל בחור, זה מה שנתן לו חדווה ושמחה לראות בחורי ישיבה ההולכים בדרך שהלכו בה תמיד, וכפי שידוע כמה הוא חיזק כל בחור ובחור".

"כמה היה אכפת לו לרומם ולעודד בני ישיבות. סיפר לי רבי מרדכי יפה שליט"א, שגם ביום השישי האחרון לחייו", מצטעפות עיניו של הגר"ש אריאלי שליט"א וקולו רוטט, "רבינו זיע"א הזכיר באוזניו את הישיבה ואת השמחה שלו בצמיחת מקום תורה שכזה".

ניסיתי לשלוח את הגרב"ב גרוזובסקי, שיבהיר שאיני יכול, אך רבי שמואל שוב דיבר איתי ואמר "אני חולם על זה הרבה שנים שתהיה ישיבה כמו חברון", והוסיף והאריך על הבעיות שיש ה"י כבר כיום בישיבות שונות, כשהוא מוסיף מילים מבהילות: "פתחו פה ישיבה, וגדולי ישראל בדור הבא יגיעו מהישיבה הזו"!... אחרי זה שמעתי מכמה אנשים שהוא חזר באוזניהם על המילים הללו. בשבועות הבאים הפך רבי שמואל

כמלאך האומר גדל! / הרב יאיר ארלנר

עומד כנגד כל הרוחות הרעות ומקים עולה של תורה, במהלך שיחרט לדורות עולם עד ביאת גוא"צ, ועד בכלל. את מהות הנהגתו זו ב"למעשה" עם התלמידים, סיכם הגאון רבי עופר שמאי היימן שליט"א במילים הבאות:

משאת חייו ראה הוא בהעברת המסורה לן, העמדת תלמידים, בענותנותיה רגיל היה על לשונו דברי מוהר"ח מוואלאזין לבנו (וכפי שהביא בהקדמתו להאי ספרא קרישא 'נפש החיים'): "ואתה בני ידעת, שאף שללמד לא זכיתי, זיכוני מן השמים ללמד לאחרני, ולעשות קיום לת"ת", והוסיף שאף שבדאי שלא אמר מוהר"ח כן אלא לגדל ענותנותיה, מ"מ מינה חזינן עד כמה חשוב היה ענין זה של הלל למד לאחרני, בעיני מוהר"ח, ואף רבנו, כמה פעמים שמעתי מודה להשי"ת בלשון זה דמוהר"ח מוואלאזין.

ואכן מופלג היה רבינו בזה, כמדומה חד בדרא ממש בהעמדת תלמידים ובניית אישיותם על יסודות נאמנים מראשו ועד רגליו, יחיד ומיוחד היה בנטיעה אשר נטע בליבות תלמידיו כי 'כתר תורה מונח בקרן זוית, כל הרוצה יבוא ויטול', צריך רק 'רצון', רבות שמעתי, שומע, ושמעו אחרים מתלמידים שלמדו בישיבה"ק את דברי הרמב"ם הנודעים כי "לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי עולם אשר נרבה רוחו והבינו מדעו לעמוד לפני ד' וכו'", ה"ז נתקדש קדש קדשים ויהיה חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים", אין התורה שייכת אלא למי שמטיל עצמו עליה, ומשכך - הרשות נתונה לכל באי עולם.

שלמדו בכל רחבי עולם הישיבות. מרן זצ"ל שם דאגתם על לבו והתעניין באשר למצבו של כל אחד ואחד. בפעליו הכבירים של רבנו לטובת הבחורים, היתה המחשה חיה למושג של 'רב ותלמיד'. כי מי שרצה למצוא בדור שלנו אהבת רב לתלמידים בלב ונפש, הביט על מרן רה"י רבי שמואל זצ"ל ותלמידיו".

ומה נאים הם הדברים שאמר בהספד על רבינו, תלמידו האדמו"ר מטריסק שליט"א: בפר' ואתחנן על הפסוק "ושננתם לבניך" אומר רש"י בשם הספרי 'אלו התלמידים, מצינו בכל מקום שהתלמידים קרויים בנים וכו', וכשם שהתלמידים קרויים בנים שנאמר "בנים אתם לד' אלוכם" כך הרב קרוי אב שנאמר "אבי אבי רכב ישראל"... ורואים אנו מזה שהדבר יכול להתחלק שאף על פי שמוכח שהתלמידים קרויים בנים עדיין צריך ראייה שהרב קרוי אב, וניתן לומר על רבינו הגר"ש שאף התלמידים שלא הרגישו כבניו, הוא היה כאב לגביהם ודאג לכל צרכיהם ולעלייתם בתורה ויראת שמים".

וכך התבטא ההוא ספדנא: "לראות תלמידים סומכים עצמם בקירות הכתלים כשהם גועים בבכי, ומאחוריהם ילדיהם, וזעקים אחריהם, לא אחד ולא שניים, ולהבין עד היכן יכולה להגיע ההתקשרות בין רב לתלמיד. מי שלא למד שם, נפשו נמוגה מקנאה..."

הביטוי להיותו רב רבנן שמעמיד תלמידים בכוחו העצום, היה גם בהקמת מקומות התורה בכלל ו"חברון החדשה" בפרט, כשרבי שמואל רואה את הדור הצעיר, כשהוא כואב את הכרסום הנורא שחל בישיבות, וכמצביא גיבור מלחמה

אהבתו של רבינו שמואל לכל בן תורה והתביעה הנוקבת מכל אחד להתעלות ולהתעלות, מצאה ביטוי בדאגה העצומה למוסדות הקודש, לישיבות ולתלמודי התורה. בשיחה שנמסרה לפני 21 שנה, עמד רבינו זיע"א על היסודות לכל בן תורה ובחור ישיבה, כשבין השיטין יצוקה האהבה הגדולה לכל צורב ובן עליה, והתווית הדרך הסלולה העולה בית ק"ל.

המספידים עמדו על הנקודה המופלאה של היות רבינו אב רחום וחנון לכל בן ישיבה, להפיח טל של תחיה בכל נפש עמלה ולהיות למגדלור לנפשות מבולבלות של צעירים בימי הנעורים. "זמן הנעורים", היה חוזר ואומר, "כשהיצר מפתה אותו לחשוב שכעת קשה, אך כשיתבגר ויהיה במנוחה אז יוכל לשאת בעול תורה, זה מעשה שטן, 'הוא מלאך המוות'. ולהיפך, בזמן של השורשים, בימי הנעורים, כשהאדם רוצה לבלוע את כל העולם, והעולם רוצה לבלוע אותו... אז אם תובע מעצמו ומצליח, אז זה ממשיך אחר כך בשנים מאוחרות יותר".

סיפורים עד בלי די על דרכו כ"מחנך" היוודע נפש כל יחיד ויחיד, על התביעה המדויקת מכל אחד, מי רב ומי מעט, והיותו כמלאך העומד ואומר "גדל", מלמדת על ההכרה העמוקה בנפשו של כל תלמיד, ועל יכולתו המופלאה של רבינו להוציא יקר מזולל ולהעמיד אלפי תלמידים, כל אחד לפי שיעור קומתו שלו.

כך התבטא אחד מאחיני רבינו בשיחה אחרי פטירתו, "לא פעם ולא פעמיים מרן זצ"ל שלח עמי כספים לבחורים שונים להם דאג, היו אלו בחורים

וזה שער השמים

שיעורים קבועים ללימוד זה?

כשהתעורר רח"ל משנתו זכר את החלום ואמר בליבו, מיד לאחר תפילת שחרית בהנף החמה כמנהגי, אגש לרעי וידידי רבי שמעון הורביץ ואספר לו לדבר החלום ואשמעה מה ייעץ לי. אך עוד בדרכו לבית הכנסת ראה את רבי שמעון צועד לקראתו וחלומו בפיו, חלום אחד חלמו שניהם...

בין גדולי התורה מחוצה לארץ שתמכו ועודדו את רח"ל בהקמת הישיבה היו מרנן הגר"ח הלוי זצוק"ל מבריסק ששימש באותה תקופה כנשיאם של כל מוסדות התורה בעיה"ק. באותה תקופה אף שלח לו סכום כסף נכבד כהשתתפות בהחזקת הישיבה. כמו כן מרן כ"ק אדמו"ר בעל האמרי אמת מגור שעלה על כס ההנהגה בשנה בה נוסדה הישיבה שלח אף הוא מברק ברכה המביע תמיכה בהקמתה של הישיבה.

מאז ימיה הראשונים הקדישו תלמידי הישיבה ורבניה את רוב עיתותם בלימוד הנגלה, כשרח"ל זצוק"ל מוסר את שיעוריו העמוקים בפני תלמידי הישיבה, שבשנותיה הראשונות כיהן לצידו כר"מ גם הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל לימים רבה של ירושלים. לצד סדרי הלימוד הקבועים בכל היכלי התורה נקבעו שיעורים ביום לשמיעת השיעורים בחכמת הנסתר כשהממונה על כל כך היה מקבילו של רבינו בראשות הישיבה הגה"ק רבי שמעון הורביץ זצוק"ל.

בשנותיה הראשונות של הישיבה היו תלמידיה מחולקים לקבוצות שונות, כשבפני כל קבוצה נמסרו השיעורים ברמה המתאימה להם. במשך הזמן הייתה תקופה בה למעלה ממאה וחמישים בני עליה מחכמי ורבני הישיבה הגו בתורת האריז"ל, כשחלקם אף היו מתפללים בקביעות על פי כוונותיו.

היה זה חידוש של הגר"ח"ל ללמד בקבוצות את חכמת הנסתר, כשכל קבוצה לומדת לפי דרגתה. בפרוספקט שהדפיסה הישיבה בשנת תרפ"ד ונשלח לתומכיה בארץ ישראל ובגולה נכתב בין היתר: "בישיבה לומדים את תורת הנגלה כמו בכל הישיבות הקדושות, ש"ס בעיון ופוסקים, לצד זאת לומדים קבלה, מוסר וחקירה. המקום היחידי בעולם בו ילמדו באופן מסודר את תורת הקבלה, מן הקל אל הכבד על ידי תלמידי חכמים המוסמכים לכך".

בפרוספקט שנכתב ככל הנראה ע"י רח"ל מופיע גם ההסבר על הצורך בקיומה של ישיבה מיוחדת בה לצד לימודי הנגלה מתקיימים לימודי הנסתר בשיעורים שונים: "לא תמיד מוצא האדם את הדרך הנכונה, לפעמים הוא תועה בשבילים מעוקלים מחוסר מורה דרך, ולפעמים הוא נכנס בלי הכנה מוקדמת ומספיקה לפני ולפנים, ונתבלבל מהריחות המשכרים העזים של הפרד"ס, וזה גרם לסיגים והגבלות וכן להתרחקות מהדרך המובילה לחכמת הקבלה".

הפרוספקט מציין שלימוד חכמת הקבלה שלא במתכונת נכונה, עלולה להביא את הלומד להבנה שטחית ורדודה של מושגים נעלים ועמוקים, בבחינת 'הציץ ונפגע' חלילה, וכי רק בדרך שנלמדת בישיבה מגיעים הלומדים למצב ש"כנס לפרד"ס בשלום ויצא בשלום".

מה ששמעתי, זקני ירושלים..."

בקרוב בני המשפחה מסופר, שהמניע העיקרי לייסוד הישיבה היה חלום אותו חלמו בלילה אחד רח"ל זצוק"ל ורעו הקרוב המקובל רבי שמעון הורביץ זצ"ל שהיה חלק מהנהגת הישיבה.

היה זה כאמור בטרם חלפה שנה מנישואיו של רח"ל ומאז החל ללמוד את חכמת הנסתר, ובהתאם לאופיו וטבעו מאז נעוריו ועוד לאחרית ימיו, שכאשר פיעמה בו רוח התעוררות לדבר שבקדושה, אי אפשר היה לעצור את התמסרותו המוחלטת לרעיון החדש, כשלימוד זה תפס את מחשבותיו במשך היום כולו. בעקבותיו הצטרפו עוד ועוד גדולי תורה מעדת האשכנזים בירושלים ללימוד חכמת הנסתר. באחד הלילות ראה רח"ל בחלומו והנה איש אחד הדור בלבושו ופניו מאירים באור מופלא ומראהו נורא הוד, אומר לו, מאחר ויש לך משיכה גדולה ללימוד חכמת האמת ומצטרפים אליך עוד מבני עדת אשכנזים בירושלים ללימוד זה, מדוע לא תפתח בית תלמוד מיוחד בו ימסרו

בזכרונותיו מספר הגר"ש אריאלי מראשי ישיבת חברון החדשה, על מנין הרבנים שהיה ב'שער השמים', בראשותו של רבי שמואל זצוק"ל. כידוע, לאחר פטירתו של הגר"ח"ל עמדה הישיבה תחת נשיאותו של בנו הגדול מרן גאון ישראל הגר"ש זצוק"ל, ולאחר פטירתו תחת נשיאותו של בנו מרן הגאון רבי שמואל זצוק"ל. בראשותה עמדו בתחילה בנו של הגר"ח"ל, הגאון רבי אליעזר זצ"ל שעוד בחיי חיותו של אביו הנהיג את הישיבה. לאחר פטירתו המשיך צעיר בניו של רבי ח"ל, שהיה גם גיסו של מרן הגר"ש, הלא הוא הגאון רבי רפאל דוד זצ"ל שזכה להרבות ספסלים בהיכלה של תורה כשהוא נושא על שכמו את משא הישיבה עשרות בשנים.

היכל הישיבה בנוי על פי כוונות מיוחדות, כשבכל אחד מצידי ההיכל קבועים י"ג חלונות כמנין אח"ד, ויחדיו מכונים לשם הוי"ה ברוך הוא. אף בביתו של מרן, אגב, היו ספרי קבלה, עטופים בנייר שהסתיר את שמם. "היה זה ברחוב גשר החיים", מספר הרב י.א., "לשם היינו מגיעים כבחורים בסעודה השלישית לאכול אצל רבי שמואל, ובאחד הפעמים היה מי שהעז לשאול את רבינו מדוע הספרים עטופים, והלא אנו יודעים שהוא בקי בחכמת הנסתר... רבי שמואל שידע שהשואל עשה זאת בתמימות הדין, כי גם אצל סבו, שהקים את ישיבת המקובלים, הספרים היו עטופים..."

ואמנם את הישיבה הקים רח"ל כאשר עדיין לא מלאו לו עשרים שנה, ולשמועתה רעשה העיר כולה. האברך הצעיר רבי חיים יהודה לייב אויערבאך מקים ישיבה מיוחדת ללימוד חכמת הנסתר.

לימים כתב הגר"ח"ל בהקדמה לספרו 'חכם לב' - את השורות הבאות בהן הוא מגלה את המניעים להקמת הישיבה: "זכות אבותי עמד לי לייסוד את הישיבה הק' 'שער השמים', ללימוד חכמת האמת, אשר בעוה"ר נזנחה כמעט לגמרי בדורנו דור יתום. ואני עודני אז צעיר לימים פחות מבר עונשין וצרפתי את את הרה"ג המקובל המפורסם מוהר"ר שמעון (ליד) הורביץ... ומיום ליום הלכו והתרבו התלמידים, תלמידי חכמים יראים ושלמים מגדולי ישראל והרבה מהם גדלו והצליחו וגם עשו פרי בלימוד הקודש, ומהם שנכנסו לפרדס החכמה העליונה, בשער הפנימי רזי תורה וסתריה בכוונת התפילה ע"י קבלת האר"י ז"ל זיע"א..."

יש בנותן טעם לציין, כי רבינו מרן הגר"ש אויערבאך זצוק"ל כשהזכיר מימרא ושמיעה משמו של רבי שמעון לידר זצ"ל הנזכר, הוא מתאר אותו כ"כמעט ראש המקובלים". היה זה במכתב ששלח רבינו להגאון המופלא רבי משה מרדכי שולזינגר זצ"ל, בקשר לעובדה הנוגעת להסתלקותו על קידוש השם של רבי שמשון אוסטרופולר זיע"א, כשבפתיחת מכתבו כותב רבי שמואל: "אף שכמעט אין עתותי בידי, עכ"ז נפניתי מפני כבודו הדגול, מה שאני זוכר שהיה מקובל בזמן ילדותי והיה מפורסם [בין אלה שהיו מספרים זה היה המקובל הגדול [בזמנו כמעט ראש המקובלים] הרב ר' שמעון לידר זללה"ה, וחושבני שהגאון ר' איסר זלמן זללה"ה אולי שמע זה ממנו] כפי שהיה מפורסם כנ"ל וכפי

במדינת הים

עשרות בשנים למד הגאון רבי חיים פאס שליט"א אצל מרן רבינו ה"דרכי שמואל" זיע"א, וסמוך לפטירתו נשלח על ידו לארה"ב בשליחות מופלאה שהפכה לצוואה • זכרונות עובדות והנהגות בשיחה מאלפת

מאיר בויער

היה בצורה שאין לשער, לא החזיק טיבותא לנפשיה, ותמיד היה בו מציאות של מקבל, והערכה עצומה לכל אדם גדול ותלמיד חכם. זה שילוב נדיר ומיוחד, שלא מצוי, יש אנשים גדולים מאד, אבל כבר לא שייך שיקבלו ושישמעו עוד, ואחרים שנשארים קטנים, ופה היתה מציאות של גדלות עצומה, גבוה מעל גבוה, אבל תמיד עם התחדשות ותמיד לקבל ולשמוע מכל חכם מכל גדול, זה דבר שהוא לפלא!

"ובאמת" מוסיף ר' חיים, "זה היתה המציאות של הלימוד שלו, של "כחדשים", הוא תבע על זה כל הזמן, הזכיר כל העת, וכך היה תמיד כל עלייתו ולימודו תמיד בשטייגען בהתחדשות במרץ בהתעוררות נעורים, דבר שלא יאומן כי יסופר ממש".

הקשר עם מרן הרב שך

הרבה כבר סופר על השליחויות השבועיות של הגר"ח פאס מהרב שך לרבי שמואל וחזור, והנה הוא מתאר זאת כמו היה זה אך אתמול. "כבר אחרי השבוע הראשון בכולל של "מעלות", כשהגעתי לסבא, ביקש ממני הרב שך לחזור על מה שרבי שמואל אמר בשיעור. הייתי צריך לתמצת, בלי מילה מיותרת. בשבת השניה כשהגעתי, ותפקידי היה ללוות את הסבא שהיה צועד לצורך בריאותו, הוא שוב שאל על השיעור ולצערי לא ידעתי את הדברים על בוריים... הרב שך הביט בי בתמיהה ושאל, "מה זה, לא הייתי בישיבה השבוע?". ואני מאז במשך חמש וחצי שנים, ידעתי שאת השיעורים אסור לי להחמיץ, דאגתי לדעת אותם באופן הכי בהיר, לחזור ולשנן, ידעתי שיש מי שמחכה לשמוע אותם בבירור ובבהירות, ואין תירוצים... לפעמים הייתי יושב עם רבי שמואל אחרי זה שעות רבות, ללבן לברר ולדעת כל פרט, הוא ידע מדוע אני עומד על כל נקודה להבינה היטב...".

"ואכן זכיתי להיות שליח מהכא להחם, כאשר בכל פעם שהגעתי, ישב הסבא מרן זצוק"ל ושאל מה אמר רבינו הגר"ש אויערבאך זצוק"ל בשיעור,

אייר נכנסנו לבית מדרש, רבי שמואל חיכה לנו למטה, ומאותו רגע לא זזה ידי מידו עד יום פטירתו.

"כחדשים"

"אני יכול לספר עובדות בלי די" אומר רבי חיים, אך הרבה כבר סיפרו עובדות כמים שאין להם סוף. אני רק יכול לעמוד על כמה נקודות מופלאות שיש בהם לימוד לדורות.

ראשית, חשוב להזכיר את הענין שרבי שמואל ידע את כל הדרכים והשיטות, וידע להעריך כל אחד, גם כל חכם וכל רב ותלמידיו. אני למדתי לפני כן אצל ר' זעליג אפשטיין, שהיה מגדולי התורה בארה"ב, הוא העריך ממש את תורתו של רבי שמואל, ודיבר עליו במושגים נוראים. הוא התבטא ש"אין בארץ ישראל אדם גדול כר' שמואל, חוץ מהרב שך כמובן", ומי שהכיר את רבי זעליג ידע שכל מילה שלו שקולה. גם רבי שמואל מציוד היה קשור אליו באהבה עצומה. אני זוכר שבהלווייה שלו הוא רץ בכל כוחו כדי להשתתף בקבורה בפועל. וכן, כשהייתי חוזר על דברי מוסר או רעיונות ממו"ר רבי יוסף צינווירט, רבי שמואל היה ממש כמוצא שלל רב, כל דערהער, כל חידוש וכל הארה, היו אצלו כמים חיים, והוא שבגאונותו האדירה ידע הכל, ובפקחותו הנוראה

באיתרי?

"בודאי. הגאון רבי יצחק גולדשטיין, הגאון העצום, מי שהכירו יודע שהיה תלמיד אהוב אצל רבי שמואל, למד איתי חברותא אחרי הצהריים, והוא למד איתי באנגלית והכין אותי בסוגיות כדי שאוכל להיות "בענינים" בשיעורים של רבי שמואל. אחרי החתונה הייתי עוד שומר על קשר, גרתי ברחוב האמרכלים, סמוך למקום מגוריו של מרן זיע"א, הייתי גם בידידות עמוקה עם הגאון רבי יששכר ג'סואן, שהיה מאד קרוב לרבינו, כשאז הייתה לי התלבטות לגבי ההמשך בכולל, שכן בעצת הרב אליפנט, והכרעת הרב שך, הוחלט שלא להמשיך שם בכולל, וקבעתי עם ר' יששכר שנלך ללמוד יחד באותו כולל. ניסינו לבדוק כמה אופציות שהיו אז בירושלים, בכוללים הטובים של אז, ואז העלה רבי יששכר את ההצעה להצטרף לכולל בישיבה שרבי שמואל מקים בשיעור חסד.

הגעתי לרב שך, והצגתי לפניו את הענין. התשובה היתה חד משמעית והוא אמר לי בזה הלשון: "לך לר' שמואל, הוא אדם גדול, ושם תהיה לך סייעתא דשמיא".

זה היה בניסן תשמ"א, הגעתי לר' שמואל ולמרות שהכיר אותי הוא בחן אותי כדבעי... במשך כשעתיים דיברתי עימו, וב"ה התקבלנו. בראש חודש

שיחה במעונו של הגר"ח פאס שליט"א נערכת בשעת ליל מאוחרת, בה מתקבלות שיחות רבות מארה"ב, שם משמש הגר"ח כדיין ומורה הוראה, כשמאחוריו יום עמוס בהרבצת שיעורים וכתובה ועריכה של כתבי רבותינו. בין לבין הוא מפנה מעט מזמנו היקר, להעלאת הזכרונות מרבינו מרן בעל ה"דרכי שמואל" זיע"א.

ממתי החל הקשר עם ר' שמואל?

"הייתי בחור אמריקני, והגעתי ללמוד באיתרי, אצל מורי ורבי רבי מרדכי אליפנט, כשבמהלך הזמן, עקב עניני רפואה של בני המשפחה נאלצתי לחזור לארה"ב לישיבות בהם למדתי, בעיקר מו"ר רבי זעליג אפשטיין זצוק"ל נכדו של מרן הגר"ש שקופ. הרב אליפנט זצ"ל, שלמד איתי חברותא פה בהיותי בישיבה, דאג לי גם בהיותו בחו"ל וכשהיה מגיע לארה"ב היה אך פשוט שהלימוד המשותף ימשך. זכיתי באותה תקופה גם ללמוד עם הגאון רבי קלמן אפשטיין, בנו של רבי זעליג, כאשר הרב אליפנט עשה כל מאמץ שאוכל לחזור ללמוד בארץ. תקופה קצרה לאחר שהגעתי, הוא הלך למרן הרב שך והציע אותי עבור רעייתי שתחי, נכדת מרן, ולמעשה היה ה"שדכן" שלי. גם החתונה הייתה בישיבת איתרי, והוא התייחס אלי כבן לכל דבר וענין.

באותם ימים רבי שמואל היה כבר

הוא היה ממש "יושב ומצפה" לשמוע את הדברים. כל פעם כשנכנסתי הוא מיד שאל "מה ר' שמואל אמר בשיעור", ואם הייתי יודע לומר דברים ברורים, הוא התמלא בשמחה, ונשא ונתן בדברים. (וכדוגמה אחת מיני רבות, בזמנו כתבתי את המשא ומתן הארוך ביניהם שהעברתי מהכא להתם, בדין השוחט פרה שאולה בשבת, בקובץ תורני 'צהר'). תמיד היו צריכים להתכונן היטב, שהשאלה תהיה ברורה והתירוץ ברור, ומה ה"ווארט" העיקרי. וכאמור רבינו שמואל התחסד עמי בזה להקדיש לי זמן מיוחד ללבן את הדברים אם הרגשנו בזה צורך".

"כך היה כשנוכחתי כמה וכמה פעמים, כשרבינו ראש הישיבה זיע"א היה מגיע לסבא מרן זצוק"ל, ועסקו רבות, מלבד מה שהיה בענייני השעה, גם בדברי תורה, כשהיה זה מחזה שלא ישכח, וכבר סיפרתי בעבר, איך יצאתי פעם בחלישות הדעת נוראה, אחרי שהם ישבו שעה ארוכה, ועברו במהירות מופלאה על דברי הגר"א, בהגהותיו לשו"ע, בסימנים רבים, היה זה ממש מחזה נורא!"

"לפעמים, השיחה ביניהם החלה מהעניין שהיה לפני כן מועבר על ידי, מהסבא מרן זיע"א לראש הישיבה, ומיד כשרבינו ראש הישיבה זיע"א הגיע החלה השיחה מאותה נקודה, זכורני שפעם שמעתי ממרן הסבא זצוק"ל, מה ששמע בעצמו מרבינו חיים הלוי זיע"א, בעניין פיקוח נפש (רבי חיים הידוע הראשון בספר), וכשהגעתי לירושלים, סיפרתי זאת לרבינו, ואמר לי שבדעתו לברר את העניין עד הסוף אצל הסבא זיע"א..."

"אכן רבינו הזכיר פעמים רבות, את חלקו של מרן זצוק"ל בהעמדת והקמת עולם התורה, כזכור לכל מי שחי את התקופה, וה"רוח" של כבוד והערכה לעמלי תורה וללומדי התורה, חשו את זה בכל הנהגותיו. סבא זצוק"ל אמר לי שהוא הכיר את רבינו כבר בעץ חיים, שם רבינו מרן זצוק"ל מסר שיעורים מידי שבוע, ומאז במשך השנים הקשר מאד התהדק".

"אגב, כשנולד בני, שאלתי אותו האם לכבד בסנדקאות את מרן הגרש"ז [שזכיתי להיות גם מקורב אצלן], או את מו"ר הגר"ש אויערבאך זיע"א, זאת מאחר ושיעורתי שמו"ר רבינו יסרב ויאמר לי לתת זאת לאביו מרן הגרש"ז שהיה הנשיא של "מעלות התורה", אך הסבא מרן זצוק"ל הורה לי: "תתן את הסנדקאות לר' שמואל, ואם הוא לא ירצה, תגיד שאני אמרתי שהוא יהיה הסנדק". סבא הוסיף: "ואני אבוא במיוחד לירושלים לברית, כדי לכבד את ר' שמואל..." ואכן כך היה, מו"ר רבינו הגר"ש היה הסנדק, וסבא מרן זצוק"ל, קיבל את ה"כסא

של אליהו..."

מצדתו פרושה

שמעתי מיהודי חשוב מארה"ב, שראש ישיבת תורה ודעת הגר"י קמינצקי זצ"ל הודיע וביקש ממרן זיע"א שיסייע לו להביא ראש ישיבה אחר במקומו, שיהיה לעמוד לפני המחנה ליהדות ארה"ב, הרב שך הציע את מו"ר הגר"ש, וניסו רבות לשכנעו שיצא לחו"ל..."

"אכן כן, רק שלבסוף הוקמה "מעלות התורה" ורבי שמואל חפץ להישאר כאן בארץ ישראל, אך כידוע בהרבה הרבה מקומות הייתה מצודתו פרושה, בצורה שלא היה כך דורות רבים".

גם המושג של "נשיאות" של מקום, הייתה אצלו נעשית באותה צורה..."

"בהחלט, עם אחריות. פגשתי יהודי יקר, שעסק שנים רבות בענייני אידישקייט בחו"ל, והוא החל זאת במדינות שהיו 'מאחורי מסך הברזל', הוא סיפר לי לא מזמן, שהוא נסע לרבינו הסבא זצוק"ל, שאתו היה רגיל להתייעץ בעניינים הנוגעים לנפשות ממש, ולהכרעות לא פשוטות, באחת הפעמים הוא אמר לו: מדוע הגעת לכאן, יש לך את ר' שמואל בירושלים, ופיו כפי! הענין הוא ברור, ה"נשיאות", או ההכרעה בכל ענין, לא היה אצלו תואר גרידא של מכובדות, אלא עם אחריות מלאה כפי שציינתי, והכל היה מינה ובינה".

"אני זוכר שהייתי אצל סבא בשבת הגדול, נכנס לביתו איזה תלמיד חכם חשוב ששימש גם כרב של בית מדרש, והיה לפני דרשת "שבת הגדול", סבא שאל אותו, "מה אתה הולך לדבר", ואותו אדם ענה "אני מדבר על מה זה אדם גדול", ושאל הסבא ומה עיקר ה"ווארט", והשיב אותו רב, ש'גדול' הפשט הוא עד כמה שאכפת לו מאחרים. ראיתי שסבא נהנה, והוספתי

שכתוב בדרשות הר"ן על "והאיש משה גדול מאד" שהוא דואג לזולת, סבא שמח ונענה "זייער ריכטיג"..."

"ולכשתימצוי לומר, זה היה הגדלות של ר' שמואל, כל המהות שלו עד כמה שהוא היה דואג לאחרים, הרי זה היה מבהיל, מי שנכנס יצא כשהוא מרגיש שיש מי ששמע אותו, שהוא "נושא בעול" כפשוטו, שנותן עצות כמי שמרגיש את ההרגשות שלך, לא שם את עצמו במרכז, אלא את השואל, זה היה מבהיל וכל אחד יכול היה להרגיש את זה. וזה הסוד של התחושה שכל אחד חש כבן יחיד ממש".

"אני הבאתי במשך שנים רבות גדולי תורה מאמריקה שיצאו נדהמים, כשרבינו ענה על אתר בכל חלק מחלקי התורה בבהירות נוראה, בין המבקרים היו אנשים שידם רב להם בכל חלקי התורה (כדוגמת הגאון רבי בצלאל רובינשקי ממונסי שנחשב כגאון עצום), כל מי שנכנס יצא בהתפעלות של ממש!".

"כאשר הגעתי משער התורה, הישיבה של רבי זעליג אפשטיין, הוא שלח לאחר מכן תלמידים שלו שצמחו אצל רבי שמואל, בהם הגאונים רבי מאיר וינר, רבי זיו אינגבר, רבי אהרון רוזנר, רבי עקיבא וינר, הרב רובל, והרב זאהלר, ואחריו שלחו עוד ישיבות תלמידים ללמוד אצל רבי שמואל, כמו קמניץ ועוד ששלחו בחירי תלמידים בהם רבי אריה מצגר, ועוד, וכמובן הגאונים רבי ליפא גלוורט, והגאון רבי שלום שפיץ, גאונים גדולים שפקע שמם, והרבה מהם מרביצי תורה ידועים בחו"ל".

"אגב אציין שההספד בכולטימור נאמר בבית מדרשו של הגאון רבי משה היינמן שליט"א, וכאמור משם הובא לבתי מדרש מרכזיים להרבה עיירות במרכז ארה"ב כגון קליבלנד וסט. לאוס דטרואיט ועוד".

"רבי שמואל "העמיד תלמידים הרבה", וזכורני ששמעתי מהרב ברעוודא, שביאר את הענין, מה זה "תלמידים הרבה", שזה כל אחד לפי

כוחותיו, וסיפר מהנכד של רבי יעקב קמינצקי, שסיפר כי רבי יעקב השתתף בשיעור פה בארץ ישראל של ראש ישיבה חשוב, ואחרי זה שאל אותו הרב מה הוא אומר על ישיבתו, וענה לו שהוא ראה שלוש מאות בחורים כדמותו... "אבל" הוסיף רבי יעקב "כשאני הייתי אצל ה"סבא", כל אחד גדל בכוחות שלו...". ואכן זה היה רבינו, כשיש ממש מקבילות רבות בין ההנהגה שלו עם תלמידים לדרכו של האלטער מסלבודקה, בנקודה של הכרת האישיות של כל תלמיד ונפשו של כל יחיד ויחיד... כל אחד לפי מה שיש לו".

"שמעתי מידידי הרב יאיר ארלנגר שיחי', ששמע מפיו של רבי מיכל יהודה ליפקוביץ שהתבטא פעם באוזניו, כי מתלמידיו של רבי שמואל הוא למד איזה רב גדול הוא, שמעמיד כל תלמיד לפי כוחותיו וכישרונותיו, כפי שגם נראה מהחיבורים של התלמידים. כי הראש ישיבה הקריב את עצמו לתלמידים, אין לשער ולתאר, הוא ירד להרגשה של החיים האישיים שלהם, הוא היה אב של ממש, חלק מהבתים שלהם".

"זה היה הראש ישיבה, היו לו את כל המעלות ביחד, הוא הקריב מבפנים לבחור עם כל המעלות, גם תורה גם חסד גם בהבנה גם באישיות עצמית".

"שמעתי מידידי הגאון רבי תנחום פרנק שליט"א, שהוא שמע מהסתייפולר, שפעם אמר מדוע אני לא מנהיג והרב שך כן... כי כדי להיות מנהיג צריך שני דברים: א. שיהיה אומן בתלמידים, ב. שהתלמידים יתנו אומן בך, להרב שך יש את שתיים... ולכשתימצוי לומר זו הנקודה המופלאה אצל רבינו שמואל זיע"א

"אתן לך דוגמאות מעט מהמרוכה, זכורני כשנסעתי פעם ראשונה לארה"ב, והתברר לי שעלי להתעכב יותר מהמתוכנן, עדין לא עדכנתי בזה איש, לא את ביתי ולא את רבי שמואל, והנה אשתי מתקשרת ומספרת, שרבי שמואל דופק בדלת, הבית היה סגור והיא היתה עסוקה בנקיון ושאלה מי זה, התשובה היתה "זה שמואל, שמואל..." היא התארגנה לפתוח, ורבי שמואל נכנס ואומר "מאד יפה פה, כמה נקי, ממש יפה", התיישב ליד הילדים ואמר, שאני עושה דבר חשוב בחו"ל ולא נורא אולי יהיה קצת עייב לא לחשוש מזה, זה לא נורא... יש פה חכמה עילאה, שהבין שיתכן ואני אתעכב, והבנה כמה יכול לעשות טוב כשיבוא הביתה, זו דוגמה קטנה מיני רבות".

"אני נזכר שאחד מבניי, קיבל עצה בכיתה ד' או ה' מהרבי' שכדאי < המשך בעמ' 29

בקודש פנימה

קטעים נבחרים בפרסום ראשון מתוך זכרונותיו ורשימותיו של תלמידו ומקורבו הנאמן ומשמשו המסור של רבינו מרן זיע"א במשך כמה שנים, הרב הגאון רבי אליהו אידלמן שליט"א

ראיון ועריכה: הרב יוסף בריקמן

ההתאוששות...

מה שאני יכול להעיד שבתקופת שימושי אצל רה"י, באותם שנים ברוב הימים הוא היה יושב ולומד עד שלוש לפנות בוקר בביהמ"ד. הייתי מחכה לידו, או איתו לפעמים, והייתי מלווה את רה"י הביתה. זה היה נקרא שינוי מסוים, כי תקופות לפני כן רבינו היה גם כן ישן בביהמ"ד. וזה היה נקרא שרה"י צריך להתאושש ולהבריא יותר, ודאגו שהוא ילך לבית לנחמ מעט... אבל מה שהיה נקרא להתאושש זה כן; היינו מגיעים באזור השעה שלוש לביתו, והיה לפעמים מפטיר, 'נו אולי נשתה משהו', ואז הייתי מביא לו לשותות, תוך כדי ישב קצת ללמוד, ואמר לי אתה יכול ללכת... הייתי ישן בחדר קומה מעליו, הייתי שומע אותו ממשיך ללמוד... מתי היה רבינו מתאושש אני לא יודע... בבוקר לפני התפילה, בדרך כלל כשהייתי נכנס אצלו לדירה, כבר היה בסדר יומו...

@2אהבת תורה

לפני שנים אחד מהתלמידים בא להתייעץ עם רבינו לאיזה "חידור" לשלוח, כאשר מול הבית שלו היו שני ת"תים, וכל אחד יש לו מעלות שונות. לאחר שרבינו אמר לו שהוא לא מכיר והוא לא יכול להורות לו, ולאחר שהתלמיד לא ויתר, אמר לו רבינו: תבדוק איפה יש יותר אהבת תורה... זה ששם מלחיצים זה לא אומר כלום, אני לא נלחץ מזה שמלחיצים, זה שיותר נחמדים זה גם לא מדבר אלי... אבל איפה יש יותר אהבת תורה, זה צריך לבדוק...

אבד!

אציין דבר שלווה את רבינו כל חייו, הייתי מגיע אליו אחרי החתונה, וכיון שהוא הכיר את אבי שליט"א, היה שואל אותי, מה שלום אבא, עדיין אותו דבר הוא יושב ולומד בכולל לבד בשקט? אבי שליט"א מתקרב לגיל שמונים כ"י, ורבינו היה מתפעל באמת כל פעם מחדש, ואומר: לא שייך יותר מהדבר הזה, אברך יושב בלי שטעלעס, יושב ולומד מבוקר ועד הערב לבד...

- זה היה פיסגת הקנאה שלו, שאברך בגיל שבעים יושב ולומד לבד בלי שטעלעס...

לעזור לאברכים

המסירות של רבינו שיהיה לאברכים ביו"ט כדי צרכם היתה מופלאה ביותר, לא נתפס בשכל אנושי. רק אציין ששנה אחת הוא נתן לי להעביר לתלמידים, ואז הוא אומר לי במוצאי יו"ט: אני כבר לחרץ על היו"ט הבא... רבינו במוצאי יו"ט לחרץ על היו"ט הבא איך הוא יוכל לעזור לאברכים!

התביעה מחד, והדאגה מאידך

רבינו דרש הרבה ותבע הרבה - יגבה ליבו, לרומם ולרומם, אבל מצד שני הוא עזר מאוד להתקדם. ידוע על הארכת הזמן שהיה

בישיבתו של רבינו, שהיו לומדים עוד שבוע נוסף לאחר סיום הזמן הרגיל בכל היכלי הישיבות. אך בשעתו מצד הנהלת הישיבה הזמן היה מסתיים בראש חודש כמו בכל מקום, ולכן ברוב הפעמים לא היה מספיק אוכל לבחורים באותם ימים. רבינו לא היה יכול לסבול את התופעה הזאת, היה פעם אחת שהוא נכנס לחדרו ותפס ערימת שטרות בידיו, ואמר לאחד התלמידים, לך תקנה בחנות את כל מה שצריך, בחורים לומדים, מגיע להם הכל!

מצד אחד הוא דרש את זה כדבר הכי פשוט, שהזמן נמשך עוד שבוע. אבל מצד שני, הוא הבין שלבחורים שמקריבים ונשארו עוד שבוע, מגיע להם הכי טוב.

ההדאגה על ההודעה

היה פעם שאחד הילדים בבית היה

צריך לעבור איזה ניתוח, ואמרתי לרבינו כל מיני פרטים וצדדים בבעיות שיש סביב הניתוח. על אחד הפרטים הוא אמר לי שצריך לבדוק את זה, והיה בזה גם שאלה הלכתית איך לטפל בזה. אך על פרט אחר אמר לי שאין בזה בעיה כלל, ומעולם לא שמעתי שיש כזה בעיה. לאחר בירור עם טובי הרופאים, התברר שהוא צדק.

אמנם החלק השני של הסיפור הוא המסר אותו יש לדעת - היה זה יום למחרת תשעה באב בו עבר הילד את הטיפול הרפואי, ולאחר הטיפול, התקשרתי אליו להגיד לו שב"ה הכל בסדר... מה שקרה, שחמש דקות כפשוטו ממש הוא לא גמר להודות לי, 'אין לך מושג איזה טובה עשית לי, אני עומד פה כבר כמה שעות ואני מתפלל'. והאמת שזה היה טיפול פשוט ולא מסובך בכלל, אבל רבינו אומר לי, 'כן כן, ישבתי והתפללתי, יישר כח,

אף אחד לא אומר לי, יישר כח שאתה אומר לי את זה. חמש דקות של ברכות וברכות, על זה שהודעת לי...

להרגיש את השני

מעשה היה באחד היו"ט, כאשר נכנסו שני בחורים לרבינו לבקש ברכה. רבינו פנה אליהם ואמר להם, גוט יו"ט גוט יו"ט, והתחיל להתעניין אצל כל אחד מי הוא, נכד של מי וכו', אצל הראשון, רבינו שאל והמשיך לשאול, אך אצל השני שהיה נראה נבוך, הוא שאל אותו מה שמו, ולאחר שאמר לו את שמו, הפסיק לשאול אותו.

בשלב זה תפסתי שהשני הוא קרוב משפחה של רבינו, ניסיתי לרמוז זאת לרבינו באידיש, אך רבינו לא התייחס, והמשיך לדבר איתם, לברכם, ונפרד מהם לשלום.

לאחר שהלכו, אני שוב אומר לרה"י זה פלוני... רבינו אומר לי מיד: נראה לך שלא הבנתי, אבל לא ראית שהוא לא רוצה שאני יכיר אותו, הוא אמר את השם שלו והתחמק... לא שמת לב שהוא לא רצה שאני יכיר אותו, אם הוא היה רוצה הוא גם היה אומר לי שהוא משפחה שלי... - להרגיש עד אין נבדק את כל אחד.

לחיות את השני

היה יו"כ אחד, שרבינו הורה לי

שב"ב לא יצומו, והיה לה רצון לצום. רבינו עיין בדבר ושוב הורה לי שאפשר, אבל יש להזהר ביותר.

ביו"כ זה התפללתי בישיבה כמו בכל השנים, ויש לציין שתפילת נעילה אצל רבינו זה היה למעלה למעלה... ולפתע, בשעה שכולם מתכוננים להתחיל תפילת נעילה, אחד האברכים דופק לי על הגב באופן נמרץ, ואומר לי: הראש ישיבה קורא... אני ממחר אליו, ומיד כשעמדתי לפניו, אמר לי רבינו: אתה לא מתעכב עכשיו בשמונה עשרה, תמהר, ותרוץ לעשות הבדלה... באותו ענין, יש לציין שכל שנה גם בהיותי אברך הייתי מגיע ליו"כ ונשאר במוצאי יו"כ עד מאוחר מאד, עד סעודת היו"ט - סעודת 'בת קול' היה רבינו קורא לזה. רבינו עצמו היה נשאר ולומד בביהמ"ד עד מאוחר כפי שכולם יודעים. פעם אחת רבינו התנער מלימודו, קורא לי לבוא אליו, ושואל אותי: התקשרת הביתה כבר? השבתי לו שעדיין לא. רבינו מיד אומר לי: אתה בהמה או בן אדם? איך לא התקשרת להגיד גוט יאהר, להתעניין איך עבר היו"כ, מה זה הדבר הזה...

אין לי מה לפחד

אירע פעם כשהייתי עם רה"י אצל אחד מגדולי ישראל, וראיתי בעיניי איך כשרה"י נכנס, נכנס שם מישור ולחץ על מכשיר הקלטה. אמרתי זאת לרבינו, ונענה ואמר: זה בסדר, אני לא מפחד מכלום, אולי יש אנשים אחרים שיש להם מה לפחד... אף פעם לא אמרתי מה שאני לא צריך להגיד.

מה אמרים ומה לא אמרים...

יש לציין עובדה נפלאה עם מוסר השכל גדול, כידוע בנעילה היה מקפיד רבינו מאד על חמה בראש האילנות, הוא היה יוצא בחוץ ובודק אם הגיע הזמן, במקביל הוא גם היה רואה בלוח. היה שנה אחת שראיתי אותו מעיין בלוח,

ויצא, וראיתי שמשוהו לא הסתדר לו... ומיד הבנתי מה אירע. רבינו בטעות עיין בלוח של שנה קודמת. היה זה כמה דקות לפני נעילה, ועדיין היה בזמן של חמה בראש האילנות, ואני בלי מחשבה רבה, אמרתי את זה לאחד הנוכחים שרבינו בטעות התבלבל בלוחות... והוא גם בלי מחשבה, הלך להגיד לו את זה, בשמי...

אחרי מעריב של מוצאי יו"כ רה"י היה עושה הבדלה, ומתיישב במקום ולומד. בהרבה מהשנים הייתי יושב איתו ולומד, הוא היה קורא לי ואומר: נו, בת קול, בת קול, ומיד מתיישבים היינו ללמוד. באותה שנה הוא פתאום קורא לי, ואומר לי ממש בטענה: למה לא אמרת לי, למה לא אמרת לי... אני יגיד לך כלל לחיים, ותדע שזה בדיוק כך: מה שאתה חושב שאתה חייב להגיד אל תגיד, אבל מה שאתה אומר שמסתמא כולם יודעים ולכן לא צריך להגיד, את זה תגיד. והוסיף ואמר: זה בדוק ומנוסה...

יש לציין שלמעשה הייתי מובך מהתקרית; מוצאי יו"כ, ורבינו יש לו טענה עלי, זה לא כל כך נעים... כמובן שרבינו שידע להבין בחכמה עצומה לנבכי נפשו של כל אחד, הרגיש בזה, וכאשר קם ממקומו ללכת לביתו, כשראה שהגאון רבי יוסף פטרוף שליט"א כבר הגיע, יצא עימי לרחובות שערי חסד, והסתובב איתי בנעימות כביכול לרצות אותי על זה שהיה לו טענה עלי. בהזדמנות זו סיפר לי כמה סיפורים על הבריסקער רב ואיך היה נראה יו"כ אצל המהר"ל דיסקין וכו'.

למה סתם לדבר?

היה פעם באיזה ישיבה, שהיה שם טענות על רה"י דשם, ואחד התלמידים המקורבים לרבינו שהיה אברך באותה ישיבה, חשב שזה טוב אם יגיד לרבינו את הביקורת שיש לו כיון שהוא נמצא שם. רבינו התחיל לשמוע, ומיד אמר לו: יש לך איך לעזור לו? אז למה אתה

סתם מדבר... אם יש לך איך לעזור לו אני שומע, תבוא ותתן את העצה איך לעזור לו... אם אין לך איך לעזור לו בשביל מה אתה סתם מדבר...

לא היו דברים מעולם

רבינו היה רגיל לציין על היחס לסיפורים שונים ומשונים, שהוא ישב פעם בשטיבל של גור בתל אביב, והוא ישב בצד ולמד, וישבו שם זקני החסידים, וכל אחד סיפר מעשים שלמים איך 'בדידי הוה עובדא', על ה'אמרי אמת', וכו' וכו'. לאחר שסיימו, ניגש אלי הזקן שבחבורה ואמר לי: מה שבלשונם 'בדידי הוה עובדא', בלשון הגמרא זה 'לא היו דברים מעולם'...

מתי ומדוע התחיל רבינו לעשות 'הגבהה'

התפרסם שאחד ההנהגות שהיה אצל רה"י בשמחת תורה, שהיה עושה 'הגבהה' לס"ת. אך צריך לדעת שלא היה כזה הנהגה, ואם היה משהו, כך הוה מעשה:

היה בחור בישיבה ממקורבי רה"י שלא רצה בשום אופן לעשות 'הגבהה', לא ברור הסיבה. הגבאי בישיבה תמיד חיפש איך לתת לו 'הגבהה', אך כל פעם היה מתחמק ובורח... הגיע ליל שמחת תורה, ואותו בחור היה עסוק בשמחת התורה ולא שם לב, ושומע איך הגבאי אומר: יעמוד... להגבהה התורה... הבחור לא ניגש, וכאשר הגבאי חזר עוד פעם ואמר יעמוד... והבחור לא ניגש, ניגש רה"י ממקומו ועשה 'הגבהה'.

לאחר ההקפות בדרך לביתו שואל אותו רבינו: למה לא עשית הגבהה... השיב לו הבחור, שמעולם הוא לא עשה הגבהה, ואז אמר לו רבינו דבר נשגב: תדע לך, שזה פעם ראשונה בחיים שלי שאני עושה הגבהה! גם אני לא עשיתי אף פעם הגבהה, חששתי תמיד לעשות, אבל בשביל לא לבזות אותך, וגם יש כאן חשש של ביזוי ספר תורה, ניגשתי ועשיתי הגבהה... והוסיף רבינו ואמר לבחור: אבל אחרי שאני עשיתי הגבהה, אתה כבר גם יכול לעשות... למחרת בבוקר לא ויתר רבינו ודאג שיתנו לבחור הגבהה, וכך היה. [ואפשר שמאותו מעשה, המשיך רבינו ועשה בכל שנה].

אמן החינך

היה מעשה בשביעי של פסח, שהרי כידוע תמיד בשבתות הוא היה נשאר בהפלגה גדולה לאחר התפילה בביהמ"ד, ורבינו היה מבקש ממשפחות התלמידים שהיו מתארחים אצלו שיתנו לו רשות להישאר,

כמובן שאמרתיו לו שזה על דעת כן, וכך הוא נשאר בביהמ"ד. לאחר זמן ממושך מאוד קם רבינו ממקומו והלך לביתו, כאשר נכנס לבית, הוא רואה כמה בחורים ממשפחות התלמידים שכבר יושבים בבית, רבינו שמח מאוד שלא חיכו לו, שלא התעכבו בגללו, והוא פונה אליהם ואומר: ב"ה שעשיתם קידוש ואכלתם, ולא חיכתם עלי... בתגובה לדבריו, השיבו הבחורים שהם עדיין לא עשו קידוש, והמתניו לרבינו. רבינו לא הגיב ופנה לעשות קידוש, וסעודה. באמצע הסעודה, אחרי שכבר כולם היטיבו את ליבם במעדני היר"ט, רבינו קורא לאחד מהם, ואומר לו: אם כבר לא אוכלים, אז למה לא נשארתם בבית מדרש... הרגישות לשני, ודרכי החינוך שיש במעשה זה, הם לדוגמא לכל אחד.

סבלנות

מיד לבית חולים? [במאמר המוסגר, רבינו לא אהב את סגנון השאלות האלו באופן עקרוני, הוא התבטא על כך פעם בחידוד, שרק הליטאים יכולים לשאול כאלה שאלות...].

רבינו התייחס לשאלתו, וסיפר לו על יהודי יקר שהיה אבא של אחד התלמידים המובהקים שלו [ה"ה הגאון ר' עמי גורן שליט"א], שבאחד הפעמים שהגיע לבקר את רה"י, כאשר ראה אותו רבינו, נבהל ואמר לו: מה קרה לך, אתה לא מרגיש טוב? אך אותו יהודי השיב לו - הכל בסדר מאה אחוז, ברוך ד' הכל בסדר. רבינו בירכו והלך לו. אך אחרי כמה ימים אותו יהודי נסתלק לבית עולמו... כך רבינו מספר כלאחר יד, וכולנו ששומעים איך שרבינו מספר את זה, עומדים ומשתוממים... הוא הבחין בזה, ואז הוא פונה אלינו ואומר: מה אתם חושבים, פשוט 'סר צילו'... יותר מהסיפור עצמו נדהמנו מהמשפט הזה אותו הפטיר רבינו כלאחר יד...

כל זה רבינו מספר לאותו ת"ח שרבינו יעץ לו ללכת לבית חולים, והוא ב"ה חי לאורך ימים. לפתע תפס רבינו שאולי אותו ת"ח יחשוב שהוא רואה עליו גם משהו, מיד ותוך כדי דיבור, הוא פונה אלינו בטבעיות כזאת, אה ב"ה, ר'... אתה ב"ה בריא, והתחיל להרעיף עליו שפע של ברכות, שאפילו לא בטעות יחשוב שהוא מתכוין גם אליו...

איטיר או לא איטיר

באחד מימי חג הסוכות, בא לבקר יהודי ת"ח גדול, ורבינו היה מכבד שיעשו ברכת 'לישב' על מיני תרגימא

בשלב זה הוא אומר לרבינו: אתה מלך, יש לך כתר על הראש, לי יש זכות לשאול את המלך שאלות, אבל ברגע שאתה מתחיל לשאול אותי שאלות, אתה בעצם לוקח את הכתר ושם אותו בצד, ומתחיל לרדת מהכסא של המלך לדבר איתי... אל תוריד את הכתר אף פעם, אתה מלך, תישאר עם זה... כך המשוגע אמר לרבינו.

רבינו היה אומר שיש הרבה מה ללמוד מהמשפטים של המשוגע הזה - אתה עם כתר על הראש, אף פעם אל תוריד את הכתר. אל תרד מגדלותך. הדבר השני, היה זה בתוך השנה על אמו הרבנית ע"ה, והיה נגיש להתפלל במנין קבוע ב"זכרון משה". יום אחד הוא איחר לתפילה, היה שם איזה משוגענר אחד שהעיר לו על זה, ואמר לו: אני יכול להגיע מתי שאני רוצה, הרב לא יכול להגיע מתי שהוא רוצה, יש זמן!... רבינו היה אומר שזה שני הדברים שהוא למד ממשוגעים.

'סר צילו' - מעשה נורא

באמתחתי מעשה נורא, שחייבים לספר אותו, למען ידעו דורותיכם. היה יהודי חשוב, תלמיד חכם שליט"א, שהיה מאד קשור אל רה"י, והוא נהיה חולה מאוד בריאות. הוא בא לרבינו לשאול שאלה בעניני הרפואה, ורבינו השיב לו, שהוא רואה עליו כעת, שצריכים ללכת איתו מיד לבית החולים. לאחר כמה ימים באמתחתו שרבינו של רבינו הועילה מאוד... כאשר לאחר מכן בא באחד המועדים לביקור חג אצל רבינו, הוא אומר לרה"י - הראש ישיבה ממש דוקטור, איך הראש ישיבה ידע להגיד לשלוח

רבינו ידע היטב שכשמדברים איתו בלימוד לא מסתכלים על שום דבר אחר בעולם, אבל רבינו מצא לנכון ללמד את התלמיד את מידת הסבלנות...

מה לומדים ממשוגעים...

בעידנא דחדוותא רבינו שח ששני דברים הוא למד ממשוגעים. הדבר הראשון היה כאשר הוא נכנס לדירה בבנין של הישיבה ברחוב אבן שפרוט. הבנין היה אז ריק לגמרי, ובאחת השבתות רק הוא היה בבנין בשבת אחה"צ. פתאום נכנס שם אחד המשוגעים ל"ע, שרק לראות אותו זה היה מפחיד, ענק גדול ומגושם. הוא התיישב ליד רבינו והתחיל 'לראיין' אותו... מי אתה, מה אתה עושה פה, וכו', לא היה לרבינו ברירה, הוא היה חייב לענות לו תשובות... לאחר שסיים הלה, התחיל רבינו בנימוס לשאול אותו, מי הוא וכו'.

"אין שיור רק התורה הזאת"

עוד סיפר, במהלך ה'שנה' עסק רבינו בלילות בלימוד מסכת אהלות, והשקיע בה את יגונו העמוק, ואז חיבר לזכרה את חיבורו הגדול, כידוע. הייתי שומע מן החדר, היאך הוא שוקע בלימוד המסכת, ומנגן את לשון המשניות, ולפתע פורץ בבכי... ושוב, מתנער ושב לתלמודו ברגש גדול, עד ששוב פרצו דמעותיו... וחזר חלילה, חזר לניגונו ולזמרת לימודו...

מספר בן אחותו הג"ר אריה ליב בורודיאנסקי שליט"א, שזכה ללון בביתו של רבינו אחר הסתלקות דודתו הרבנית הצדקנית ע"ה, בהיותו בן משפחה ותלמיד קרוב, וכבר בלילה הראשון הוחלט שהוא ילון עמו. כבר בלילה הראשון לאחר הלוייה (כמדרומה), ומי שזוכר את הצער הנורא, וההספד המבהיל, ניגש רבינו לפתע לחדרו, והחל לשאלו אם מספיק מחומם בחדר, ואם זקוק להתכסות...

להתחתן היו הרבה אירועים לרבינו מחוץ לעיר, ורבינו בדרך כלל בדברים כאלו היה שואל אותי, מה יש לנו באותו יום... אחרי שהראיתי לו מה יש לנו באותו יום, רבינו אומר לי, לא משנה מה יש, הולכים אליו...

החתונה התקיימה במלון בירושלים, לא היה אפשר בכלל להיכנס בפנים מטעמים מובנים, רבינו הגיע ונעמד בכניסה, קרא להורים ובירכם, ועשה עם החתן והמחותנים ריקוד, כמובן שהוא לא דיבר מילה על זה, ורק בירך ובירך בשמחה, שיהיה להם הרבה נחת וכו'.

כאשר ראיתי אותו, אברך עם משפחה ברוכה, בירושלים בשערי חסד, זיהה אותי ואמר לי: "הכל בזכות רבינו"...

פירי פירות...

לפני תקופה קצרה כשעברתי ברחובות שערי חסד בירושלים, פגשתי לפתע אברך אמריקאי, בוגר של ישיבת "מדרש שמואל" בשערי חסד שהייתה תקופה מסוימת נקראת תחת נשיאותו של רבינו, יחד עם ילדיו הנראים בני תורה לכל דבר.

את האברך הזה אני זוכר היטב כבחור, כשהוא הלך להתחתן, הוא בא לרה"י להזמין לחתונה, על אף שלא היה לו קשר עם רבינו, בא והתחנן לרה"י שיבוא לחתונה שלו, כי אם רבינו יבוא לחתונה שלו, יש סיכוי שההורים נותנים לו ללמוד עוד קצת אחרי החתונה... אם הם יראו שיש לו הערכה מרבינו. באותו יום שהוא הלך

ברכה קבועה שידעתי להגיד אותה מילה במילה... מילה במילה, כפשוטו. פעם אחת הוא אמר לי: אליהו, אל תביא לי שום טלפון, שום כלום, אל תגיד לי אפילו מי התקשר. הוא רצה ללמוד. כנראה באותו יום הפריעו לו ללמוד יותר מדאי... ואז היא התקשרה... כיון שידעתי שזה אלמנה, ואצלו אלמנה היה לפני הכל, ומכיון שידעתי כמה הוא רוצה עכשיו ללמוד, אז אמרתי לו שהיא התקשרה מקודם, ואני כבר יחזור ויגיד לה את נוסח הברכה בשם רבינו... באותה עת רבינו ממש הקפיד עלי - היא התקשרה אליך או אלי... היא רוצה את הברכה, מה יעזור שאתה תגיד... יש פה אלמנה שרוצה ברכה שלי, אתה לא יכול להתערב...

[אפילו שהוא עצמו נהג כדעת הגר"א, והיה מברך 'לישב' גם בלי אוכל, וכשהיה נעמד בפתח הסוכה היה מברך 'לישב']. רבינו הגיש לאותו ת"ח את הכיבוד, ולאחר שגמר לברך, רבינו פונה אליו ואומר לו: אתה 'איטר'? ומשיב לו אותו ת"ח שאינו איטר. מיד תפס אותו ת"ח שלמעשה הוא אוהז את העוגה ביד שמאל...

באצילותו הרבה, סיפר לו רבינו שפעם הוא היה אצל הסטייפלער, והוא גם אחז את האוכל ביד שמאל ובירך, ורבינו מספר שגם אז הוא שאל את הסטייפלער אם אין הלכה לאחוז ביד ימין... והסטייפלער פילפל איתו בארוכה על כל ההלכה הזאת של 'איטר'. ולכשסיים את הפילפול אמר לו הסטייפלער - 'גם אני איטר'... [באותו ענין אציי, כאשר בני היה תינוק בן חצי שנה, רבינו ראה שהושטתי לו משהו ביד, מיד אומר לי רבינו: 'הוא איטר'... ואכן כך...].

במדינת הים / המשך מעמ' 25

השיעורים שלו הם עם מתיקות שאחריה קשה לישון, ובהיקף שלא ניתן לשער כפי שהארכו בזה רבים. שמעו על יהודי שהיה אכפת לו מכל אחד ואחד באמת!"

כך במסע של חודשים ארוכים, מילא הגאון רבי חיים פאס את שליחות רבינו, כשהוא נע ונד משכונה לשכונה ומקהילה לקהילה, ממקום תורה אחד למשנהו, ומוסר בפני ההמון את הדברים בשפתם. "יש מקומות רבים של תורה ועמלי תורה, שהיו מנווטים על ידי עסקנים מהארץ, שהסתירו מהם את המציאות, מהות המאבק, ואת גדולתו של מי שהיה השומר הנאמן של עולם התורה, לכן כל כך היה חשוב לספר לתאר ולהסביר בשפתם, כי יש המוני יהודים יראים ושלמים, שנחשפו למציאות הכואבת, והבינו על מה מדובר".

"חשוב לזכור" אומר רבי חיים, "מאחר שחז"ל אמרו כל תלמיד שאינו רואה סימן ברכה חמש שנים שוב אינו רואה, משמע שחמש שנים זה "ציון דרך" חשוב, ראוי ומתאים לכל תלמיד בכל מקום שהוא להתחיל לקחת את השיעורים של רבינו ולהכין את זה בצורה שהוא יכול לומר לתלמידיו, ללמוד את השיחות באהל רחל ובשעה לדורות, להעביר אותם לאחרים, עשיתי את זה בישיבות בהם לימדתי, ולתלמידים בארץ ובחו"ל. כך "מחיים" את תורתו של רבינו זיע"א, כשחשוב שכל מי שלמד שיכתוב מה שמע ומה שזוכר, כי תורתו של רבינו עולה ומתעלה וגדלה ומתרחבת עד לאין שיעור. ולדעתי זהו אבן הפינה של חובותינו להמשיך את המסורת כפי שקיבלנו".

ה"לב של כלל ישראל", על הישיבות, על החינוך.

"בתוך 36 שעות הייתי באמריקה, התחלתי להתארגן להגיע לכל מקום, במסע שהפך לדאבון לב למסע של הספדים... מיד כשנפטר רבינו, התחלתי להגיע לעשרות מקומות, לדבר להספיד ולתאר את דמותו הגדולה ודרכו הקדושה. ליקטתי בסיוע ידידי הרב יאיר ארלנגר כמות עצומה של חומר של עובדות שיחות רעיונות וכדו', הכנו חומר שהתפרסם בכל העיתונות בארה"ב, נודע לי על אנשי ציבור שכותבים ומדברים נגד רבינו בהשפעת עסקנים ישראלים, קראתי להם נפגשתי איתם והצגתי להם דבר ראשון את דמותו של מרן, התוצאות היו שהם שינו את הטון והקו, התפיסה והתדמית".

"לאחר מכן התחלתי במסע של עשרים ושתיים שבתות, ממקום למקום בו דיברתי באנגלית דייקא, את ההספדים באידיש השארתי לתלמידים גדולים של רבינו, גאונים שהיו תלמידים נאמנים, אני התמקדתי באנגלית, והופתעתי כאשר התקשר אלי ידידי הגר"ג שליף, ואמר לי שרבי אליהו בער ווכטפויגעל שלח אותו וביקש שאבוא לישיבה שלו בסאוט פולסברג, להספיד באנגלית. הגיעו לשם המונים, זה היה מעמד אדיר, היה מעמד ענק גם בבולטימור, כשבתחילה אמרו לי שאולי יהיו שם חמש עשרה איש, למעשה היו מאות רבות, וכך נעשה חריש עמוק ביותר, שהעמיד את דמותו של רבינו, באופן שחולל מהפכה של ממש בארה"ב".

"האמריקאים שמעו על הגדלות בתורה, על העמקות הנוראה, הרי

לו ללמוד מוזיקה ונגינה... הילד נענה "שואלים את רבי שמואל", ניגשנו, הוא למד אז 'המפקיד' ור' שמואל שומע ושואל ומדבר עימו, ואז אומר לו, "כל נגינה שאני רוצה לשמוע היא רק מתוך לימוד התורה..." וב"ה, הוא כיום אברך מתמיד עצום שאוהב ולומד תורה..."

עולה של תורה בארה"ב

עובדות רבות יש בפי הגר"ח, אך הוא מעדיף להתמקד דווקא במהותו של רבינו כמי שהעמיד עולה של תורה, ובעובדות מופלאות מימי האחרונים. "זה היה בסוף חודש שבט תשע"ח, זמן קצר לפני הסתלקותו של רבינו זיע"א, בני אליהו רפאל נ"י שלמד בישיבה, התבקש מרבינו לבקש שאגיע אליו בהקדם, הגעתי, אך הבנתי מידיד נפשי הגאון רבי יוסף פטרוף שליט"א שראש הישיבה בחולשה גדולה, והחלטתי שלא אכנס. והנה בעודי בשכונה בדרך לחזור לביתי, מתקשר אלי רבי יוסף, ואומר שרבינו שמע שאני פה והוא מבקש שאכנס מייד, נכנסתי, רבי שמואל שכב במטה והיה חלש בצורה מפחידה, הוא פנה אלי וקולו דומע, הוא היה ממש חנוק מבכי, בכאב עצום: "לא מבינים, לא יודעים על מה נטוש המאבק, על התורה, על הישיבות, אני מבקש ממך תסע מיד לארה"ב, תסביר שם, תסביר להם על מה נטושה המערכה".

"הוא הסתובב בחולשה, והוציא ערימת שטרות כשהוא מושיט לי אלף דולר, ואומר 'זה עבור הכרטיס טיסה לארה"ב'! כאב לו, וחשוב היה לו, שגם באמריקה ידעו שיש מאבק על

מה ההלכה...

כשבאתי להתגורר בב"ב שנוהגים כהחזו"א להדליק נר חנוכה בחלון, שאלתי את רבינו שלפי הגר"א שמתחילים תמיד מהנר הימני אם גם בבית בחלון לעשות אותו דבר, או שבחלון אפשר להתחיל תמיד מהשמאלי, ואז יש 'כל פניות שאתה פונה'. ושאלתי אותו להלכה איך כדאי לנהוג בזה. רבינו נהנה מהשאלה ואמר, אתה שומע מה אתה אומר - מה ההלכה למי שעושה לא כמו ההלכה...

לא להסיט את הנישא

בפעם האחרונה שדיברתי איתו, זה היה ביום ששי ר"ח אדר. באתי להתפלל אצל רבינו, ודיברתי איתו על הנושא של צניעות, שזה היה בנשמתו, והתבטא כמה פעמים שזה 'יסוד היהדות'. באותה הזדמנות הוא נתן לי כמה הוראות בענין, ואכמ"ל.

אבל אז הוא תופס לי את היד, ואומר לי: אליהו, רוצים לקרוע פה את התורה, אין שום דבר אחר חוץ מזה עכשיו. נכון שזה דבר מאד מאד חשוב, 'יסוד היהדות', אבל כרגע אנחנו במצב של 'החייאה', עכשיו קורעים את התורה, אנחנו צריכים לא להסיט את הנושא לשום דבר...

להחיות לב אלמנה

היתה אלמנה שבתחילה כל ראש חודש היתה מתקשרת לבקש ברכה מרבינו, במשך הזמן כמעט כל שבוע היא היתה מתקשרת. והיה לרבינו

עמוד האמת

ראש ישיבת 'חדוות התלמוד' במודיעין עילית, הגאון רבי יצחק רוזנבלט שליט"א, בשיחה מרתקת רוויית זיכרונות מרטיטים, הוראות והדרכות, מרבנו מרן ה'דרכי שמואל' זיע"א נשיא הישיבה שליווה אותה בעצה ותושייה וחכיבות גדולה מעת הורתה ולירתה ועד ליומו האחרון

יחזקאל מן

לגדוע את בשורת הישיבה החדשה עוד טרם התחלנו בצעדים הראשונים לקראת הפתיחה."

"המלחמה נגד הישיבה התנהלה בדרכים נלוות, פשוט לא יאומן, השקר בהתגלמותו. זה כלל כתבי פלסטר והפצת שמועות ודוניות על 'מחלוקת'. הם פרסמו ש'מגיע לכאן משהו מאשדוד להחריב את העיר...' וכל מיני המצאות וברדות על זה הדרך. לא הכרתי את הדברים הללו ואת ההתנהלות הזו שגבלה בשחיתות מוסרית."

"באותה תקופה גיליתי", אומר הגר"י רוזנבלט, "כי ככל שקמו יותר רודפים ומציקים לישיבה, והכל כמובן תחת שקרים, בדותות והשמצות, כך רבי שמואל מקרב אותי יותר ומאמץ אל לבו את הישיבה הקדושה, בלי רתע ובלי פחד."

"היה אף אדם חשוב מאוד, דמות מכובדת ודומיננטית, שהיה שליח של גורמים מסוימים וניסה לארגן 'פשרה' כדי להשקיט את הרוחות. הוא ניגש אליי כדי לדון על כך, אמרתי לו מיד שאני לא זו צעד אחד בלי רבי שמואל אויערבאך, ככל שיאמר לי כך אעשה. כלית ברירה הוא נסע לרבי שמואל והציע פשרה. מה היתה אותה 'פשרה'? תשמעו מה שאני מספר לכם... אני הגעתי לביתו של רבי שמואל יחד עם אותו אדם מכובד, הוא נכנס לרבי שמואל לדון עמו על הישיבה שנפתחת ואני המתנתי בחוץ. אחרי עשרים דקות שניהם יוצאים החוצה. רבי שמואל אומר לאותו אדם 'תשאל אותו' ומצביע עליי..."

"הלה התחיל להציע את הפשרה המדוברת ואני פשוט נדהמתי מהחציפות והתעוזה. הוא אמר שבגלל המחלוקת שמתעוררת הוא מציע שאני אקים את הישיבה כמתוכנן, אולם בהסתייגות אחת - בלי רבי שמואל... לדבריו, אם גדול בתורה אחר יהיה נשיא הישיבה אזי כל המשטינים והמקטרגים יאלמו דום. הייתי תחת הלם מההצעה הנבזית הזו. אך יחד עם זאת התפעמתי מאצילותו של רבי שמואל, שביקש לשמוע מה אני אומר על כך."

"הקשר הקרוב עם רבי שמואל זיע"א התחיל עת נפתחה הישיבה לפני למעלה מעשרים שנה", פותח ראש ישיבת 'חדוות התלמוד' ומזכיר את אירועי הימים ההם, בשנת ה'תשס"ד של הישיבה בקרית ספר. כדי לסבר את האוזן רק נזכיר כי כל גודלה של קרית ספר באותן שנים, היה אז כשכונה קטנה, טרם האכלוס המסיבי שהפך אותה לעיר תורה שוקקת חיים."

"בזמנו הציעו לי כמה הצעות שונות, אחת מהן הייתה לפתוח ישיבה קטנה בקרית ספר, דבר שכלל לא עלה בדעתי עד אז, אולם כשפניתי לרבי שמואל להיוועץ בו, הוא הורה לי לפתוח ישיבה! זה לא היה פשוט ליצור יש מאין, לא ידעתי מהיכן להתחיל. שאלתי את רבי שמואל אם הוא יאות לכהן כנשיא הישיבה. הוא הסכים, אבל התנה שזה בלי הנושא הכספי, על זה הוא לא היה מעוניין להיות אחראי. כך זה התחיל. רבי שמואל העניק לי עצות והדרכות מפורטות איך להתחיל ומה לעשות. כמו כן קיבלנו בסייעתא דשמיא המלצות חמות מגדולי תורה נוספים ובהם מורי ורבי הגאון הגדול רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל."

"השמועה על פתיחת הישיבה בנשיאות רבי שמואל זיע"א לקראת זמן אלול, עוררה את קרית ספר מתרדמתה. העיר היתה כמרקחה. קמו להם כל מיני אינטרסנטים ומושכים בחוטים שראו זאת בעין רעה וביקשו

זיע"א, זכה הגאון רבי יצחק רוזנבלט שליט"א לקרבתו של מרן זיע"א, כשכל העת דואג מרן זיע"א את דאגת הישיבה ונושא אותה על לוח לבו. שש בשמחתה וכואב ודואב על הרדיפות שהיו מנת חלקה."

"באותם ימי הוד כשהסתופפנו תחת כנפיו וקיבלנו הדרכה נפלאה ועצה נכונה, ראיתי ברבנו מרן זיע"א את 'איש האמת'! הוא דבק באמת בכל כוחותיו במסירות נפש ובד בבד תיעב את אנשי השקר עושי רשעה", אומר הגר"י רוזנבלט, "ראו עליו בחוש כיצד הוא מתעב את השקר ופועל אך ורק למען האמת. זה התבטא בכל תהלוכות החיים; בהשקפת התורה, בלימוד התורה, בענייני ממון וכדו', בכל דבר ושטח ראינו כמה הוא דבק בדרך האמת באופן מוחלט, כשהוא מרחיק מעליו את מי שהוא גילה עליו ונוכח לראות כי אינו פועל לפי האמת."

"יש בצקלוגי כמה וכמה עובדות ומעשים מפעמים על כך, על גודל נקיות מעשיו של מרן זיע"א. לאורך השנים בהן התייעצתי עמו והשכמתי לפתחו איך-ספור פעמים היו לי כמה וכמה מעשים שהם בבחינת 'גילויים' על הדבקות באמת של רבנו זיע"א. הוא הרי הרבה להסתיר עצמו ונהג עם סובביו בענווה יתירה. אולם היו כמה פעמים שעמדתי והשתוממתי מגודל הנקיות ורדיפת הצדק והאמת בהן דבק בכל עוז."

פני למעלה מעשרים שנה ייסד הגאון רבי יצחק רוזנבלט שליט"א את הישיבה לצעירים החשובה והוותיקה 'חדוות התלמוד' במודיעין עילית, בעצתו ובהכוונתו הצמודה של רבנו מרן הגר"ש אויערבאך זיע"א.

קשיים ומהמורות היו מנת חלקו של הגאון רבי יצחק שליט"א עוד בשנות ייסוד הישיבה, שסבלה רבות ומרורות מנחת זרועם ומעשיהם הנפשעים של אינשי דלא מעלי. העובדה כי הגר"י רוזנבלט הינו תלמיד נאמן ומובהק של ראש הישיבה דגורדנא הגאון הגדול רבי דוב צבי קרלנשטיין זצוק"ל, היתה לצנינים בעיניהם של גורמים מסוימים, שלא ראו בעין יפה את פתיחת הישיבה במודיעין עילית. "כאן בעיר לא ניתן דריסת רגל ל'קיצוניות' של אשדוד" הכריזו אותם גורמים בזעם וניסו ככל שרק יכלו להצר את צעדיה של הישיבה."

לימים, כשנפתחה המערכה על עתיד עולם התורה לפני כעשור, התברר כי ישיבת 'חדוות התלמוד' היתה בגדר 'אבן מאסו הבונים' שהיתה ל'ראש פינה'. התקומה הפלאית של ציבור בני התורה בעיר, חרף הרדיפות האיומות, התבססה בין היתר על ישיבה קדושה זו, שאף מול כל הקשיים והרדיפות, לא זזה מאומה מתחת הנהגתו ונשיאותו, הדרכותיו והוראותיו, של רבנו מרן הדרכי שמואל זיע"א."

בזמנו, היתה זו הישיבה היחידה בעיר שעל פתחה התנוסס שלט ענק כי הישיבה הקדושה עומדת בנשיאות מרן הגאון רבי שמואל אויערבאך, בעוז ובגאון. הגר"י רוזנבלט שליט"א שח בערגה: "רבנו זיע"א היה מגיע לישיבה בקביעות מדי שנה בערב שבועות ונושא מדברותיו בפני התלמידים. חמש-עשרה שנים זכינו לשמוע אותו מדי שנה בשנה בערב חג מתן תורה, עד שנתו האחרונה, בחודש סיון תשע"ז. מלבד זאת זכינו לעיתים גם במהלך השנה לביקוריו המחזקים, כדוגמת אירועי הכנסת ספר תורה שערכנו כמה פעמים, ועוד."

בכל אותן שנים ארוכות, בחיי חיותו של רבנו מרן הגר"ש אויערבאך

“אמרתי לרבי שמואל שאני לא מסכים לכך בשום פנים ואופן. ואז רבי שמואל באצילותו ניסה לשכנע אותי לוותר למען השלום... אך אני נחרדתי מההצעה. כולם ידעו איך רבי שמואל טרח ופעל למען הישיבה וכבר הצלחנו לגבש שיעור א', וכעת בגסות והעזת פנים מנסים להרחיקו. אמרתי לרבי שמואל שאם ראש הישיבה חושב ומורה שכן צריך לעשות, שהוא יפרוש מנשיאות הישיבה למען השלום, אני כמובן אקבל את הדברים, אולם אני לא אהיה שם! אני פשוט לא מסוגל לכך וגם אני אפרוש מהישיבה. כשהוא ראה שאני כל כך נחרץ בדעתי - חיך ואמר לאותו אחד: 'הנה, הוא לא מסכים. מה אפשר לעשות'. בטוחני כי גם רבי שמואל עצמו הבין את גודל החורבן אם נוותר, אך בטהרת נפשו לא רצה שיהיה זה מאבק על כבודו ומעמדו. כיום אנו מבינים היטב על מה ניטשה כבר אז המלחמה. זו היתה מלחמה נגד הדרך שרבי שמואל הלך בה, הדרך של מרן הרב שך וכל גדולי ראשי הישיבות זיע"א”.

“במקרה אחר”, מוסיף איש שיחנו, “לאחר שהייתי המום כתוצאה ממעשה נבלה ושחיתות נוראה שנעשה כאן לישיבה, זה נודע לרבי שמואל שניסה לעזור, תוך כדי השיחה הוא פנה אליי ואמר בהומור הירושלמי האופייני שלו: 'אתה אשם בכל...' לא ירדתי לסוף דעתו, ואז הוא הסביר לי: 'אתה מחפש את האמת, אבל כאן זה עולם השקר, את האמת תמצא רק למעלה...' אח"כ הוסיף: 'אם כך, דווקא אלו שמשמיצים ומפריעים הם צודקים ולא אתה...' הוא היטיב להגדיר בחכמה את

ההרגשות העמוקות שחשתי בעמקי הלב”.

הזרעים בדמעה

בשעה טובה ועם סייעתא דשמיא מוחשית, נפתחה הישיבה בזמן אלול תשס"ב. ארבעה עשר בחורים התקבצו אל מבנה הישיבה הקטן עם בית המדרש הזמני ששכן באופן עראי בבניין ברחוב אבני נזר 45 בקרית ספר. חרף כל ההצקות וההפרעות - וכידוע שדברים טובים והכרחיים תמיד הולכים עם קשיים ומכשולים - קמה הישיבה וגם ניצבה. נזרעו הזרעים והתגשם החלום, בייסוד ישיבה שעתידה להיות בתקופת המשבר בתשע"ד אבן הבסיס של ציבור בני התורה בעיר. המוסד התורני היחיד בעיר שהחזיק בדרכו של רבי שמואל ותחת נשיאותו בעוז ובגאון, ללא חת וללא רתע.

“הגעתי לרבי שמואל כדי לבשרו על פתיחת זמן אלול” מספר הרב רוזנבלט, “ביקשתי ממנו שיבוא בר"ח אלול, היום הראשון לפתיחת הישיבה כדי לשאת דברים, לחזק ולעודד. שוב נוכחתי בנקיות הנוראה של רבי שמואל. למרות שהיה ניכר כי עז חפצו לעשות זאת, הוא דחה את הביקור בישיבה למועד מאוחר יותר. אם אני אפתח את הישיבה זה יהיה עבורם יותר מדי... הוא אמר לי כמעט ברמיזה. בעדינות נפש הוא סירב לבוא, תוך התחשבות בשונאיו ורודפיו שלא יושפלו יותר מדי. זה כוח האמת! זו נקיות!”.

“זכורני כיצד באתי לשערי חסד,

ליויתי את ראש הישיבה זצוק"ל ברחובות השכונה ושאלתי אותו כיצד לקרוא לישיבה. כידוע, רבי שמואל היה משרה סביבו אווירה של שמחה, של נעימות שקשה לתאר במילים. הוא מיד אמר לי בעסיסיות הירושלמית הנעימה 'נו, אם אתה שואל מסתמא יש לך כבר רעיון...' הוא כמובן צדק. אמרתי לו את השם 'חדוות התלמוד' עליו חשבתי. רבי שמואל התלהב. הוא הניף את ידיו כלפי מעלה וקרא: 'זה שם... זה שם ראוי...' - כמה עידוד שאבתי מכך להמשיך במלאכת הקודש למרות הקשיים שאפפנו מכל עבר”.

ההתנכלות לישיבה המשיכה ללא הפוגה. ישבו ארבעה עשר הבחורים וביקשו בסך הכל ללמוד בשלווה בבית המדרש. קפץ עליהם רוגזם של מחרחרי הריב והמחלוקת. למרות זאת הרישום לשנה השנייה נפתח - ואף הסתיים בהצלחה מרובה. עשרים ושלושה בחורי חמד ביקשו להסתופף ב'חדוות התלמוד' לקנות ולהתעלות בקנייני התורה. יחדיו מנתה הישיבה קרוב לארבעים בחורים, לא היה שייך אפוא להמשיך בדירה השכורה. אחרי תקופת מתח לא פשוטה ופעילות ענפה הצליחה הישיבה לקבל מהעירייה, או יותר נכון מהמועצה המקומית שהיתה אז, שטח עבור הקמת מבנה לישיבה.

“קבלת השטח של הישיבה היתה אחר השתדלותו המאומצת של מרן ראש הישיבה רבי שמואל זצ"ל, הוא פעל עבור כך רבות והפעיל את מלוא השפעתו הכבירה” שח הגר"י רוזנבלט, “זה היה שבוע ימים לפני חודש אב. מדובר היה במקום עזוב, אדמת טרשים נטושה שאיש לא האמין

כי ניתן להקים בה מוסד לימודים ראוי. היינו צריכים בתוך חמישה שבועות ליצור יש מאין; ליישר את השטח, להעמיד במקום מבנים, בית מדרש, ריהוט בסיסי, חשמל ומים. פרויקט אדיר ממדים שלא התמצאתי בו מאומה”.

נתונים בסיסיים בשטח לא היו, אבל סייעתא דשמיא נפלאה הייתה גם הייתה. “אחד מהורי התלמידים נחלץ לעזרה, הוא התמצא בעבודות הבנייה ואמר כי תמורת מאה ועשרים אלף דולר ניתן לבנות במקום ישיבה עם כל הנצרך, בתוך שבועות ספורים. הוא אמר ועשה, הכין תכנית ראשונית וחישב את העלויות, שעמדו כפי שאמרתי על מאה ועשרים אלף דולר. סכום אגדי שלא חלמתי מהיכן להשיגו - ועוד באופן מידי”.

כדי לתת את הרקע הנכון לדברים נציין כי באותם ימים מחיר דירת מגורים בקרית ספר היה כשבעים וחמש אלף דולר בלבד. להשיג הלוואה בנקאית על מחצית מהסכום, זה היה תהליך של חצי שנה לפחות (טרם נפוץ המושג של 'יועצי משכנתאות' ומאכערים שידעים לזרז את ההליכים) כאן היה דרוש סכום עתק שהספיק לקנות דירה וחצי בקרית ספר - ובמזומן!

מעשה ניסים

רבי יצחק שליט"א פנה לעדכן את רבנו מרן זצוק"ל בהתפתחויות. הוא שח בפניו את דאגתו מהיכן ישיג את הסכום האדיר במזומן. ואם חלילה לא ישיג, היכן יאכלס את הישיבה בחדוש אלול המתקרב ובא. כזכור, רבי שמואל התנה שהוא לא לוקח על עצמו את העול הכספי. אולם בכל זאת, פתיחת הישיבה באלול מוטלת כעת על כף המאזניים. “אולי אצא להתרים בחור"ל?” שאל רבי יצחק. אולם מרן זצוק"ל שלל זאת, “אתה תהיה רק בישיבה - רק בישיבה” הוא הורה. יחד עם זאת הרגיע בחיוך ובדברי ביטחון בד': “אתה תראה שד' יעזור, אנחנו נעשה את שלנו וד' יעזור”.

“התחלתי לעשות השתדלות” מספר הגאון רבי יצחק שליט"א, “פניתי ליהודי מבוגר שפרנסתו היתה מבוססת וחשבתי לבקש ממנו תרומה של חמש מאות דולר... כך התחלתי את המסע. היה בידי את התוכנית של השטח ועמה נכנסתי לאותו יהודי יקר. הוא עיין בתוכנית שבידי ושאל מה אתה רוצה ממני? הקב"ה שם לי מילים בפה, אמרתי לו 'תן לי חצי מהעלות של בית המדרש'. כמה זה עולה? הוא שאל. נקבתי בסכום של עשרים אלף דולר. הוא החל למלמל כי אינו יכול להשיג סכומים כאלה.

יצאתי מהביקור בפחי נפש, עם רוח שפופה. אם כך זה התחיל איך אצליח להשיג את הסכום בלואו".

"חשבתי שזו היתה טעות להפריז בסכום המבוקש, הרי באתי כדי לבקש חמש מאות דולר בלבד. אולם לא היה נעים לי לנקוש על דלת הבית שוב. חיפשתי היכן אוכל לפגוש אותו, כאילו באקראי, כדי לתקן את הטעות... נודע לי שבימים הקרובים הוא אמור להיות באיזו חתונה ופניתי לשם. והנה הוא רואה אותי ממרחק ורץ לקראתי. למרבה התדהמה הוא מוציא מכיסו שלוש-עשרה אלף דולר ונותן לי! תוך כדי כך הוא אומר לי שתוך יומיים הוא מביא לי שבעת אלפים דולר נוספים. אני מספר כעת את הדברים ואני מתרגש שוב... איך סיבב הקב"ה ישועה כה פלאית! נזכרתי מיד בדברי רבי שמואל 'אתה תראה שד' יעזור' שנאמרו בביטחון כה מוצק".

"התברר שאותו אדם רץ לגמ"ח בו הפקיד את חסכונו לזמן שנים, משך את הכסף והעביר אליי, לא כהלואה, אלא כתרומה! הייתי שרוי בשמחה, הנה הקב"ה שלח לי סכום מכובד באופן בלתי צפוי... אמנם חסרים עדיין מאה אלף דולרים להשלמת הבנייה, אבל הייתי שרוי בביטחון בד' שיעזור לי. בעוד אני שרוי בשמחה עצומה על הסייעתא דשמיא המוחשית, אני נזכר שאדם מסוים אמר לי בעת ייסוד הישיבה שכשאישים מקום קבוע הוא ילווה לי חמשת אלפים דולר. מיד כשחזרתי הביתה התקשרתי אליו, הוא שאל

אותי כמה תשלומים אני רוצה, אמרתי לו מאה דולר לחודש. הוא שאל איך אני מתכוון להחזיר את זה, אמרתי לו שבאמת איני יודע... אבל בקיום הישיבה רואים ניסים! מאי משמע ניסים? הוא שאל. סיפרתי לו מה קרה כעת בחתונה. הוא התפעל מאוד ואמר: 'אם כך, קח את ה-5000 דולר כתרומה'... תוך שעה אחת גייסתי אפוא עשרים וחמישה אלף דולר. "למחרת", ממשיך רבי יצחק, "פגשתי אברך שהכרתי, סיפרתי לו בהתרגשות את מאורעות יום האתמול, איך ראיתי סייעתא דשמיא נפלאה וניסית, הוא שמע על כך ואמר כי גם הוא מצטרף ותורם אלף דולר... ממש כך! ובכך לא תמה המלאכה. לאחר כמה ימים אני נרגע קצת, חישבתי שהסכום שחסר הוא עדיין עצום, סך תשעים וארבעה אלף דולר. ציפיתי לישועת ד'. העבודות בשטח התנהלו במרץ ומאין אקח את יתרת התשלום. "ממש באותם ימים צעדתי ליד בתי בשכונת עזרת תורה בירושלים ופגשתי את הגאון המובהק רבי נחום יכרוב זצ"ל. הוא התעניין בחום מה נשמע עם הישיבה, סיפרתי לו היכן ואוחזים הדברים. הוא חישב את

חשבונותיו ואז הוא מציע לי הלוואה של שבעים אלף דולר מהגמ"ח שתחת הנהלתו, בהחזר של חמש מאות דולר לחודש! הלוואה בתנאים כאלו נוחים לא חלמתי להשיג בשום מקום. נשאר לי, אפוא, עוד עשרים וארבעה אלף דולר שגם אותם השגתי בחסדי ד' הנפלאים. כך היה בידי את הסכום כולו וחשתי על בשרי איך ישועת ד' באה כהרף עין".

מסכם הגר"י רוזנבלט: "הרגשתי כאן מה זה 'פה קדוש' של רבנו מרן זיע"א, שאמר בביטחון רב כי ד' יעזור - וכך הווה! השטח העזוב והשומם קיבל פנים חדשות, היינו הישיבה הראשונה שנכנסה לשטח זה, שהיה בבחינת 'שטח מת' שלא ברור מי בעליו. עסקני העירייה דחפו אותי לכאן רק בגלל המצב המעורפל. אולם אחרינו הגיעו מוסדות נוספים והכל הסתובב רק לטובה. ראינו כיצד יד ד' מלווה את הישיבה בכל צעד ושעל".

נקודות

"אירע פעם שרבי שמואל העמיד אותי בניסיון מאוד קשה", מספר הגאון רבי יצחק רוזנבלט, "הוא הורה

לי לעשות משהו שהיה קשה מאוד בשבילי, אולם תמיד עשיתי כל מה שאמר לי וגם במקרה זה. אמרתי לו שאני מקבל את הדברים וכך אעשה. פניתי לצאת, ורבי שמואל קורא לי פעם נוספת. 'רבי יצחק, אבל בשמחה! - האם אתה עושה זאת בשמחה?' הוא שאל. חכמתי את מילותיי, הרי לא היה פשוט בכלל להסכים לכך ובכל זאת התאמצתי, אבל לעשות זאת בשמחה זה היה נשגב מכוח אנוש. אמרתי לרבי שמואל: 'אני שמח להראות לראש ישיבה שאני בעזרת ד' יעמוד בזה...' רבי שמואל נהנה מאוד מהתשובה ואמר בהתלהבות: 'זה לא הוא! זה לא הוא! זה הרב קרלנשטיין, החנינוך של הרב קרלנשטיין!' כך התבטא".

"אחרי תקופה נכנסתי למו"ר הגאון הגדול ראש ישיבת גרודנא זצ"ל, זה היה בשנותיו האחרונות לעת זקנותו. הוא שכב במיטתו, לא חש בטוב. סיפרתי לו את מה שאירע אצל רבי שמואל, ואת הדברים שאמר לי. מו"ר הגרד"צ התלהב עד מאוד. 'מה הוא אמר?' ביקש לשמוע שוב בדיוק, 'כך בדיוק הוא אמר?! זה מה שהוא אמר?!' הדברים הללו פשוט החיו אותו והשיבו את נפשו. וגם מסיפור זה אנו יכולים ללמוד עד כמה היו חשובים ונשגבים דבריו של רבי שמואל, כל מילה ומילה לאין ערוך, מאומה לא נפל מדבריו".

בן שיחנו שליט"א נזכר במעשה נוסף שממחיש את מידת האמת של מרן זיע"א: "לקראת בר המצווה של אחד מילדיי, נכנסתי עם חתן הבר-מצווה לרבי שמואל כדי שיברכו, כנהוג. הוא שאל איפה עושים את הבר-מצווה. אמרתי לו מיד שלא באתי ח"ו להטריח את ראש הישיבה, ממש אין צורך לטרוח. הוא חיך ואמר 'אם אני יבוא אתה תזרוק אותי?'... אחרי זה הוא ביקש מהגר"י פטרוף לרשום את הכתובת. 'כבר אמרתי שאני יבוא' הוא הסביר. הוא הקפיד לעמוד בכל מילה וחצי מילה שיצאה מפיו, גם אם נאמרה רק כשיגרא דלישנא. את הבר-מצווה ערכנו בסלון הבית עם החברים הצעירים וכמה משתתפים בודדים, אבל רבי שמואל הופיע במלוא הדרתו, הוא ישב שם בפשטות הנעימה שלו עם כל הילדים, האזין לדרשה ואף סייע לחתן להפוך את הדפים... ממרום גובהו וגדלותו הוא התנהג בענווה נוראה עד שהיה נראה כאילו הוא המלמד של הילדים".

"כשהייתי נכנס קמיה רבי שמואל" ממשיך ומספר רבי יצחק, "תמיד היה משרה סביבו נעימות. היה ממש נעים לשוחח עמו. הוא היה מדבר איתי מאוד בלבביות ובהומור,

"כולנו צריכים ומצווים לשמוע לרבי שמואל..."

בן שיחנו, הגאון רבי יצחק רוזנבלט שליט"א, הינו תלמיד מובהק וחביב למורנו ראש הישיבה דגרודנא הגאון הגדול רבי דוב צבי קרלנשטיין זצוק"ל. במהלך השיחה המרתקת התוודענו להערכה ההדדית העצומה ששררה בין רבותינו זקני ראשי הישיבות זיע"א, כשהם מתבטלים זה לזה באופן מופלא.

"בשעתו" מספר הגר"י יצחק שליט"א, "הציעו לי לבוא לאשדוד לכהן כר"מ בישיבה קטנה באשדוד. נועצתי עם מורי ורבי הגרד"צ זצ"ל ואף הוא חפץ בכך. אחר כך הציעו לי לפתוח את הישיבה בקרית-ספר, נסעתי אז לרבנו מרן הגר"ש אויערבאך זצ"ל שהורה לי לעשות זאת. לא ידעתי איך להכריע בין האפשרויות".

"חכמתי בדעתי מה לעשות. אמרתי לרבי שמואל שאני תלמיד של הרב קרלנשטיין, והוא רוצה שאבוא לאשדוד. הוא שאל: 'אמרת לגרד"צ שאני אמרתי לך לפתוח ישיבה בקרית-ספר?' השבתי שכן. 'אני לא יכול לסתום את החורים שלך' אמר לי רבי שמואל באדיש, משפט שמשמעותו כי הוא לא יכול לפתור את הבעיות שלי, 'אני אומר לך לפתוח את הישיבה בקרית-ספר'. התחבבתי רבות מה לעשות, הרי הרב קרלנשטיין הוא

מורי ורבי המובהק".

"נכנסתי שוב אל מורנו הגרד"צ זצ"ל וסיפרתי לו דברים כהווייתן. 'רבי שמואל רוצה שאלך לקרית-ספר' אמרתי לו וחזרתי בפניו על המילים המדויקות ששמעתי מרבי שמואל. הוספתי ואמרתי: 'ראש הישיבה אלו המילים של רבי שמואל, אני תלמיד של רה"י, מה שרה"י יגיד לי לעשות - כך אעשה!' הגרד"צ קרלנשטיין זצ"ל ביקש לחשוב על כך".

"חלפו יומיים או שלושה ימים. כפי הנראה הוא בירר וליבן בינתיים את הדברים. ואז הגרד"צ קורא לי. אני נכנס אליו וראש הישיבה דגרודנא זצ"ל דופק על השולחן ומכריז בקולו הרם: 'אני ואתה חייבים ומצווים לשמוע בקולו של רבי שמואל!' כך אמר וחרץ את הסכמתו הברורה לפתוח את הישיבה כרצונו של רבנו מרן זיע"א".

"מאידך" אומר לנו רבי יצחק שליט"א בחיוך, "אירע פעם שנכנסתי לרבי שמואל והוא אמר לי בקול נזוף: 'יש לך את הרב קרלנשטיין, למה אתה בא אליי'. כמובן מיד השבתי שהרב קרלנשטיין עצמו אמר לי לעשות כן..."

"זה לא החידור שלנו!"

הקבועים גמרא ומשניות".

"מנגד" מוסיף הג"ר יצחק שליט"א, "היה מקרה נוסף עם גביר שהסכים לתת סכום גדול ומכובד לשיבה, אולם התנה זאת בכך שראש הישיבה רבי שמואל יבטיח לו משהו בתמורה, לא 'ברכה' אלא הבטחה מפורשת בפיו, אולי הצלחה באיזו עסקה שתניב לו רווחים נאים וכדו'. באותי לראש הישיבה וסיפרתי לו על הבקשה הבלתי שגרתית. הוא החל להרהר ממושכות. אני זוכר כיצד הוא הכניס את אצבעו בין שיניו בתנוחת מחשבה ושקע בהרהורים עמוקים, עד כדי כך שאחרי זה ראיתי את הסימנים שנתרו על בוהן ידו כתוצאה מהמאמץ והריכוז המחשבתי".

"ואז, לאחר שנער מהרהורי הוא אומר לי: 'אובער ס'איז נישט אונזער חידור' (-זה לא החידור שלנו!) כך אמר רבנו זצוק"ל - וכמה אנו צריכים ללמוד מזה על תעשיית הברכות וההבטחות שמשתוללות כיום בראש כל חצות, תן לי את הכסף ואני מבטיח לך כל מה שתחפוץ בעולם הזה ובעולם הבא..."

"כפי שהזכרתי, רבנו מרן זיע"א פעל וסייע בכל כוחו ומאודו לשיבה, נשא בעול הישיבה וטרח רבות לעזור באופנים שונים, דלתו היתה פתוחה בפניי תמיד עבור צרכי הישיבה. אירע פעם שנדיב מחו"ל עתיר ממון שהיה תורם ומסייע רבות למען הישיבה ערך חנוכה הבית לבית חדש שבנה בירושלים, הוא ביקש שאנצל את קרבותי לרבנו מרן זיע"א ואזמין אותו לקבוע מזוזה בבית החדש. עז חפצו היה בהשתתפות רבי שמואל במעמד".

"הדבר לא היה נעים לי כלל וכלל להטריח את מרן זצוק"ל עבור דברים כאלו. אולם בלית ברירה אזרתי עוז וסיפרתי לראש הישיבה על בקשתו של אותו נגיד מחו"ל, תוך שצינתי בפניו כי אני נכון מעצם הבקשה. לשמחתי רבי שמואל מיד נעתר לבקשה, הוא אמר לי וחזר ואמר 'מה פתאום אתה נכון? הרי מדובר ב'טובת הישיבה' זו הכרת הטוב לנגיד...' אכן הוא יצא ביום המיועד לקבוע את המזוזה והשתוממתי לראות כיצד שהה בבית זמן ארוך ומכובד למען הישיבה, למד שם באירוע את סדריו

אם מותר כך להגדיר זאת. פעם אחת נכנסתי והוא שלא כהרגלו התחיל לדבר איתי קשות, פניו היו חמורות סבר. לא הבנתי מה קרה, מה השתנה. הייתי ממש תחת הולם מהסגנון הקשה שהיה בלתי מוכר. הוא גער בי מדוע אני עושה כך וכך, איך אפשר לנהוג כך. התפלאתי מדוע הוא כה תקיף ועוד טרם שמע בכלל מה שיש לי לומר בנושא. לבסוף הוא נעצר ושואל אותי 'מה אתה אומר?' הרכנתי ראש ואמרתי שאני מקבל את הדברים, אם ראש הישיבה מקבל - גם אני אקבל את הביקורת ואפעל כך וכך".

"ואז השתנו פניו באחת. הוא תפס לי את היד ואמר לי: 'אני לא האמנתי לדברים, אבל לא היתה לי ברירה'. מה קרה? הוא הסביר לי: 'הרגשתי שהלב שלי נוטה אליך'. מפאת הנקיות שלו וכדי לאזן את היחס לשני הצדדים הוא היה חייב לנהוג ולדבר בתקיפות. הייתי חייב לעשות את זה' הוא התנצל בפניי. 'עכשיו תגיד לי מה שיש לך לומר' הוסיף וביקש בארשת פנים ניוונה".

"תראו מה זה נקיות של אדם גדול" אומר רבי יצחק שליט"א, "תבינו באיזו דרגת נקיות גבוהה אחז רבי שמואל. הוא רצה להתייחס לטענות ששמע במלוא כובד הראש, ולשם כך החל לדבר בתקיפות, על אף הקושי הרב לנהוג כך".

ויט שכמו - למען הישיבה

רבנו מרן זצוק"ל נשא לאורך השנים במשא הישיבה, לעיתים בגלוי, לעיתים מאחורי הקלעים. כל דבר קטן כגדול, הוא ייעץ והורה כיצד לעשות ואיך לפעול. כששאלו אותו על 'חדוות התלמוד' היה אומר "זו הישיבה שלי, מינע ישיבה..." ובעניין זה שח פעם אחד ממקורבי מרן זיע"א באוזני הגר"י רונבלט: "הרבה יותר ממה שאתה יודע על פעליו של רה"י רבי שמואל למען הישיבה - אתה לא יודע..."

"בשנתו האחרונה של מרן זצוק"ל, בחודש תשרי תשע"ח", מספר רבי יצחק, "הופתעתי לגלות כי התקציב של הישיבה לא נכנס. התברר לי כי הפסיקו את התקציב של שנת הלימודים החדשה שהחלה בחודש אלול. מה קרה? כפי הנראה משרד הבריאות שלח מכתב, בדרך אחרת מהרגיל. לא ראינו את המכתב ולא פעלנו כפי שביקשו, וממילא הם עצרו את התקציב. ייתכן שזו היתה תחבולה מחושבת להרע לנו. עמדנו בפני שוקת שבורה. אבל החלטתי שאני לא מצער את רבי שמואל ולא מספר לו על כך. ניסיתי לפעול לבד בדרכים שונות. "התקשרתי ליהודי אחד והשחתי

הביקור האחרון בישיבה, מעין ביקור פרידה.

"שלושה שבועות טרם נשבה ארון הקודש, לפני שהסתלק מעמנו ארון האלוקים שהיה שרוי בתוכנו, נכנסתי למעונו" שח הגאון רבי יצחק שליט"א והחיסרון האדיר ניכר בקולו. "שלא כמנהגו הוא הורה לי לשבת לצדו, ישבתי עמו כשלושת רבעי שעה, זמן רב מאוד לעומת הרגיל. לא העליתי בדעתי שזו השיחה האחרונה עם מרן זיע"א, הוראות אחרונות ששמעתי מפה קדשו בטרם עלה בסערה השמימה".

"היום אני יודע ומבין שזו הייתה הצוואה האחרונה שמסר לי. צוואה ברורה ומפורטת. דברים והוראות שעומדים כל העת לנגד עיניי. הוא אמר לי כמה שהישיבה עוד תצליח ותשגשג, שלא אירתע מהמפריעים. אחר כך הוסיף ואמר לי משפט רב רושם בשפת האידיש. 'דע לך' אמר לי מרן ראש הישיבה זצוק"ל, 'הישיבה תצליח ותשגשג - ואילו השטן ימשיך להפריע... הוא לא מסתפק בזה שתאכל מרור, הוא רוצה שגם תלעס את המרור!'. כך הוא אמר בשיחתו האחרונה עמי. דברים שגם כיום נותנים לי כוח להמשיך במלאכה הקדושה של הרבצת תורה בישיבה".

"באותה שיחה שמעתי ממנו התבטאויות חריפות בענייני השעה. בשעת מעשה לא הבנתי מדוע הוא כה מאריך שלא כמנהגו. רק במוצאי שבת זכור, כששמענו בתוך כלל ישראל את הבשורה המרה על הסתלקות ארון האלוקים בחטף, אז תפסתי את מלוא המשמעות של הדברים הכבירים, שמאז שמורים ונצורים על ליבי ומלווים אותי בכל אשר אפנה".

את דאגת הישיבה בליבו הרחום. וכפי שנהג לומר 'זו הישיבה שלי' כך פעל ועשה, וזכינו לראות זאת במוחש".

רבי יצחק שליט"א מבקש להוסיף: "באותו ביקור בביתו לאחר שהפסיקו לנו את התקציב שאלתי את רבי שמואל אולי זו הזדמנות להפסיק לחלוטין את התקציב שהישיבה מקבלת ממשרדי הממשלה? רבי שמואל השיב שעדיין לא להפסיק, לגבי הישיבות-הקטנות עוד לא הגיע הזמן לכך. אולם הוסיף, כי לדעתו יכול להיות שבעתיד יצטרכו לעשות זאת, אבל כעת עדיין לא. וכפי שצינתי, רבי שמואל עצמו פעל והיה טורד לסדר את רישיון הישיבה על מנת להחזיר את התקציב. כמובן שצריך שמירה הדוקה שלא יתערבו בסדרי הלימוד וכדו' ולהיות ערניים ומכונים לכל דבר".

צוואה אחרונה

שלט גדול ומפואר תלוי מעל פתח הכניסה לבית המדרש של ישיבת 'חדוות התלמוד' ועליו מונצחים דברי קודש שיצאו מפיו של רבנו מרן רבי שמואל זיע"א בעת ביקורו האחרון בישיבה בקיץ תשע"ז, כשבא להשתתף בשמחת הכנסת ספר תורה להיכל הישיבה.

"ישיבה יקרה המפורסמת לשבח ותהילה, מכניסים הרבה אהבת תורה, ליתן גישמאק בתורה..." אמר מרן זיע"א והדברים נחקקו על גבי השלט המפואר, עומדים מול עיניהם של צעירי הצאן, לדרכנם ולאמצם בדרך העלייה בתורה. היו אלו, כאמור, מילות שבח שנשמעו מפיו של מרן זצוק"ל בנאומו בשמחת הכנסת ספר התורה. בבוא היום המר והנמהר, ט' באדר תשע"ח, התברר כי היה זה

בפניו את המצוקה שנקלענו אליה. הוא שאל בכמה כסף מדובר, נקבתי בסכום של התקציב החודשי וכן שיחי אומר לי 'אני תורם לך חודש אחד'. סייעתא דשמיא מיוחדת. חשבתי לעצמי שזה סיפור טוב לשמח את רבי שמואל. נסעתי וסיפרתי לו על התרומה המכובדת. רבי שמואל כמובן נהנה מכך, אבל מיד הוא אמר לי 'מה עם התקציב, איך תסתדרו כעת'. הסברתי שכבר דיברתי עם מישוה שיטפל בזה. רבי שמואל ביטל את הדברים והורה לי לא לעשות דבר. התפלאתי מההוראה אבל כך עשיתי. הודעתי לאותו אחד שיחדל מהטיפול בנושא".

"עברו כמה שבועות, לא ידעתי מה לעשות לקראת החודש הבא. מה יהיה? איתות ראשון למה שהתחולל במסתרים, מאחורי הגב שלי, קיבלתי ממזכיר ישיבת מעלות התורה, ר' דוד כהן שיחי. הוא שואל אותי יום אחד מה עשיתי לראש ישיבה שהוא הפך למוטרד... הבנתי שרבי שמואל פועל בעניין. אולם התקציב של החודש הבא גם הוא בושש לבוא. התורם מהחודש הקודם נתן לי סכום נוסף בתור הלוואה, לכסות את תשלומי החודש השני. והנה פתאום לאחר מכן הגיע התקציב רטרואקטיבי על שני החודשים החסרים. רבי שמואל פעל והצליח לסדר זאת, הוא פתר את הבעיה מהשורש".

"למעשה מעז יצא מתוק", אומר רבי יצחק בסיפוק, "כתוצאה מעצירת התקציב קיבלנו תרומה מכובדת, וגם התקציב הגיע לבסוף במלואו, ללא שום קיצוץ. נפלאות דרכי ד'. למרות ההתנכלות לא הפסדנו מאומה - ורק הרווחנו. זכינו להיווכח כיצד רבי שמואל בחודשי חייו האחרונים דואג

ליבו במזרח

קשר מיוחד היה לרבינו, אביהם של ישראל מרן זיע"א, עם גדולי וחכמי הספרדים ובני עדותיהם, כאשר בעוצם היקף תורתו שלט בכל מכמני תורת חכמי עדות המזרח, מנהגיהם טעמיהם ותולדותיהם, וכידוע העמיד תלמידים הרבה מכל העדות והחוגים, בחיבה יתרה כאהבת אב לבניו, כשהוא מהלל ומשבח את האוהדים במסורת אבות, נוחלים ומנחילים מורשת טהורה ומופלאה, ועומד לימינם רבות בשנים במסירות נפש בכל עוז ♦ מיקבץ התמונות באדיבות מכון "יד הרב זריהן" של הגר"ש מיארה שליט"א

ימי הפורים האלה

קִימוֹ עֲלֵיהֶם לַעֲשׂוֹת פְּרִיִּים וְלִשְׂמֹחַ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה

שְׁבִיבִים מִיְּמֵי הַפּוּרִים בְּהִיכָלָם שֶׁל גְּדוּלֵי הַתּוֹרָה וְהִירָאָה זצ"ל

זאב פלדמן

ולכן רמז למי מהקהל שירד לפני התיבה. הכל ידעו שזו חזקתו של רבי חיים, ולכן לא נמצא מי שיתנדב לכך וכל אחד השתמט מבקשתו. משראה רבי צבי מיכל בכך, פנה בעצמו אל רבי יוסף חיים ושילדו לוותר הפעם על מנהגו 'מאחר ומבוסס הוא במדה כזו, שאין זה מהראוי שיתפלל כשליח ציבור'.

ניגש, אפוא, רבי צבי מיכל אל העמוד וירד לפני התיבה, אלא שאיתרע מזליה וטעה בחזרת הש"ץ באמרו 'משיב הרוח ומוריד הטל', מבלי שאיש ירגיש בדבר, למעט רבי יוסף חיים שהעמידו על כך.

אחר התפילה, כשראה את חלק מהמתפללים משיחים אודת אשר ארע בתפילה, הגיב רבי יוסף חיים מיד בהבעה פורימית: "אין כל פלא שרבי צבי מיכל שינה וטעה, כי הרי יש אסמכתא לדבר מענינא דיומא - 'בין משיב הרוח ומוריד הגשם, משיב הרוח ומוריד הטל' הוא בגימטריא 'חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי'..."

ימלא שובע אסמי

בנו של הגאון רבי חנוך העניך פאדווא זצ"ל העיד כי בילדותו שימש פעמים מספר כשליח הולכה לקיים מצות 'משלוח מנות' מאביו אל מרן הרב מטשעבין זצוק"ל.

בדבריו סיפר כי ככלל היתה הרבנית ע"ה משיבה לשולחים משלוחי מנות. עם זאת, באחת השנים, כאשר הגיע ומשלוח המנות בידו, לא שהתה הרבנית ע"ה בבית ולכן נכנס הרב זצ"ל בעצמו למטבח בכדי להשיב לו משלוח מנות כגמולו.

למרות היותו ילד, נחקק בלבו רושם עז כיצד נתן בסבר פנים יפות כשהוא ממלא את השקית והכניס עוד ועוד עד שנתמלאה על כל גדוניה ולא נותר בה עוד מקום להכניס מאומה.

משלוח מנות איש לרעהו

בספר החדש 'שערי יחזקאל', מתורתו של מרן המשיגיח הגה"צ רבי

משלוח מנות.

תמה מהרי"ל דיסקין לפשר הזריזות היתרה שגילה תלמידו והביע זאת באזניו. השיבו רבי יוסף חיים על אתר: "מה הפלא, הלא מורי הוסיף לי את השם יוסף, ו'יוסף חיים' הוא בגימטריא 'זריז'..."

ועוד על גימטריא שהבריקה במחשבתו של רבי יוסף חיים ביום הפורים: מנהגו היה לעבור בפורים לפני התיבה, כנראה בכדי שלא ישמש כש"ץ מי שהוא מבוסס ביינו. באחד מימי הפורים חש הגה"צ רבי צבי מיכל שפירא זצ"ל בעל 'ציץ הקודש', כי רבי יוסף חיים בעצמו כבר קיים 'חייב אינש לבסומי בפוריא' כדת היום,

פרפראת לחכמה

בחורף תרמ"ה חלה מרן הגר"ח זוננפלד זצוק"ל, כאשר לקה בדלקת ראות חריפה ונשקפה סכנה לחייו. שאלו בני משפחתו בעצתו של רבו הגדול מרנא מהרי"ל דיסקין זצוק"ל והורה להוסיף לו את השם 'יוסף', לאמר יוסף לו ד' חיים ארוכים. ואכן, קם והבריא ממחלתו ונוספו לנו שנות חיים בטוב ובנעימים, ומאז נקרא שמו בישראל - 'רבי יוסף חיים'.

זמן מה לאחר שקם מחוליו, אתא יום הפורים. והנה בבוקרו של יום, השכים רבי יוסף חיים להופיע בבית רבו מרנא מהרי"ל דיסקין ובידו

ת יאורים רבים אודות ימי הפורים במחיצתו של מרנא 'אור ישראל' מס'נט זצוק"ל, נמסרו מפיהם ומפי כתבם של גדולי ובעלי המוסר. להלן כמה מהעובדות ששחו אודות הנהגתו בקודש.

סיפר מרן הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל: "רבי ישראל היה שותה בפורים עד שהיה מבושם, והתלמידים ניצלו את ההזדמנות. כשהגיע למצב של שכיבה, היו עומדים סביב ומדובכים אותו לספר איך עבד על מדה פלונית ואיך על חברתה וכיו"ב, אף על פי שהזהירים שלא יבקשו ממנו דבר שכשיעשהו יתחרט אחר כך, מכל מקום זה היה הזמן שהיו שומעים ממנו דברים רמים ונשגבים שמעולם לא שמעו".

"אמרו על הגר"ס זצ"ל", העיד מרן הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל, "שפעם אחת בפורים כשקיים 'חייב אינש לבסומי בפוריא' כמצוות חכמים, ישב לו בקרן זוית והיה ממלמל לעצמו 'מכיון ששכלך כל כך חריף, אם כן עד היכן יגיעו חיוביך'?!..."

עוד גם שח הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצ"ל: "מספרים על רבי ישראל שאמר בשכרותו ביום הפורים דברים עמוקים, שבהיותו בצלילות הדעת לא היה אומרם, וזאת מחששו לגאווה וכדו', אך כאשר הדברים נאמרים בבחינה של 'לבסומי', בהיסח הדעת מצטמצמים חששות אלו".

כך גם מתאר המשיגיח רבי שלמה וולבה זללה"ה: "רבי ישראל היה רגיל להיות בפורים שיכור כשכרותו של לוט ממש, ובמצב זה היה אומר כל היום בלי הרף חידושים בחריפות וגאונות להפליא בכל הש"ס. הוא קרא לזה 'לעשות בחינה על הגוף', היינו לבחון אם הוא במדרגת 'חוש' שהגוף יהיה קרוב לתורה הקד'".

"פעם", הוסיף, "נודמן אדם גדול למעמד זה שרבי ישראל היה מוטל שיכור ותלמידיו עמדו סביבו והאזינו לחידושיו בבחינת 'כד ניים ושכיב רב אמר להדא שמעתתא', אמר הגדול הזה שהוא היה ירא לעצמו להגיע למצב כזה של שיכרות, כי מי יודע מה הוא היה יכול לומר אז".

יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל על פורים ומגילת אסתר, מובא תיאורו של נכדו הגאון רבי חיים ירוחם גינזבורג שליט"א: "הרבה פעמים אירע שלפני גמר סעודת הבוקר של יום הפורים, היה נכנס בחור מהישיבה עם משלוח מנות מכובד ממרן הרב מפוניבז' זצ"ל אל מרן המשגיח זצ"ל. הבחור שהיה שלוחו של הרב זצ"ל הניחו על שולחן המשגיח זצ"ל ואמר 'באתי בשליחות מהרב, להביא משלוח מנות למשגיח'... היה המשגיח זצ"ל מצטער באמרו 'הרב שולח לי לפני ששלחתי לו? אתמהא!'. בני המשפחה שישבו שם תמחו ושאלוהו 'מה בכך שהרב שלח קודם?', ענה המשגיח זצ"ל ואמר 'וואס? איר שטעלט מיר צו צום רב? הרב מפוניבז' יודע ש"ס, ומה אני יודע? איך תדמו אותי לרב מפוניבז'? הרב יודע כל הש"ס!'"...

כתובה בו, באותיות גדולות, רק מילה אחת - שם משפחתו של האיש נכפי הנראה ממשפחת הגה"ק דסטייפל זיע"א חתנו של הגה"ק ה'דברי חיים' מצאנז זיע"א] - ומיד צהבו פניו של

דבר בעתו

על אחת מדברותיו של מרן המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל בסעודת פורים, העידה בתו הרבנית גינזבורג ע"ה, אשת חבר להגאון רבי אפרים מרדכי זצ"ל, בעובדה המופיעה בספר 'מפיהם': "אני זוכרת דבר תורה שאבי אמר פעמים רבות בסעודת הפורים: בפורים התרחשה ההצלה על ידי נס נסתר. איזה נס מכל הניסים במגילת אסתר הוא הנס הגדול ביותר? אבי סבר שהופעתו של חרבונא היה הנס הכי גדול. 'במקרה' הוא הגיע במקום הנכון, ברגע הנכון ואמר את המילים הנכונות. מכאן לומדים את חשיבות 'דבר בעתו מה טוב', אם חרבונא היה אומר את מה שאמר כמה דקות קודם, אחשוורוש היה יכול להתכונן לדברי אסתר והיה מגיב אחרת. אם היה אומר את דבריו לאחר דברי אסתר על המן, כעסו של אחשוורוש כבר היה יכול לשקוע. הופעתו ודבריו התרחשו בדיוק בזמן הנכון, וגם אנו צריכים להשתדל תמיד לומר כל דבר בזמן המתאים".

"גם אני פושט יד"

בספרו 'פניני רבנו הקהלות יעקב', מספר הגאון המופלא רבי משה מרדכי שולזינגר זצ"ל: "בפורים שנת תשד"מ, אחרי תפילת מנחה גדולה בביתו של רבינו מרן ה'קהלות יעקב' זצוק"ל, היה שם המון רב, ולא היה ניחא ליה ואמר 'ד' יעזור לכולכם', ואכן התחילו ללכת, והנה ניגש אל רבינו זצוק"ל איש אחד שהיה נראה על פניו שהוא בן של קדושים, והושיט לרבנו פתק, שהיתה

הגדול רבי יוסף רוזובסקי זצ"ל, מחכים את תלמידיו בישיבת 'אור ישראל' לצעירים בדברי אגדה ולקח העולים מימי הפורים. בזכרונות תלמידיו נשתמרו עדויות מדבריו, כפי שמופיעים בפרקי תולדותיו: "בדבריו באחת השנים הרחיב רבי יוסף על מעלת הבטחון השלם בד' שנתגלה בהנהגתה של אסתר, כשמתוך כך כאשר נסתלקה ממנה שכינה בבית הצלמים, בדקה בעצמה 'שמה משום שקראתיו להמן כלב', כי הבא להלחם עם כלב בוטח גם על כוחו ועוצם ידו, מיד 'חזרה וקראתו אריה, כי הנלחם עם אריה יודע שאין לו במה לבטוח בעצמו, אלא לסמוך ולהישען על אביו שבשמים".

"בדבריו באותה השנה, עמד רבי יוסף גם על דרכי ההשגחה המופלאים המתגלים בתוך ה'הסתר' של מגילת אסתר, ושח לתלמידיו כי "שנה אחת

רבינו זצוק"ל, וקבלו בשמחה רבה גלויה, ודיבר אתו כמה דיבורים של חיבה, והציע לתת לו את ספרו 'קהלות יעקב' שיצא לאור לאחרונה, ואמר לו רבינו זצוק"ל איזה סימן מאותו הספר, והיה ניכר שמשתדל הרבה להראות לו כמה מחבב אותו".

"והנה נטל הלה פתק, וכתב עליו באותיות גדולות 'בפורים כל הפושט יד נותנין לו'... והגיש את הפתק לרבנו זצוק"ל, וכפי הנראה היתה כוונתו לקבל השפעות רוחניות גדולות, כנהוג ומקובל אצל הצדיקים בפורים..."

"רבינו זצוק"ל קרא את הפתק הזה, ותוך כדי קריאה חייך ואמר לו: 'הלא גם אני פושט יד, הבה נבקש שנינו מהשי"ת'..."

לקח דעת

ביום 'תענית אסתר' היה הגאון

"מה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך עוד ותעש" כל הפושט יד נותנים לו

יד, פושט, וכשפושט - נותנים לו.

והנה, ענין זה קצת ידוע לכמה אנשים, אבל ראיתי הרבה אנשים שרואים בזה 'א' שיינע ווארט' ורחוקים מקיום העצה. ועל זה באתי לעורר קצת, כי לכל אחד יש לו דברים המעיקים לו ומצירים אותו, אשר באמת הכל מן השמים, די שיתכלל למרום וישא בעיניו לשמים. ועכשיו בא זמן גדול ויקר מאד, הוא יום הפורים שכל אחד יכול להקל משאו בגשמיות וברוחניות, וצריכים לנצל הזמן ביום גדול כזה, שכל אחד יעורר את עצמו בכל עניני התפילה, לבקש הרבה מהשי"ת ככל אשר עם לבבו.

ובעניי ראיתי, תהילה לק"ל, זה כמה שנים, הן אצל עצמי והן אצל אחרים, שראו לאמץ את עצמם לנצל את הזמן ביום הפורים, וביקשו ממנו יתברך הן בחיזוק התפילה מהג' תפילות, והן באמירת תהילים והן בבקשה ממנו בלשונם, שקיבלו בקשתם במשך זמן קצר אחר הפורים, ופה בעירנו נמצאים כמה וכמה אברכים שמעידים על עצמם שתפילתם ביום הפורים, עזרה להם מאד מאד.

ועם הקדמה זו, נהגו כמה אנשים בכמה מקומות וגם בליקווד במשך השנים האחרונות, שתיכף אחר המגילה בערב, לא מאריכים במסיבת מרעים וכדומה, רק הולכים לישון, וקמים בהשכמה קודם אור היום, איש איש כפי יכולתו, ועוסקים בתפילה, באמירת תהילים וכדו', אחד המרבה ואחד הממעט, וממשיכים עוד אחרי זה בלימוד התורה עד עת התפילה, ואז עומדים להתפלל ומקיימין שאר מצוות היום בשמחה רבה. וכל אלו שקיימו יום הפורים באופן זה, העידו שראו תועלת גדולה באותו ענין שהתפללו עליו, וגם עצם שמחתם ביום הפורים היתה עד לאין לשער.

ומאחר שגם אני בתוך הרואים גדול ההתעלות בכל הפורים בהנהגה זו, אע"פ שידוע הוא לכל, אמרתי לעורר את הרבים בזה, ומי שרוצה ליהנות מזה, ירויח בעזרת ד' יתברך."

לפני למעלה מעשרים שנה פורסם בליקווד שבארה"ב, מכתב מיוחד אודות גודל וערך התפילה ביום הפורים, בבחינת 'מה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך ותעש', וכפי שדרשו צדיקים את הנאמר 'כל הפושט יד נותנים לו'. בשל חשיבותה נצטטה כלשונה:

"למען אחי ורעי תושבי עירי, תושבי עירי ליקווד, נרם יאיר לעולם

באמת אני מן הראוי כלל וכלל לבוא במכתב התעוררות לאנשים שהם טובים ממני פעמים אין מספר, אבל לאות הכרת הטוב לכל תושבי עיר ליקווד שחיזקוני בעת דוחקי, אמרתי ארוצה דברי אלה אליכם, והרוצה ליהנות מזה, יבוא ויהנה.

ידוע הוא לכל בעניני צדקה, שצריכים לבדוק את זה שמבקש שיתנו לו כסף צדקה, לראות אם הוא באמת נצרך לזה וכו', חוץ מפורים שאז הוא זמן ש'כל הפושט יד נותנים לו', ואין בודקין אחריו כלל.

ואיתא בכמה ספרים שענין זה של 'כל הפושט יד נותנים לו', הולך על ענין של תפילה, שכל מי שפושט יד בפורים ומבקש מהשי"ת, נותנים לו שאלתו.

ואע"פ שהשי"ת עונה בכל עת צרה וצוקה, ויכול קראנו אליו, עם כל זה ידוע שיש הרבה דברים המעכבים את התפילה, הן כשחסר כוונת הלב והן כשהאדם הוא מלא מעוונות ופגמים וכדו', וכשהוא מתפלל ורוצה שיתנו לו מהשמים את בקשתו, אזי יכול להיות שלא יתנו לו את שאלתו, כי 'בודקין אחריו', אם ראוי אם לא, אבל כשבא הזמן הקדוש של פורים, אין בודקין אחריו, אלא כל הפושט יד ומבקש נותנים לו, הכל תלוי בדבר אחד, אם פשט ידיו וביקש, או לא.

ועיין בריש מסכת ערכין כמה דפים כמה מקומות מתחיל התנא עם מילת 'כל' ולמדו שם בגמרא לאתויי מאי עיי"ש, וגם לעניינינו אפשר לומר 'כל' הפושט יד, לאתויי כל אחד, שיש צד שאדם כזה אין צריכים לענותו מן השמים לפי מעשיו הרעים או סיבה אחרת, קמ"ל כל הפושט יד, ואין נפקא מיניה בזה כלל, מי שבא לפשוט

מחיות עמלק - תיקון הרע

רבי זלמן המשיך בדבריו בפני בני הישיבה, ואז באחת פילחה את חלל בית המדרש אנחה קורעת לב: "איך לי כח להמשיך". וכשנפשו יצאה בדבריו הוסיף עוד משפט-המשך שהיה גם משפט חיתום: "אבל תזכרו שאמרתי לכם - הקב"ה ברא את הרע, ואנו צריכים לתקן אותו, על ידי התורה!".

לאחר תפילת ערבית, השתרך תור ארוך של תלמידי הישיבה לאמירת 'גוט שבת'. רבי זלמן ישב על כסאו באפס כח, מותש לגמרי, אך האש הגדולה בערה בקרבו. אחד התלמידים התקרב אליו ושאל: "הרי הרע עדיין לא הגיע לתיקונו המושלם?". הביט בו רבי זלמן בפליאה והשיב: "אינני יודע איך זה בדיוק נמדד באחוזים, ומכל מקום התהווה איזשהו תיקון לכח הרע, אך התיקון השלם יהיה כמובן לעתיד לבוא".

כשהוא נשען על זרועות תלמידיו, עשה דרכו אל פתח היציאה. בעודו על מפתן הפתח, חלפו שני בחורים על פניו. בראותם, קרא לעברם בקול חלוש: "אוי! תעריכו את הדברים שאמרתי לכם היום! בכוחותי האחרונים!", "מיט די לעצטע כוחות!"...

כאשר קורות אותו ליל שבת נודעו לרופאו, הביע את פליאתו והשתוממותו על כך והתקשה להאמין שאכן היו דברים מעולם. רבי זלמן עצמו התבטא ואמר כי את השיחה הזאת הצליח לומר בדרך נס. לאחר מכן העלה את דברי השיחה על הכתב, וכתב בראשה: "בחוללי שד' ישלח רפואה שלימה"...

היה זה השמוע'ס האחרון של רבי זלמן בחיי חיותו, "מיט די לעצטע כוחות".

בפורים האחרון לחייו, אדר תשס"ב, ירד ראש ישיבת 'בית מאיר', הגאון הגדול רבי זלמן רותברג זצ"ל⁵, מביתו במסירות נפש לשמוע מקרא מגילה בהיכל הישיבה. בשוכו מקריאת המגילה אפסו כוחותיו ותלמידיו נשאוהו על גבי כסא לביתו. כשהגיע לביתו אמר בקול רפה: "רבונו של עולם, נאך א ביסל לעבן צו שמחת פורים"...

ימים אחדים קודם לכן, לקראת ליל שבת קודש פרשת זכור, הודיע רבי זלמן כי ברצונו למסור שיחה בהיכל בית המדרש, כמנהגו מימים ימימה. "השמועה עשתה לה כנפיים", מתארים תלמידיו ברגש, "הדבר בלתי נתפס, הלא אותו שבוע היה רווי יסורים ומכאובים, וכיצד יוכל לרדת מביתו אל היכל בית המדרש ועוד להשמיע את דבריו ברבים?".

ואכן, באפיסת כוחות ממש, אבל עם כל חיותה של תורה, מסר רבי זלמן את שיחתו שכותרתה היתה "מחיות עמלק - תיקון הרע".

"ובורא רע!", זעק רבי זלמן מנהמת לבו, "גם הרע הוא בריאה של רבש"ע, והבריאה הזו לא נבראה סתם, יש לה תכלית, והתכלית שלה מגיעה על ידי תיקונו. זוהי מגילת אסתר, וזהו נס פורים, להוציא מהרע בעצמותו את תכליתו ותיקונו". וכאן נשזר המשפט שהיה מרגלא בפיו כאשר ביקש לייקר את דבריו באזני שומעי לקחו: "אני מגלה לכם כאן סודות, סודות שחשבתי עליהם כל השבוע!". הנה כי כן, גם בשבוע שכל כולו יסורים ומדאובים קשים מנשוא, חדרי מוחו ולבו מלאים היו מן אל זן מחשבות שברומו של עולם, סודות ורזי תורה.

בליל פורים בעת קריאת הפסוק במגילה 'עודם מדברים עמו וסריסי המלך הגיעו ויבהילו להביא את המן אל המשתה אשר עשתה אסתר', התעוררתי לרגע לחשוב הלא אין תיבה אחת מיותרת בכתובים, מה איפוא מלמדנו מקרא זה ומה שייכותו לנס פורים. למחרת, כששנו וקראו את המגילה, עלה במחשבתי שבא הפסוק ללמד, כי לאחר מפלה כה גדולה, שהוצרך להרכיב את מרדכי על סוסו של המלך, ומחשבתו לרכב בעצמו על הסוס נהפכה על שונאו, ודאי התעורר המן לשוב מכל עצתו הרעה להרוג את היהודים, אולם מסובב כל הסיבות, הבורא יתברך, משכו אל משתה אסתר בבחילות, ושם כשהוא שקוע ב"ים של כבוד" ודאי לא יעשה תשובה, כי על כן 'הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם'. כמה אם כן מופלאים דרכי ההשגחה שמנעה ממנו את דרכי התשובה.

"אמרתי את הדברים", סיים רבי יוסף, 'בפני מו"ח הגר"י ניימן זצ"ל, ולמחרת בפורים דמוקפין כאשר נסע הרב ניימן לסעוד 'סעודת פורים' על שולחנו של מרן הגרא"ז מלצר זצ"ל, כמנהגו מידי שנה, הקשה רבי איסר זלמן קושיא זו והשיב תשובה זו בשם אדונו הגר"א זי"ע".

לשנה אחרת, האיר רבי יוסף את עיני תלמידים במהותה של שמחת פורים. בדבריו עמד על גורי השמחה של יום הפורים, על יסוד דברי חז"ל במגילה (ב,ה) 'רבי נטע נטיעה בפורים',

רבי יוסף "הלא עדיין צריך תלמוד, אמנם הדבר מותר, אולם מדוע בחר לו רבי לנטוע נטיעתו דוקא בפורים". "בפשטות", אמר, "נראה שבשאר ימות השנה היה רבי טרוד בתלמודו, אבל בפורים שנוקק להתעסק במצות היום - מצות השמחה, נטע נטיעה של שמחה".

"אבל באמת", המשיך ואמר, "מונח כאן יסוד גדול. הכתוב אומר 'אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה' ומבארים בעלי המוסר 'ולישרי לב' - אותם הישרים בלב ובמעשה, 'שמחה' - כל מצוותיהם ומעשיהם הטובים, נעשים על ידם בשמחה ולא כעושים בכפייה. זאת אשר לימדנו רבי בנטיעתו. הנה, כל מועד וסגולתו והשפעתו על חיי האדם. חג הפסח - זמן חרותנו, זמן של ביעור חמץ, יש בכוחו להשפיע על חרות הנפש משעבוד ליצר ועל ביעור השאור שבעיסה שבלב האדם. חג הסוכות זמן של יציאה מדירת קבע לדירת ארעי, יש בכוחו להשפיע על האדם שיתבונן כי כל עניני העולם הזה הינם רק ארעיים ועליו לצאת מן הארעיות ולתקן עצמו לזכות לדירת קבע בעולם הבא. השפעות כגון אלו שניטעו בימי החג, נשארות בתוקפם לכל ימות השנה".

"רבי", סיים רבי יוסף, "נטע נטיעה

דרכי נטע נטיעה של שמחה, ופירש רש"י 'דכיון דפורים יום שמחה הוא, מותר לנטוע נטיעה של שמחה'. תמה

ומקשה הגמרא איך נטע נטיעה והלא 'ימי משתה ושמחה ויום טוב' מלמד שאסור בעשיית מלאכה, ותירצה

נטיעה של שמחה / שמואל בר ציון

עד דלא ידע" וכו', לא כפירוש העולם שזהו השיעור של השתייה, אלא שחייב לשתות כל הזמן ורק כשמגיע למצב של שכרות, אזי כיון שאינו בר דעת נפטר מחיוב המצוה.

והיה הגר"י בלאזר מקיים את המצוה כפירוש רבו. היה שותה בלי שיעור והיה עובר את רחובות העיר קובנה כשהוא מפזז ומכרכר ושר, ולא היה מסתפק בזה עד שהיה משתכר ממש, ואז הייתה ניכרת גדולתו העצומה שהיה לומד מוסר בבכיות ומוכיח את עצמו על חסרונות ומכשולות שונים שלדעתו היה לקוי בהם. ולסיום, נאה לצטט מה שמלהיב בדבריו הקדושים ה"שפת אמת" (שמות, פורים תרמ"ו): "שמעתי מפי מורי זקני ז"ל (הלא הוא בעל החידושי הרי"ם) על הגמרא דף ה' ע"ב 'רבי נטע נטיעה של שמחה', ומסקינן נטיעה של שמחה נטע, שרמזו בזה כי בפורים יכולין לנטע נטיעת שמחה בלב האדם לשמחה בעבודת הבורא יתברך".

תורה נבלל על שלחן משתה היין. שנה אחת, חדל רבי בן ציון מלשתות יין ולא הוסיף עוד לקיים את מנהגו מימים ימימה, אלא שלא גילה סודו על מה שינה מאשר נהג, ובלם פיו.

לאחר סילוקו העידו בני משפחתו כי נודע להם מה היתה הסיבה שבגינה גמר אומר שלא להשתכר עוד. לאחר יום הפורים של השנה האחרונה בה שתה לשכרה, נתעורר אצלו לפתע חשש שמא בשעה שהיה מבוסס כראוי, אמר איזה משפט שפלוגי יכול היה להיפגע מכך.

מיד כשהתעורר החשד בלבו, רץ לביתו של אותו אדם וביקש ממנו מחילה, באמרו שח"ו לא התכוון כלל לפגוע או לצערו במשפט זה. הלה מחל מיד בלב שלם ולא הקפיד על כך מאומה, אבל רבי בן ציון אמר ברורות "אם היין יכול לגרום לחשש של פגיעה באיזה אדם, הכל לא שווה מאומה", ותיכף החליט שמכאן ולהבא שוב אינו משתכר כלל, כי אי אפשר לקיים את מצוות 'עד דלא ידע' ביין, כאשר יש חשש שיגרום צער או בורש למאן דהוא, ובמדה זו נהג עד אחרית ימיו.

"הבדלה מנץ?!"

נחתום בדבר צחות: היה זה בעת סעודת הפורים ו'משתה היין' בהיכלו של מרן הגר"ש אויערבאך זצ"ל. כאשר נתארכה הסעודה, ניגש אחד התלמידים אל מרן זצ"ל ובעודו מבוסס בשכרותו ובגילופין כדת היום, שאלו: "מתי עושים 'הבדלה'?", השיב לו מרן זצ"ל על אתר: "אם אין דעת, הבדלה מנץ?!"

בעת נעלית זו, של קיום מצות 'עד דלא ידע' ביום הפורים, למסור את הדעת והשכל לבורא העולם כמצוות היום, היו מזדקרות ועולות המדרגות הגבוהות של משפיעים וצדיקים. דיבורים נשגבים שאינם נשמעים מהם בימים כתיקונם היו בוקעים מפיהם בהדרת קודש. כך מתוארת הנהגתם של גדולי המוסר, וכמסופר ב'עלי שור' על מרן רבינו ישראל סלנטר זצ"ל שהיה רגיל לשתות בפורים ולהגיע לדרגת שכרות ממש, ובמצב זה היה אומר כל היום חידושים בחריפות וגאונות להפליא בכל הש"ס, והיה קורא לזה 'לעשות בחינה על הגוף'... היינו לבחון את הגוף אם הוא במדרגת 'חוש' שגם הגוף יהיה קרוב לתורה. כלומר לבחון איך הגוף מתנהג כשאין הדעת שולטת בו.

בספר 'כוכבי אור' מביא ממרן הגאון ר' יצחק בלאזר זצ"ל שמוסר בשם רבו רבי ישראל סלנטר זצ"ל, שפירש את דברי הגמרא "חייב איניש לבסומי בפוריא

מבהיל, הרי זה הלימוד הכי קשה"... עוד זאת סיפר והעיד תלמידו הרב הגאון רבי איתמר אלשיך שליט"א אודות יומו האחרון של רבי חיים עלי אדמות: "בליל פורים דפרזים, קודם תפילת ערבית, החלו לשוחח עמו על עניני המגילה. המתין רבי חיים קמעא שיסיימו לדבר, ואז פתח פיו בחכמה על סוגיות 'אוש ושינוי רשות' בה עסק, זהו מבחינתו 'עניני דיומא'".

"בסוגיא עמוקה זו של 'אוש ושינוי רשות', מסר רבי חיים שיעור למחרת היום בין קבלת שבת למעריב דליל פורים דמוקפין, בעוד אפשר לנסות ולתאר מראה כזה. עתה, מוצאי פורים דפרזים, רק זמן מועט קודם לכן, ביום שישי, עוד שתו אנשים והשתכרו וחלק מהציבור עוד היה מושפע מהשתיה כדת היום, ולמרות כך עמד רבי חיים, לא עשה לעצמו שום 'הנחה' - כשיכול היה לדבר קצת מילי דאגדתא ואפילו בהלכה בעניני דיומא, דברים השווים לכל נפש - ומסר שיעור בעומק סוגיא זו מהקשות שבפרק מרובה".

"לאחר קבלת התורה מאהבה במסירת השיעור ותפילת ערבית, בעיצומה של סעודת ליל שבת, נתעלה רבי חיים בחטף ובפתע פתאום לישיבה של מעלה ואיננו כי לקח אותו א-לקים".

חדור קבלה מאהבה

סיפר אחד מתלמידי הגאון הגדול רבי חיים פנחס שיינברג זצ"ל, מימי ישיבת 'תורה אור' בחו"ל: "זכורני שבפורים הלכנו כמה מבני הישיבה לקיים מצות משלוח מנות ולהקביל את פניו. נכנסנו לביתו של רבי חיים פנחס ולא מצאנוהו. שאלנו את הרבנית היכן

של שמחה בפורים, להורות כי גם שמחת יום הפורים צריכה להיות בגדר נטיעה, שתהא זו שמחה אמיתית, לא שמחה של הוללות ושכרות שאינה בת קיימא, אלא שמחה בת קיימא, שמחה של מצוה, שתישאר נטועה בלבו של האדם לכל ימות השנה. רק שמחת אמת, הבאה מתוך אהבת הנס, מתוך בטחון בד' יתברך ומתוך 'קיימו וקבלו' את כל התורה, תקבע וישומים בלב האדם ותהא נטועה בקרבו כל ימות השנה".

בכיסו...

בהלווייתו של הגה"צ רבי הירש קופשיץ זצ"ל, התבטא הגה"צ רבי יוסף סלנט זצ"ל בהספדו: "אדם ניכר בכיסו בכוסו ובכעסו... בכיסו? - לרבי הירש מעולם לא היה דבר מה בכיס, כך שדרך זה לא התאפשר להכירו. בכעסו? - מעולם לא ראינוהו כועס. אולם אכן ניכר הרב קופשיץ בכוסו, כי כאשר היה שותה בפורים לשכרה, נוכחנו כולנו בתוכנו הפנימי הזך והצלול..."

וכך כתב אודותיו הסופר רבי דוד זריצקי: "כאשר הגיע הפורים והיה מקיים מצוות 'חייב איניש', היה מתין סילוני תורה ויראת שמים סביבו, וכולם התפעלו מעמקות נפשו שאפילו בשעות הגילופין, כאשר כולם חשבו שהוא איבד את שליטתו בעצמו, היה משמיע חידושים נפלאים, דברי מוסר והתעוררות עד שאנשים מיררו בבכיו".

"ניין, ניין, ובמותו"

לתורת עיונו של הגאון הגדול רבי חיים קמ"ץ זצ"ל - שנסתלק בפורים דמוקפין - לא היה גבול ומדה. כך, אפוא, שח הגאון רבי אליהו ברוך פינקל זצ"ל: "בליל פורים של אחת השנים, בשעה אחת עשרה בלילה, נשמעו דפיקות על דלת ביתי. אני פותח את הדלת ולהפתעתי אני רואה את רבי חיים קמ"ץ עומד בדלת, כשהוא קורא 'אלה, מ'דארף לערנען א ביסל אין פורים' - 'אלה, צריך ללמוד קצת בפורים'..."

"ניגשתי לארון, הוצאתי שתי גמרות מגילה. ראה רבי חיים וקרא 'ניין, ניין, ובמותו!...' וכך ישב עמי רבי חיים ולמד את במשך כמה שעות פרק רבן גמליאל..."

הוסיף וסיפר הגאון רבי משה מרדכי חדש זצ"ל: "לפני שנים רבות בא אלי תלמיד בפורים וכולו משתומם באמרו 'אני מגיע עכשיו מרבי חיים קמ"ץ, ומה הוא עושה כעת בעצם יום הפורים? - הוא יושב ולומד קונטרס 'דינא דגרמי' של הרמב"ם... זהו דבר

"ליהודים היתה אורה ושמחה"

עובדות ואמרות קודש על רוממות מצות 'לבסומי בפריא' • אצרות שמחה וששון שנשפעים ביומא דפוריא, שיחות ותפילות ודברי סגוריה על ישראל לפעול ישועות ולהוריק להם ממדומים אצרות שפע וברכה

שמואל בר ציון

הקדושה הזאת... בשם הרה"ק רבי בונים מפשיסחא זי"ע אומרים: כי גדול יום הפורים מיום הכיפורים, שאילו ביום הכיפורים מצוה לענות את הנפש, ואילו בפורים חייב אדם להתבסס עד דלא ידע, כלום יש עינוי גדול בעולם מחסרון הדעת?...

עוד אומרים בשם הרה"ק מפשיסחא זי"ע [מובא בגיליון 'ליקוטים נפלאים'] שידוע שפורים כפורים, ומה בכל זאת ההבדל, אלא שבפורים מתחפש היהודי לגוי והריוהו שותה לשכרה, ואילו ביום הכיפורים מתחפש הגוי ליהודי ומתעטף בטלית ובא לבית הכנסת...

לבסומי בפריא

בעלי היקבים ומוכרי היינות מצחצחים מרכולתם, להכיין יין מלכות רב לקראת ימי הפורים. יין מלכות רב נשפך היה על שולחנו של הרה"ק רבי אלימלך מטאהש זי"ע, והיה הרבי עצמו מוזג ומחלק יין לכל הסמוכים על שולחנו. כאשר הגיש גביע יין לאחד מחסידיו, יהודי ישיש וחולני, נמנע הלה מלשתות את היין בהצטדקו שהלא הרופא הזהירו לכל לשתות יין. הרבי השיבו בנימה של צחות: "הרופא ישן כעת, שרוע הוא על מיטתו, ואתה שתה לך יין כמצוות היום", והוסיף לספר על הרבי רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע שאף הוא נענה ואמר ליהודי חולה שהרופא שקוע כעת בתרדמה ויכול הוא לשתות, כאשר בירכו שלא זו בלבד שהיין לא יהווה עבורו כסכנה אלא אף ישמש כשיקוי לעצמותיו.

בנו של הרבי, הרה"ק רבי אליעזר'ל זי"ע שישב באותה שעה לימין אביו, נענה ואמר בלשון צחות: "כעת הובן לי ביתר שאת פסקו של הרמ"א בהלכות פורים, שכן המחבר מביא את דברי הגמרא שחייב איניש לבסומי בפורי' עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, ואילו הרמ"א מוסיף: ויש אומרים שישן... הנה הרמ"א בראותו את פסק המחבר שיש לשתות בפורים לשכרה, קשה היה לו מה יעשה יהודי שהרופא ציווהו יין ושכר אל תשת', על כן כותב ויש אומרים שישן, שהרופא יישן כעת ומשכך אפשר לשתות כמצות היום".

ואילו הרה"ק רבי מנחם מנדל מווישווא זי"ע היה אומר בהלצה: "חייב איניש לבסומי בפורי' עד שכבר לא ידע אם הוא בין העניים הצוהלים ומברכים 'ברוך מרדכי' שבזכותו יש להם את החג שמצוותו מתנות לאביונים, או שמא הוא בין

בשמי מעל, ועילאי בשמים פסקו לחייב ח"ו את כלל ישראל, אמנם מרדכי ובית דינו דתתאה פסקו לזכותם וחיותם של ישראל, נמצא שביטול הגזירה תליא אי עילאה גבר או תתאה גבר, שהוא פלוגתת המרדכי והשער המלך, ומכללא ופלפול המציא זאת לפלוגתא במרדכי" ושעה"מ, ועל פי זה פירש הפסוקים שם בדרך חריפות עצומה.

ורבינו (החת"ס) התענג מאוד מהדבר, וכמעט נשקו על מצחו, ואמר "אם הפלפול של צחות שלו הוא כפתור ופרח, מכל שכן פלפול של אמת".

"ומשלוח מנות"

ביום הפורים, ממש עם שקיעת החמה, נכנס אחד מאנשי בריסק לביתו של הרב זצ"ל, ובידו משלוח מנות עבור הרב.

ואולם, טרם קבל ממנו הרב את המשלוח, יצא מביתו והסתכל לעבר השמים, לראות האם עדיין לא שקעה השמש. הסובבים התפלאו, אבל הרב הסביר את מעשהו:

למעשה איני רוצה במתנות מאף אחד, כנאמר שונא מתנות יחיה. אולם שונה הדבר בפורים, אז האנשים מביאים משלוח מנות, אם כן כל שלא שקעה החמה אזי עדיין פורים הוא, ומה שהביא הוא עדיין בגדר משלוח מנות, ומותר לי לקבל ממנו. אבל אם כבר שקעה השמש, הרי זו מתנה רגילה, ומתנות איני חפץ לקבל.

"ימי משתה"

פעם אמר הרה"ק רבי שלום מקאמינקא זצ"ל במסיבת פורים: היכן מרומז בתוה"ק כי מצוה בפורים לשתות כדת?

וענה: כתיב בפרשת בשלח "וילונו העם על משה לאמר מה נשתה ויורהו ד' עץ", פירוש, העם שאלו 'מה נשתה', מתי נשתה? ויורהו ד' עץ – "ויתלו אותו ואת בניו על העץ" זה פורים, אז נשתה... (אדמו"ר בעלזא)

"פורים כ-פורים"

כה שח הרה"ק משינאווא ה'דברי יחזקאל' זי"ע, בגדלותו של יום הנשגב יום הפורים: יום הכיפורים הוא רק כ-פורים, כי ביום הכיפורים רק הכהן הגדול השיג את הקדושה הזאת, ובפורים, 'כל הפושט יד נותנים לו', יוכל כל איש מישראל להשיג

המצוות המרוממות והנעלות שחווה הכל אצל גדולי ישראל לשבטיהם, הייתה מצות 'לבסומי בפורי', השמחה והצהלה ביומא דפוריא. לפנינו מארג נאה ומשובח, ילקוט עובדות מפליאות וסיפורי הוד מקטעי שיחתם של צדיקי ישראל, שערכו את שולחנותיהם באלו הימים ועוררו לשוש ולשמחה בימי הפורים, כמו גם אצרות ופנינים שגילו לנו בחשיבותו ובסגולתו של היום וההשפעות הנלוות אליו, למען נוכל להשיג אור יקרות וליתן דעת להתבונן בשגב ורום מעלת הימים.

למשך המשתה

בני ישראל לדורותיהם נהגו להרבות בשמחת פורים בכלל, ובפרט בסעודת פורים. בטעם המנהג להמשיך הסעודה לתוך הלילה כתב בלבוש: "וצריך לעשות הסעודה ביום... מיהו ימשוך שמחתו גם תוך הלילה... כי חייב אדם במשתה ושמחה בשני הימים י"ד וט"ו, וכן נהגו, דימי משתה ושמחה כתיב משמע שני הימים, ונהגו לשמוח אף בליל ט"ו שביניהם".

ובשור"ת תרומת הדשן סימן ק"י כתב: בהרבה מקומות נהגו בעלי בתים וגם תלמידי חכמים לעשות עיקר סעודת פורים בערב, והולכין לבית הכנסת ומתפללין מנחה ולא ערבית, וחוזרין לבתייהן ומתחילין בסעודה ביום ונמשכין בה עד הלילה ורוב הסעודה היא בלילה, ונראה טעם לדבר, משום דבארבעה עשר שחרית צריך שיהיו בקריאת מגילה, ואחר כך הוא טרוד ושולח מנות ומתנות ולאביונים, ואין פנאי לאכול בסעודה בשמחה ובתענוג, ולכך קבעוה קדמונינו מקצתה בערב, ולהתחיל מבעוד יום גם כן קודם תפילת ערבית כדי לקיים מצות סעודה ביום שהוא עיקר, ונמשך בה מאז בפנאי ובתענוג עד הלילה ובלילה עצמה, וחשיב הכל סעודה אחת. וסיים: אף כי יישבתי מנהג זה, מכל מקום רבותי ואני אחריהם נהגינן עיקר הסעודה בשחרית.

כפתור ופרח

כה הביא בספר "זכרון למשה" (מכתב כ"א): פעם אחת בסעודת פורים שהי' טוב לב המלך מן החתם סופר ז"ל בשמחה רבה, וכיכר את התלמיד היותר מפולפל חריף ומחודד לאמור דבר פלפול. ואמר התלמיד בדרך צחות פלפול על 'ומרדכי' (חד מן הראשונים הנדפס בגמרא) יושב בשע"ר המלך (חיבור על הרמב"ם), יש פלוגתא אי אמרינן במליח"ה (והוא אמר במלוכ"ה) תתאה גבר, כי אז היה פלוגתא בגזירה על ישראל שנחתמה

העשירים המקללים 'ארור המן' וקוצפים על רשע זה שבגינו צריכים הם להוציא הוצאות רבות מכיסיהם ולחלקם לכל הפושט יד..."

הדר קבלוה ברצון

מסופר שפעם הגיע יהודי אחד אצל הרה"ק בעל 'אהבת ישראל' מוידו/ניץ בפורים, וביקשו שיתפלל עבור חולה שבביתו. אמר לו הצדיק כי יום זה מסוגל לרפואה ולישועה, שהרי אמרו חז"ל (שבת פח.) הדור קבלוה בימי אחשוורוש, אם כן פורים דומה ליום מתן תורה, והרי מצאנו (מדרש נחומא יתרו ס"ח) שבעת קבלת התורה התרפאו כל החולים, ממילא גם יום הפורים הוא זמן המסוגל להתרפאות בו...

חסידים מספרים כי היה הרבי מזיכלין הצדיק ר' שמואל אבא נוהג להרבות בשמחה במידה מרובה, וכשהגיעו ימי הפורים הייתה עבודתו בשמחה באופן היוצא מן הכלל. אף הוא היה מקפיד מאוד אם מי שהוא זלול בכבוד פורים. פעם אחת התאספו כל הקהל לעת ערב בפורים בבית מדרשו לקריאת המגילה, כולם היו לבושים בגדי שבת, אך איש אחד מתושבי העיר היה לבוש בגדי חול. אנשים אחדים פנו אליו בשאלה, מה ראה לשנות ממנהג המקום וללבוש בגדי חול, והשיב להם בהלצה השגורה בפי ההמון: פורים אינו חג, וקדחת אינה מחלה. לא הספיק האיש לגמור דבריו, נפתחה הדלת והרבי נכנס לביהמ"ד. עמד הרבי והסתכל עליו, ואמר לו, אנחנו אומרים פורים הוא חג, וקדחת היא מחלה. אחרי התפילה הלך האיש לביתו ותיכף תקפתו מחלת הקדחת במידה קשה. כעבור ימים אחדים, כשמצבו נהיה יותר קשה, שלח האיש לרבי בקשה שיברכו ברפואה שלימה, השיב הרבי, שקדחת היא מחלה הוא כבר יודע, עכשיו הוא רק צריך גם לדעת שפורים הוא חג. התהפך האיש במחלתו שנה תמימה עד שהגיע יום הפורים של השנה הבאה ואז נרפא ממחלתו.

"תבו על היהודים כטוב בעיניכם"

'מה בקשתך וינתן לך' - מסגולותיו הנעלות של ימי הפורים, כבר גילו לנו צדיקים לדורותיהם, כי ניתן לבקש ולפעול ביום הקדוש הזה גדולות ונצורות למשך שנים ארוכות, בבחינת 'כל הפושט יד נותנין לו' - אף שמעשיו של האדם לא יוכיחו כי ראוי הוא לקבל את תפילותיו ותחנוניו, מ"מ עידנא דרעוא היא להאזין לתחנוני בני ישראל.

ברוח זו כתב אדמו"ר מנדבורנה צ"ל (באר יעקב - פורים): "ואתם כתבו על היהודים כטוב בעיניכם בשם המלך וחתמו בטבעת המלך כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב" (אסתר ח. ה). הנה מודעת זאת, מה שכתבו בספה"ק, אשר כל היכא שמוזכר "המלך" במגילה, אמלך מלכי המלכים קאי. נמצא, שהקב"ה נתן רשות והורמנא למרדכי ואסתר, שיכתבו מה שהם חפצים לטובה על ישראל, ומה שיכתבו, הקב"ה יאשר ויחתום, להשפיע טובה וברכה על היהודים כחפצם.

וזו היא ברכה והשפעה רבה, ולסבר את האזון נראה לבאר על דרך משל, לאדם בעל רכוש עצום ונכסים רבים, שנתן המחאה חתומה לחברו בלא לכתוב הסכום, צ"ק פתוח, ודאי אין לך מתנה גדולה מזו, מחמת שהעני יכול לכתוב שם ככל העולה על רוחו, ק"ו בן בנו של ק"ו ממ"ה הקב"ה, שכל

העולם שלו, והוא נתן רשות למרדכי ואסתר לכתוב על היהודים כטוב בעיניהם, והוא יחתום ויאשר, ודאי אין לך שפע וברכה רבה מזו.

ונראה שיום זה אכן מסוגל הוא ביותר לבקש בו על היהודים כטוב בעינינו, ולפעול בו ישועה לכל בר ישראל, שיתמלא חסרוננו ויפקד בדבר ישועה ורחמים. כי הנה כאשר האדם מבקש ומתפלל על עצמו, אזי תפילתו נבדקת אם היא ראויה להתקבל לעילא ולעשות פירות, או שאין היא ראויה כלל לעלות ולהתייצב לפני כסא כבודו ית"ש, וכן בודקים אחר האדם המתפלל, אם הוא ראוי שבקשתו תתקבל ותפילתו תענה, משא"כ אדם שמתפלל לא בעבור עצמו, כי אם להרבות כבוד שמים, אזי תפילתו ודאי בוקעת רקיעים ומרקיעה שחקים, ועולה היא ומתייצבת לפני כסא כבודו ית"ש, ופועלת פעולתה, ומתפילה כגון זו נגרם נחת רוח לעילא, וכל המתפלל בעבור ישראל כמתפלל בעבור השכינה הק', שמידת אהבת ישראל חבוקה ודבוקה במידת אהבת השי"ת, ויסוד אחד להם, שהאווה את האב אוהב אף את בניו, וכן להיפך, ומי שאהבתו להשי"ת שלימה אזי אוהב הוא גם את ישראל, והמתפלל בעד ישראל תפילתו תפעל פעולתה, בפרט בהאי יומא רבא.

חובה מוטלת עלינו אפוא ביום זה להרבות בו בתפילה, ולבקש על בית המלך ועל כבוד המלך שיתרבה וימלא את כל העולם כולו בעת הגאולה השלימה, ולבקש עלינו, שנזכה לעסוק בתורה"ק מתוך הרחבת הדעת, שגם בקשה זו ודאי תתקבל, כי הרי עיקרה לכבוד שמים היא, וגם בעבור כל עם ישראל בני ק-ל חי, עלינו לשפוך שיח ולהפיל תחינה, שיושעו בכל מה שזקוקים. ובעיקר עלינו לבקש על נפשנו, שנדע מה עלינו לבקש, כי פעמים יש דברים הנראים כ"פכים קטנים", שאין בהם שום משמעות או איזה חשיבות, אך באמת הם "מפתחות" העיקריים לכנוס בשערי עבודת השי"ת, ולקיים מצוותיו כתיקונם וכרצונו ית"ש.

וכך הגיד הצדיק רבי מרדכי שלמה מבויאן: הנה בני ישראל קיימו בפורים מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים, ובירושלמי (ר"ה פ"א ה"ג) אמרו שהקב"ה מקיים כל התורה כולה. אם כן, אף מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים מקיים הקב"ה. הרי זה פשיטא שאם בני ישראל ראויים שישפיעו לקבל עליהם כל טוב אין זה נחשב כ'מתנות', מתי נחשב להם כ'מתנה' - כשאננם ראויים... ואז יתן להם הקב"ה בתורת 'מתנות לאביונים', בני חיי ומזוני.

לבטל מעלינו מלך קשה כהמן

בפורים תש"ד שהה כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זי"ע בעל 'דברי יואל', בסאטמאר. היו אלה ימי חרדה מפחד שמועות שונות על פלישת הנאצים ימ"ש להונגריה, והאווירה הייתה מהולה בשמחת החג ובפחד מהבאות. בסעודת משתה היין, היה שרוי בבחינת 'בי מלכא בגילופין', ושתה יין במידה מרובה יותר משנה רגילה, וכאשר הגישו לו יין שנתערב בו קצת מים בכדי שלא ישתכר, נענה ואמר למשמש: "הנה אתה מרמה אותי שאין זה יין אמיתי..." וראו שמתאמץ בעבודתו זו לבטל גזירות רעות מעל ראשי עם קודש.

בסעודה זו התאספו ציבור גדול שרצו לשמוח בשמחת היום ולהתחזק בזמנים הקשים ההם, והיו כאלו ששתו יותר מהרגלם כדי לשכוח את הצרות שנשתרגו עלי ראש, וברוב שכרותם עשו רעש גדול

עד שהרבי לא היה יכול לדבר, והתחנן בפניהם לאמור: "לאזט מיר זאגן א פאר ווערטער, ווייל עס וועט פאר אייך אויך זיין א טובה..." [תנו לי לומר כמה מילים, כי זה יהיה גם לכם לטובה].

ואזי פתח פיו בחכמה, לעורר רחמים על עם ד' שלא יבוא עלינו מלך קשה כהמן, ואלו היו דברים הנפלאים: "חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. הנה ישנם שני דרכים לעורר את ישראל שישבו אל ד' ויטיבו מעשיהם. האופן האחד - ע"י השפעת רחמים וחסדים וכל טוב לבית ישראל, ועי"ז יתעורר ליבם לשוב אל ד'. האופן השני - ע"י גזירות רעות, כמו שאמרו בירושלמי (תענית פ"א ה"ג) "הקב"ה מעמיד עליהם מלך קשה כהמן ומיד הם עושים תשובה והם נגאלים". בעוה"ר החוש מעיד שאופן זה מועיל ביותר, כפי שאמרו חז"ל (מגילה יד.) גדולה הסרת טבעת יותר ממ"ח נביאים.

אבל בפורים כששותים יין ומסלקים את הדעת ועושים הכל בייחוד אליו, אז יכולים להשפיע שגם באופן הראשון ע"י רחמים וחסדים נזכה לשוב אל ד', ואין אנו צריכים כלל למלך קשה כהמן שיטה לבבנו לטוב, והרבה יש לבקש ולהתחנן לפני השי"ת שיסיר מעלינו גזירת המן שביקש להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים.

וזהו - 'חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי', שעד עכשיו היתה הסרת הטבעת גדולה ממ"ח נביאים, וכעת ע"י ששותים יין ובאים לדעת האמיתי, נזכה שלא נצטרך לזה וגם מצד השפעת הטוב נזכה לתשובה, ואדרבה עוד תגדל הרבה ונזכה לפרוק מעלינו עול מלך קשה כהמן שלא יבוא לגבולנו כלל".

בתוך הדברים זעק הרבי בקולי קולות מנהמת לבו: "אין אנו רוצים שיבוא מלך קשה כהמן לגבולנו..." וכל הקהל בשומעם את הדברים הללו, חיל ורעדה יאחזון, וכולם הבינו אל מה הדברים מכוונים...

כמו כן מסופר, כי לפני מלחמת העולם הראשונה היתה אוסטריה-הונגריה מלוכה גדולה. כל סביבות מדינות אוסטריה והונגריה היו שייכים אליה, כמו גליציה, צ'כוסלובקיה, בוקובינה, זיכנבערגן, ועוד. בשנת תר"ע התבטא הרה"ק בעל העטרת ישועה 'מדו"קוב זיע"א, כי מכל מלכות קיר"ה -[קיסר ירום הודון לא תשאר מאומה. על כך המשיל משלו וסיפר:

אברך אחד היה שרוי במרירות גדולה על כך שנאבדו לו הטלית ותפילין שלו, ופגשו הרה"ק מראפשיץ זיע"א ושמע ממנו מדוע פניו נפולים.

אמר לו הרבי במליצה, כי אין לו סיבה מיוחדת להיות בעצבות, כי הטלית הרי היה 'טערקישער', וזוג התפילין שלו הרי אחד היה של רש"י, ואחד של רבינו תם, והסידור שהיה בתוך הטו"ת היה 'בארדיטשובער', ומה שהיה שייך לך הוא רק הכיס של הטו"ת, ובכן בשביל זה צריכין כ"כ להתמרמר ולהתעצב...?

ובכן - אמר העטרת ישועה - כך יהיה למלכות קיר"ה, שחלק אחת תסתעף למדינת פולין וחלק שני תהפוך למדינת הונגריה ולא ישארו למדינת אוסטריה רק כמה עיירות סביב העיר 'וינה'...

ואכן כך הוה, גליציה נפלה לחלקה של מדינת פולין והונגריה הפכה למדינה עצמאית, צ'כיה גם הפכה למדינה עצמאית וזיכנבערגן הסתעפה לרומניה.

אמרי רבנו

יחד עם שקידתם המופלגת בעמל"ה של תורה ושבג יראתם, לעתים היו גדולי הדורות זצוק"ל מאלפים לקח ודעת באמצעות עובדות ומעשים המעלים חיוך ובת שחוק, ומהם היו למדים לאחוז ולדבוק בכל מדה נכונה. ערב ימי הפורים הבעל"ט, קיבצנו כמה מעשים שכאלו, אותם שחו גדולי התורה זצ"ל בהזדמנויות שונות.

התפוז והשיזוף

באחת מדרשותיו לפני חברי חברת 'תפארת בחורים', לפני כשמונים שנה, שח רבינו מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל (דברי אגדה):

"בכפר אחד גר איש שעלה לגדולה. הוא היה 'המוני' אבל היו בחלקו עושר ונכסים, ולו בן שהגיע לפרקו, ויתאווה להתחתן עם מחותן מיוחס מהעיר הגדולה. פנה אל שדכנים, וגם הבטיח לתת שכר שדכנות כדבעי.

שדכן אחד הצליח ומצא בעיר גדולה בעל-בית חשוב מאד שירד מנכסיו ונדונייה לא היה לו לתת, והסכים שבתו תחתן עם בחור כזה.

אחר ה'תנאים' הזמינו הם את החתן לשבת אצלם, והכינו לשבת בצהרים פירות ומגדנות כמאות. בין הפירות שהניחו על השולחן, היה גם תפוז שכמעט ולא היה אז בנמצא, רק אם ארע והיה חולה בסכנה גדולה, התאמצו להשיג עבורו פרי כזה, ומכיון שהבחור לא היה מעולם חולה מסוכן, לא ראה מעודו פרי שכזה ולא ידע איך אוכלים אותו. לכן, לקח את התפוז והחל לאכלו עם הקליפה החיצונה. אף שבתחילה לא ערב הטעם כל כך לחיכו, אבל מה לעשות, אי אפשר להניח באמצע... וכך המשיך עד שסיימו.

כל הקרואים שם עם הכלה שראו איך אוכל החתן, התאפקו מלצחוק, אבל הכלה חשכו עיניה וגמרה בלבה שאינה יכולה להנשא לו, וכמובן שבמוצאי שבת, אחר 'הבדלה', שכרו עגלה עם סוס ושלחו את הבחור חזרה לכפרו...

האב והאם שראו את הבן-קיר שלהם, השכילו להבין שהענין אינו כשורה והחלו לחקור אותו, עד שסיפר להם השדכן שהתפוז היה בעוכרו... אבל את הנעשה, אין להשיב...

או אז הוכיח האב את בנו שצריך לקלף את מה שאוכלים, ואם יקרה עוד הפעם, עליו להזהר ולקלף את מה שיתנו לו.

אחרי חודשים אחדים, והנה נמצא לו שידוך אחר, כלה מיוחסת עם כל המעלות, וגם שם כיבדו את החתן לבוא לעירם לשבת. הזמינו את כל הידידים והקרובים, וגם שם ערכו שולחן עם כל מטעמים, אבל במקרה היה חסר שם תפוז, רק הביאו שזיפים, וגם זה פרי שהחתן לא ראה מעולם. החתן כבר יודע שצריך לקלף, הוא לוקח שזיפים וקולפם... את הבשר הוא משליך תחת השולחן ואת הגרעין מכניס לפה... כך מנסה לאכול עד שעמד הגרעין בגרונו וכמעט שנחנק. נעשתה בהלה עד שראו שעושה כן

ב'יצירות לשבת פרה'... כמובן שהוא התקשה להסביר ונכשל בבחינה. (ישנם ששחו בשם מרן זצ"ל שסיפר זאת אודות 'יצירות לשבת זכור', כשהרב נתבקש לקרוא את הפיוט 'אין קוצץ בן קוצץ קוצץ לקצץ בדיבור מפוצץ וכו'', וכמובן שהיה זה בגדר 'שיני לקצץ'... ד' פ').

אמר על כך רבי שלמה וילנער (ה'חשק שלמה') - לכאורה למועמד הראשון היתה סיעתא דשמיא ולשני לא, אך באמת היא שלרב השני לא היתה חסרה סיעתא דשמיא אלא חסרה לו פקחות. הרי המושל הגוי איננו יודע מה כתוב בסידור שהרי אינו יודע לקרוא בלשון הקודש, אם היה הרב פיקח, היה קורא ומסביר כאילו פתוח לפניו ב'שמע ישראל'... את הדברים שח מרן זצ"ל במענה לשאלה אודות "בת סמינר בית יעקב שהתקשתה בשידוכיה, ולבסוף התארכה עם בחור מצוין שנולד מאב גוי, ולא סיפרה זאת למשפחתה. והנה, אם בקריאת הכתובה ישמעו אחיה שהחתן נקרא על שם אמו (כהכרעת ה'דגול מרובה') שכאשר האב גוי והאם יהודיה, יש לכתוב את שם האם בכתובה, כיון שהילדים אינם מתייחסים לאב הגוי אלא רק לאם), יבינו שהאב גוי ועלולים להרוס את כל החתונה, ומהי העצה?". על זאת השיב: "צריכים בזה קצת פקחות. את הכתובה יכתבו כדן (על שם האמא) שלא בנוכחות האחים, ותחת החופה לא יקראו כמו שכתוב, אלא ישנו ויקראו לו 'בן רבי משה'", וכאן סיפר מרן זצ"ל את העובדא הזו, והוסיף כי "על מקריא הכתובה להיות פיקח ולקראו כאילו כתוב שמו של אבי החתן"...

הרץ והגמלט

תחת אחד השיחים סיפר רבינו מרן הקהלות 'עקב' זצ"ל אודות תקופת היותו ברוסיה שבין מלחמות העולם:

"באותם ימים היו חיילים ושוטרים מסתובבים ברחובות הערים והעיריות, ומחפשים אחר מי שאין בידו אישור שהיה מטעם השלטונות, ומי שנתפס בלי אישור, היה נלקח תיכף ומיד למאסר או לצבא. שניים מתלמידי הישיבה צעדו באחד הימים ברחוב ולפתע הגיע מולם שוטר, בעת שבחור אחד החזיק בידו אישור ואילו רעהו לא היה לו אישור...

מה עשו? - אמר הבחור מחזיק האישור לחבור: 'תעמוד כאן ואני ארוץ לברות. כשיראה השוטר שאני בורח, ירדוף אחרי ואתה בינתיים תימלט'.

ואכן, החל הבחור לברות, ובראות השוטר בחור רץ, סבר שאין בידו את האישור ומפניו הוא בורח, ולכן פתח במרדף אחריו, כשבינתיים הבחור השני נשמט והלך לו.

המשיך הבחור במנוסתו, כשהשוטר דולק אחריו, עד שקרא לו 'עצור!'. עצר הבחור על מקומו, וכאשר השיגו השוטר, פקד עליו להראות את האישור הנדרש. הוציא הבחור את האישור מכיסו והראהו לשוטר.

לאחר שבחן את האישור ואישורו, שאל השוטר: 'אם כך, למה ברחת?'... ענה הבחור ברורות: 'לא ברחתי. הרופא ציווה עלי לרוץ כל יום כחצי שעה ולכן רצתי'. שאלו השוטר: 'אבל ראית שאני רץ אחרך, למה לא עצרת מיד?', השיבו הבחור: 'חשבתי שגם לך הרופא אמר לרוץ'...

עשתונות; בקור רוח הוא מתייעץ עם אוהביו, מקבל את עצתם, מגיע למלך באשמורת הבוקר - הבוקר צעיר, אף אחד לא היה כאן עדיין, לב המלך פתוח, תכנון מחושב... מהכל הוא ירא, הוא לא מניח לשום מקרה להפתיע אותו. רק את האלקים אינו ירא. באותו יום היתה מפלתו המשפילה. הוא לא רק נהרג, הוא הושפל קודם מותו השפלה שאין דומה לה - מאיגרא רמא... תמות רק לאחר ההשפלה, ובניוול, תליה בגובה חמשים אמה, אי אפשר להחמיץ את המראה.

נכנסתי פעם למוניט. ברכתני את הנהג בשלום, לא ידעתי איזו טעות אני עושה. הברכה עוררה אותו והוא פצח בהרצאה על... האמת אינני זוכר, אני חושש שהוא עצמו לא ידע, הכלל, הוא דיבר ודיבר וכו'... ניסיתי לעבור לערוץ יותר שפוי, שאלתי מהי צורת היד התלויה לך שם (תמשה...). הוא עצר את הרכב בצידי הדרך, הפנה את פלג גופו העליון כולו לכיווני, "תגיד, אתה דתי אתה? לא מפיר תסגולה?...". מסכן הנהג, כך חונך. עמלקי הדור האחרון פעלו עליו במכוון: האמן בכל, כולל הכל, רק שָכַח מהבורא יתעלה. אין כאן מקום להאריך.

במה נקדם ד' ניכף לאלוקי מרום על ישועתנו, על הניסים הנסתרם בהם ניכרת אהבת הבורא - חוקי הטבע לא בטלו כבמצרים, הם עצמם נרתמו לישועתנו... במה נראה את אהבתנו אליו כמים הפנים לפנים. במסירת עצמנו אך ורק להנהגתו יתברך ויתעלה; בהראות שאין אנו חוששים משום דבר - לא מהטבעיים ולא מהעל טבעיים. היפוך עמלק...

איך עושים את זה? שנים המה: האחד, התמסרות מוחלטת ליגיעת התורה שבע"פ - [אותה הרי הָדָר קיבלוה בימי אחשוורוש ברצון - כפיית ההר כגיגית היתה לקבלת התושבע"פ (תנחומא פרשת נח) ועליה המודעה הרבה שקיבלנוה באונס].

יגיעתה היא המסירה להנהגת הבורא בלי חשבון - 'תומת ישרים תנחם', כך השיב רבא להווא צדוקי כשראהו בעיונו בשמעתא וקא מייץ אצבעתיה דמא. והשני, חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע...

מאי משמע עד דלא ידע, עד מצב נטול שליטה בקוֹרָה עם עצמו, עם הסובב, שום כלום. מסירה מוחלטת לבורא יתעלה; יעשה עמנו כטוב בעיניו - וזה גופא בשמחת השיכרות.

לסיום, שלא באותו ענין, סיפור קצר לשמחת פורים: רבי אהרן כהן זצ"ל ראש ישיבת חברון היה ידוע בריחתא דאורייתא. לפעמים בתוך הויכוח, היה מתבטא, ועדסט דו ווי א'טערקישער ש'יפער. סיפור מו"ר רבי הלל זקס: שאלנו אותו פעם בפורים לפרש הביטוי. הוא השיב: כשתורכי מדבר אינך מבין את דבריו, הוא מבין. כששיכור מדבר, אתה מבין, הוא לא. כששיכור תורכי מדבר, שניכם לא מבינים...

עַד דְּלֹא יָדַע' נֶגֶד וְלֹא יֵרָא אֱלֹהִים'

להשקיע מאמצים לטמאם - מפתה את החלשים, כופה באלימות את שאינם מתפתים...

היטב הוא יודע שבכך יגבר עליהם ביתר קלות. 'לא ירא אלוהים' - את האלוהים הרועה את ישראל, העושה מופתים ונפלאות באדמת בני חם, המשנה את סדרי הטבע כולם - הסדרים שהוא קבע; המכה את העם המשעבד, בארצו ועל הים, מכות רבות, גדולות ונאמנות - הכל כדי להראות קבל כל העמים את אהבתו לבנו בכורו. את האלוהים הזה הוא אינו ירא... בתוך כלל העוולות, זו הנבזית ביותר. לשמים זועקת, לא ניתן לסלוח עליה, מחה תמחה את זכר עמלק...

מאיש עד אשה, מעולל עד יונק, משור עד שה. שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הבהמה, לומר בהמה זו משל עמלק... (רש"י כי תצא).

עוד הביא הגר"ש ברעווה מהגר"א בפירוש תפילת חנה:

עמלק בא על ישראל בארבעה זמנים: במדבר, בחורבן בית ראשון - זכור ד' לבני אדם וגו' ערו ערו עד היסוד, המן, רומי בגזירות השמד אחר החורבן השני.

לא נכנס למה שהאריך במשמעות הדברים כיד ד' הטובה עליו. יש ודאי מכנה משותף באלו הזמנים. להמבואר מהרב מבריסק זיע"א: גם המן טרח בכל האמצעים האפשריים - הגשמיים והעל טבעיים; רק את ד' אינו ירא.

הוא פיתה את המלך בכל מיני פיתוי; הוא הוסיף - באגרות ששלח - לפתות את שרי המדינות - לא מספיקה לו הסכמת המלך, הוא מבטח את עצמו גם בהסכמתם.

גם להשתדלות על טבעית פנה - הפיל גורל על החודשים והימים, קבע את היום בו מזלו בריא. וכראות המן את מרדכי, ולא קם ולא זע, וימלא חמה, וישלח ויבא, ויאמרו יעשו עץ... נשים לב: בעצם הזעם הנורא הוא לא מאבד

ואתה עיף ויגע, ולא ירא אלוהים. ולא ירא עמלק אלוהים מלהרע לך (רש"י). אתה מבין? עמלק לא ירא שמים, הוא לא התפלל מעומקא דליבא "חיים שתהא בנו יראת שמים" - הוא לא מתקבל לפוניבו' ולחברון החדשה, אין מצב איתו...! גם היטלר ונבוכדנצר לא מתקבלים, גם הם לא יראי שמים!!!

האם אתה מבין את הבעיה?... אשר 'קרך' בדרך, לשון קרי וטומאה, שהיה מטמאן וכו'. לא תאווה, לטמאן בלבד. לשון קור, אחר קריעת ים סוף שמעו עמים ירגזון, ובא וקירר את האמבטיה. ויזנב בך, שהיה חותך מילותיהן וזורקן כלפי מעלה ומחרף ומגדף (רש"י). מעשי רשע לא נתפס.

ומה עוד? אה, כן!! הוא לא ירא שמים...???

בספר 'קיימו וקבלו' על עניני פורים מאת רבי שלמה ברעווה זצ"ל, מביא ממרנא רבינו יצחק זאב הלוי זיע"א; עמלק עשה הכל - כל הפעולות האפשריות כדי לנצח.

- אשר 'קרך', לשון מקרה - פתאומיות, למנוע מהנתקף אפשרות להתכונן, ולזרוע בהלה ומהומה.
- הוא תקף בעיקר את חסרי הכח מחמת החטא, שפלטן הענן - עליהם יגבר ביתר קלות, והצלחה אפילו חלקית בפתיחת המלחמה, מעלה את המורל, ומטילה מורץ על שכנגד.
- הוא ניצל את החולשה שלך - ואתה עייף ויגע, עייף בצמא ויגע בדרך (רש"י). תכסיסים קדומים מאוד, מיום היות מלחמה על הארץ.
- הוא השתמש גם בכוחות לא טבעיים - בכישוף.
- באיצטרולוגיא - חכמת המזלות לכיין השעות באיזו שעה הוא נוצח (רש"י בשלח).
- עוד אמרו בירושלמי (ר"ה פ"ג) רבי יהושע בן לוי אמר עמלק כושפן היה, העמיד בני אדם ביום גנוסיא שלהם, יום הולדתם יום המזל, אין אדם מת בו במהרה.

הַבֵּן, עמלק לא לגמרי בלתי מאמין. הוא בהחלט מאמין - הוא מאמין בכישוף, באיצטרולוגיא, גם במזלות, בכל... לא חסר דבר.

הוא לא עשה את זה באופן של 'למה לא', 'אם לא יועיל לא יזיק' -

הוא אכן ירא מהמזלות ומהכשפים... מהכל הוא מפחד, חוץ... מד' יתברך, מעילת כל העילות.

והיה הגר"ש ברעווה ז"ל מביא דוגמא - מפני מה החמירה תורה בגנב לשלם כפל יותר מגזלן?

הגזלן השווה עבד לקונו, לא ירא מבני אדם כדרך שלא ירא מהקב"ה. הגנב כיבד את העבד יותר מקונו, שירא מבני אדם, ומעין של מעלה לא ירא.

עמלק מאמין בכל האמונות הטפילות האפשריות, רק לא בבורא יתעלה...

בעצם קצת כן - הוא מספיק מאמין בטומאת העבירה, כדי

לזכור, למחות ולקנות

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמָלֶךְ בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם אֲשֶׁר קָרָה בְּדֶרֶךְ

שקירר את האמבטי, שם גם לא נאמר "והיה בהניח ד' אלוקיך לך מכל אויביך מסביב תמחה את זכר" וכלל אין ציווי של "מחה תמחה", שם רק נאמר "כי מחה אמחה", הרי לנו שינוי משמעותי בין הפרשיות, מהו פשר השינוי הזה?

מבאר ה'חתם סופר', כי הפרשה הראשונה נאמרה בשעת מתן תורה, כאשר כלל ישראל נעשו בני חורין מאומות העולם (כדברי הגמרא במסכת עירובין ג"ד ע"א) כאשר לא שייך שישלוט בהם אויב, ואם כן אין מציאות של "קירור האמבטי", ואין מציאות של "והיה בהניח ד' אלוקיך לך מכל אויביך", שהרי אין בזמן שכזה שום אויב ושום רודף לעם ישראל, ועל כן לא נצטוו ישראל למחות, כי הקב"ה בעצמו ינקום נקמת שמו הגדול "אשר פשט יד בעיקר והטיח כלפי מעלה" (לשון הילקוט).

אך בפרשת כי תצא, פרשת זכור, אחרי חטא העגל, אחרי שהורד עדיים של ישראל מעליהם, ויש צורך במלחמת חרב וחנית, כאשר עמלק מוצא שיש לפני מי לקרר את האמבטי, על כן כאשר הקב"ה מניח מן האויבים שסביבנו, או אז יש מחויבות לנקום נקמתו ולמחות שמו של עמלק מתחת השמים.

הדברים נוקבים, מבואר כאן שכאשר כלל ישראל מחוברים למעמד הר סיני, כשלא עוזבים את התורה, כשנלחמים להיות מחוברים לה, כשלא מוותרים על שום חלק ממנה או מלומדיה, או אז אין כוח לעמלק לפעול נגדם, כשכלל ישראל קשורים לתורה הרי שהמלחמה נעשית כמאליה, ויתרה מכך, עצם החיבור לתורה, הוא הוא קיום המחיה הגדולה ביותר של עמלק.

מִן הַגֵּאוֹן רַבִּי אֶלְחָנָן וְסֵרְמָן הִי"ד, מַגְדִּיר אֶת הָעֲמָלֶךְ שֶׁבְּדוֹרֵנוּ, וְאֵת הַדֶּרֶךְ לְהִיאֲבֹק בָּהֶם. תְּמִצִּית דְּבָרָיו בְּרוּרָה; כִּשְׁאֲנַחֲנוּ נִתְאַמָּץ בְּתוֹרָה, כִּשְׁאֲנַחֲנוּ נִלְחָם עַל כָּל לוֹמֵד תּוֹרָה, כִּשְׁלֹא נִרְפֶּה יָדַיִם, אוֹ אִזְ אִזְ יִתְמַעֵט כּוֹחוֹ שֶׁל עֲמָלֶךְ, וּמִי הוּא אוֹתוֹ עֲמָלֶךְ? רַבִּי אֶלְחָנָן מוֹצֵא שִׁישׁ דּוֹרוֹת בָּהֶם גַּם יְהוּדִים, שְׂרומֻמוֹת הַ"שְׁוִיוִן" בְּגֵרוֹנָם, הֵם הָעוֹשִׂים אֶת מְלֹאכֶת עֲמָלֶךְ בְּאוֹתוֹ דּוֹר...

וכך הם דבריו הנוקבים:

"ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים - הנה מקור כחו של עמלק, מפורש בפסוק שהוא מחמת רפידים - על שרפו ידיהם מדברי תורה וְלִכְּן הִנָּשֶׁק הַיְּחִידִי נִגְדוּ הוּא הַפֶּצֶת לִיְמוֹד הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְכֹאשֶׁר יָרִים מִשָּׁה יְדוֹ וְגִבֵּר יִשְׂרָאֵל, וְכָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל הַלּוֹמֵד פֶּרֶק מִשְׁנֵוֹת אוֹ דָף גִּמְרָא, מַחְלִישׁ כּוֹחוֹ שֶׁל עֲמָלֶךְ בְּמִדָּה מְסוּיֶמֶת, וְיֵשׁ לוֹ חֵלֶק בְּמִצְוֹת מַחִיית עֲמָלֶךְ."

רבי אלחנן מדגיש כי גם הלוחמים כנגד עולם התורה וכנגד שמו של הקב"ה, מבינים מה הדבר הכי מסוכן מבחינתם, ועל כן חיציהם מכוונים כנגד לומדי התורה.

פרשה פתוחה

הרב יאיר ארלנגר

רבינו מרן הגר"ש אויערבאך זצ"ל עורר בדבריו על מזהות חובת הזכירה, וקיום מצות "זכור את אשר עשה לך עמלק", וביאר, כי כאשר תקנת חז"ל להזכיר מחיית עמלק על ידי הקריאה, ולאחר שתיקנו לנו חז"ל, הרי שהקריאה היא החיוב והאמצעי להגיע למחיית עמלק. וביאר שאף שאדם יוצא ידי חובה בשמיעה לחוד, אמנם ודאי הוא כי רחמנא ליבא בעי, לא בשמיעה גרידא, אלא עיקר העבודה הוא שישפיע על לבו, וכל אחד מחויב בזה לחיות ולהרגיש את המצוה ולהגיע למעשה, כאשר אדם חייב לעורר את עצמו בכל זמן, ובמיוחד בזמן שתיקנו חז"ל לקרוא בפרשיות הללו, ויראה להשיב אל לבו, לא להיות במצב של "אשר קר".

דומה שאין תינוק בבית רבו, שאינו יודע לצטט את דברי רש"י בפרשת זכור, המבאר מהו "קר" עם המשל המפורסם לבן הבליעל שקפץ לקרר את האמבטי הרוחת.

המלמדים לפעוטות מיטיבים לתאר את כוויותיו של בן הבליעל, ואת התיאור כפי שמופיע בדברי רש"י (ומקורו בחז"ל, תנחומא תצא ט', פסיקתא ג', י') קור וְחוּם צִינְנָךְ וְהַפְשִׁירְךָ מִרְתִּיחְתָּךְ, שְׁהָיוּ כָּל הָאוֹמוֹת יִרְאִים לְהִלָּחֶם בָּכֶם וְכֹא זֶה וְהַתְחִיל וְהָרָאָה מְקוֹם לְאַחֲרֵים מִשָּׁל לְאַמְבָּטֵי רוֹתַחַת שְׁאִין כָּל בְּרִיהַ יוֹלֵה לִירֵד בְּתוֹכָהּ, כֹּא בֶן בְּלִיעֵל אֶחָד קָפִץ וִירַד לְתוֹכָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּכְוָה הִקְרָה אוֹתָהּ בְּפָנֶי אַחֲרֵים.

המשל אינו תיאור סתמי למצב בו היו כלל ישראל באותם ימי מלחמת עמלק, זה הוא תיאור למציאות מתמשכת לדורות, זו של מלחמת האור

פרשה דרושה

יש בעל הבית

וְלִבְנֵי אֶהְרֹן תַּעֲשֶׂה כְּתָנֹת וְעִשְׂיֹת לָהֶם אֲבִנִּיטִים

אין פותחים לו. היה אז זמן הקור, והתחיל להתחנן שיפתחו לו, ולא הועיל מאומה. התחיל לדבר בכעס וברוגז: איך זה אינכם מרחמים על יהודי להכניסו לבית, ומהבית אין קול ואין קשב ולא פותחים. עם שחר פתחו את הדלת, והוא נכנס והתאכסן שם כמה ימים, ור' זאב אינו שואל אותו על שום דבר. תמה האיש בלבו: על מה זה שלח אותי המגיד לכאן, והחליט לחזור לביתו. קודם הליכתו פנה לר' זאב בשאלה, הנה רבנו המגיד שלח אותי לכבודו, ואיני ידוע על מה. השיב לו ר' זאב: אני אגיד לך למה שלחך רבינו אלי: כדי שתלמד ממני, כי האדם הוא בעל הבית, ולמי שאיננו רוצה אין הוא מניחו להיכנס...

אמרו חז"ל שהאבנט מכפר על הרהור הלב (ערכין ט"ז ע"א). ומספרים חסידים כי באחד הימים הגיע אחד למגיד ממעזריטש זצ"ל, והתלונן לפניו שאיננו יכול לטהר את מוחו ממחשבות לא טובות והרהורים רעים, שנכנסים אליו בעל כרחו ומבלבלים אותו. ציוה אותו המגיד לנסוע לרבי זאב מזיטומיר זצ"ל, שהיה בעל בית אכסניה באחד הכפרים. אותו האיש הלך לאותו כפר, וכאשר הוא בא לבית ר' זאב כבר היה לילה, ומצא את הבית סגור מבפנים. דפק האיש על הדלת, ואיש לא פתח לו. האיש המתין זמן מה, ודפק שוב על הדלת, ושוב

בדרכי החינוך

וְחָשַׁב אֶפְדֹתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כִּמְעַשְׂהוּ מִמֶּנּוּ יְהִיָּה זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיֵשׁ מִשְׁזָר

להכות את בנו על אשר אכל בלא נטילת ידים, ותפס שתי רגליו בידו האחת והמקל בידו האחרת. כאשר הרים את המקל כדי להכות את רגלי הבן, ירד המקל על ידו של האב והוכתה היא מכה גדולה. משראה זאת הבן, אמר לאביו: "בדין ובמשפט הוכתה ירך, שאתה באת להכות את רגלי על שלא נטלתי ידי, והנה, עיני הרואות שאתה עצמך אוכל תמיד בלא נטילת ידים, ועל כן משמים גרמו שתכה את ירך, ובכך כביכול אמרו לך מן השמים: 'למה תכה רגליו של זה על שלא נטל ידי, הכה את ירך שאתה עצמך אינך נוטל, וכי לא ידעת ש'מעשה אבות סימן לבנים', הרי אם רק לא היה רואה אותך בנך שאתה אוכל בלא נטילה, ודאי לא היה הוא עושה כן'".

'וחשב אפודתו' אלו הבנים, 'אשר עליו' אשר סיפוק צרכיהם מוטל עליו, 'כמעשהו ממנו יהיה' כמעשה האב כן יהיו הבנים, לטוב או למוטב.

ה'בן איש חי' מוצא בפסוק זה את ההנהגות הראויות לאדם עם בניו, אשר מוטל עליו לחנכם למען ישמרו דרך ד', וימשיכו את שרשרת הדורות. כידוע, מכנים חז"ל את הבנים 'בגדים', כפי שדרשו חז"ל במסכת סנהדרין, על הכתוב ביהושע הכהן הגדול 'ויהושע היה לבוש בגדים צואים', שודאי אין הכוונה שלבש בגדים צואים ממש, אלא כיון שנשארו בניו נשים שאינן הגונות ולא מחה בהם, נחשב לו כאילו היה לבוש בגדים צואים, שכשם שהבגד מכבד את האדם, כך הבגדים גורמים לו כבוד או חלילה להיפך.

ולפי זה אפשר לבאר את הפסוק בדרך הרמז: 'וחשב אפודתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה', היינו שמעשי האדם הם הקובעים על בניו, אם ילכו בדרך הישר או לא.

ומוסיף ה'בן איש חי': מעשה באחד שביקש

"וזה [לימוד תורה] מועיל יותר מכל תכסיס המלחמה נגד עמלק, ואם כי דבר זה אינו מורגש לעיני בשר, עלינו להאמין בפירושי חז"ל, ואנחנו רואים כי העמלקים בעצמם יודעים ומכירים דבר זה היטב, ולכן עיקר השתדלותם להשכיח את התורה מישראל, אלא הקומוניסטים ותלמידיהם אנשי השמאל רוצים להמית את התורה במיתת חנק, ואלא הדתיים-לאומיים ממיתים אותה מיתת נשיקה".

הדברים חד משמעיים, המלחמה כנגד עולם התורה היא מלחמת עמלק בישראל, והציווי למחות את זכר עמלק פירושו, להתאמץ במסירות נפש, להעמיד ולקיים את עולם התורה, להיאבק על כל בן ישיבה ולא להרפות, כי בנפשו הדבר, כך מקיימים את המחיה, וכך נלחמים, עד מסירות נפש.

רבי אלחנן מציג גם את תכסיס המלחמה:

"אבא זאת עלינו לדעת שבימינו אלא אשר כח הטומאה גבר מאד בעולם אי אפשר להצליח בשום דבר שבקדושה רק ע"י מסירות נפש, ומי שרוצה לפעול טוב בישראל צריך להפקיר את עצמו לגמרי, ורק באופן זה יהיה לו סייעתא דשמיא, ואף ירפו ידינו בראותנו תגבורת כוחות הטומאה, כי תחילת נפילה ניבא.

למסור נפש, לא לוותר, להיאבק עד הסוף, כך מקיימים את מחיית עמלק, להרבות עוד תורה, עוד שעות של לימוד, עוד בני ישיבות, עוד אברכי כוללים, עוד לימוד באיכות, כל זה הוא מסירות נפש שבו מקיימים בפועל את מחיית עמלק.

ב'קובץ אגרות', ממשין רבי אלחנן ומצטט את מורו ורבו מרן הח"ח זי"ע, וכך הוא כותב: "והקדוש (רבינו החפץ חיים) ז"ל היה אומר שבכל המלחמות אי אפשר לדעת באמצע המלחמה מי יהיה המנצח, אבל במלחמה זו עם כוחות הטומאה, יודעים אנו באופן ברור מה יהיה בסופה, כמו שכתוב ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, והיה ד' למלך על כל הארץ".

והוא מסיים: "והנה עת צרה היא לתורתנו, אשר לא נהיה כמוה מיום היות ישראל לגוי, ומי שעומד לימין התורה בעת צרתה יקויים בו הפסוק 'והכהנים האלוים בני צדוק אשר היו אתי בתעות בני ישראל מועלי המה יקרבו אלי לשרתני'".

המלחמה, היא בכל דור ודור, המלחמה היא על

מציאות לעמלק - כח הרע בכל אדם אשר מתעורר בכל פעם להחטיא את האדם".

ומהדהדים הם דברי רבינו מרן הגר"ש אויערבאך זצ"ל: ומחויב האדם להשיב אל לבו וללכת בדרכי החכמה, ולאדם מערכי לב להכין דרכיו שיהיה קנינו קבוע בקביעות, כי אם האדם נתון להשפעות ולסביבה אין בו אפילו ריח של עבודת ד', וצריך לעמול ולהיות לכל הפחות מתחיל ביציאה מן ההרגל הטבעי ומשורש הרע שהוא היפך השכל, ולשים אל לבו את ההפסד הנורא שיש לו ולעולם בכל רגע, ולהתרחק משורש הרע שהוא היפוך הדעת.

וכשהאדם לא גודר את עצמו ולא פוקח את עיניו, הרי שגם אם קנה משהו ברוחניות, הקנינים באים לידי היק, כי "נח לאבדם ככלי זכוכית" (תהיגה ט"ו ע"א), וכשמוציא את עצמו מכל ההשפעות החיצוניות ומהסביבה, אז יזכה בס"ד להתעלות ולזכות דברים הנצחיים.

כלל ישראל, האויב, נראה בפנים שונות, המטרה שלו היא אחת - לקרר ולהסית כנגד עולמה של תורה. ההסתה עלולה לחלחל פנימה, חובת המלחמה במסירות נפש נועדה להדוף את המתקפה, וגם לחזק את הלב של כל יחיד ויחיד, כי גם כאן, בתוככי הלב מנסה עמלק להיאבק.

רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע, מדגיש בדבריו כי זרע הפורענות והקירור עלול לחדור אל הלב, אחרי שהעמלק המודרני משתמש בכלים משלו, כלי תקשורת וניסיונות של הידברות וקירוב, ושלל כלים שנועדו להוריד את מפלס החרדה מהפגיעה בלב היהדות.

וכך כותב ה'קדושת לוי': "דהנה לא זו בלבד דורע ישראל הם מצווים על מחיית עמלק, אלא כל איש מישראל צריך למחות חלק רע המכונה בשם עמלק אשר טמון בלבו. דכל זמן דזרע עמלק נמצא בעולם, אז כיון דאדם גם כן הוא עולם קטן, אז יש

בשמחה ובאושר עצום, ותמיד תבע על ענין זה בכל מאורו, וכפי שאמר באחת הפעמים לאחר מתלמידיו ואמר: 'הגר"א אומר שיש ששון ויש שמחה, ששון זה בלב ושמחה זה מבחוץ, יש לך ששון אבל מה עם השמחה', וכשהעיר והאיר בענין זה תדיר, אמר

כי גם עבודת התשובה צריכה שתהיה בשמחה, וכך צריך לגשת לתפילה כי עצם הדבר שהגעת לכתובת הנכונה זה בעצמו צריך לשמח".

"וביותר תבע על הלימוד התורה בשמחה, ובידיעה שכל חיי הרוח של האדם הם האושר הכי גדול, והיה עובר בין הבחורים בישיבה, ומוודא שלמודם הוא מתוך שמחה ומתוך רחבות הלב, ולא חלילה מתוך צער ועצב, ורבים הם אשר זכו לעלות על דרך המלך, ויגבה ליבם בדרכי השם, מכוח התביעה לעשות הכל בשמחה. וביותר בימי

משנת שמואל - פורים

לרגל יום היארצייט החמישי של רבינו בעל ה'דרכי שמואל', יצאה לאור מחדש מהדורה נוספת ומורחבת של "משנת שמואל" על פורים, ובו פנינים הארות פרפראות עובדות ודברי חיזוק מרבינו בעל ה'דרכי שמואל" בעניני שמחה וחג הפורים.

הקונטרס שיצא בעבר, מופיע שוב במהדורה מורחבת, לאחר שרבים נהנו מהדברים המובאים כקטעים קצרים, פרפראות ופנינים מתורת רבינו מרן זי"ע."

בהקדמה כותב המאסף: "והנה אין קולמוס שיוכל לתאר המית הלב, בזכרון חיי רבינו הגדול, שקיים בכל מהותו את "עבדו את ד' בשמחה", והיה מעין הנובע שמחה, שמחה בד' ובתורתו, וכל עבודתו הנוראה, ושקיעותו בתורת ד' היתה מלווה

בעולם הספר

א"ש ימיני

המועדים, ובזמני הפורים, שם זכינו לאור באור החיים, בעומק מהות שמחת היום במחיצתו זי"ע, ודבריו הקדושים והנהגותיו הם ירושתו, והם המורשת לדורות, לאלפי תלמידיו כבניו ממש".

"ובזה ליקטנו הלכות הליכות אגרות ומנהגים, לעורר חשקת הלבבות לעבודת השם בשמחה, ולאור ימי הפורים הבעל"ט, רשפי התעוררות אמרי רבינו זי"ע, א, במעלת שמחה והימים הגדולים לעורר חשקת התורה ואהבתה, עמלה ויגיעתה, ויראת האלוקים הטהורה, הובאו עלי גליון, מעט מזער מרשפי הא"ש, הדרכות וזהורי אורה, לישר הלבבות ולטהר הנפשות, מתוך להט האש היוקדת בלבבות".

(להשיג בהיכלי הישיבות בבתי המדרשות ובטלפון 058-321211).

אורה זו תורה

מגילת אסתר
הרב יצחק לויסון

א - יא "לְהִבִּיא אֶת וְשֵׁתִי
הַמֶּלֶכָה לְפָנַי הַמֶּלֶךְ בְּבִתְר
מַלְכוּת לְהִרְאוֹת הָעַמִּים
וְהַשָּׂרִים אֶת יָפִיה"

יש לדקדק מלשון הפסוק, כי משמע שאחשוורוש ביקש להראות את ושתִי תחילה בפני "הַעַמִּים" ואח"כ "הַשָּׂרִים".

אך הנה בפסוק להלן (טו) נאמר "לא על המֶלֶךְ לְבַדּוֹ עֹתָהּ וְשֵׁתִי הַמֶּלֶכָה כִּי עַל כָּל הַשָּׂרִים וְעַל כָּל הָעַמִּים", הפך את הסדר והקדים תחילה את 'השרים' ואח"כ את 'העמים', וצריך ביאור?

ועל דרך הפשט, ביאר בזה הגאון רבי יוסף בנימין שמעוני **וצ"ל** (תלמוד המהרי"ל דיסקין זצ"ל):

נראה כי סדר הישיבה במשתה, היה בדרך נימוסי המלכות, השרים היותר נכבדים היו יושבים סמוך למלך, כל אחד לפי דרגתו, והפשוטים יותר אנשי העמים היו יושבי יותר ממרחק.

נמצא כי כאשר ביקש אחשוורוש להביא את ושתִי לפניו, בהגיעה לפניו היא היתה פוגשת תחילה ביושבים מרחוק, עד שהיתה מתקרבת אל המלך, לפיכך אמר "לְהִרְאוֹת הָעַמִּים וְהַשָּׂרִים אֶת יָפִיה", תחילה היתה נראית לפני העמים, ורק לאחר מכן בפני השרים.

ברם, כאשר בא ממוכן להציע למלך להעניש את ושתִי, אז פירט בפניו את חטאתה כלפיו, ובודאי שהבושה של אחשוורוש גדולה יותר בפני השרים מאשר בפני העמים, לפיכך דקדק לומר "לא על המֶלֶךְ לְבַדּוֹ עֹתָהּ וְשֵׁתִי הַמֶּלֶכָה כִּי עַל כָּל הַשָּׂרִים וְעַל כָּל הָעַמִּים".

א - יג, טו "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
לְחֻכָּמָיו יָדְעֵי הָעֵתִים וְגו' בָּרַת
מִה לַעֲשׂוֹת בַּמֶּלֶכָה וְשֵׁתִי"

אמרו חז"ל (מגילה יב), כי לאחר שסירבה ושתִי לבוא אל המלך, שלח אחשוורוש לחכמי ישראל הנקראים "יָדְעֵי הָעֵתִים" - שיודעים לעבר שנים ולקבוע חדשים, "אמר להו, דינוה לי - אמרו היכי נעביד, נימא ליה קטלה - למחר פסיק ליה חמריה ובעי לה מינן".

מבואר שחכמי ישראל נמנעו מלהכריע את דינה של ושתִי להריגה, מפני שלאחר זמן אחשוורוש יפרע מהם על עצה זו.

ויש להתבונן, הלא לבסוף ממוכן זה המן יעץ למלך לעשות כן, וכפי שנאמר להלן (פסוקים

על מה נחרדו כל כך ישראל דוקא בהסרת טבעת זו? ונבוא בזאת להתבונן בעומק גזירת המן, הנה אמרו חז"ל (שם יא); "רב נחמן בר יצחק פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא, "שיר המעלות לְדָוִד לְדָוִיד ד' שְׁהִיָּה לָנוּ יֵאמֶר נָא יִשְׂרָאֵל לְדָוִיד ד' שְׁהִיָּה לָנוּ בְּקוֹם עָלֵינוּ - אדם ולא מלך", והיינו המן.

וביאר המהר"ץ חיות (שם), כי אילו המן היה מלך, הרי כבר אמר הכתוב (משלי כא, א) "לֵב מֶלֶךְ בִּיד ד' עַל כָּל אֲשֶׁר יַחְפֹּץ יִטְנֶנּוּ", ולא היה לו כח בחירה להרע לישראל, אבל כאן עומק הגזירה היתה, שהמן היה 'אדם ולא מלך', וממילא ניתנה לו מן השמים בחירה חפשית לפעול ולהרע לישראל, ולכן לולי שהיה ד' בעזרנו, לא יכולנו לעמוד כנגד גזירותיו.

וזהו שאמרו גדולה הַסֵּפֶת הטבעת, כי ע"י העברת הכח מיד המלך אחשוורוש, ומסירתו ביד אדם שאינו מלך, חרדו ישראל מגודל הסכנה המתרגשת עליהם, וזאת כאמור, מאחר ובכוחו של אדם בבחירתו לפעול ללא הגבלה.

וכן משמע בלשון הפייט 'אשר הניא'; "בְּקוֹם עָלֵינוּ אָדָם רָשָׁע, נֶצַח וְדָוִד מְזַרְע עֲמֻלָּה" הרי שעומק הגזירה היתה בזה בקום עלינו 'אדם' בעל בחירה.

ומעתה נראה, כי בכך נעוץ ההבדל בין נתינת הטבעת אצל יוסף לבין המן, כי אצל יוסף פרעה מסר לו את הטבעת, ובכך העניק לו מלכות וממשלה במצרים, וכפי שפירש רש"י (שם), "נתינת טבעת המלך היא אות למי שנותנה לו להיות שני לו לגדולה".

(עי' ברמב"ן שם שחולק עליו וכתב להשוות לנתינת הטבעת של המן) וכן מוכח בלשונות הפסוקים שם, (בראשית מא, ט) "וְעַל פִּיָּה יִשָּׁק כָּל עַמִּי", וכן (שם, מד) "וּבִלְעָדֶיךָ לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֵת רִגְלוֹ בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם", ובהמשך נאמר (פב, ו) "וְיוֹסֵף הוּא הַשְּׂלִיט עַל הָאֶרֶץ הוּא הַמְּשָׁבִיר לְכָל עַם הָאֶרֶץ", ועוד נאמר (מה, ח) "וַיִּמְשַׁל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם".

לעומת זאת, אחשוורוש לא נתן להמן את הטבעת בתורת העברת מלכות וממשלה, אלא היה בכך ענין של גדולה בלבד, וכפי שפירש רש"י: "ויסר המלך את טבעתו - הוא מתן כל דבר גדול שישאלו מאת המלך להיות מי שהטבעת בידו שליט בכל דבר המלך", פירוש, שהוא שלט בסמכות שיתבצע על ידו דבר המלך - בשם המלך, וכלשון הפסוק כאן (יא) "וְהָעַם לַעֲשׂוֹת בּוֹ כְּטוֹב בְּעִינֶיךָ", וע"י טבעת המלך המוחזקת בידו חתם על הספרים, וכמו שנאמר (פסוק יב) "וַיִּכְתֹּב כָּל אֲשֶׁר צִוָּה הַמֶּן... בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ אֲחִישֵׁרוּשׁ נִקְּטָב וְנִחְתָּם בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ", הרי שנתנת הטבעת להמן לא היתה בכדי להמליכו, אלא רק כדי ליתן לו כח לחתום בשם המלך.

ובכך מיושב היטב שינוי לשון הפסוקים, שאצל יוסף שהיה בזה נתינת מלכות נאמר "וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל יָד יוֹסֵף", ולעומת זאת אצל המן שהיתה כאן רק נתינת אפשרות לחתום בשם המלך, נאמר רק "וַיִּתֵּן לָהֶן".

ועתה בא וראה מה שתרגם 'אונקלוס' אצל יוסף; "וְאַעֲדִי פְרָעָה יֵת עֲזָרְתִּיהָ (טבעתו) מַעַל יְדֶיהָ",

ולעומת זאת אצל המן כתב התרגום; "וְאַעֲדִי מַלְכָּא יֵת גּוֹשְׁפִנְקִיָּה (גושפנקא) מַעֲלוֹי יְדֶיהָ", (ועי' בתרגום שני' שתרגם גם בהמן עזקתייה)

טו - יט) "וַיֹּאמֶר מְמוּכָן לְפָנַי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים לֹא עַל הַמֶּלֶךְ לְבַדּוֹ עֹתָהּ וְשֵׁתִי הַמֶּלֶכָה וְגו' וּמַלְכוּתָהּ יִתֵּן הַמֶּלֶךְ לְרֵעוּתָהּ הַטּוֹבָה מִמֶּנָּה", ולכאורה לא מצינו שאחשוורוש נפרע מהמן והענישו על עצתו להרוג את ושתִי, ואדרבה, לאחר מכן גידלו המלך ונישאו על כל השרים ועבדי המלך?

ותירץ בזה הגאון הגדול רבי דוד מינצר שליט"א מר"י 'כנסת יצחק' - חדרה:

נראה כי אכן לבסוף, אחשוורוש נקם בהמן ונפרע ממנו על דבר ושתִי, כי הנה כאשר אסתר רצתה לגרום לאחשוורוש להרוג את המן, היא עוררה את כעסו בטענה זו - הלא המן הוא זה שהציע לך להרוג את ושתִי, וכך אמרה לו (מגילה טז); "צַר זֶה (המן) אֵינוֹ שׁוֹה בְּנוֹק שֶׁל מֶלֶךְ, דַּאֲיִקְנִי (נתקנא) בַּהּ בּוֹשְׁתִי - וְקִטְלָהּ (הרגה), הַשְׁתָּא אֵיכְנִי בְּדִידִי - וּמַבְעִי לְמַקְטִילִי".

כמו כן לאחר שהמן נתלה על העץ, נאמר בפסוק (י, ו) "וַיִּתְּלוּ אֶת הַמֶּן עַל הָעֵץ אֲשֶׁר הָיָה לְמִדְבָּרִי וְחֻמַּת הַמֶּלֶךְ שָׁכָה", ואמרו חז"ל (שם) שתי שכיכות - אחת של אסתר ואחת של ושתִי.

הרי מבואר, שכאשר אחשוורוש הרג את המן, הוא התכוין לנקום בו גם על עצתו להרוג את ושתִי, ומוכח כאמור שהדבר לא נשכח ממנו, והוא דרש עליו נקמה.

ואדרבה, מכאן השבח הגדול של חכמי ישראל, אשר בחכמתם הגדולה צפו וראו למרחוק את הנולד, ולמרות שבתחילה היה נראה כי מי שייעץ למלך להרוג את ושתִי תצמח לו מכך טובה, מכל מקום סופו של אותו יועץ, שהדבר נהפך לו לרועץ, ותלו אותו על העץ.

ג - י "וַיִּסֵּר הַמֶּלֶךְ אֶת טַבַּעְתּוֹ
מֵעַל יָדוֹ וַיִּתְּנָהּ לְהֵמָן בֶּן
הַמֶּדְתָּא הָאֲגָנִי צִרְר הַיְּהוּדִים"

הנה בדומה לזה מצינו גם אצל יוסף, שפרעה העביר לו את טבעתו, ואולם יש להבחין בשינוי הלשון, שאצל יוסף נאמר (בראשית מא, מב) "וַיִּסֵּר פְרָעָה אֶת טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל יָד יוֹסֵף", ואילו כאן נאמר רק "וַיִּתְּנָהּ לָהֶן"? וקם הג"ר א"י פִּינְקֵל שְׁלִיט"א ר"מ ביישיבת 'מיר', להאיר בזה עינים בביאור רחב:

אמרו חז"ל (מגילה יד), "גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל, שכולן לא החזירו למוטב, ואילו הסרת טבעת החזירתן למוטב", ויש להתבונן, והלא כמה וכמה מלכים קשים ורעים קמו על ישראל, וא"כ

(ב) "וַיָּבֹא עַד לִפְנֵי שַׁעַר הַמֶּלֶךְ כִּי אֵין לָבֹא אֶל שַׁעַר הַמֶּלֶךְ בְּלִבוֹשׁ שָׂק".

מעשה נראה, כי ודאי גם אסתר ידעה את כל אשר נעשה, והבינה היטב מדוע מרדכי לבש שק, ולכן היא לא ביקשה ממנו להסיר את השק מעליו, רק זאת עשתה, לשלוח אליו בגדים שילבש על השק, כפי שנאמר "וַיִּלְהֹסֶר שָׂקוֹ - מֵעָלָיו" כלומר שע"י לבישת הבגדים, השק לא יהיה 'עליו' אלא תחת בגדיו, כדי שבאופן זה הוא יהיה רשאי להיכנס לשער המלך, ויוכל לבוא אליה לטכס עצה נכונה, כיצד לפעול בדרכי ההשתדלות כנגד גזירתו של המן.

נמצא איפוא, שעיקר בקשתה של אסתר ממרדכי היה, שרק יואיל להסתיר את שקו מתחת לבגדיו, אך לא להסיר אותם לגמרי.

ברם, גם הצעה זו דחה מרדכי מכל וכל, וסירב להצניע את שקו, כדי שלא לחדול ולו רגע אחד משקו ותעניתו, אלא נותר לעמוד מחוץ לשער המלך, ושלח לה את הדברים דרך התך, ובכך גילה דעתו שאין כל משמעות ל'שק מוצנע', אשר אינו גלוי לעין כל.

ומדברי רבינו המלבי"ם יש ללמוד מוסר נוקב, כי בשעת גזירה לא די בהתנגדות 'שקטה', אלא החובה לפעול בגלוי ולעין כל, וכמו שנאמר בפסוק שלפניו (א) "וּבְכָל מַדִּינָה וּמַדִּינָה מְקוֹם אֲשֶׁר יִדְבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ מִגֵּיעַ אֲבָל גָּדוֹל לַיהוּדִים וְצוּם וּבְכִי וּמִסְפַּד שָׂק וְאִפְרָיִם יָצִיעַ קָרָבִים", ומי שבחר להצניע את שקו, הרי הוא כמי שמסיר שקו מעליו, כי דברים שבלב אינם דברים, וממילא אין כל משמעות לבכי ומספד שכזה.

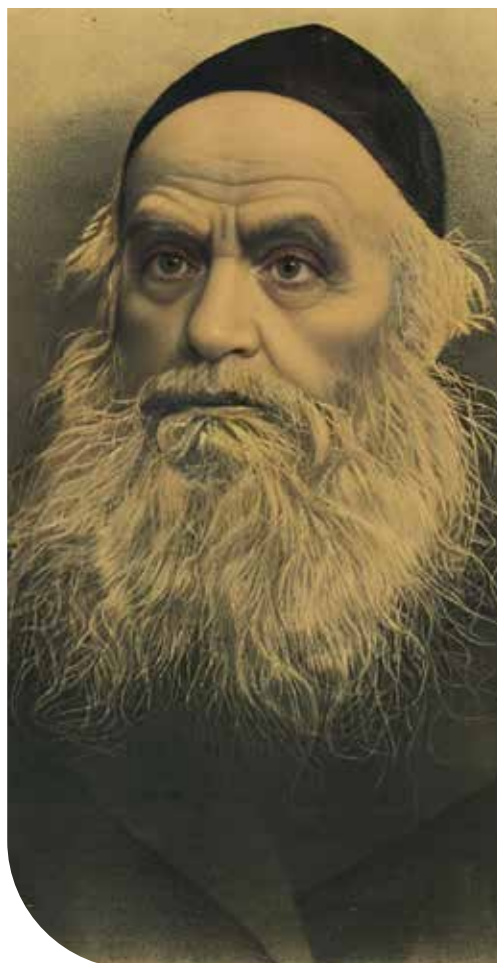

ט - יט "עַל כֵּן תִּיהְיוּ הַפְּרָזִים הַיֹּשְׁבִים בְּעֵרֵי הַפְּרָזוֹת עֹשִׂים אֶת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ אֲדָר שְׂמֵחָה וּמְשִׁתָּה וְיוֹם מוֹזַב"

הנה שנינו במשנה (ב"ב ט) "כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר (לענין החיוב לשלם עבור צרכי העיר), שנים עשר חודש".

והקשו בגמרא (שם ט) סתירה מדין 'עיר הנידחת', אשר כל אנשיה נידונים בסייף וממונם אבד, בעוד יחידים העובדים עבודה זרה דינם בסקילה ואין ממונם אובד, ושנינו בברייתא (פנהדרין קיב), שיירה העוברת בעיר הנידחת, ואנשיה עבדו עם אנשי העיר עבודה זרה, אם נשתהו בה שלושים יום, הרי הם נידונים עמהם.

הרי מוכח, שכדי להיחשב מאנשי העיר, די לדור בתוכה שלושים יום, ואין צריך שנים עשר חודש? ותיירץ רבא, כי מה שצריך י"ב חודש היינו כדי להקרא 'בני מתא' - בני העיר, ומה ששנינו בברייתא שצריך רק שלושים יום, היינו כדי להקרא 'יתובי

ח"ו.

ד - ד "וַתְּבֹאנָה נַעֲרוֹת אֶסְתֵּר וְסִרְסִיָּה וַיָּגִידוּ לָהּ וַתַּתְּחַלְחַל הַמֶּלֶכָּה מְאֹד וַתִּשְׁלַח בְּגָדִים לְהַלְבִּישׁ אֶת מְרַדְכִּי וְלַהֲסִיר שָׂקוֹ מֵעָלָיו וְלֹא קִבֶּר"

יש לדקדק, הלא פשיטא שהסרת השק מעל מרדכי צריכה להיות בטרם ילבש מרדכי בגדים אחרים, ואילו בפסוק נאמר להיפך, "וַתִּשְׁלַח בְּגָדִים לְהַלְבִּישׁ אֶת מְרַדְכִּי" - ורק לאחר מכן - "וַיִּלְהֹסֶר שָׂקוֹ מֵעָלָיו"?

עוד יש לתמוה על אסתר, וכי עלה על דעתה שמרדכי לבוש בשק רק משום שאין לו בגדים אחרים, והלא ברור שהוא לבוש כך בכוונה תחילה, וא"כ היה ראוי שאסתר תשלח לברר אצלו מה ראה לעשות כך, ולא לשלוח אליו בגדים להלבישו? וכתב על כך הגאון מלבי"ם ביאור נשגב:

הנה מאחר ומרדכי היה לבוש שק, הוא היה מנוע מלהכנס לחצר המלך, וכמבואר בפסוק לעיל

אכן להנ"ל מבואר היטב ההבדל, שאצל יוסף הטבעת עצמה נמסרה לו כהעברת מלכות, ואילו אצל המן היתה רק 'הסרת טבעת' מהמלך, אך העברתה להמן היתה רק כדי לתת לו חותמת וגושפנקא להשמיד את היהודים.

ג - יא "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהָמָן הַפָּסֵף נָתַן לָךְ וְהָעַם לַעֲשׂוֹת בּוֹ כְּשׂוֹב בְּעֵינֶיךָ"

אמרו חז"ל (מגילה יד): "אמר ר' אבא, משל דאחשורוש והמן למה הדבר דומה, לשני בני אדם, לאחד היה לו תל בתוך שדהו, ולאחד היה לו חריץ בתוך שדהו, בעל חריץ אמר מי יתן לי תל זה בדמים, ובעל התל אמר מי יתן לי חריץ זה בדמים, לימים נזדווגו זה אצל זה, אמר לו בעל החריץ לבעל התל מכור לי תילך, אמר לו טול אותה בחינם, והלוואי ע"כ.

וכתב המהרש"א, דימה את אחשורוש לבעל התל, שהוא בדמיון ישראל, שלא היה חפץ בהם אחשורוש, שאמר 'הַפָּסֵף נָתַן לָךְ וְהָעַם לַעֲשׂוֹת' וגו', ודימה את המן לבעל החריץ והגומא, שהוא חפץ בתל להשליכו בגומא, ונתקיים בו (קהלת יח) 'חֲפֹר גּוֹמֵץ בּוֹ יִפּוֹל'.

את עומק ההבנה בדמיון ל'תל' ו'חריץ', ביאר הגאון הגדול רבי לייב גורביץ זצ"ל ראש ישיבת 'גייטסהד':

נראה שיש שני מיני גוים השונאים את ישראל, יש ששנאתם נובעת מפני שהם מתקנאים ברום מעלתם מכל עם, הן בתוקף אמונתם, והן בשכלם חריצותם וסגולת מידותיהם, ובעיני אלו ישראל נראים כתל גבוה המתנשא על כל סביבתו.

כנגד זה, ישנו מין אחר של שונאי ישראל, אשר בגאווה ובשנאתם לא מכירים לא בישראל ולא באביהם שבשמים, ומחשיבים בליבם את היהודים כשפלים ובזויים, ואת שנאתם של אלו נכון להמשיל לחריץ, המורה על שפלות ונמיכות קומה.

ונראה, כי אחשורוש היה שונא לישראל מהמין הראשון, ולכן דימו אותו חז"ל לבעל התל, אלא שלמרות שנאתו הגדולה, לא העיז 'להשמיד להרוג ולאבד' אותם, כי היה זה שפלות עבירו לעשות כך, לעם מרום ונשגב השוכן בתוך מלכותו, ולכן הוא חיפש משהו אחר שיעשה זאת בעבורו.

ואילו המן הרשע היה שונא לישראל מהמין השני, וכפי שאמר (פסוק ט) "וַיִּשְׁנוּ עִם אֶחָד מִפְּזֵר וּמִפְּרָד בֵּין הָעַמִּים בְּכָל מַדִּינֹת מְלָכוּתָא... וְלִמְלֶךְ אֵין שְׁוָה לְהַנְיָחָם", ולכן דימו אותו חז"ל לבעל החריץ.

ומאחר וכאמור, אף אחשורוש היה שונא את ישראל ומתקנא בם, אלא שהיה מחשיב את ישראל וחושש להתגרות בם בעצמו, לכן לגדל שנאתו שמח לקראת הצעתו של המן, אשר ביקש להשמידם

מתא' - יושבי העיר.

ומאחר וכדי להיות חלק מעיר הנידחת אין צריך להיות מ'בני העיר', אלא כפי שנאמר בפסוק (דברים יג, טז) "הִכָּה תִּכָּה אֶת יוֹשְׁבֵי הָעִיר הַהוּא לְפִי תָרֹב", לפיכך מי שדר בעיר שלושים יום, הרי הוא נידון עמה, כי אף הוא נחשב כיושבי העיר, ע"כ דברי הגמרא. והקשה ה'טורי אבן, מדברי רבא עצמו שאמר בגמרא (מגילה יט, ט), מנא אמינא לה ש'פרוז בן יומו נקרא פרוז' דכתיב "עַל כֵּן הָיְהוּדִים הַפְּרֻזִּים הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת", ואחר שכבר כתוב "הַפְּרֻזִּים", למה היה צריך להוסיף ולכתוב "הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת", אלא מכאן ש'פרוז בן יומו נקרא פרוז', דהיינו, שאפילו אם הוא גר רק יום אחד בערי הפרוזים, הרי הוא קורא את המגילה ב"ד, כי הוא נכלל ביושבים בערי הפרוזות.

ותימה, והלא בעיר הנידחת נתבאר, שכדי להיחשב 'יושבי העיר' צריך לישב שם שלושים יום, וא"כ אף לגבי דין פרוז, נאמר שלכן כתוב לשון "הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת", ללמד שאינו נקרא פרוז אלא אם ישב שם שלושים יום?

והנהיג בצריך עיון.

ותירין נפלא, השיב בזה רבי מתייהו שטראשון זצ"ל (בנו של הרש"ש):

נראה לחלק, כי בעיר הנידחת נאמר "הִכָּה תִּכָּה אֶת יוֹשְׁבֵי הָעִיר", ופשוט כי מי שגר בעיר יום אחד, אינו ראוי להקרא תושב העיר, ותואר זה שייך רק במי שדר בעיר ל' יום.

לעומת זאת כאן נאמר "הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת", והוא לא לשון תואר אלא לשון פעולה, ומשמעו כי מי שיושב עתה בפועל בערי הפרוזות (על דרך שאמרו 'אין ישיבה אלא עכבה, ע"י מגילה כא. ורש"י דברים ט, ט), הרי הוא קורא את המגילה ב"ד באדר, ומכאן ש'פרוז בן יומו נקרא פרוז'.

ט - כב "לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יָמִי מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה"

בספר 'עמק ברכה' (עמ' קכו), מביא את הידוע בשם מרנא קדוש ישראל מ'ס'נ'ט זי"א, אודות מה שאמרו חז"ל (מגילה יז) "חייב איניש לבסומי עד דלא ידע" וכו', אין פירושו לומר כמה שיעור חובת שכרות, ושיוצא ידי המצוה כאשר נעשה שיכור מן היין, אלא עיקר המצוה היא לשתות מן היין ולהתבשם ממנו, עד שיבוא לידי שיעור 'עד דלא ידע', כי אז ממילא הוא פטור מן המצוה, אבל כל זמן שלא בא לידי כך או אם נתפקח מיינו, עדיין הוא עומד בחיובו להמשיך ולשתות עוד ועוד, ולקיים מצות משתה ושמחה במשך כל יום הפורים.

ובעל 'עמק ברכה', מצא לדברים מקור נפלא מדקדוק לשון הרמב"ם (מגילה פ"ב, ה"ד - ט"ו), וז"ל; "השמחה והמשתה, אין עושין אותה אלא ביום ארבעה עשר... כיצד חובת סעודה זו, שיאכל בשר, ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, ושתה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו", עכ"ל.

ולכאורה, מדוע בתחילה כתב "שיאכל בשר", ולאחר מכן שנה ואמר "ושתה יין" בלשון הוה, והלא היה נכון לומר 'ושתה יין'?

משתית היין בכל יום הפורים, אלא ישנו חיוב להיות במצב הוה של שתית יין כל היום כולו.

ע"כ דברי העמק ברכה.

ונראה להוסיף על דבריו, ולדקדק עוד בלשון הרמב"ם שכתב; "ושתה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו", עכ"ל.

וצריך ביאור, שלכאורה היה לו לומר בסתמא 'עד שישתכר - וירדם', ותו לא מידי, ולמה הוסיף 'וירדם בשכרותו'?

ונראה כי לשונו הזהב של הרמב"ם מדוקדקת להפליא, כי אילו היה כותב 'עד שישתכר וירדם', היתה משמעות הדברים, שמחמת השתיה יתעייף ונרדם, אך לא במצב של שכרות, ובאופן כזה עדין לא פקעה חובתו, לפיכך כתב "ושתה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו", כי רק כאשר הוא ישן בעודו שיכור ממש, ולא מתוך עייפות גרידא, או אז פסקה חובתו מלשתות.

ולדברי הגרי"ס מכון ביותר, כי כאמור, אם הוא נרדם רק מחמת עייפותו, או אם הוא השתכר ונרדם ויינו סר מעליו, רק הוא ממשיך לישן מחמת עייפותו, כיון שהוא אינו בגדר שוטה הפטור מן המצוה, ממילא הוא לא נפטר ממצות שתית היין (ואולי יש בזה משום 'אונס' אך לא פטור), ורק כאשר הוא ישן בשכרות ממש, אז הוא פטור מן המצוה, ובכללן גם ממצות שתית היין.

ט - כג "קִבְּלָה הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הִחֲלוּ לַעֲשׂוֹת וְאֵת אֲשֶׁר קָתַב מֶרְדֵּכַי אֱלִיהֶם"

בביאור פשט הכתוב ביאר אדונינו הגר"א נ"ע, שהכוונה "אֶת אֲשֶׁר הִחֲלוּ לַעֲשׂוֹת" - כנגד האמור בפסוק לעיל (מ) "וַיַּעֲשֶׂה אֹתוֹ יוֹם מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה", ובנוסף לכך "וְאֵת אֲשֶׁר קָתַב מֶרְדֵּכַי אֱלִיהֶם" - כנגד מה שתיקן מרדכי, ונאמר בפסוק שלפניו (כב) "וּמִשְׁלֹחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמִתְּנוֹת לְאֶבְיוֹנֵים". (וכבר קדמו בזה הרלב"ג)

ויש להקשות על זה, הלא משלוח מנות נזכר גם קודם לכן בפסוק יט; "עֲשִׂים אֶת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר שְׂמֵחָה וּמִשְׁתָּה יוֹם טוֹב וּמִשְׁלֹחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ", הרי מפורש, שהחלו לקיים מצוה זו עוד בטרם תיקן זאת מרדכי?

ועוד צריך ביאור, מדוע בפסוק יט נזכר רק 'משלוח מנות', ולא נזכר 'מתנות לאביונים', בעוד לאחר מכן בפסוק כ"ב נזכרים שניהם?

ועוד יש לדקדק, שבפסוק י"ט נאמר "שְׂמֵחָה וּמִשְׁתָּה יוֹם טוֹב" - הקדים שמחה למשתה, ואילו בפסוק כ"ב הפך את הסדר; "לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יָמִי מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה".

וכ"ה העניין צריך ביאור רב.

והשיב בזה הרבה"ג רבי יוסף סימון שליט"א מיושבי אוהל 'כנסת יצחק' - חדרה:

הנה כבר נודע הנידון, האם 'משלוח מנות' הוא חלק מדין הסעודה (ע"י בית ומג"א סי' תרפח סק"י, בשם המהר"ל"ח), או ש'משלוח מנות' הוא מחיוב מצות השמחה (ע"י ריטב"א מגילה ז).

ומדברי הר"ן (מגילה ג: ד"ה אלא) נראה להוכיח, כי סבר את שני הטעמים, כי מצד אחד הוא סובר שהטעם

שבאדר ראשון לא שולחים מנות, כי זה דומה ל'מתנות לאביונים', והיינו ששניהם מדין השמחה (וכמבואר בריטב"א, שם), ומאידך גיסא כותב הר"ן, שבני הכפרים שמקדימין לתת מתנות לאביונים ביום קריאתם, אינם שולחים מנות באותו יום, מאחר ואת הסעודה הם עושים ביום י"ד, הרי מוכח מדבריו, שהוא סובר את שני הטעמים, שמשלוח מנות הוא גם מדיני הסעודה וגם מדיני השמחה.

ונראה כי על פי הנחה זו, יש לפתור את המבוכה בלשון הפסוקים, כי בתחילה נאמר "קִבְּלָה הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הִחֲלוּ לַעֲשׂוֹת", כלומר, הם נהגו מעצמם לעשות סעודה באותו היום, וממילא קיימו אז 'משלוח מנות' - מדיני הסעודה והמשתה, אך לא קיימו 'מתנות לאביונים'.

לאחר מכן, בא מרדכי והוסיף לתקן גם 'מתנות לאביונים', וכמו שנאמר "אֶת אֲשֶׁר קָתַב מֶרְדֵּכַי אֱלִיהֶם", וצירף בתקנתו את המשלוח מנות יחד עם המתנות לאביונים, כמפורש לעיל בפסוק "לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יָמִי מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה וּמִשְׁלֹחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמִתְּנוֹת לְאֶבְיוֹנֵים", והיינו לקיים את שניהם מדין חובת השמחה. (כן משמע בלשון הרלב"ג שכתב; "משלוח מנות איש לרעהו

תיקנו ג"כ להרבות השמחה, שישלח כל איש לרעהו מנות... ומתנות לאביונים", ע"י"ש עוד בדבריו)

ובזה מתיישבים דברי הגר"א כמין חומר, שאמנם 'משלוח מנות' קיימו מדעתם כמוזכר בפסוק, אך היה זה מדין הסעודה, ולכן מוזכר בפסוק יט רק 'משלוח מנות', וגם כתוב 'שמחה ומשתה', להסמיק המשתה למשלוח מנות לומר שהיה זה מדין המשתה.

לאחר מכן תיקן להם מרדכי מתנות לאביונים, וצירף לזה חיוב משלוח מנות גם מדין השמחה, וכפי שנאמר בפסוק כב; "לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יָמִי מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה - וּמִשְׁלֹחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמִתְּנוֹת לְאֶבְיוֹנֵים".

כפיוט 'אשר הנאי' - "קִימוּ עֲלֵיהֶם לַעֲשׂוֹת פִּזְרִים, וְלִשְׂמֹחַ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה"

הנה כמה וכמה הלכות נאמרו ביום הפורים, ולא פירט אותן הפייטן, כי כולם הם לכאורה בכלל הקבלה הכללית של פורים, ויש להעיר, מדוע יצאה מצות השמחה מן הכלל, אשר הפייטן מציין אותה בנפרד?

ועוד צריך ביאור, מהו לשון "לִשְׂמֹחַ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה"?

וביאר בזה ראש ישיבת 'גרודנא' הגאון הגדול רבי דוב צבי קרלנשטיין זצ"ל:

הנה אמרו חז"ל (תענית כט, א) אמר רב יהודה משמיה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, כשם שמשכנס אב ממעטין בשמחה, כך משכנס אדר מרבין בשמחה".

מעתה נראה, כי מה שהזכיר הפייט דין שמחה, אין כוונתו לשמחת יום הפורים, כי באמת היא כבר כלולה במה ש'קיימו עֲלֵיהֶם לַעֲשׂוֹת פִּזְרִים', אלא הוא בא לציין דבר נוסף, שקיבלו עליהם "לִשְׂמֹחַ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה", היינו בעת הגיע חודש אדר, לקיים את דין הגמרא, לשמוח בו בכל שנה ושנה.

סוד ההצלה של "כבדני נא"

וַיֹּאמֶר חֲסֵאתִי עֲתָה כְּבֹדֵנִי נָא נֶגֶד זִקְנֵי עַמִּי וְנֶגֶד יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמִּי וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לְד' אֱלֹהֶיךָ דַּעַת לִנְכוֹן נָקַל, בִּיָּאֵר מִרְן הַגִּר"ח שְׁמוּלָאבִיץ, שֶׁלֹּא הִיָּתָה כֵּאֵן בִּקְשַׁת כְּבוֹד גְּרִידָא, שֶׁהָרִי בִּשְׁאוּל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל עֲסָקִין שֶׁהִיָּה סִמֵּל הַעֲנוּהָ, וּמָה תוֹעֵלֶת תִּהְיֶה לוֹ בְּכְבוֹד מְדוּמָה זֶה לְאַחַר שְׁמָאִסוּ ד' מֵהֵיּוֹת מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל?

מָה גַם שֶׁשְׁמוּאֵל נִעְתָר לְבִקְשָׁתוֹ, וּמִכָּאֵן שֶׁשְׁאֵל כִּהְיָה.

אַלָּא, יָדַע שְׁאוּל אֶת הַסִּכְנָה הַגְּדוֹלָה בְּהֵן עוֹמֵד אַדָּם הַשְּׁרִי בְּמִצַּב שֶׁל יְרִידָה, כִּשְׁהוּא נִתֵּן לְשִׁלִּיטַת הַיָּצֵר, וְעַלּוֹל לִפְּוֹל לְבִירָא עֲמִיקָתָא בְּאֵין מַעְצוֹר. וְזֶה הַשְּׁכִיל שְׁאוּל בִּבְקָשָׁה זֹה, לְשִׁמּוֹר עֲצָמוֹ מִסִּכְנַת הַנִּפְּלִיָּה מִמְּדֻרָּגַת 'וַיִּמְשַׁח ד' לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל וַיִּמָּאֶסֶךְ ד' מֵהֵיּוֹת מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל', וּבִקְשָׁה מִשְׁמוּאֵל 'עֲתָה כְּבֹדֵנִי נָא נֶגֶד זִקְנֵי עַמִּי וְנֶגֶד יִשְׂרָאֵל', וּבִכֵּךְ יֵאִיִּט אֶת מְרוּצַת נִפְּלָתוֹ וְיוֹכֵל לְהַתְּחַזֵּק בְּמִצַּבּוֹ זֶה לְבַל יֵאֱבֹד חִלְּלָה!

וְאִילוּ בִּסְפָר בָּאֵר אֲבֵרָהָם מֵהַגָּאֹן רַבִּי אֲבֵרָהָם גּוֹרְבִין בִּיָּאֵר מָה שֶׁכְּתוּב "וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קִרַּע ד' אֶת מַמְלַכּוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלֶיךָ הַיּוֹם וְנִתְּנָה לְרַעַךְ הַטּוֹב מִמֶּךָ", לְפִי פְּשׁוּטוֹ וְדָא מִשְׁמַע דְּבִיּוֹם זֶה מִמֶּשׁ אִיבֵד שְׁאוּל אֶת הַמְּלוּכָה דְּהָרִי כֵן קָאֵמֵר לִיהָ קִרַּע ד' אֶת מַמְלַכּוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלֶיךָ הַיּוֹם, וְאֵם כֵּן יִקְשָׁה, אִיךְ אֵמֵר לִיהָ שְׁאוּל 'וַיֹּאמֶר חֲסֵאתִי עֲתָה כְּבֹדֵנִי נָא נֶגֶד זִקְנֵי עַמִּי וְנֶגֶד יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמִּי וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לְד' אֱלֹהֶיךָ' וְכֵן עֲשָׂה שְׁמוּאֵל כְּדִבְרֵיו, דְּכֵתִיב שֶׁ 'וַיֵּשֶׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי שְׁאוּל', הָרִי מִכִּיּוֹן שֶׁכְּבָר נִלְקַח מִמֶּנּוּ הַמְּלוּכָה א"כ שׁוֹב אֵין בּוֹה חוֹבָה לְכַבְּדוֹ יוֹתֵר, וְהַדְּבָר צָרִיךְ בִּיָּאֹר. אֲלָא נִרְאָה בּוֹה, שְׁאֵף לְאַחַר שֶׁנִּלְקַח מִמֶּנּוּ הַמְּלוּכָה עַל יְדֵי הַקְּבָ"ה, הָרִי זֶה דּוֹקָא חֵלֶק זֶה שֶׁל הַמְּלוּכָה, בְּמָה שֶׁהוּא נִבְחָר ע"י הַקְּבָ"ה, אִוִּלָּם בְּמָה שֶׁנִּבְחָר וְהוּשֵׁם 'לְמַלְךְ עַמִּי הַנֶּחֱמָ כּוֹלֵו הָרִי דְּבָר זֶה לֹא נִתְּבַטֵּל. וְא"כ שְׁפִיר הִיָּה לוֹ דִּין מֶלֶךְ מִכָּח פִּרְשַׁת הַמֶּלֶךְ, וְהֵיָּינוּ שְׁעִדִּין הִיָּו חִיִּיבִין בְּכַבּוּדוֹ, וְא"כ זֶהוּ מָה שְׁאֵמֵר שְׁאוּל לְשְׁמוּאֵל 'עֲתָה כְּבֹדֵנִי נָא נֶגֶד זִקְנֵי עַמִּי וְנֶגֶד יִשְׂרָאֵל', וְהֵיָּינוּ שְׁאֵף שְׁאֵם עֲתָה נִלְקַח מִמֶּנּוּ הַ מְלוּכָה דְּבַחֲרֵי ד' הָרִי עֲדִיין יֵשׁ כֵּאֵן חוֹבַת כְּבוֹד אֵלָיו, וְשְׁפִיר הַסִּכָּה שְׁמוּאֵל לְדַבֵּר זֶה וְחֹזֵר עִמּוֹ. וּבִסְפָר תוֹלְדוֹת אָדָם לְרַבִּי יִחִיאֵל הַיּוֹשׁוּעַ מִבִּיאֵלָא מְבֹאֵר עַל הַפְּסוּק בִּפְרָשָׁה 'וְעִשִּׂיתִי בְּגִידִי קוֹדֵשׁ לְאַהֲרֹן אַחִיךָ לְכְבוֹד וּלְתִפְאַרֶת', שְׁבִיאֹר הַכְּתוּב כֵּךְ הוּא, כִּי דֶּרֶךְ אָדָם כְּשֶׁעוֹשִׂים לוֹ כְּבוֹד וּתְפָאֶרֶת, הָרִי הוּא מִתְּגַאֵה, וְלִכֵּן אֵמֵר הַכְּתוּב 'וְעִשִּׂיתִי בְּגִידִי קוֹדֵשׁ לְאַהֲרֹן אַחִיךָ', אַחִיךָ דִּיִּקָּא, כְּלוֹמֵר שֶׁהוּא עֲנִיו כְּמוֹתְךָ, לְאַחַד כִּזֶּה תוֹכֵל לַעֲשׂוֹת לוֹ שִׁיָּהִי לְכְבוֹד וּלְתִפְאַרֶת כִּי הוּא לֹא יִתְפַּעֵל מִזֶּה מֵאוֹמָה לְהַחֲשִׁיב אֶת עֲצָמוֹ.

וְזֶה מָה שְׁאֵמֵר שְׁאוּל לְשְׁמוּאֵל 'חֲסֵאתִי עֲתָה כְּבֹדֵנִי נָא', הֵיָּינוּ כִּיּוֹן שְׁאֵנִי יוֹדַע בְּעַצְמִי שְׁחֲטָאִי שׁוֹב לֹא אֶתְגַּאֵה, וְלִכֵּן 'כְּבֹדֵנִי נָא נֶגֶד זִקְנֵי עַמִּי כִּי מַעֲתָה אֵין לָךְ לְחוֹשׁ לְבַל אֲבֹא לְגֹאוּהָ.

פירוש הר"ן על התורה ונ"ך ודרשות הר"ן

כִּישׁוּף נִיחוּשׁ וּמִזְלֹת, מְלָאכִים וּמִזְקִין, מְקַדֵּשׁ וּקְרִבְנוֹת, יַעֲקֹב עֲשׂו וְיִשְׂרָאֵל, גְּלוּת וּגְאוּלָּה, תַּחֲיִית הַמֵּתִים וּמִשִּׁיחַ, וְעוֹד נוֹשָׂאִים רַבִּים, וּבִהְיוּצָה זֶה נִדְפְּסוּ בְּמַהְדּוּרָה מִיּוֹדֶת וּמֵאִירַת עֵינַיִם, מוֹגֵהִים וְעוֹרֹכִים מִחֲדָשׁ בְּקִטְעִים נְכוּנִים לְפִי הַעֲנִין לְמַעַן הַקֵּל עַל הַלּוֹמֵד, וְעַם צִיּוֹנִי מֵרָאִי מְקוֹמוֹת מְלָאִים וּמְדִירִיקִים.

בְּנוֹסֵף הַצִּיג הֶרֶב הַגָּאֹן הַמַּחְבֵּר הָעֵרֹת נִפְּלָאוֹת תַּחַת דְּבָרֵי הַר"ן לְהֵאִיר אֶת עֵינֵי הַלּוֹמֵדִים, בְּהֵם מַעְמִיק הַמַּחְבֵּר וְדֵן בְּדִבְרֵי רַבִּינוֹ, תוֹךְ שֶׁהוּא מֵרַחֵב הִירֵיעָה וְנוֹשָׂא וְנוֹתֵן בְּדִבְרֵיו בְּבִקְיָאוֹת רַחְבָּה, וּמַצִּיין מְקוֹרוֹת וּסְפָרִים נוֹסְפִים שֶׁדָּנוּ בְּעֵינֵי הַמְּדוּבָר, אוֹ שֶׁהוּא מַצִּיין לְדִבְרֵי הַר"ן עֲצָמוֹ בְּמִקּוֹם אַחֵר. גַּם זִכְתָּה מַהְדּוּרָה זֹה לְהֵאֲרוֹת יִקְרוֹת מִפּוֹ מַג"א שְׁלִיט"א, שֶׁרֶשֶׁם בִּכְתָב יָדוֹ בְּגִילּוֹן סֵפֶר דְּרָשׁוֹת הַר"ן שְׁלוֹ, וּמִסְרֵן לְמַחְבֵּר לְהַדְפָּסָה.

אִי אִפְשָׁר שֶׁלֹּא לְצִיין אֶת הַמִּפְתָּחוֹת הַחֲשׁוּבִים שֶׁצּוֹרְפוֹ לְסִפֵּר - מִפְתָּח עֲרִכִים וּמִפְתָּח פִּירוּשֵׁי מִלִּים וּבִיאֹרֵי לְשׁוֹן - הַכּוֹלֵלִים קְרוֹב לְאַלְפִּים נוֹשָׂאִים וְתַת נוֹשָׂאִים, עֲרוֹכִים מַעֲשֵׂה אוֹמֵן בִּיסוּדִיּוֹת וּבִפְּרִיט אֶךְ בְּתַמְצִיטִיּוֹת, לְמַעַן יוֹכֵלוּ כָּל הַכְּמָהִים לְמִשְׁנַתוֹ הַבְּהִירָה וְהַזְכָּה שֶׁל הַר"ן לְמִצּוֹא חִפְץ וְלִהְיוֹת צִמְאוֹנִם מִבְּאֵר - בָּאֵר מֵיִם חַיִּים.

יְבוֹרֵךְ הַר"ג הַמַּחְבֵּר שְׁלִיט"א עַל פְּעוּלָתוֹ הַכְּבִירָה שֶׁהִיא חֲסֵד עִם לּוֹמְדֵי הַתּוֹרָה, וְאוּלִי אִף יֵשׁ בָּהּ הַשְּׁלָמָה מִסּוּיֵמַת וּמִלּוֹי אַחֵר רְצוֹנוֹ שֶׁל אוֹתוֹ צִדִּיק הַר"ן ז"ל שֶׁכֹּאֲמוֹר חִפְץ לְחַבֵּר פִּירוּשׁ עַל הַתּוֹרָה - יְהִי ד' אֱלֹהֵינוּ עִמּוֹ שִׁמְשִׁיךְ לְזִכְרוֹת אֶת עוֹלָם הַתּוֹרָה בְּחִיבּוּרִים נִפְּלָאִים לְהַגְדִּיל תּוֹרָה וְלִהְיוֹת דִּירָה. (אֶת הַסֵּפֶר נִתֵּן לְהַשִּׁיג בְּטֵל: 053-3194523).

יְדוּעָה אִמְרָתוֹ שֶׁל רַבָּה שֶׁל שְׁכּוֹנַת בֵּית יִשְׂרָאֵל הִירוּשְׁלַמִּית, הַגָּאֹן רַבִּי גְּרִשׁוֹן לְפִידוֹת זצ"ל, שֶׁהִיָּה אוֹמֵר שְׁאֵינוֹ מְבַקֵּשׁ לְעוֹלָם הַבָּא יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר 'לְשַׁבֵּת וּלְלַמּוֹד גְּמָרָא עִם ר"ן... הִנֵּה כִּי כֵן, לִימּוֹד הַר"ן הוּא אֶחָד מִתְּעַנּוּגֵי הַנֶּפֶשׁ שֶׁהִנֵּחָה נִהְיָת בּוֹ מֵאֵד, וְכִמָּה יִשִּׁישׁ הַלּוֹמֵדִים וְיִגִּילוּ הַהוֹגִים, עַל שְׁנֵי הַסְּפָרִים הַנִּפְּלָאִים (בְּכּוֹךְ אֶחָד) שְׁרוּאִים אוֹר מִתּוֹרָתוֹ שֶׁל חֵד מְקָמָאֵי מִן הָרָאשׁוֹנִים כְּמִלָּאכִים: פִּירוּשׁ הַר"ן עַל הַתּוֹרָה וְנ"ךְ, וְדִרְשׁוֹת הַר"ן.

רַבִּינוֹ נִיסִים בֵּן רַבִּי רַאֲוֹבֵן - הַר"ן ז"ל, אֲשֶׁר תּוֹרָתוֹ, תּוֹרַת ד', הַעֲמֻקָּה מִנֵּי יָם וּמִתּוֹקָה מִדְּבַשׁ וְנוֹפֶת צוֹפִים, נִלְמַדַת בְּשִׁקְיָה וְנִשְׁמַעַת כָּל הַיּוֹם בְּבֵית הַמְּדֻרָּשׁ, אֵם בְּפִירוּשׁוֹ לְנִדְרִים וְאֵם בְּפִירוּשׁוֹ לְרִי"ף, אֵם בְּחִידוּשָׁיו עַל מִסְכּוֹת הַש"ס וְאֵם בְּתִשְׁבּוּבוֹתָיו לְמַעֲשֵׂה, הַחֵל לְחַבֵּר גַּם פִּירוּשׁ עַל הַתּוֹרָה. וְאוֹלָם כִּפִּי הִנֵּרָאֵה לֹא הַסְפִּיק לְהַשְׁלִימוֹ אֲלָא רַק עַד תַּחֲלִיל פִּרְשַׁת חֵי שֶׁרָה. אֶךְ מֵאִידֵךְ חִיבֵר הַר"ן גַּם דְּרָשׁוֹת - י"ג בְּמִסְפָּר, שֶׁהֵן כְּמִין י"ג מִגְּדֵלֵי אוֹר הַמְּטִילִים אוֹר בְּהִיר עַל עֵינַיִם עֲמוּקִים בִּיסוּדוֹת הַתּוֹרָה וְהָאִמּוּנָה, וְשֶׁם בְּתוֹךְ הַדְּבָרִים פִּירֵשׁ רַבִּינוֹ פְּסוּקִים רַבִּים עַל פִּי דְּרָכּוֹ בְּעוֹמֵק הַהִגִּיּוֹן הַצּוֹרֵף וּבְטוֹב טַעַם וְדַעַת. דָּא עָקָא שְׁבַהֲיִית הַפִּירוּשִׁים שְׁבִדְרָשׁוֹת מִפּוֹרְדִּים וּמִפּוֹרְדִּים בְּהַתָּאֵם לְעֵינַיִם הַנִּידוּנִים שֶׁם, לֹא זָכוּ רַבִּים לִיהֵנוֹת מֵהֶם וְהִיָּו הֵם לְנַחֲלַת בּוֹדִידִים.

אֲשֶׁר עַל כֵּן בּוֹאוֹ וְנַחֲזִיק טוֹבָה וּבְרַכָּה לְהֵאִי גְּבֵרָא יִקְרָא מֵאֵד נַעֲלָה הֶרֶב הַגָּאֹן הַמּוֹפְלָג בְּתוֹרָה וִירָאֵה רַבִּי יִשְׂרָאֵל חַיִּים יַעֲקֹבִי שְׁלִיט"א, מַחְשׁוֹבֵי הַת"ח מִלִּפְנֵים בְּב"ב וְכִיּוֹם בְּקִרְיַת סֵפֶר, אֲשֶׁר הִגָּה לְבַבּוֹ הַטְּהוֹר רַעִיּוֹן נִכְבָּד בִּיּוֹתֵר לְזִכְרוֹת אֶת עוֹלָם הַתּוֹרָה בְּפִירוּשָׁיו שֶׁל חֵד מִתְּקִיפֵי קָמָאֵי רַבִּינוֹ הַר"ן, הַכְּנִיס עֲצָמוֹ בְּעוֹבֵי הַקּוֹרָה לְתַקֵּן אֲזוּנִים לְתוֹרָה, וְנִטַּל עַל שְׁכָמוֹ לְלַקֵּט בְּתַבּוּנָה יִתִּירָה מִתּוֹךְ דְּרָשׁוֹת הַר"ן אֶת כָּל פִּירוּשֵׁי הַפְּסוּקִים, הֵן עַל הַתּוֹרָה וְהֵן עַל הַנְּבִיאִים וְכַתּוּבִים, וְלִסְדֵּר עַל סֵדֵר פִּרְשִׁיּוֹת הַתּוֹרָה וּסְפָרֵי הַנִּי"ךְ. לֹא זֶה אִף זֶה שֶׁלְמַעַן לֹא יַחֲסֹר הַמּוֹזֵג, לִיקֵט גַּם מִפִּירוּשֵׁי וְחִידוּשֵׁי הַר"ן עַל הַש"ס וְהִרִי"ף, וְשֶׁלֹּא מִשֶּׁם אֶת בִּיאֹרֵיו שֶׁל הַר"ן לְפְסוּקִים שֶׁבָּאוּ בְּתוֹךְ הַדְּבָרִים, אֵם בְּאִגְדָּה וְאֵם בְּהִלְכָּה.

חֲלָקוֹ הַשְּׁנִי שֶׁל הַכֵּךְ הוּא סֵפֶר דְּרָשׁוֹת הַר"ן, שְׁכֹאֲמוֹר עוֹסֵק בִּיסוּדוֹת הַתּוֹרָה וְהָאִמּוּנָה, כְּגוֹן שְׁכָר וְעוֹנֵשׁ וְהַשְּׁגָחָה, מִצְוֹת וְעִבְרִירוֹת, יִסּוּרִים וּפּוֹרְעֻנוֹת, תְּשׁוּבָה וּמַחֲלָה, גֵּן עֵדֶן וְעוֹלָם הַבָּא, גְּדֻלוֹת ד' וְהִנְהוּגוֹתָיו, תּוֹרָה וְתַפִּילָה, אִמּוּנָה וּבְטַחְוֹן, יִרְאַת שָׁמַיִם וְחִסְדִּיּוֹת, אֱלוֹ וְאֱלוֹ דְּבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים, כָּל אֲשֶׁר יוֹרוֹךְ וּמִצְוֹת דְּרַבְּנָן, בְּרִיאַת הָעוֹלָם וְטַבְעִי, אוֹרִים וְתוֹמִים וְנִבְוָהָ,

'תורה בלבד'

הנה דרשו חז"ל (בברכות נו.) **הרואה שמן זית בחלותו יצפה למאור תורה.** ומבואר ששמן הזית מסמל את אור התורה. והטעם הוא כי התורה נמשלה לזית (דבי' ד ג; השחר פ"א ב) שתחילתו מר וסופו מתוק.

וכך גם התורה הקדושה, אינה סובלת עירוב של לימוד חכמות אחרות. בשביל לזכות לכתרה של תורה צריך האדם שיהיה כל מעיינו רק בתורה בלבד.

וכפי שביאר המגיד הגה"צ רבי ראובן קרלינשטיין זצ"ל את הנאמר בברכות (נ.) "אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד". שלכאורה צריך ביאור מהו תוספת הלשון 'בלבד', הרי כבר נאמר שאין לו 'אלא' זה. אולם הכוונה היא על אותם ארבע אמות של הלכה, שהם צריכים להיות רק של הלכה "בלבד", ללא שום תוספת ותערובת כלשהו. [כלומר, ה'אלא' בא לומר שאין לו דבר אחר בעולם, וה'בלבד' בא לומר שבאותן ד' אמות לא יהיה דבר מלבד ההלכה].

נקנית אלא על ידי עמל יגיעה וטורח - לא שייך לקנותה כאשר מערבים בה חכמות חיצוניות, אלא צריך שיהא טהור בהחלט.

מראים זיך

מגילת אסתר

הרב צבי בראון
מגילת אסתר

מהו 'לשון הרע'

וַיֹּאמֶר הָמָן לְמֶלֶךְ אַחֲשֵׁרֶשׁ יִשְׁנֶה עִם אֶחָד מִפְּהָרֵי וּמִפְּרָדֵי בֵּין הָעַמִּים כָּל־מְדִינַת מְלֹכֶתְךָ וְגו' (ג, ח)

איתא בגמרא (מגילה יג, ב): "ליכא דידע לישנא בישא כהמן" [=אין בעולם מי שידע לדבר לשון הרע כמו המן הרשע]. ומפרטים חז"ל את הטענות שהשמיע המן באוזני המלך אחשורוש כנגותן של ישראל: מפורזין הם בין העמים, שמא תאמר שיש מהם הנאה - "מפורד" - כפרידה זו שאינה עושה פירות... "ודתיהם שונות מכל עם" - שאינם אוכלים מאיתנו ואינם נושאים נשים שלנו. "ואת דתי המלך אינם עושים" - שאומרים שבת היום, פסח היום ואסורים במלאכה. "ולמלך אין שוה להניחם" - שאוכלים ושותים ומבזים למלכות, ואפילו נופל זבוב בכוסו של אחד מהן, זורקו ושותהו. ואם אדוני המלך נוגע בכוסו של אחד מהם, חובטו בקרקע ואינו שותהו. עד כאן.

ותמה הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל: מדוע הגדירו חז"ל את דברי המן כלשון הרע מיוחד שאין לו אח ורע, והרי כל הדברים הללו שהזכיר המן, הם דברים אמיתיים וטובים על היהודים [וכלפי שמיא זהו לימוד זכות גדולה]. איננו מתכחשים לכך שאנו עם אחד "גוי אחד בארץ". וזו אף מעלה שאנו שונים מכל עם, שכן נאמר (במדבר כג, ט) "הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב". והיכן אפוא מונח ה"לשון הרע" בדברי המן, עד כדי כך שחז"ל העידו שלא היה אדם בעולם שידע לדבר כל כך טוב לשון הרע כמו המן?!

ומבאר, כי למען האמת הרי אין אדם שכולו רק מעלות, וכל מהותה של 'לשון הרע' הוא, לרכז את המבט בחסרון; להתעלם מהטוב והחיובי שבאדם אף כי רב הוא, ולהתמקד במעט השלילי שבו, אף כי אמת הוא ואין להכחישו - זהו לשון הרע!

לכך כיוונו חז"ל באומרים כי אין בעולם עוד מי שידע לדבר לשון הרע כמו המן. כלומר: אין מי שיכול לקחת את הדבר הכי יפה בעולם ולהראות את נקודות הגנות שבו כמו המן. לשון טוב הוא להראות את הצד הטוב והיפה שבאדם. ואילו 'לשון הרע' פירושו: לתפוס נקודת חולשה ולהבליטה כדי להוכיח עד כמה מגונה הוא אדם זה.

'חפוי ראש' ואבל...

וַיִּשֶׁב מֶרְדֳּכָי אֶל שַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְהָמָן נִדְחָף אֵלָיו

ביתו אַבְל וְחָפּוּי רֹאשׁ (ו, יב)

הגמרא במגילה (טז) מבארת שבתו של המן שפכה עליו מי שופכין בסברה שאביה הוא שרוכב על הסוס ומרדכי מוליכו, ולאחר שתפסה את טעותה נפלה לארץ ומתה, וזהו שנאמר "וְהָמָן נִדְחָף אֵלָיו" ביתו אַבְל וְחָפּוּי רֹאשׁ, אבל על בתו, וחפוי ראש על שארע לו.

ומקשים, שלפי זה הסדר בפסוק היה אמור להיות להיפך, שכן תחילה היה המן 'חפוי ראש' ורק לאחר מכן נעשה 'אבל' על בתו. ונאמנם בתרגום איתא: "והמן נדחף והלך לביתו אבל על בתו ועטוף בראשו

כאבל על בתו ובשתו". ולדבריו ניחא.

והנה עוד מקשים בפסוק מהו הפירוש "וְהָמָן נִדְחָף אֵלָיו בֵּיתוֹ", מי דחפו ולמה?

וביאר בזה הגאון הקדוש רבי אליהו מאיומיר זי"ע (בעל השבט מוסר) בפירושו 'אורה ושמחה' (מגילת אליהו), כי מחמת הסירחון שעלה ממנו בעקבות אותם מי שופכין - דחפוהו כל האנשים שמסביבו שלא יתקרב אליהם, עד הגיעו אל ביתו.

מעתה לפי"ז מובן גם מדוע נכתב שהיה קודם 'אבל', שכן הוצער שהיה לו ממי השופכין היה בעיקר לאחר שכבר היה אבל על בתו.

ובענין זה יש להאיר, מהו שכתוב שהיה המן "חפוי ראש", כלום לא היה חפוי אלא ב'ראשו', והלא נשטף כולו מאותם מי שופכין?...

הגאון הגדול רבי אפרים ברודיאנסקי זצ"ל, כד הוה בדיחא דעתיה בעת משתה היין, ביאר בזה בדרך צחות, כי על פי דעת התורה, לא היו להמן הרשע כל אברים אחרים פרט לראש, שכן רגלים לא היו לו, שהרי לשקר אין לו רגלים; בטן לא היתה לו, כדכתיב (משלי יג, כה) "ובטן רשעים תחסר"; ידיים לא היו לו, דאיתא במגילה (טז) שמרדכי אמר להמן, עבד שקנה נכסים עבד למי ונכסים למי, וכתב רש"י (טז, ד"ה זה בא בפרובול), שמכר המן את עצמו למרדכי קודם לכן ימים רבים, בככר לחם. נמצא שהמן היה עבד, וקיי"ל (גיטין עז, ועוד) דעבד אין לו יד...!

בית המן

בַּיּוֹם הַהוּא נָתַן הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרֶשׁ לְאַסְתֵּר

הַמֶּלֶכָה אֶת בֵּית הָמָן צֶדֶר הַיְּהוּדִים (ח, א)

ידועה קושיית האחרונים, איך נטל מרדכי את בית המן, והרי תניא במכילתא (סוף פרשת בשלח) שצריך לאבד את ממון עמלק?

בספר 'אבי הנחל' (דורש י"ד) כתב לתרץ, שמאחר והמן היה עבדו של מרדכי (כדאיתא במגילה טו, ומה שקנה עבד קנה רבו, נמצא שהבית היה שייך בעצם למרדכי, ואם כן אין זה ממון עמלק כלל.

אולם הקשה בזה הרב הגאון רבי אלעזר זכריש שליט"א מרבני ישיבת בית דוד, מדברי רש"י בפרשת ויחי, שכתב על הפסוק "בנימין זאב יטרף בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל" (מט, כז), בזה

הלשון: יחלק שלל - מרדכי ואסתר שהם מבנימין, יחלקו את שלל המן, שנאמר 'הנה בית המן נתתי לאסתר'. ע"כ. הרי מבואר בדברי רש"י, שבית המן היה שייך להמן ולא למרדכי, שאם לא כן לא שייך לקרואו 'שלל', שהרי ממון של מרדכי הוא.

ואמנם מצדד שאין זה מוכרח, שכן יש לומר שאף על גב שמן הדין היה שייך הבית למרדכי, מכל מקום הרי סוף סוף בפועל היה בשליטת המן, ושפיר הוי שלל המן, כשנטלוהו ממנו מרדכי ואסתר. ויעויין במגילה (י) שדרשו את הפסוק "ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס לתת לטוב לפני האלוקים" (קהלת ב, כו), על מרדכי ואסתר, דכתיב "ותשם אסתר את מרדכי על בית המן".

'קרי' ו'כתיב'

קָיְמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים (ט, כז)

בגמרא במגילה (י) יש כמה דעות מנין שאסתר נאמרה ברוח הקודש, ואמר רבא שאת הראיות של כולם ניתן לפרוך, חוץ מהראיה שהביא שמואל, שהוכיח זאת מן הפסוק שלפנינו 'קיימו וקיבלו' קיימו למעלה מה שקיבלו למטה.

מקשים שם התוספות (ד"ה לכולהו), שהרי גם על שמואל יש פירא, שרבא עצמו דורש בשבת (פח). מקרא זה ד'קיימו וקיבלו' שאע"פ שקיבלו את התורה בכפייה, אף על פי כן 'הדר קיבלוה בימי אחשוורוש' שנאמר "קיימו וקיבלו היהודים" קיימו מה שקיבלו כבר. הרי שפסוק זה כבר נדרש ללימוד אחר, ואיך אפשר ללמוד מכאן שמגילת אסתר ברוח הקודש נאמרה?

ותירצו התוספות, שאכן ניתן ללמוד מהפסוק את שני הדברים, אך לא ביארו מדוע.

וביאר פלאי הביא בזה בהגהות 'חשק שלמה'

בשם מרנא הגר"א זי"ע, (וכן הוא ב"פנינים יקרים" אות קט"ז), שזהו משום שיש בפסוק קרי וכתיב. הכתיב הוא "קיימו וקבלו", אבל הקרי הוא "קיימו וקבלו". אם כן ניתן לדרוש שני לימודים, האחד הוא דרשת שמואל שלומד מהקרי שכתוב "קיימו וקיבלו", והיינו שקיימו למעלה מה שקיבלו למטה, ואילו הלימוד השני שדרשו בשבת 'קיימו מה שקיבלו כבר', זה נדרש מהכתיב, שכתוב "קיימו וקבלו", דהיינו מה שמשא רבנו ע"ה כבר קיבל בהר סיני הם עכשיו קיימו. [א"ה: ויעויין בספר 'מאיר עיני חכמים' (מהד"ק סי' י"ח) להאוסטרובצער, שלגבי משה לא היה כלל "כפיית הר כגיגית"].

והראיה לזה, דהנה במסכת שבת הגירסא היא 'אמר רבא אף על פי כן הדר קיבלוה בימי אחשוורוש, דכתיב קיימו וקיבלו היהודים', והיינו לפי הכתיב, והכתיב הוא 'קבלו'. ואילו בגמרא במגילה הגירסא היא 'אמר שמואל שנאמר קיימו וקבלו', והיינו שזה הולך לפי האמירה (הקרי), שהאמירה היא "קיימו וקיבלו היהודים".

ויקחו אליך שמן זית זך

במנחות (ע"ה ע"ב): "ת"ר סולת ואפית אותה, מלמד שניקחת סולת, ומנין שאפילו חטיין, ת"ל ולקחת מ"מ, יכול אף בשאר מנחות כן, ת"ל אותה מפני החיסכון". ויל"ע בשמן למנורה אי נקחת שמן או זיתים.

המוסיף שמן במנורה

יל"ע המוסיף שמן חולין על השמן שבמנורה.

והנה **בביצה** (כ"ב) "הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר", וא"כ הבערה זו של שמן חולין הוא, ובהדלקת המנורה לא אמרינן הדלקה עושה מצוה.

ועשית ציץ זהב טהור

ביומא (ו' ע"ב): "אמר אביי בנשבר הציץ דכו"ע לא פלגי דלא מרצה וכו'".

והנה **הרמב"ם** (כלי המקדש פ"א הי"ד): "כלי הקדש שניקבו או שנסדקו אין סותמין אותן אלא מתיכין אותן ועושין אותן חדשים", ושם (ה"ט): "סכין שנשמש מן הנצב או שנפגם אין מחזירין אותו ולא משחזרין אותו אלא גונזין אותו בצד ההיכל וכו'".

והנה בציץ שיש בו אזכרה א"א להתיכו משום מחיקת השם [היה כתוב על ידות הכלים ועל כרעי המטה הרי זה יגוד ויגנוז ערכין ו'] וע"כ היו גונזין אותו.

פתוחי חותם

בכּוּמָה (מ"ח ע"ב): "תניא אבנים הללו אין כותבין אותן בדיו, משום שנאמר פתוחי חותם, אלא כותב עליהן בדיו ומראה להן שמיר מבחוץ והן נבקעות מאליהן".

ויל"ע המניח שמיר ע"ג אבנים בשבת אי חשיב מלאכה.

והנה **ה'מגן אברהם** ס' שכ"ח (סי' נ"ג) כתב דלהעמיד בשבת עלוקה ולמצוץ דם באדם הוא איסור תורה, וא"כ י"ל דה"ה במעמיד שמיר חייב.

ורחצת אותם במים

בפפחים (נ"א ע"א): "רוחצין שני אחין כאחד, ואין רוחצין שני אחין בכבול, ומעשה ביהודה והלל בניו של רבן גמליאל שרחצו שניהם כאחד בכבול, ולעזה עליהם כל המדינה". והנה **הפ"ז** (אור"ח סי' תקפ"א) כתב דדבר המפורש בתורה לא גזור חכמים, והרי מפורש בתורה ורחצת אותם במים.

לא תעלו עליו קטורת זרה

בעיר טירנוי התגורר יהודי ירא שמים ותלמיד חכם שנתפס לדעות המזרחי, ולמרות היותו משמש כחבר במזרחי, הוא היה מעריץ של רבינו [הגה"ק רבי שמואל דוד אונגאר הי"ד, גאב"ד נייטרא] ולא החסיר אף יום אחד מלהשתתף בשיעור שמסר רבינו בחברה ש"ס.

פעם אחת לאחר השיעור בחברה ש"ס, רצה רבינו לומר קדיש דרבנן, במקום נכחו תשעה יהודים מלבד רבינו, כך שהיה כבר מנין עשרה, אך רבינו ציוה לרבי מיכאל בער (הגרמ"ד וייסמנדל זצ"ל) לקרוא ליהודי נוסף שישלים את המנין, משתמה רבי מיכאל בער, הלא יש כבר מנין? חזר רבינו על דבריו בנימה של רוגז ואמר "הלא אמרתי לך שתביא עשירי!" כשהוא מבין מתוך כך שאינו חפץ לצרף אותו יהודי למנין מחמת דעותיו הכוזבות.

פעם חלה בנו של אותו ת"ח, ולא היה יכול לבוא לת"ת. בנו של רבינו מרן המשאת משה שהיה חברו ללימודים, הלך בחזרתו מן התלמוד תורה אל בית חברו לבקרו, ומסר לו את מה שלמדו בחיידר ולמד עם הילד החולה, כאשר חזר הביתה שאל אותו רבינו לפשר איחורו, משענה שהיה בבית אותו חבר נענה רבינו בקפידה וכי אינך יודע שבנו של הרב אינו רשאי להיכנס לביתו של מזרחיסט (וכה

דכניה ח"א עמ' 225).

ובספר 'פנינו רבינו הקהלות יעקב' (ח"ב עמ' י"ד): סיפר לי ת"ח יקר אחד שליט"א שזכה ללמוד הרבה שנים אצל רבינו זצוק"ל, בשיבת 'בית יוסף' בבני ברק מאז שנת תרצ"ד [שבא אז רבינו זצוק"ל לארה"ק והיה לראש ישיבת בית יוסף הנהל], שהנה בשנת תרצ"ה נפטר רב אחד בתל אביב, והגיעה השמועה לאוזני רבינו זצוק"ל שהיה בבני ברק, והחליט רבינו זצוק"ל שיש בזה חיוב של כבוד התורה להשתתף בהלווייתו של אותו רב.

אמנם עני גדול היה רבינו זצוק"ל, ולא היה לו בכיסו אפילו הסכום הקטן הדרוש לנסיעה באוטובוס מבני ברק לתל אביב והחליט רבינו זצוק"ל שילך רגלי לתל אביב להלוויה, והתלמיד

הנ"ל שליט"א נתלווה אל רבינו זצוק"ל בדרך הוזהר מבני ברק לתל אביב, והנה כשהגיעו בדרכם ברגל סמוך לנחלת גנים, שאל פתאום רבינו זצוק"ל את התלמיד המתלווה אליו: "אולי ידוע לכם אם להרב הנפטר היה קשר עם המזרחי", והשיב התלמיד: כן הוא היה מרבני המזרחי, ומיד אמר לו רבינו זצוק"ל, אנחנו חוזרים לבני ברק לשיבה, אין כאן שום חיוב של כבוד התורה. שאל אותו תלמיד את רבינו זצוק"ל מה היא ההגדרה התורתית על אנשי המזרחי, והשיב לו רבינו זצוק"ל: אנשי המזרחי הם מרימים יד בתורת משה.

ובמכתב קודש ממרנא הקה"י (קריינא דאגרתא ח"א עמ' רט"ו) בגנות המזרחי, אודות החג אשר בדו מלבם, ע"ד שאחד שאלו מדברי המג"א (סי' תרפ"ו), ידע מעכ"ת כי מקובל אני שבענינים אלו ששייכים למפלגתם אין לישא וליתן כלל בפלפולה של הלכה, ואם מוכרח להשיב ישיב בקצרה אסור או פסול וכן לא וכו', רק זאת אוסיף שאפילו אילו היה במציאות שיהא בעצם הדבר מצוה, היה ג"כ אסור בהחלט לעשותו, מאחר שהוא פתח להחדרת רוח שלהם הבנוי על כפירה בהשגחה וכו' ד' ירחם, גם הרפורמים הראשונים ימ"ש לא באו תחילת קלקולם, אלא בדברים שלכאורה הוא עפ"י השו"ע, כגון להתפלל בלשון אשכנז מאחר שהלכה פסוקה דתפילה בכל לשון, וגם כי ע"ז זה יבינו מה שהם מתפללים ולא בלה"ק שאינם מבינים או שדרשו לעשות שינויים בהנוסח יקום פורקן, מאחר שאין לנו כהיום מרנן ורבנן בבבל, וכיו"ב דברים שלכאורה אינם נגד השו"ע, אבל מכיון שהשיגו דריסת הרגל אצל הנמשכים אחריהם, הלכו כבר הלאה בלא מונע ובמשך זמן קצר [בשני דורות] נשתמדו רובן ויתרם פקרו וירדו לטמיון ולדראון עולם רח"ל, ועל דרך זה בצורה אחרת מנסה כהיום המפלגה שלהם לחדור בבתי החרדים ולפתוח פתח של רפורמם רח"ל [ונכבר מעכשיו פקרו להתיר ברכה לבטלה גמורה].

מזיק בשמחת פורים

ברמ"א (אור"ח סי' תרצ"ה סעי' ב'): "ווי"א דאם הזיק אחד את חברו מכח שמחת פורים פטור מלשלם". ויל"ע פורים שחל בערב שבת וקיבל עליו שבת לאחר פלג המנחה והזיק, אי אמרינן דלאחר שקיבל שבת אין זה שמחת פורים אצלו. ויל"ע כשהניזק קיבל עליו שבת והמזיק לא קיבל שבת, אי אזלינן בתר מזיק או בתר ניזק. והנה קורין המגילה מבעוד יום

מפלג המנחה, ויל"ע כשחל פורים ביום ראשון אי קורין המגילה בשבת לאחר פלג המנחה, כמו שמתפללין של מוצ"ש ומבדילין לאחר פלג המנחה (אור"ח סי' רצ"ג סעיף ג') או אין קורין משום גזירה דשמא יעבירו.

והנה כתבו האחרונים דמי שקיבל עליו שבת מבע"י יכול להישאל על קבלתו, וא"כ פורים שחל בע"ש וקיבל עליו שבת והזיק ואח"כ נשאל על הקבלה, אי פטור. וכן הא דאמרינן רץ בע"ש פטור מפני שהוא רץ ברשות (בי"ק ל"ב) ואפשר מי שקיבל עליו שבת ורץ חייב דהא אסור לרוץ בשבת ולא חשיב רץ ברשות, ויל"ע בקיבל עליו שבת ורץ והזיק ואח"כ נשאל על קבלתו.

בושת בפורים

יל"ע הא דמזיק פטור בפורים, האם גם בבושת.

והנה **הרמב"ם** (חובל ומויק פ"ג ה"ה): "ואם בייש תלמיד חכם חייב לשלם לו בושת שלמה אע"פ שלא ביישו אלא בדברים, כבר נפסק הדין שכל המבייש תלמיד חכם אפילו בדברים קונסין אותו וגובין ממנו משקל שלושים וחמישה דינר מן הזהב וכו', וקבלה בדינו שהיא משקל תשע סלעים פחות רביע, וקבלה היא בדינו שגובין קנס זה בכל מקום בין בארץ בין בחוץ לארץ".

ויל"ע במבייש החכם בשמחת פורים.

בן עיר שהלך לכרך

ברמב"ם (הלכות מגילה פ"א ה"י): "בן עיר שהלך לכרך או בן כרך שהלך לעיר אם היה דעתו לחזור למקומו בזמן קריאה ונתעכב ולא חזר קורא במקומו וכו'". ויל"ע בן עיר שהלך לכרך ולא ידע שהכרך מוקף חומה מימות יהושע בן נון.

קריאת מגילה בשבת

אין קוראין המגילה בשבת גזירה שמא יעבירו.

והנה **בב"מ** (כ"ט ע"ב) מצא ספרים קורא בהן אחד לשלושים יום, ואם אינו יודע לקרות גוללן.

ויל"ע מצא מגילת אסתר והגיע יום שלושים בפורים שחל להיות בשבת, ולקראו אינו יכול משום גזירה, ולגלול אינו יכול משום איסור מוקצה, [עי' מ"ב תרפ"ח ס"ק י"ח בשם הפר"ח] ולא הותר מוקצה אלא לצורך גופו או לצורך מקומו, וגוללן שלא חשיב לצורך גופו דהוא להציל מהפסד וה"ז כלהציל מגנבים.

ארבע אמות של הלכה

לקט פסקי דינים הערות ועיונים
בענין הלכתי מפרשת השבוע

הרב מ. ישראל

החסיך לשמוע מילה, והוזר ומשלים משם ולהלן, האם חוזר ומברך על מקרא מגילה?

אלישיב זצ"ל (עמ"ס ברכות יד ע"א), [ועי' בשו"ת להורות נתן ח"ט סי' כ].

ויש שרצו לומר דאפשר דבאמת כוונת הבה"ל לחזור לראש, ושאיני משהה (הנ"ל) דאינו חוזר לראש, כיון דהכא דסיים ה"ז כחיסור - מידי דמעכב - בתפילה ולא תיקן עד שעקר רגליו, דחוזר לראש. [וכן בברכהמ"ז - עי' במשנ"ב סי' קפג ס"ק כו, וסי' קפח ס"ק כד]. ובפרט היכא דבאמת כבר היה היסח הדעת גמור, עי' בספר שלמי תורה פורים עמ' רז-רז.

(ועי' בענין זה בספר שערי זבולון סי' לד באורך).

ומ"מ - גם לביאור זה - היכא דעומד באמצע הקריאה ועדיין לא סיים, (ומצוי בנשים כנ"ל), אז שפיר א"צ לחזור לראש, וכדין שהה כנ"ל. [ואמנם צ"ע - בהיה היסח הדעת - לענין הברכה, עי' בספר הנ"ל].

וכמו"כ העירו לדון (בדבר המצוי) אם עכ"פ נזכר בעודו באמצע הקריאה, אלא שלא השלים מיד והמתין עד שסיים, ד"ל ג"כ דעדיפא מבזכור רק לאחר שסיים, ובזה - אף לביאור הב' הנ"ל - י"ל דא"צ לחזור לראש, ול"ה כעקר רגליו הנ"ל, וישלים רק משם ולהלן, ודו"ק. [ועכ"פ כ"ז שלא היה היסח

קיימא לן (סי' תרצ משנה ברורה סק"ה וסקמ"ח) דאפילו חיסר תיבה אחת במגילה - מלקרוא או לשמוע - לא יצא. וצ"ע מה דינו אם לא נזכר להשלימה מיד, עד לאחר סיום הקריאה, האם יוכל עתה להשלים משם והלאה [על הסדר], או שצריך לחזור מתחילת המגילה? והאם צריך לחזור ולברך? נציע את עיקרי הענין וצדדי הנידון.

קראה סידוגין - יצא

הנה בפשוטו היה נראה, דאף אם לא השלימה מיד והמתין עד לסוף הקריאה, מ"מ א"צ לחזור מתחילה אלא יוכל עתה לחזור למקום שדילג, ולהשלים משם ולהלן, (וגם בדעיבד מהני אפילו בהשלים בעל פה או מתוך החומש - היכא דהוי פחות מחציה. שם ס"ב).

וביותר, דאפילו היכא דגם שהה הרבה, מ"מ כיון דהא קיי"ל (סי' תרצ ס"ה) קראה סידוגין, יצא, ואפילו שהה לגמור את כולה [שלא מחמת אונס] אינו חוזר לראש אלא למקום שפסק, א"כ אכתי יהא סגי להשלים משם ולהלן. [וכן בדבר המצוי באשה ששמעה חצי מגילה בביהכנ"ס, והוצרכה להפסיק ולחזור לביתה, אם תוכל להמשיך ולשמוע רק ממקום שפסקה - ועוד דנו לענין לצאת מהקורא רק מקצת מגילה (ועי' באריכות בס' שלמי תורה פורים עמ' ר, ושערי זבולון פורים סי' לג, ואכאמ"ל)].

דברי הביאור הלכה

אלא דהעירו טובא לדון בזה: דהנה בביאור הלכה (סי' ד"ה אין) כתב - בגוונא (הנ"ל) דחיסר תיבה - דאפילו אם סיים חוזר וקורא על הסדר, וכתב עוד דאף חוזר ומברך, [והביא דלהח"א בחיסר תיבה שאין משתנה משמעות הדברים חוזר לקרות אבל אינו מברך ע"ש]. והנה לשונו דחוזר וקורא על הסדר, אכתי י"ל פ' שפיר דהיינו דקורא רק ממקום שחיסר ולהלן, ודו"ק, אבל מהא דכתב דצריך לחזור ולברך, משמע לכאור' דאף צריך לחזור מתחילתה, דאל"כ מ"ט יברך שנית.

ואמנם יש שביארו דהיינו דבכה"ג דהוי 'היסח הדעת', אזי אפילו באמצע המצוה, חוזר ומברך אף על חצי מצוה. וכ"ה בספר שיעורי מרן הגרי"ש

טעה בהלל - אם חוזר ומברך?

והנה כמו"כ דנו במי שטעה בימים שגומרים בהם את ההלל, וחיסר פסוק אחד או תיבה אחת דלא יצא (עי' משנה ברורה סי' תפח סק"ב ובשעה"צ סי' ב-ג), וכש"כ אם קרא הלל בדילוג, דלא יצא - כיצד דינו אם נזכר רק לאחר שסיים את ההלל וחתם את הברכה, האם חוזר וקורא ההלל השלם עם הברכות. וכן מסרו שנטתה דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל. וכ"ה בספר שיעורי הגרי"ש זצ"ל הנ"ל (ברכות יד, א), ומשום דבזה שסיים ובירך לאחריה הרי זה היסח הדעת, וחוזר ומברך. אלא שנקט דמ"מ אף בזה אין צריך לחזור לתחילת ההלל, אלא מ'לא לנו' ולהלן, ומ"מ חוזר ומברך אף על חצי מצוה.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' סב) האריך בזה, ודעתו דהתם בטעה וקרא הלל בדילוג חוזר וקורא ההלל בלי הברכות, [ואף בנזכר רק לאחר התפילה], ומשום דגם ההלל הראשון נקרא הלל, מדגם בימים שאין גומרים את ההלל איכא ברכה - לדידן ע"ש, וע"כ אין לברך ב' פעמים ע"ש, ואכמה"ל.

מרן המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל - יא"צ י"ח אדר

פורים שנת תשי"ח. זכינו קצת ליהנות מאורו, ודברי מרן נסובו על ענין הפורים.

א. ראשית רואים מהמגילה כמה טוב להיות אדם גדול. הנה יש ביד האדם להציל עם שלם, מרדכי יחיד, ויחידי הציל את כלל ישראל, וכנראה שגם הוא סיבב את הכל עם אסתר. וכן להיפך, המן אחד היה ביכולתו להרוג את כלל ישראל. וכן משה רבינו הוא בקדושתו הציל את הכל, וע"י ניתנה [תורה] והכל. לפעמים כל העולם יכול לעמוד על זכותו של צדיק אחד, וזה הענין 'בשבילי נברא העולם', וכמש"כ הרמב"ם דלפעמים נותנים לאחד עשירות כדי שפעם אחד ייהנה ממנו צדיק. וא"כ הבה ונתחזק למי שיש לו כוחות.

ב. כמה השגחה רואים במגילה. ואמר מרן שבשומעו היום את המגילה נתעורר דבר שלא עמדו עליו, לכאורה, אחשוורוש רשע כזה, ואיתא בחז"ל שהיה עוד יותר רשע מהמן, וקודם היה כ"כ נגד היהודים והכל, ופתאום נעשה מרדכי משנה למלך אחשוורוש ועל פיו היו הולכים כל סדרי המדינה, ואיך אפשר שמרדכי יהיה איתו ועוד עם כזה רשע, הדבר הכי קשה הוא כל הזמן לחיות עם רשע, ורואים כמה ההשגחה כאן, הוא היה שונא יותר מהמן, וכאן הקב"ה הפך את לבו, הכל בשביל כלל ישראל!

[מרשימות הגאון הגדול רבי צבי שינקר זצ"ל מצעירותו]

בדיבוק חברים

תשובות הקוראים לקושיות
מגיליון פרשת משפטים

יש להקשות

בירך על המגילה והתחיל לקרותה למפרע

כתב המשנ"ב בביאור"ל סי' תרצ"ט, דאם בירך על המגילה והתחיל לקרותה שלא כסדרה צריך לחזור ולברך ולקרותה כסדר, דכיון שהקורא למפרע לא יצא, הו"ל הפסק.

וקשה מאי גרע דבר זה מהפסק בין הברכה לאכילה מעניני הסעודה דל"ה הפסק (בדיעבד), עי' בס"י קס"ז סי', וועי' עוד בשו"ע סי' נ"ט סי' וסי' ס"ו סי' גבי עניית אמן בין הברכה למצוה, ועי' שעה"צ סי' רט"ו סק"ב], וא"כ הכא נמי בקורא שלא כסדר, אע"פ שאינו מקיים בזה המצוה, מ"מ למה אינו נחשב מדבר מענין המגילה, ולמה צריך לחזור ולברך.

מזיק מכח שמחת פורים

מבואר ברמ"א סי' תרצ"ה ס"ב י"א, שאם הזיק אחד את חברו מכח שמחת פורים פטור מלשלם, [עיי"ש במ"ב דאם כיוון להזיק חייב].

ויל"ע האם הפטור תלוי במה שהוא פורים אצל המזיק או במה שהוא פורים אצל הניזק, ונפ"מ בבן ט"ו שהזיק לבן י"ד ביום י"ד, שאצל הניזק הוא פורים, אך אצל המזיק אינו פורים, [ולא הזיק מכח מצות שמחתו] וכן נפ"מ להיפך, בבן י"ד שהזיק לבן ט"ו ביום י"ד, שאצל המזיק הוא פורים [ווי"ל שהזיק מכח חיוב שמחתו] אך אצל הניזק אינו פורים. או י"ל דבעינן שיהא יום הפורים בין אצל הניזק ובין אצל המזיק.

תמצית הנידון:

תנן בשקלים כ"ל קטן שהתחיל לשקול על ידו שוב אינו פוסק, ומצינו בראשונים ב' טעמים בזה, המג"א הביא מהגהות סמ"ק דהחויב הוא משום נדר [ומכאן זה ב' כן לגבי מי שהתענה פ"א בע"פ עבור בנו], וי"ע מ"ט ח"ל עליו תורת נדר במה שנישה פעם אחת המצוה ולא קיבל על עצמו לעשות כן תמיד. אמנם הרוקח כתב "קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו אינו פוסק, כשביל לחנכו במצוות", ומבואר שהחויב הוא משום חינוך, [ויש שדיוקו כן גם בדברי הרמב"ם בפירוש המשנה בשקלים שם]. ויתכן דאין בזה פלוגתא, אלא דמדינא לא חייבוהו חכמים בחינוך במצוה זו, ואם קיבל עליו חייב בחינוך מדין נדר. אך צ"ע מה שייך בל"ל מצות חינוך בזה, דהרי ענין חינוך הוא להרגיל וללמד את הקטן בקיום המצוות, אך אם האב בעצמו נותן מחצית השקל עבור הקטן, איזה חינוך יש בזה לקטן. ועוד צ"ע מש"כ הרע"ב בשקלים שם, דאם מת האב חייב הקטן בעצמו לשקול, וקשה שאם החויב הוא משום נדר, הלא הקטן לא נדר, ולא בר נדרים הוא, ואם משום חינוך, וכי מי חייבו בחינוך עצמו בזה.

לפי השיטה דטעמא משום דנחשב נדר אפילו אחר פעם אחת, נראה דלשון המשנה "שהתחיל אביו לשקול" משמע שכוונת האב להמשיך בזה, דלשון "שהתחיל" משמע שיהא המשך אח"כ לעשותו. וההלכה היא שבכה"ג נחשב נדר בפעם אחת כדאיתא ביר"ד סי' רי"ד ס"א.

ולפי השיטה שיש בזה משום מצות חינוך, אע"פ שהאב עושה ולא הקטן, י"ל דודאי על האב להגיע לבנו שמה שהוא עושה הוא מצוה בשביל הבן ועי' זה יתרגל ויתחנך הבן בזה.

ולפי השיטה שגם אם מת האב חייב הקטן לשקול אע"פ שהקטן לא נדר וגם לא הגיע לגיל של חינוך בזה, הא פירשו התו"ט והתפארת ישראל שנשתעבדו נכסי האב בזה, והבן ירש את הנכסים עם השעבוד, ולכן האפוטרופוס שלו צריך להשמיך לשקול מנכסים אלו בשביל הקטן.

ויש לציין שבספר התשב"ץ יש שיטה אחרת בביאור החיוב של האב, עי' בדבריו ח"ג סי' מ"ה שמביא ראיה מחיוב האב להמשיך לשקול עי' בנו לחייב מי שנתחייב לשלם מס המלך מחמת פשרה, שחייב לשלם לעולם, שכל היכא שלא התנה מראש שיוכל להפסיק, כל התחייבות סתם הוי לעולם, משמע שבנד"ד אינו משום נדר או חינוך, אלא כהתחייבות ממון בעלמא שנתחייב לבדר הבית, והרמב"ם בפירוש המשנה נמי לא הזכיר ענין נדר או חינוך אלא כתב "מאחר שנתת עליו בשנה שעברה והעמדת עליו זאת המצוה תן עליו תמיד", וא"כ יתכן שכוונתו כפירוש התשב"ץ. ולפי דרך זו נראה שדם כשמת האב ימשיך החיוב שנשתעבדו נכסי האב כמו בכל התחייבות ממון.

בברכת התורה, ר. ה. קרית ספר

בדבר הקושיא מ"ט נחשב נדר בפעם אחת לחוד, האריך בזה רבינו הגרשי"ח זצוק"ל בספרו שקל הקודש ויצא לדון בדבר חדש, דכדי שלא יעבור האב באיסור דהעשיר לא ירבה, יש לו ליתן זה לחינוך בנו, ומה"ט אף בפעם אחת שנתן ה"ז נדר, דאל"כ נמצא דעבר באיסור, ומטעם זה כתב דלא יועיל לומר בלי נדר, אך בזה כתב דבזכר למחזה"ש שעושים בזה"ז אם יאמר בלנ"ד שפיר מהני [דליכא להאיסור בלא"ה].

אמנם יל"ע בדבריו, חדא דאף קטן גופיה ששקל מקבלים ממנו [אף שאינו חייב] וא"כ כשנותן האב עבורו למה יעבור באיסור, ועוד צריך בירור מ"ט בשנתן שנה אחת לחינוכו

זה מחייבו להמשיך ליתן כל שנה [וכי לא שייך לחייבו שנה אחת ואי"ז מחייב על חינוך בשנה הבאה]. עוד יל"ע טובא, דהרי לפ"ז קטן שלא הגיע לחינוך יהא אסור לשקול עבורו, ולכאור' היה להפוסקים לכתוב ד"ז וצ"ע, [וכבר העירו דלמהלך דיסוד הדין הוא משום חינוך א"כ כששקל אב עבור בן שלא הגיע לחינוך לא יהא חייב להמשיך בזה, עי' ספר ברכת רפאל פורים].

ובדבר השאלה על הרוקח מ"ט הוי זה חינוך, עי' תשובה"נ ח"ג מש"כ בזה, ובפשטות לכאור' באמת חובת האב בזה לעשות זאת בידיעת בנו כי היכי דיתחנך עי"ז ולא מספיק רק עצם הנתינה.

ובעיקר ענין זה, הרי בפשטות צ"ב דאי מעיקרא אין האב מחוייב לחנך בנו לזה, מדוע כשהתחיל פעם אחת חלה עליו חובת חינוך, כלומר אם ראוי לחייבו לחנך לזה שיחייבוהו חז"ל, ואי לאו, מדוע הפעם האחת שנתן מחייבת יותר, [ובספר מועדים וזמנים ח"ב הביא בזה דיתכן שאין זה אלא תקנת חכמים בפנ"ע וכן צדד לדון שם מדינא דמעלין בקודש עי"ש]. ויתכן דמכיון שהקטן אינו מחוייב בתמידין ממילא אינו מחוייב לשקול, ואף חובת חינוך אין בזה דהא אינו מחוייב בתמידין, אך כאשר שקל עליו אביו שנה אחת והכלילו בתמידין שיתייחסו גם אליו ממילא לעולם הרי הוא שייך לתמידין ולחייב לשקול להביאם מתרומה חדשה, ויל"ע בזה.

לעי"נ מו"ח הרה"צ אברהם ב"ר מנחם צבי נלב"ע י"ג אדר תשס"ט. יש"כ עצום על השאלות המחכימות דוד אליהו פרי חן

א. הנה בעיקר מה שכ' הרוקח דמה שהתחיל אביו של קטן לשקול על ידו דאינו פוסק יסוד דינו הוא מדין לחנכו במצוות והעירו דמה שייך חינוך בדבר שהאב עושה ולא הבן, נראה לפימש"כ הרבנו מנוח פ"ב מהל' יוה"כ הל' י' דב' ענייני חינוך איכא חדא להרגילו בדרכי היושר ותו איכא דין חינוך נוסף שהבן יקיים עצם המצוה ובזה י"ל דכמו שמצינו ששוקל עבור חברו ומהניא ליה לקיום מצותו ה"נ יהני להיחשב קיום מצוה עבור בנו.

ב. אכן מה שיש להעיר בזה הוא דאי איכא כאן חינוך א"כ אמאי רק בהתחיל לשקול אינו פוסק הא הו"ל מעיקרא לנהוג בזה דין חינוך. ומה נראה מוכרח דאף להרוקח הוי מדין נדר וכמו שפי' המג"א בד' הג' סמ"ק [הוא התור"פ] שלמד מהכא למי שהתחיל אביו להתענות עליו [דלמד שאין חיוב על האב ולדידן העתיקו המג"א על אמן] דאינו פוסק. [ועי' בשקל הקודש פ"א משקלים ה"ז בצה"ל סקצ"ד להגרר"ק שרימוזו לזה בקצרה]. ואך דמה דהוי נדר הוא רק מדין נדרי מצוה ואף שלא נהג כן ג"פ מ"מ כשדעתו לנהוג כן חשיב נדר אף בפ"א והכא איירי שדעתו היה לשקול תמיד ומדויק לשון התנא התחיל לשקול ולא קאמר קטן שאביו שקל עבורו אלא התחיל לנהוג כן עד שימשיך לעולם או בנהג ג"פ, ובזה אסברא לה הרוקח דרק משום שאיכא בזה חינוך אזי הוי קיום מצות חינוך ושפיר חייל הנדר ובדאי שאף להתור"פ הוא כן ואמנם התם ל"ש חינוך בתינוק אך שם הוי ענין מצוה מצד עצם התענית.

ג. אמנם לכאור' לפי"ז יהא מוכח שהשוקל עבור אחר אזי זה ששוקלים עבורו מקיים מצוה בהכי והכא הוי חינוך לקטן אמנם ד' הנתיב"מ המוכח בתשובות חמדת שלמה יו"ד סי' ל"ב שמי ששקלו עבורו לא מקיים המצוה והלה רק פורע חובו ודייק כן בל' רש"י כתובות קח. שכ' שהשוקל עבור חברו שכר המצוה לנותן ולפי"ז הכא לא יהני הא דדין

חינוך נומה שלרש"י שם כל השוקל עבור חבירו אזי הנותן מקיים מצוה וא"כ ה"נ נימא שיחשב נדרי מצוה נראה דדוקא התם ששוקל במקום חבירו ומשלים חובו אבל הכא שהקטן פטור אזי בפשוטו לא יהא כאן קיום מצוה ואדרבה יש לחוש ללא ירבה וכפי שהעיר בשקל הקודש כאן].

ד. ועיי"ש בשקל הקודש שהעיר מהא דקתני נמי במתני' דאשה ועבד פטורין ממחה"ש וקתני שם דאם שקלו מקבלין מידם והעיר דא"כ אמאי לא קתני שאם התחילו לשקול אינו פוסק. ועיי"ש שביאר שבעצם בכל אב שנותן עבור בנו הקטן היה צריך לעבור בלא ירבה ואך משום דמקבל עליו לתת תמיד משום משום חינוך לא עובר בלא ירבה ודברים אלו צ"ב טובא הבנתם למה לא סגי במה שנותן פ"א משום חינוך שלא יעבור בלא ירבה וכן דמ"מ מה מחייבו וצ"ע. ולהנבאר י"ל דאשה ועבד אין להם כלל קיום של מחה"ש ולכן לא יהא בזה תורת נדר ואף אי איכא מצוה ליתן להקדש מ"מ הם נתכוונו בתורת מחה"ש ולא חייל נדרם מדין נדרי מצוה ויש לדייק כן בר"מ דבמתני' קתני אשה ועבד ששקלו והר"מ כ' אשה ועבד שנתנו והיינו דרק נתכוונו לשקול אבל היו נתינה בעלמא נשור"ר שהר"מ בכל הפרק שם כ' ל' נתינה] ושאי קטן דאיכא ביה תורת חינוך להכי היו נדרי מצוה. אמנם עי' בחי הגר"ח עהש"ס וכן בחי' הגרי"ז תמורה י'. שנקטו דבכל נתינת נשים ועבדים תורת מחה"ש עלה ונתקשו דא"כ בעכו"ם לא היו שם שקל ומאי הא דאין מקבלין. ולהאמור אף בנשים לאו שם מחה"ש עלה ובעכו"ם הטעם כמו שכ' במנ"ח מ' רצ"ב בשם הקרבן אהרן דהטעם בזה הוא משום דאין מוסרין לציבור.

ה. האומנם צ"ב למה באמת לא יהא כאן מעיקרא דין חינוך שאביו של הקטן ישקול עבורו ואם בהתחיל לשקול חזינן שאיכא דין חינוך א"כ מעיקרא שיתחייב בזה ומאי בעינן לדין נדר. ואפשר שכיון שלקטן בד"כ אין ממון משלו לא נהגו בזה דין חינוך נשור"מ כן בשקל הקודש שם] וכמו שיי"א כן במתנ"ל א [עי' א"א מבוטאשטש סי' תרצ"ה וכן דן בחוט שני ועיי"ע שו"ת קנין תורה ח"א קל"ב] ואף להחולקים עי' פמ"ג שם וסידור יעב"ץ ולכאור' מ"ש ממחה"ש ויתכן דשאני התם שעניינו לשמח לב האביונים ומשא"כ הכא שהיו

דין נתינה גרידא. ועוד נתעוררתי שכיון שהרשות הממונית של קטן שייכא לאב וממונו קנוי לאב להכי נתינת האב מתייחסת אף עבורו ומ"מ כשהתחיל לשקול עבורו אף שלא חייבוהו בזה מ"מ איכא כאן קיום מצוה של חינוך שיתן בפנ"ע ולהכי נתחייב בזה מדין נדרי מצוה ולסברא ב' נתעוררתי ממהרז"ך הל' חנוכה [בקובץ המועדים חנוכה מכון י-ם] שלמד מהכא לנר איש וביתו דאי התחיל לנהוג להדליק נר נפרד עבור בנו קטן שנתחייב בזה דומיא דהכא ויתכן שאף הכא גדרו שנתנתו מהניא אף לכן וכנ"ל, מיהו יתכן שהביא רק יסוד הדברים שתוספת דין חינוך שלא נתחייב בה היו קיום מצוה להחשב נדר.

ו. ונפקא לפי"ז שודאי לכו"ע יועיל התרה להפטר מלשקול על בנו וככל נדרי מצוה וכן נקט בתשובות זכר שמחה סי' ע"ז [להגרי"ד במברגר מוריצבורג] אכן במקור חיים סי' תרצ"ד כ' שלא יועיל התרה למי שהתחיל אביו לשקול על ידו ומבואר שנקט שאי"ז מדין נדר ונ' שם שלמד כן אף בד' הג' סמ"ק הנ"ל [ורק המג"א סי' ת"ע פירשו מדין נדר] ותיקשי לשי' מה הגדר שחייב כאן. ועוד יל"ע דלכאור' כל מש"כ הרוקח שיש לחייב מדין חינוך ושע"כ אף להמג"א הוא כן היינו רק לשי' הר"מ והרמב"ן שהחייב בגדול הוא מבין י"ג. אכן לד' רש"י והרא"ש שהחייב מבין כ' א"כ כמו של"ש חינוך בבן י"ג ה"נ ליכא חינוך לקטן דחינוך הוא רק למה שמחייב בגדלותו [ולא מסתבר כלל שיהא חינוך ואח"כ יפסיק חייבו עד גיל כ'] וא"כ יל"ע לשיטתם מהו גדר החיוב. ומצאתי בחי' הגרי"ז ערכין ד. שנתקשה לשי' הנך קמאי מכל הך דינא דאב שהתחיל לשקול וכפיה"נ כוונתו להק' כמושג"ת.

ז. ועוד יש להעיר דהנה הרע"ב במתני' שם כ' דהך דינא דקטן שהתחיל אביו לשקול על ידו אינו פוסק היינו דאפי' אי מת האב חייב בנו הקטן ליתן וצ"ע דהא אף אי מדין נדר לא שייך זה אלא רק על האב שנדר ולא על הקטן וכן אי הוי מדין חינוך ג"כ מוטל זה רק על האב ובתו"ט שם נמי עמד בד' הרע"ב וכ' לדייק מל' הר"מ שאביו נותן עליו עד שיגדיל משמע שלעולם פטור הקטן כל שלא הגדיל. ועיי"ש בתו"ט שכ' בד' הרע"ב דאפשר דמיירי שהשאיר האב נכסים ונשתעבדו למחה"ש וצ"ע כוונתו דהא אף אי יסוד החיוב הוא מדין נדר מ"מ

בעלמא לא מצינו שע"י נדר נוצר שע"נ. ח. והנראה בהקדם ד' התשב"ץ ח"ג סי' מ"ה שדן שם שמי שנתחייב בסתמא ליתן המס אזי אם זה היה חיוב התורה היה חל חיובו לעולם דכיון שהתחיל אינו מפסיק שכן שנינו קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו אינו מפסיק ואם בשקלים שאמרה תורה לא ירבה אם חייב עצמו לפרוע על מי שהתורה פטרתו אינו פוסק כ"ש בנדון הזה וכו' עיי"ש ומבואר דמהני מדין התחייבות ממון ולא מדין נדר [והיינו דבמחה"ש מלבד מצוה איכא גם חיוב ממון וכהנתינה"מ הנ"ל] ונראה דלדבריו לא בעי אפי' לדין חינוך ונפק"מ שאפי' באם שהתחילה לשקול עבור בנה שיש שי' שאין בה דין חינוך אי תתחיל לשקול לא תוכל לפסוק וכן בכל אשה ועבד שישקלו יהא הך חיובא ומשא"כ אי מדין חינוך גרידא [מיהו יתכן שאף אי לא מחויבת בחינוך יש בה קיום חינוך וכן נוקט במשנת אליהו סוכה סי' ג']. וא"ש אף להסוברים שהחיוב מבין כ'. וכן א"ש ד' המקור"ח שלא מועיל התרה. וכן א"ש ד' התו"ט בשי' הרע"ב שיחול שע"נ וככל התחייבות ממון בעלמא.

ט. והנה הר"מ כ' דהאב שהתחיל לשקול צריך ליתן עד שיגדיל הקטן ויתן בעצמו ובפשוטו ממתי שהקטן גדל מוטל עליו החיוב ואף אי לא נתן מ"מ האב נפטר אכן בדברור"מ [ב"ב פ"ח סי' ח' ענף ה'] כ' לדייק מד' רש"י בכוונתו נ"ו: ד"ה פטורין שכ"ז שלא נתן הקטן נשאר האב בחיובו. ונראה דתליא בהנ"ל דאי מדין נדר ונתבאר דהיינו משום דאיכא בזה חינוך א"כ בגדול שליכא חינוך ליכא לנדריה דאב אבל אי בתור התחייבות יש לדון שהתחייבות היא עד שהבן יתן בעצמו.

י. והנה במנ"ח מ' ק"ה נסתפק בחיובא דמחה"ש אי הוה בתורת מצוה בעלמא או שנוצר בזה חוב ממוני ונפק"מ בהא דממשכנין על מחה"ש דאי בתור חוב יהא שע"נ ויגבו מנכסיו אף שלא בפניו אבל אי רק בתור מצוה א"כ יורדין לנכסיו רק בפניו ומדין כפיה על המצוות ועד שאתה כופהו בגופו כפיהו בממונו. והנה בהא דקטן שהתחיל אביו לשקול על ידו אינו פוסק ד' הריב"ן ומאירי שג"כ ממשכנין לאב אכן ד' רבנו משולם והרש"ס שאין ממשכנין ולד' תלמיד הרשב"ש הוי בעיא בירושלמי [עי' בשקה"ק שם בצה"ל שהביא פלוגתתם]. ונראה דלהשי' שממשכנין האם יהא שע"נ או רק בתורת כפיה ממונו יהא תליא במשג"ת אי החיוב דאב הוא מדין נדר או דהוי התחייבות ממונית אכן צ"ע בד' הסוברים שאין ממשכנין והא עכ"פ שיהא כפיה ממונו בתורת נדר.

יא. והנראה בשיטתם עפ"י מה שהביא בשקל הקודש שם מתלמיד הרשב"ש מהלך חדש בהא דקטן שהתחיל אביו לשקול על ידו אינו פוסק וביאר שם דהוי תק"ח מיוחדת ולא מדין נדר [וכפיה"נ כי לא מיירי שדעתו היתה כן יעו' באמרי יושר ח"ב קל"ו שנתקשה בזה להסוברים שחיובו מטעם נדר] ולא מדין חינוך. ולפי"ז א"ש תלמיד הרשב"ש לשי' שביאר שהירושלמי דן שלא ימשכנו האב וי"ל עפ"י מה שמצינו בפ"י תקלין חרתין בד' הירושלמי שם שקטן מבין י"ג עד כ' חיובו רק מדרבנן ולהכי רק תובעין ולא ממשכנין וה"נ הכא כיון שהוי תק"ח לא ימשכנו את האב. וכן לפי"ז נראה נמי כד' המקור"ח שלא יועיל התרה וכן נראה דלפי"ז אף אי יתנה לא להמשיך לא יהני ומשא"כ להתשב"ץ הנ"ל אף שלא יועיל התרה כשנתחייב מ"מ חיובו רק בסתמא ולא כשמתנה.

יוסף סימון, חדרה

יש להקשות - ולתרץ

מצות שמואל לשאול למחות את עמלק

בהפטרת פרשת זכור, "ויאמר שמואל אל שאול אותי שֶׁח' ד' לְמִשְׁחָךְ לְמַלְכִּי עַל עַמּוֹ עַל יִשְׂרָאֵל ועתה שמע לקול דברי ד'" (פסוק הראשון לפי מנהג הספרדים).

וצריך ביאור, לצורך מה שמואל הנביא הוסיף שאותו שלח ד' למשחו למלך, ולמה לא די אם היה מתחיל מיד "ויאמר שמואל אל שאול כה אמר ד' - צבקות פקדתי את" וגו'. והלא אף אם היה זה נביא אחר היה הציווי קיים.

ויש לומר:

איתא במסכת תענית (ג:) "ויהי כי זקן שמואל", ומי סיב שמואל כולי האי והא בר נ"ב הוה וכו' הכי א"ר יוחנן זקנה קפצה עליו, דכתיב "נחמתי כי המלכתי את שאול", אמר לפניו (שמואל) רבש"ע

שקלטני כמשה ואהרן, מה משה ואהרן לא בטלו מעשי ידיהם בחייהם אף אני לא יתבטל מעשי ידי בחיי, היכי ליעביד לימות שאול לא קא שביק שמואל, לימות שמואל (ואח"כ שאול) אדוותר מרנני אבתריה וכו', אקפיץ על שמואל זקנה. עיי"ש. חזינן ששמואל לא הרשה שימות שאול בחייו, כדי שלא יתבטלו מעשי ידיו בחייו, והיה צורך שימות שמואל קודם זמנו ואז ימות שאול, ואף לצורך כך קפצה זקנה על שמואל כדי שלא ירננו אחריו שאינו צדיק ולכן מת.

ומעתה אפשר לומר שזהו מה שאמר שמואל הנביא לשאול: "אותי שלח ה' למשחך למלך ועתה שמע לקול דברי ה'". דהואיל והוא משחו למלך ולא יתבטל מעשי ידיו בחייו, אם כן אם לא יקיים המצווה כדבעי יצטרך אף שמואל להסתלק קודם זמנו, ולזה ביקשו לעשות המצוה כתיקונה.

נשלח ע"י הרב עקיבא זיבאלד - ציריך שוויץ

הרב יעקב צביאלי ציר אמונים

זה משה רבנו (רש"י משלי י"ג)

...

לֹאֵן נֶעְלַם הֵיטֵר "הַתּוֹעֵלֶת"?
הַתְּשׁוּבָה מְחֻרָת, בְּלֹתִי נִפְתָּלֶת
בְּטַעֲנָה הָעֲקֻרִית, לֹא הִנְטָפֶלֶת
"מִדּוּעַ לֹא יֵרָאֶת?" כְּרַעַם מִתְּגַלְגֶּלֶת
הַתּוֹכְנָה הַנִּדְרָשָׁת, לְתוֹדַעַתְנוּ מִחֻלְקֶלֶת
כִּי "עֶבֶד נֶאֱמָן" נֶעֱדָר יִכָּלֶת
לְסֻטּוֹת מִהֶתְנָאִי לְמִסְלָה מְעַקֶּלֶת
עֵינָיו אֶל קוֹנוֹ וְרוּחוֹ בּוֹ מוֹשְׁלֶת
מִיִּתְרֶת הַבִּקְרָת, מַעֲנֶה הַמִּשְׁקֶלֶת
וּכְשֶׁאֲגַב אוֹרְחָא - בְּקִבְיָהּ הַכּוֹלֶלֶת
אֲגִלְאִי לְמִפְרַע - נִקְיֻתוֹ כִּסְלֶת
מְזֻקָּק שְׂבַעֲתִים מִסִּיג וּפְסֻלֶת
יָדוֹ כִּי רַבּוֹ - נְטִיָּה נִשְׁלָלֶת
שְׂמִיחַ בְּחֻלְקוֹ, וְנִשְׁמָתוֹ הֵיטֵה צוֹהֶלֶת

...

וּלְפִי דִרְכָּנוּ לְמִדְּנוּ, תּוֹכְנוֹת עוֹלוֹת
שְׁאֵרָה מִזְמוֹרִים וְרַבֵּי טְבִילוֹת
הַבְּטָחוֹת פְּרֻסָּה וְהַסְרֵת מִחֻלּוֹת
חֶסֶד לְאֶלְפִים, בְּעִמְתוֹת פְּעִילוֹת
הַפְּצַת יְהוּדִית בְּנִשְׁמוֹת נִגְאָלוֹת
מֵאֲרָשִׁים מְרַכְּבִים, נְעִימוֹת מְסֻלָּסוֹת
פֶּאֶרְנֶצֶ'עַס רוֹגְשִׁים בְּקוֹל מְצֻהָלוֹת
רֶשֶׁת מוֹסְדוֹת, גְּבוּשׁ קֵהָלוֹת
נִבְרָשׁוֹת בְּדִלְחַ גְּבֻהֵי הִיכָלוֹת
שְׂפָתִים דּוֹלְקוֹת, הַגְּדֻרוֹת מְצֻלָּלוֹת
הַדּוֹרִים וְחֻמְרוֹת, מְצוּוֹת חֲבִילוֹת
עֵמֶס מִדְּפִים - מְעַרְכוֹת מְפֻלָּלוֹת
הַבְּרָקוֹת לְמִדְּנִיּוֹת וִידִיעוֹת מִבְּהִילוֹת
כְּחֶם יָפָה - עִם נֶאֱמָנוֹת עַד כְּלוֹת.

אֲרוּעִים גּוֹרְלִים - תְּקוּפָה קוֹפֶלֶת
הַשְּׁלֻכְתָּם לְדוֹרוֹת - מִשְׁמַעוֹתָם כּוֹפֶלֶת
כְּמִנְיָן חֲדָשִׁיָּהּ, פְּרָשִׁיּוֹת גּוֹלְלֶת.
בְּמַעֲלוֹת וּמוֹרְדוֹת עֵדָה מִנְהֶלֶת
כְּשׁוֹא אֲמֹן, בְּחִיק נִסְכֶּלֶת
וּבְגָדוֹשׁ סָאָה, הַאֲשָׁרָה הַמִּיֻּחֶלֶת:
נְתִינַת רֵיחַ נִרְדָּה¹⁰ - כְּתָרִים נוֹטֶלֶת
מִשְׁמִי שָׁמַיִם - כְּלוּחוֹת - אֲרָצָה נוֹפֶלֶת
אֲרָבָעִים אֲמָצְעִים, בְּנִיפָה קוֹמָה מִשְׁפֶּלֶת
וּבְחֻלֵּי הָאֲחֻרוֹנִים, מִשְׁוִיגָתָה נִמְחֶלֶת
בְּצָרוֹר מֵר - חֻלּוֹפִי - בְּחֻמְלָה מִשְׁדָּלֶת¹¹
בְּנִדְבִיבוֹת לֵב, תְּרוּמָה מִתְּקַבֶּלֶת
צְרוּפִים וְיִחֻדִּים בְּמִלְאָכָה מִשְׁכָּלֶת¹²
אוּוֹי "יְהִי נָעַם" שְׂכִינָה מִחוּלְלֶת¹³
רֶנָּה פּוֹרְצַת בְּרֶדֶת אֵשׁ אוֹכֶלֶת
חֶבֶת חֲנִית דְּגָלִים וְתַנּוּעָתָה כְּמִחוּלְלֶת¹⁴
בְּמִנוּסָה תִשְׁבֹּב "רִית"¹⁵ תִּפְאָרְתָּה מִחוּלְלֶת.
בְּזִכִּירַת דָּגָה, תִּנְאוֹת אֲכִילָה נִשְׁאָלֶת¹⁶
וּגְבִירָה תַחַת שְׂפָחָתָה בְּחֻרְפָּה נִמְשָׁלֶת
נִשְׁיָאֵת הָעֵל בֵּין שְׂבַעֲתִים מִתְּפַצֶּלֶת
כְּהִדְלָקַת נֵר מִנֵּר¹⁷ - רוּחַ נֶאֱצָלֶת.

כָּאֵשׁ בְּשֻׁדָּה קוֹצִים, שְׂמוּעָה מְטֻלָּטֶלֶת
נִבְיָאֵת ד', הָאֲחוֹת הַמְּגִדֶלֶת
לְקֶתָה בְּצָרְעֶת, מַעֲמָה נִבְדָּלֶת
בְּלַעֲדֵי כְּהֵן¹⁸, סוּגְרָה דִּלְתָה¹⁹.
הַפְּצַרַת הָאֵחַ לְסִלִּיחַת הָאֲנָלֶת²⁰
נִכְתָּה שְׂבוּעַ מִהַקְצָבָה הַמְּכַפֶּלֶת²¹
חֻטָּאָה הַנִּבְחָן בְּזִכּוּכִית מְגִדֶלֶת
מַעוֹרֵר תְּהִיָּה, קוֹשִׁיָא מִתְּקַלֶּת

סְבִיב הָהָר הַצָּבוֹ גְּבוּלוֹת
וּלְמִרְגְּלוֹתָיו הֶקְרְבוּ זְבָחִים וְעוֹלוֹת
"תִּנְהַ הַדּוֹדָה" הִבְעִי מִשְׁאָלוֹת¹
בְּאֲחִיּוֹת כֶּסֶא, מַעֲקָרֵן בְּטוֹלוֹת
מִתּוֹךְ הָאֵשׁ נִרְאוּ הַקּוֹלוֹת
חוֹשְׁפֵי יַעֲרוֹת, מִחוּלְלֵי אֵילוֹת
יִדְדוֹן יִדְדוֹן, אֲחוּזֵי חֻלְקוֹת
פְּסֻקָּה זִהְמָתָה², הוֹסִירוּ עֲרָלוֹת
בְּמִשְׁוֹ הַיּוֹבֵל, הוֹשִׁבוּ לְאֵהָלוֹת.
וְרַק רוּעָה נֶאֱמָן, מְנַהֵל הָעֵלוֹת
צָנָה לַעֲמֹד עִם עֵלֶת הָעֵלוֹת
בְּעֵב הָעֵנָן, עֲקוּבוֹתָיו חִדְלוֹת.

מִתּוֹךְ פִּי - כְּכִכּוֹל - צְפוּנוֹת נִגְלוֹת
מ"ט שְׁעָרֵי בִינָה³, חֲמוּרוֹת וְקָלוֹת
וְאֲשֶׁר תִּלְמִיד וְתִיק עֲתִיד לְדָלוֹת⁴.
לֶחֶם אֲבִירִים אֶכֶל יָמִים וְלִילוֹת⁵
זֶכֶר חֲמֵר, בָּאֵין פֶּחַת וּבָלוֹת.

מְקַצֶּת כָּכֶל, הַשְּׁלִים יוֹם מְלֵאֵת
כְּלִי חֲמֻדָּה נִתֵּן בְּאֵהָבַת כְּלוֹלוֹת⁶
אֲרָחוֹת פֶּלְפּוֹל בְּצִבְיוֹן סְלוּלוֹת
לִוְחוֹת אָבֹן, עֶשֶׂר דְּבָרוֹת מְכִילוֹת
תִּרְיָג מְצוּוֹת בְּסִתְרִיהֶן כְּלוֹלוֹת
בִּידֵיו נִשְׁאָלוֹת, בְּמוֹרְד מוֹכָלוֹת
וּלְמִרְבָּה הַפֶּלֶא - הַשְּׁגוּתֵינוּ כֹּה דָלוֹת
לוֹלִי הַחִפְּמִינוּ מִנְּסֻחֵי הַתְּפִלוֹת⁷
שְׁעַם כָּל הַמְּדַרְגּוֹת, תִּקְרָה הַמַּעֲלוֹת
הַזְכוּיוֹת הָעֲצוּמוֹת, הַמְּתַנּוֹת הַגְּדוֹלוֹת
בְּחֻלְקוֹ אֵינוֹ בְּטוֹחַ, עֵינָיו מִיֻּחֶלֶת
מִתְּלֵא תִלִּי וְקָאִי, בְּיוֹשֵׁב תְּהִלוֹת

במלאת חמש שנים לסילוקו של רוענו הנאמן רבי שמואל ב"ר שלמה זלמן זיע"א
נולד יום הכיפורים תרצ"ב נלב"ע יום תענית צדיקים²² ט' אדר תשע"ח
ויותר שהיה רבנו חכם וחסידי למעלה מכל בני דורו עוד לימד את העם דעת אלקים
בקשת פניו ודרישת עוזו בכל לב נפש ומאוד

17. רש"י במדבר יא, יז בשם ספרי
18. רש"י שם יב, יב
19. רש"י ויקרא יג, ד
20. רש"י בהעלותך שם פסוק יא
21. בבא קמא כה.
22. מגילת תענית, שבת יז.

10. גיטין לו
11. רש"י שיר השירים א, יג
12. חגיגה י
13. רש"י שמות סוף פרק לט
14. שיר השירים ז, א
15. תוס' שבת קטז.
16. הקדמת שב שמעתא

1. שבת פח:
2. שם קמו.
3. ראש השנה כא:
4. ירושלמי פאה
5. יומא עה:
6. נדרים לח.
7. ר"י בן יקר ורבנו בחיי (בסידור "תפילה למשה" - פירושי הראשונים) בביאור תפילת ישמח משה של שחרית לשבת
8. י"א חודש מ"ז בתמוז ועד כ"ב בסיוון (תענית כ"ט)
9. י"א פרשיות: משפטים, תרומה, תצוה, כי תשא, ויקהל, פקודי, צו, שמיני, במדבר, נשא, בהעלותך